

M.N.S O / N 217

C

Blank Page

M.N.S 01N 217

పున్నాగవరాళి

రాఘవ

శిష్యులు పల్లిపూర్
కర్నూలు

ముద్రణ	:	:	డిసెంబరు, 65
సాదా ప్రితి	:	:	రు 5-00
మేలు ప్రితి	:	:	రు 6-00
ముద్రణ	:	:	ఉజ్వల ప్రింటర్స్, కర్నూలు.

3

‘వెన్నెలమెట్లు’ కథలోని
కృపానిధికి అంకితం

- రాఘవ

ఇందులో

వెన్నెలమెట్లు
 నోరులేని క్షణాలు
 నెలనాటి వెన్నెల
 నన్నెత్తుకోవూ
 తెరచిన తలుపులు
 సమాదరణ
 నీడ
 తమ తమ నెలవులు
 మనిషికి మనిషికి తేడా
 కఠినుడు
 అనూరాధ
 క్షుభిత
 పున్నాగవరాళి

ఈ సంపుటిలోని కథలన్నీ లోగడ ఆంధ్రప్రభ, ఆంధ్ర
 పత్రిక, భారతి, చుక్కాని, హంస మొదలుగాగల
 పత్రికల్లో ప్రచురితమైనవి. ఆయా సంపాదకులకు
 గ్రాత్యుత కృతజ్ఞుడు.

రచయితగా రాఘవ

ఇప్పటికి రెండు సంవత్సరాల క్రితం అనుకుంటాను— ఒక మిత్రుడు ‘రాఘవ’ను పరిచయం చేశాడు. అప్పటినుండి మా పరిచయం పెరిగి ఒకరి కష్టసుఖాలు మరొకళ్ళకు చెప్పుకోగలిగినంత దగ్గర వాళ్ళ మయ్యాం—

ఆంధ్రదేశంలో ‘చింతపల్లిని’ నాటక రచయితగా ఎరుగుదురు జనం— ముఖ్యంగా విషాద నాటకరచయితగా! అందుకే మా రాఘవ కూడా అప్పడప్పుడు— ‘ఈ వేళే ఓ నాటకం పూర్తి చేశాను’ అనగానే “ఎన్నో హత్యచేశావు” అంటాడు నవ్వుతూ—

ముఖ్యంగా రాఘవకు నా జీవితంలోని మలుపులన్నీ తెలుసు, అప్పడప్పుడు నా గమ్యానికి ఆయన సలహాలు కూడా ఉపయోగ పెట్టుకుంటూంటాను— నేను.

అతను పెద్ద. వయస్సులోనూ, రచయితగానూ, ఆయన ఆంధ్రదేశంలో ఎందరి కంటేనో చాలా పెద్దవాడు. రచయితగా అనేక సంవత్సరాలుగా మీ అందరికీ సుపరిచితుడైన రాఘవను ఈ నాడు రచయితగా కాదు సుమండీ— ‘వ్యక్తి’గా మీకు పరిచయం చెయ్యాలనిపించింది. ఆయన అనుభవాలను, అనుభూతులను, ఉద్రేకాలను మీ ముందు పరిచి చూపించాలనే నా యీ తాపత్రయం.

రాఘవను చూడగానే అంత మంచి నవలాకారుడు, ఉత్తమ శ్లోకుష్టైన రచయిత ‘రాఘవ’ ఈయనేనా అనిపించి, ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. పల్చని పచ్చని విగ్రహం, పిడికట్టు బెంగాలీ లాల్చీ. చాలీ చాలని పొట్టి కళ్ళజోడు [చిన్నప్పుడు

చదువుకునే రోజుల నాటిది] పంచెకట్టు, కొండొకచో లుంగీ కట్టు- చక్కని విగ్రహానికి వ్యంగంగా నీచిన కార్తూనులా వుంటారాయన.

మా పరిచయమైన రోజులలో “నా పుస్తకాలేమైనా మీరు చదివారా?” అన్నాడు రాఘవ.

“లేదు” అన్నాను నేను.

“చదివి మీ అభిప్రాయం చెప్పండి.” అన్నారాయన.

తెలుగు సాహస్యతంలో మంచి నవలలు రావడంలేదని విసుగు చెందిన నాకు రాఘవ రచనలో మంచి ‘స్పార్క్’ కనిపించింది. అతని ‘దిగంతాల కవతల’, ‘జనని’, ‘పరిమళించిన పున్నమి’, ‘త్రికేణి’ వగైరా నవలలు చదివిన తరువాత, చక్కటి నవలలు వ్రాయగల దిట్ట ‘రాఘవ’- అనే అభిప్రాయం పాతుకపోయింది నాలో. కథ వ్రాయడంలోగానీ, నవల వ్రాయడంలోగానీ, ఉదాత్తమైన సన్నివేశాలు, అందమైన శైలి, గట్టు తెంచుకుని పోయే ప్రవాహంలాంటి తీవ్రభావన- చక్కని భాష ఆయన కలంద్వారా కొట్టవచ్చి నట్లు కనిపిస్తాయి- ఆయన రచనలలో. ఎన్నుకొన్న యితీ వృత్తిలోనూ, పదప్రయోగంలోనూ, ప్రత్యేక ఒడుపులున్న వాడు రాఘవ. పాఠకుణ్ణి తనలో బాటు ‘దిగంతాల కవతలి’కి నడిపించుకు పోగల సాహసం వుంది ఆయనకు.

పున్నమి వెన్నెలకు పరిమళం పూసి, వాసన చూపించి, మెప్పించగల నేర్పువుంది. మమతలు పెంచి, మాతృత్వాన్ని ప్రసాదించి, పాఠకులకు జననిని చూపించగల తాహతూవుంది. అంచె లంచెలుగా పేరుకున్న చీకటిని మెట్లువేసి ఎక్కించి పరితని తిమిర సాధానికి నడిపించుకుని, దిక్కుతోచని సితిలో

పెట్టి తాను తృప్తిగా నవ్వుతునే వ్యంగ్యమూ దాగివుంది
ఆయనలో- ఆయన రచనలలో- భాననల్లో- ఊహల్లో...

చిమ్మలు చిదపలుగా కురిసిన వర్ష బిందువులను ఒకటి
చేసి, శిఖరాలమీద పోసి, సెలయేళ్ళు చేసి, సరాసరి పవిత్ర
హృదయాలలోకి ప్రవహింపచేసి, మెప్పించగల శక్తి సామ
ర్థ్యాలూ పున్నాయి రాఘవలో- సారదీపికల్లాంటి చురుకైన,
ముట్టుకుంటే కాలేంత వేడైన సెక్స్ ను చెప్పగల ధైర్యం
వుంది చలంలాగా- దిక్కుల మొదళ్ళను ఒకిసిపట్టి దోసిట్లో
చూపించగల ధీమా, శక్తి వుంది మామలాగా. సర్పదష్టు
లను చూపించి, సగం విరిగిన వీనస్ ని చూపించి భయపెట్టి
గుండెల్ని బిగబట్టేటంత భయాన్ని సృష్టించగల పదునూ
వుంది ఆయన కలంలో.

సామాజిక వ్యవస్థలో ఎత్తు పల్లాలను సరళంగా, వరుణ
ధారలలో కురిపించగలడు; సరిచేయ గలడు. మానవాభ్యు
దయానికి పున్నాగవరాలను ప్రసాదించగల మంచితనం వుంది;
టాల్ స్టాయ్ లా; గోర్కీలా; ప్రేమచంద్ లా; రాఘవకు.

పెరుగుతున్న మేరుపులాంటి మేధస్సుకు తొలిదశలో
పున్న రాఘవ మలిదశలోకి అడుగుపెడుతున్నాడు, ఎవరూ
అడ్డు పడకండి. నలిగిపోతారు. అతని రచనా ప్రవాహంలో
కొట్టుకు పోతారు. ఆ మహా ప్రవాహాన్ని తెలుగు సాహిత్య
మాగాణిలోకి ప్రవహింప చెయ్యండి. తెలుగు మానవ హృద
యంలోకి యింకి పోనివ్వండి. మూడు పూవులు- ఆరుకాయ
లుగా అతని నుండి మహాదా తత్వమైన నవలలు ఉద్భవించ
బోతున్నాయి. అదిగో! ఎప్పుడూ ఆలోచనల గొడుగు క్రింద,
బరువెక్కి పోయిన రాఘవ కనుదోయి నా వైపు చూస్తున్న

ట్టుంది. నా కలం కదలడంలేదు- భయంతో, గౌరవంతో-ఇంత కంటే నేనేమీ పరిచయం చెయ్యలేను రాఘవను. అయినా మధ్యనే నెందుకు- అతని 'పున్నాగవరాళి', 'ఎరుణధార' మీ ముందున్నాయి. మీరే చదవండి శ్రద్ధగా రాఘవను. చక్కగా అర్థమై సులువుగా మీ మనస్సులకు చేరువై, నేను పోతాడు మీకు సర్వదా!

అయితే ఒక సూచన:

నిమ్నోన్నతాలను ఒకేదృష్టిలో చూడగల సమరస భావం వుంటే, -పరిమళించిన పున్నమి పిసాళించే ఘమ ఘమలు ఆస్వాదించ గలిగితే, దిగజారిన వ్యక్తి బలహీనతలు మన్నించ గలిగితే- కూలిన శిఖరాల ఘేళఘేళా రావాలను మీ చెవులు విని సహించగలిగితే- సారదీపికల వేడిమికి తట్టు కోగలిగితే ఈ పేజీదాటి ప్రక్కపేజీలో విస్తృతంగా పరిచి పున్న రాఘవ గుండెపై అడుగు పెట్టండి. ఎక్కడై నా అడుగు జారిపడ్డా, ముందుకే నడవండి. కానీ, వెనుతిరిగి పుస్తకం మూసెయ్యకండి. చదవండి. మళ్ళీ చదవండి. తెక్కలేనన్ని పర్యాయాలు చదవండి. రాఘవలో రాఘవను చూడండి.

సెలవు

మీ

విజయవాడ

ఆచార్య చింతపల్లి హనుమంతరావు

25-8-65

(నాటక రచయిత)

వెన్నెల మెట్లు

“నీదు చరణ పంకజములు...”

అని చిన్ననాటినుంచీ, యెంతో శ్రాన్యమైన కంఠంతో
—పాడుతూ— తనని తలపోస్తూ— భర్తగా యెంచి పాద
పూజచేసి, తన స్త్రీ జీవితాన్ని తరింప చేసుకోవాలని అను
క్షణమూ పరితపించే—‘వందన’— యెంతకూ ఆ వేళకు రాక
పోయేసరికి, నిరీక్షిస్తూ— నలుదెసల చూసే కృపానిధికి, నిరాశ
కల్గింది...

అతనికి తెలీకుండానే పగలు గడిచిపోయింది.

కానీ వందన రాలేదు—...

సందె చీకటి తుట్టెలు తుట్టెలుగా రాలిపడుతోంది...

ఆకాశంలో నక్షత్రాలు మినుకు మినుకు మంటున్నాయి...

అయినా, ఆమె రాలేదు...

కాసేపు, ఇంకా ఓపికతో అతను యెదురుచూశాడు...

అంతలో, పుచ్చపూవులాగా కార్తిక మాసపు వెన్నెల
వచ్చింది.

గడియారం పదిగంటలు కొట్టింది. వెన్నెల క్రమేపీ

చెట్టు సందుల్లోంచి జారిపడుతూ తోటంతటినీ ఆక్రమించుకుని-
తడుపుతూ మేడమెట్ల మీదకి యెగ్రబాకుతోంది— దూరాన
కొండల వరుస మంచుతో మూసుకుని కప్పబడుతోంది. పిల్ల
తెమ్మెరలు గిలిగింతలు పెడుతున్నాయి—

“ఇక ‘వందన’ రాదు...” అని, నిర్ణయించుకున్నాడు
కృపానిధి— గట్టిగా—. అలా అనుకున్న మరుక్షణంలోనే,
అతని హృదయంలోని సుకుమారత్వం, కాసే, వెన్నెలకు వాడి
పోయి నలిగింది, కళ్లు చెమ్మగిల్లినాయి...

“తన పట్ల వందన యిట్లా ప్రవర్తించటం యెన్నడూ
జరగలేదు. వస్తాననిచెప్పి, యెప్పుడూ రాకుండా తప్పించుకో
లేదు... తాను రాకపోతే నేనెంత బాధపడతానో వందనకు
తెలుసు. నీదుచరణ పంకజములు... అని, తాను పాడుతూ
వుంటే, ఆ గొంతు లోంచి వచ్చే మాధుర్య సంగీతానికి,
నేనెంత షరవశత్వం పొందుతూ వుంటానో అదీ తెలుసు వంద
నకు. ఏం లాభం? యిద్దరకూ అన్నీ తెలుసు...” కృపానిధి
ఆలోచనలతో మెలితిరిగి పోతున్నాడు. వెన్నెల క్రమేపీ మత్తు
మత్తుగా కాస్తోంది అర్ధగాత్ర సమీపిస్తోంది. అతని కళ్లు
కాయలుకాసేలాగు చూసి— చూసి, నిరాశను మిగుల్చుకు
న్నాయి. ముఖంమీద అడ్డ దిడ్డంగా చేతులుంచుకుని కనురెప్పల
మధ్య చీకటి పెట్టుకుని వందనని గురించి ఆలోచిస్తూ పడుకు
న్నాడు...

గడియారం పదకొండున్నర కొట్టింది. అతనికి, తెలీ
కుండా నిద్ర తెరవచ్చి ఆక్రమించుకుంది. ఆలోచనలు— ఆవేద
నలు— ఆ తెరచాటున మ్రగుతున్నాయి... శరచ్ఛంద్రికలతో,

కృపానిధి మేడంతా— దాని చుట్టూ ఆవరించుకునివున్న పూలతోటంతా— పులకరిస్తోంది— రకారకాల పూలనుండి వచ్చే కమ్మని తావులు, నిర్వేదానృతమైన వాతావరణంలో, స్వబుగాపడి వున్న కృపానిధిని మరింత ఆందోళన పరుస్తున్నాయి. విశాల ప్రకృతి యావత్తు వెన్నెల కాంతిలో రమణీయంగా శోభిస్తుంటే, కృపానిధి హృదయం మాత్రం వ్యధతో సలసలా కాగి పోతోంది. గగన సాధాంగణంలో దేవతా స్త్రీలు పెట్టిన దీపాల్లాగ— నక్షత్రాలు ప్రకాశిస్తుంటే, కృపానిధి గుండె కింద చిరునవ్వులు బాధగా గుబాళిస్తున్నాయి...

అప్పటికీ నందన రా లేదు—

కృపానిధి నిద్రకు లోనయ్యాడు...

గడియారం— సరిగ్గా— పన్నెండు కొట్టింది—

గోడవైపుకి ఒత్తిగిల్లి పడుకున్న కృపానిధికి— ఎవరో వచ్చి మెల్లిగా తన సుకుమారమైన చేతివేళ్ళతో, తాకి, నిద్రలేపి నట్లు భ్రమకల్గింది— కళ్ళువిప్పి చూశాడు... కలతతో. దగ్గరకు వేసిన గది తలుపులు, నందన రాక కోసం కాబోలు అన్నట్లు, రివ్వగాలి వచ్చి తెరచి పోయింది—

గదిలో విద్యుద్దీపం వెన్నెల్లాగ వెలుగుతోంది. బయట నిజంగా వెన్నెల పిచ్చెత్తించేలాగా కాస్తోంది—

కిటికీ తలుపులు పిల్లగాలికి కదుల్లాడు తున్నాయి—

పూలతావులు వంతులు వంతులుగా వచ్చి— ఆ గదిలో సుడులు తిరిగి పోతున్నాయి. కమ్మ కమ్మగా...

కృపానిధికి బాగా మెలకువ వచ్చినా, నందన మాత్రం రాలేదు— “ఆమె యిక రాదు— రాదు” అని అతనెంత

గాఢంగా ధృవపర్చుకుంటూ వున్నావో,” ఆమె తప్పక వస్తుంది. నీకు యిష్టమైన పాట పాడి తీసుకుంది. నీ మనస్సుకి హాయి చేకూరుస్తుంది. బెంబేలు పడను” — అని అతని అంత గాత్ర ఆలాపన చేస్తోంది...

కృపానిధికి అంతలో వుషారు కల్గేది —

మరంతలో దిగిపోయా — నిగాళ కల్గేవి —

యేది నిజమో? తెలీదు —

హృదయం మాత్రం నందన గాక కోసం తలగిలి పోసాగింది — కళ్ళు మూస్తే మెక్కడోచ్చి వెళ్ళి పోతుందో నని కలనరపడ సాగాడు...

తమాయించుకుని అలాగే కూర్చోని వున్నాడు.

ఎందుకో ఒక చక్కని చుక్క అతనికి కిటికీలోంచి ప్రకాశిస్తూ కనిపిస్తోంది — ఆహ్లాదంతో —

యేమిటో ఒక మలయమారుత వీచిక, వయ్యారంగా గదిలోకి వచ్చి అతణ్ణి వుత్తేజ పర్చింది. ఎంతో సేపటికి, అతని తపననూ — తపస్సునూ నిరీక్షణనూ — అర్థం చేసుకున్న టుగా — నందనలాగా — ఒక వెన్నెల రేఖ — తొరచిన తలుపుల గుండా — అతని గదిలోకి వచ్చి చేరింది...

గది ఒక్కసారి వెన్నెలవాడైంది. పూలతావులు మెల్లక్కించివై. గాలి చిలిపిగా విసిరింది. చక్కని చుక్క ఫక్కున నవ్వింది.

కృపానిధి అలా చూస్తూవున్నా కూడా, అతని చూపుల కందపండా — నందన — ఆ మేడ మెల్లక్కి వెన్నెల రేఖ లాగా వచ్చింది — గదిలోకి — ఋతువులరాణి అయిన వసంతం

మాదిరిగా...

అప్పటికి గానీ, కృపానిధి నయనాలు జివ్వుమని లాగ
టం తగ్గలేదు— యేదో తేలికదనం, అతనిలో ప్రవేశించి,
కదిసింది—

“ఇంకా నిద్రపోలేదా?”

ఆమె, తనని, వచ్చి రావటంతోనే, యిలా అడుగు
తుందని కృపానిధికి తెలుసు. అయినా తను పడిన అవస్థంతా
ఒక్కమ్మడిగా— ఒక్కమాటలో చెబువానునిపించింది కృపా
నిధికి. “నిద్రా! పోవటామా! మనసిచ్చి మాట్లాడే మధుర
హృదయిని నస్తుందని తెలిసాక వందనా! యెలా నిద్రపోతాను.
ఇంకా నేను, అంత ఐరధ్యాన స్థితిలో పడలేదు. అంతో—
యింతో యింకా, నీ రాక కోసం వేచి వుండాలనే పవిత్రాభి
ప్రాయం నాలోవుంది. తుడిచిపెట్టుక పోలేదు. నాకు, నేనుగా,
జీవించియున్నంత కాలమూ, నిన్ను విస్మరించకుండా వుండాలనే
కోరికను నృధి చేయమని సర్వదా సర్వేశ్వరుణ్ణి స్మరిస్తున్నాను.

కృపానిధి అలా తన హృద్గతాభిప్రాయాన్ని సున్యక్తం
చేస్తుంటే, వందన, నవనీత పూరితమైన మనస్సు వెన్నెల్లా
కరిగింది—

“నాగురించి నువ్వెలా బాధపడతావో తెలుసు కృపా!
నువ్వు పిలిచినప్పుడల్లా— తలచినప్పుడల్లా— రివ్వున వచ్చి,
నీపాద పద్మాల సాన్నిధ్యంలో వుండటానికి మునుపటిలాగా
పరిస్థితులు అనుకూలమైనవిగా యేర్పడి వుండటం లేదు...
లక్ష కారణాలు అంతలో జన్మెత్తి ఆటంక పరుస్తున్నాయి.
దొంతర దొంతరుగా యేవో నిరాశా భావాలు మనస్సుని

కలచి వేస్తున్నాయి. ఆనాటికానాడు వయస్సు పైబడుతున్న కొద్దీ, ముఖ్యంగా నాలాంటి స్త్రీకి యెన్నో కట్టుబాట్లు బంగారు సంకెళ్లులాగా యెటూ, కదల నివ్వకుండా చేస్తూవుంటాయి. యిలాంటి అవాంతరాలు నీకు తెలియనివికావు... అయినా, చేయటం సహజం... నాగొంతువిప్పి, నీకు యిష్టమైన పాట పాడాలనే వాంఛ నీకంటే నాకు అధికంగానే వుంది... కానీ, ఎలా సాధ్యపడటం? నాచుట్టూ వున్న చిక్కుల్ని, యివ్వాలికి మటుకు యివ్వాలిరోజున ప్రక్కకు నెట్టి, యిలా వచ్చేంతవరకూ యెంత తీవ్రప్రయత్నం చేసానో చెప్పలేను. ఒకవైపు, నీ నీరస నిశబ్దపూరితమైన నిరీక్షణ, వేరొకవైపు, కార్తిక మాసపు కమ్మని వెన్నెల వెలుగు— మరొక వైపు నీకోసం సుళ్ళు తిరిగే నా హృదయంలోని పాట— అబ్బ!!!”

వందన చేప్పలేక పోయింది— ఆమె హృదయం, బరు వెక్కిరించి— తనలో యింతటి వుద్వేగం మాటుమణిగి వుందని, వందనకు ఆ సమయం వరకూ తెలీలేదు—. అతనిని చూసేసరికి, తన వేదనంతా వ్యక్తపర్చాలనిపించింది. తీరా, తననల్ల అలాగనుక జరిగితే, కృపానిధి మరీ విచలితుడవుతాడని భావించింది వందన. అదీ నిజమే! మరి... ఒకరి వ్యక్తగత జీవితావస్థ మరొకరికి బాధనే కల్గిస్తుంది. కన్నీళ్ళను కార్పిస్తుంది— సానుభూతిని, సహకారాన్ని కోరుతుంది—, బాధ యెప్పుడూ భావించినంత తేలికగా వుండదు. కృపానిధి కేవలం విని వూరుకున్నాడు... అతనిలో వందన అలజడిని కల్గించింది—, అయినా దిగమింగుకుని, అనునయ పూర్వకంగా ఆమెవంక చూశాడు అతనలా చూస్తాడని వందన ఊహించింది. అదే ఒక్కొక్క

మారు, తన హృదయానికి వెన్నెల్లోని చలువదనం పులిమినట్లు
శావుంటుందని వందనకుత్పస్తి.

“నా మూలంగా నువ్వు చాలా ఇక్కట్లు పడుతున్నావ్
గదూ!”

అతనావిధంగా గాద్గదిక స్వరంలో పల్కేసరికి, వందన,
అతని చరణ పంకజాలపై వాలిపోయి, తన వేడి కన్నీటి కణా
లతో తడిపింది— అతని కళ్లుకూడా అప్రయత్నంగా చెమ్మగిలి
నయి— మరి, మాట్లాడటానికి గొంతు పెగల్లేదు... నెమ్మ
దిగా వంగి, చేతుల్లోకి వందనను తీసుకున్నాడు... కొనగో
టితో, ఆమె సరోజ నేత్రాంచలాల నుండి— జాలువారే
భాష్పాల్ని, ప్రక్కకి తుడిచాడు... చెంపల మీదకు చెదురుగా
వచ్చిపడిన, వుంగరాల ముంగురుల్ని చెవుల సందుల్లోకి సుతా
రంగా త్రోసి, నొక్కాడు...

“రాక రాక వస్తావు. ఏదో మాట పుటిక్కిన అంటాను.
దాంతో నీ మనస్సు కష్టపడుతుంది. తాళుకోలేక కంట
తడిపెతావు.... నా గుండె కరుగుతుంది.... ఏమిటో?
వందన నువ్వు రానంతకాలమూ, రాలేదనే బెంగతో
అలమటిస్తూ వుంటాను. తీరా, ఇలా వీలుచేసు కొచ్చిననాడు—
ఇలా ప్రసరిస్తాను. మూయ్యుడిలాగా. నిజంగా, నీకు తెలి
యదు గానీ. వందనా! నేను చాలా కఠిన హృదయుణ్ణి.
ముఖ్యంగా స్త్రీ హృదయాన్ని అవగతం చేసుకోవటం చేత
కాని విరాగిని... సరసత— రసికత అంటే తెలియని శుష్క
జీవిని... వాస్తవంగా, నీకు పరిచయం కాగల్గిన వాణ్ణిగాను,
యేమిటో అదృష్టం కొద్దీ నీకు దగ్గరివాడినయ్యాను. నీ

లాంటి నిర్మల మనస్వినికి, నా వంటి నిరర్థకుడు ధ్యేయంగా బ్రతికి వుండటం తగిన పనిగాదు. అల్ప సంస్కారిని... యెదుటి వారి యీతి బాధలు గ్రహించటం చాతకాని వాణ్ణి. అలాంటప్పుడు నువ్వు నన్ను యెందుకు ఆరాధ్య దైవంగా భావిస్తా, పాదపూజ చేసి తరించాలని వువ్విళ్ళూరుతున్నావో అర్థం కావటం లేదు.?”

వందనకు, కృపానిధి మాటలు కోపం తెప్పించినయి. అతనలా ఆత్మవంచన చేసుకుంటూ, నిందాపూరితంగా పలుకుతుంటే, వందనకు నిజంగా కష్టం కల్గింది.

“నీకు నువ్వు ఇలా, నా ముందు తృణీకరిస్తూ పలకటం వల్ల నేనేమైన వేరుగా భావిస్తానను కుంటానేమో! అదేం జరుగదు. నన్ను గూర్చి నువ్విలా కించపర్చుకోవటం కేవలం నన్ను మనస్ఫూర్తిగా చిత్రవధ చేస్తున్నట్లే వుంది— నాకు నువ్వు యెంత బౌద్ధత్యం కల్గివున్న వాడివో తెలుసు... నీ మనసుకున్నంత పనికి మాలింది గాదు. అసలు కాదు. యిలా మాట్లాడి, నన్ను యేడ్పించక పోతే, ఒక్కసారి విష మిచ్చి చంపరాదూ! కృపా! పీడ వదలిపోతుంది.”

వందన కాటుక కళ్ళలో నీళ్ళు నిల్చినయి. అతను దగ్గరకు చేర్చుకుంటూ—

“క్షమించవూ వందనా!” అని బ్రతిమిలాడు కున్నాడు.

“లేకపోతే, యేమిటా మాటలు? కృపా!”— కళ్ళు తుడుచుకొంటూ అంది. ఆమె హృదయము తేలికపడింది— అతనూ తేరుకున్నాడు.

వెన్నెల విరగ కాస్తోంది. గడియారం ఒకగంట

కొట్టింది.

“చూనావా నందనా! అప్పుడే నువ్వొచ్చి గంట యింది!”

“నందన యెక్కడ వెళ్ళిపోతుందో” అనే దిగులు కృపానిధిలో మొలక ఎత్తింది. ఆమెతో, తనవిదీరా ముచ్చటగా మాట్లాడుదామని, యెన్నో ఆత్మీయమైన విషయాలు పేర్చి వుంచాడు హృదయ పీఠంమీద. ఒకగంట కన్నీటితో గడిపేసరికి, దిగులు వ్యాపించింది.

“కాలమూ- కడలిలోని కెరటమూ, మనలాంటి వాళ్ళ కోసం ఆగిపోతయ్యా చెప్పా కృపా!” —నందన నిస్తేజంగా నవ్వింది.

“ఒక్కోక్కసారి, మనలాంటి వాళ్ళకు కన్నీటితో ప్రారంభమైన సన్నివేశం, కర్పూర వాసనల్లాంటి మాటలతో — సమాప్తమవుతుంది. మరొక్కోక్కసారి, మధురమైన పలుకులతో మొనలై — మందంగా సాగి, మత్తెక్కి సమయంలో కత్తితో కోయబడినట్లుగా మనస్సులు తెగి వూరుకుంటాయి... అందువల్ల, ఇటువంటి రసవత్తరమైన సమావేశాల పర్యవసానం యెలా తేలుతుందో కొంత ముందుగానే వూహించి తెలుసుకోవచ్చు... కాదూ! నందనా!”

కృపానిధి అలా అనేసరికి నందనకు కొంచెం ఒళ్ళుజల దరించింది. పెదాలు అదిరినయి... మెల్లిగా, ఆమె లేచి, కిటికీ చెంతకు, నడిచి వెళ్ళి, నుంచుంది.

“నువ్వు ఇవ్వాళ చాలా విచిత్రంగా మాట్లాడుతున్నావ్ కృపా”

“అది నా తప్పగాదు వందనా! మనసుది...”

కృపానిధిలాంటి మంచి ఆలోచనాపరులు ఒక్కొక్కసారి, ఇలాగే సమాధానాలిస్తు ప్రసంగిస్తూ వుంటారు... తమ హృదయాల్లోదాగివున్న సంగతుల్ని ముఖాముఖంగా వ్యక్తం చేయటం చాతకానప్పడూ— అవశ్యకత లేనప్పడూ, సరిగ్గా ఇలాగే అంటూ వుంటారు. వందనకు తెలుసు, కృపానిధి యే వుద్దేశ్యంతో అన్నదీనూ...

“అయితే నీ మనస్సు చేసేతప్పులు చాలావున్నాయి... కృపా!”

వందన ఇలా ఎందుకన్నదో కృపానిధికి తెలుసు. అయినా, తెలుసుకునేటందుకు ప్రయత్నించాడు.

“ఏమిటవి్వి?”

“నిన్ను చూడటం కోసమని యెంతమందో నీదగ్గరకొచ్చినప్పడు ఒక్కసారై నా నువ్వు కదిలి వెళ్ళి వాళ్ళ నెవరినై నా చూసి పలకరించి వచ్చావా? చెప్పు...”

“లేదు. వందనా!”

“నువ్విలా ముక్తసరిగా జవాబిస్తే సరిపోదు... కారణాలు కావాలి...”

“కారణాలనేవి, కొన్ని మనకు తెలీకుండా ఏర్పడతాయి.. మరికొన్ని మనకున్న సంస్కారంతో తయారు చేసుకుంటాం, కొన్ని కొన్ని సంఘటనల్లోంచి తప్పించుకుంటానికీ— తలదూర్చుకుండా వుంటానికీ. మానవుడు కొన్ని కొన్ని చిల్లర పనులు చేయటానికి ప్రత్యేక కారణాలు ఆధారాలు కావు... అప్పటి స్థితిగతుల్ని బట్టి యేర్పడే ప్రతిబంధకాలు...”

“అలాగంటే నేనేమూ తృప్తిపడను. సంతోషించను”
“ఏమనుకుకుంటావు?”

“నీ జీవితం పట్ల ఎవ్వరూ వూహించలేని ఒక ప్రత్యక్షమైన ఉన్నతాభిప్రాయం— అసాంకారంతో కూడి వున్న దంటాను.....”

“నిజమే వందనా! వుంది—... నేటికి, నువ్వు కాబట్టి గుర్తించావు. కాబట్టి చెపుతా విను...”

“ఉ...చెప్పు... వింటాను...”

“పూర్వము నిర్మించి. నా కొప్ప జెప్పి పోయిన యీ మేడ నన్నెంతో సుమారుణ్ణిగా చేస్తోంది. యే విషయంలోనూ— ‘డేహీ’ యని యెవ్వరినీ అడగవలసిన అవసరం లేదు... నాకు కావల్సినది ఒక్కటి మినహా— మిగతా సౌఖ్యాలన్నీ యీ మేడలోనే లభ్యమవుతున్నాయి— నా జీవితం వడ్డించిన విస్తరికంటేకూడా గొప్పగా వుంది—నా బ్రతుకులో— ఏడాదికి ఒక్కసారి తప్ప— మరెప్పుడూ అలజడి లేదు. నా మనస్సులో అప్పుడుడప్పుడు తప్ప మరెన్నడూ అందోళనలేదు. ప్రతిమానవుడికీ వున్న కోర్కెలూ— ఆశలూ— అభిరుచులూ నాకేం లేవు. స్వర్గ సుఖాలన్నీ యీ మేడలో పొందుతున్నాను... నాకున్న ధనం వల్ల ఒక్కటి మినహా— మిగతా వన్నీ సంపాదించుకో కల్గుతున్నాను. చదువు కోటానికి యెన్నో పుస్తకాలు కొన్నాను. చదువుతూ వున్నాను. అంతేకాదు, నాకున్న డబ్బుతో యీ వూరి గ్రంథాలయాన్ని వుద్ధరించాను. చాలామంది బీదవిధ్యార్థులకు జీతాలుకట్టి చదివిస్తున్నాను. పాడుబడిన దేవాలయాన్ని సముద్ధరించి, ఆలనా, పాలనా లేని

దేవుడికి నిత్యమూ ధూపదీపనై వేద్యాలు— జరిగేటటుచే
శాను. రొచ్చుతో, బురదతో, చెత్త చెదారంతో, దుమ్ముతో—
చెవుడెక్కిన బజారులన్నీ బాగు చేయించి గోడ్డు వేయించాను.
పిల్లలకు వినోద విజ్ఞాన మందిరాలు కట్టించాను.. ఆడుకోటానికి
వాళ్ళకి పెద్ద విశాలమైన ఖాళీస్థలమిచ్చాను. యీ పూరిమధ్య
చెరువు త్రవ్వించి మంచినీళ్ళ వసతి కల్పించాను. యిలా నేను
పరోపకారార్థం— ఏదో ఒక మంచి కార్యాన్నే చేస్తున్నాను.
అందువల్ల నాకు నేను తృప్తిపడుతూ, గర్విస్తున్నాను,”...

అంతా విన్నది వందన. అతనికి మిగిలివున్న ‘ఆ ఒక్కటి’
ఏదోకూడా ఆమెకు అర్థమైంది. అసలు అతని జీవితం ఆమెకు
తెలుసు...

“నువ్వు నన్ను చాలా విసిగించావ్ కృపా!”

“అవును... విసిగించాను... అడిగిన— ప్రశ్నకు జవాబు
సరిగాలేదుగా!”

“నాకు నువ్వలా అంటుంటే నవ్వాస్తోంది.”

—కిటికీలోంచి వెన్నెలను చూస్తూ వందన నిజంగా
నవ్వింది.

“నాలో, నిన్ను చూసినప్రడల్లా యేమిటో బలహీమైన
భావాలు కలుగుతూంటాయి”

“నీ అంత చక్కదనం కలదాన్ని కాదుగా!, అందుకని?”

“అందచందాల మీద జీవిత ఆశయాలు నిలబడి
వుంటయ్యా?”

“కొన్ని వుండొచ్చు... అసలు లేకపోనూ వచ్చా!”

“నీమీద ‘సౌందర్యం’ అనేదానికి నేనంతగా వశం

కాలేను...”

“అయితే నువ్వో ప్రసిద్ధమైన కారణం కల్పించుకొని వుంటావు.”

“నిజమే! కల్పించుకున్నాను... దానికి— కారకురాలివి కూడా నువ్వే!”

“నేనా! కృపా!” ఆమె తెల్లబోయింది—

“అవును. నువ్వే! వందనా! ఇప్పటికి— ఎన్నాళ్ళ నుంచో తీరని ఆ ‘ఒక్కటి’— నువ్వు వచ్చి నామోల నిల్చివుంటే తీరిపోయినట్లే, భ్రమపడుతున్నాను... ఆనాడే నీవల సౌందర్యమనే దానికి సంపూర్ణమైన అర్థం అవగతమవుతోంది. కానీ, అంతలో అది, అంటే నువ్వు తిరిగి వెళ్లగానే— నాహృదయంనుండి ఏటా గప్చిప్ గాపోయి అంతర్ధానమవుతోంది. అప్పుడుమాత్రం నాలో అలజడి— ఆందోళనాకల్గి, తెల్లారేవరకూ యేడ్చిస్తూ వుంటాయి.... ఏదో అనిర్వచనీయమైన బాధ నా మనస్సుని కాటువేసి క్షోభపెడుతుంది— నిజంగా ‘సౌంద్యము’ అనేదాన్ని చేతుల్లోకి మనస్సులోకి తీసికొని అనుభవించి ఆనందించడం కంటే, దూర దూరంగా వుంచుతూ— ముచ్చటపడినపుడల్లా కోరి కోరి చూచుకుంటూ వుపాసించటంలో యెంతో ఆనందం ఇమిడి వుందనిపిస్తోంది,”

వందన వింటానే వుంది... కృపానిధి అలా చెబుతూ వుంటే...

“నువ్వు, యీ మేడదాటి కొన్ని కొన్ని సుందరప్రాంతాలకు వెడితే నాలో నువ్వు చూసే సౌందర్యం కంటేగూడా యెన్నోరెట్లుగా మూర్ఖ భవించిన అత్యద్భుతమైన రమణీయ

దృశ్యాలు నీకు కనిపిస్తాయి... అలా నువ్వెందుకు చేయటానికి ప్రయత్నించవూ?..."

కృపానిధికి ఆమె చెప్పిన విషయం సమంజసంగా తోచింది కాని, తన ఆనందంకోసం యెన్నోరకాలైన పూవుల్ని తన మేడ చుట్టూ వున్న పూలతోటలో నిత్యమూ చూస్తూ వున్న విషయం గుర్తొచ్చింది అతనికి—

“సౌందర్యం కావాలంటే, నా పూల తోటలో లేదా? యీ పూళ్లో లేదా?— నా చుట్టూవున్న ప్రకృతిలో లేదా?— అన్నిటా వుంది....”

“అలా కాదు కృపా! యిక్కడున్న దానికంటే, యెన్నో రెట్లుగా సృష్టి సౌందర్యం, మరోచోట వుండొచ్చు.. దీనికంటే అదే గొప్పదిగా అనిపించవచ్చు. చూడతగ్గ ప్రకృతిదృశ్యాలు యెన్నోవున్నాయి. శిల్పకళా క్షేత్రాలున్నాయి. వాటిముందు నే నెంత? నా సౌందర్య మెంత? నాలాంటి వాళ్ళు యెందరో చూడ ముచ్చటగా కనిపిస్తారు...”

—తనమీద కృపానిధి యేర్పరచుకున్న భావనను, విశాల ప్రకృతి రమణీయకత వైపుకి మరలించాలని ప్రయత్నించసాగింది వందన.

వెన్నెల మంచు తుంపురుల్లాగా పడుతోంది.

గోడగడయారం రెండు కొట్టింది—...

వందన, కిటికీ చెంతనుండి, వచ్చి, అతని కెదురుగా— పాదాల ముందు జారగిలబడి కూర్చోంది—.

“నా సౌందర్యంకోసం నువ్వీలా తపిస్తూ వుండటం నేను భరించలేను కృపా!”

“ఏం చేయను? వందనా! అదేనామ తృప్తినిస్తోంది...”

“నీ జీవిత సాధోపరిభాగానికి, వున్న వెన్నెల మెట్లపై నడిచి రావటానికి నాకంటే, మరెవ్వరికీ శక్తి లేదు. కాని...”

—వందన చెప్పలేకపోయింది... గొంతు బొంగురు పోయింది—.

“నువ్వు చెప్పినట్లు, నేను యీ మేడ వదిలిపోతే, యెన్నో అపురూప సుందర దృశ్యాల్ని చూడగలను... నీకంటే అతిలావణ్య రూపాల్ని అవలోకించగలను... నా మనసు నీమీదనుండి మరలించుకోగలను. కానీ నువ్వు నువ్వుగా నాకు ప్రాప్తించవు గదా! అలాంటప్పుడు నా అందచందాల్ని, పొదివి పట్టుకుని, యెక్కడెక్కడికో తీసుకుపోయి, యేవేవో దృశ్యాలకూ, క్షేత్రాలకూ చూపడం దేనికీ? వాటి ముందు ఒక వేళ నేను తీసికట్టునైతే, బాధపడాల్సి వస్తుంది. ఏ అందాన్నయితే, నీకోసం గుప్త పర్చుకుని యింతవరకూ వున్నానో, దాన్ని నీకే సమర్పించి, తృప్తి చెందాలని కాంక్షిస్తున్నాను. నీకు ద్రోహం తలపెట్టి అన్యమనస్కుడనై చరించటం యిష్టం లేదు... నిన్ను కాదని, నీ పాదపూజ వద్దని, నేను యితరంగా యెవ్వరికీ అంకితుణ్ణి కాలేను— నా యీ పాదాలు నీకోసం సృష్టించబడినయి... నీపూజకోసమే తపిస్తున్నయి—... నువ్వే నాకు దక్కకపోతే, నాకీ పాదాలు దేనికీ? “నీదు చరణ పంకజములు...” అని నువ్వు కొని యాడిన నాటి నుంచీ, ఎంతో అల్లారు ముద్దుగా చూసు కుంటూ— యే కష్టమూ కల్గించమండా వున్నాను. ఎక్కడ నా పాదాలు మలినమైతే, నువ్వొచ్చి కంగారు పడతావోనని,

మాటి మాటికి క్రింద పెట్టడంలేదు. తోటలోకి పోతే, యే పురుగూ— పుటన్నా ముట్టుకుని ముద్దెట్టు కుంటాయేమో సన్న భయంతో కదపటం లేదు. నీకోసం... నువ్వు కోరుకున్న పాదాల్ని యిన్నాళ్ళనుంచీ, అతి జాగ్రత్తగా పూవుల్లోపెట్టి దాస్తున్నాను...”

—కృపానిధి, ఆమె కిష్టమైన, తన పాదాల్ని గురించి అలాచెబుతూ వుండగా— గడియారం కటువుగా— మూడు కొట్టింది—...

“అప్పుడే మూడైందా?”

—కృపానిధి పులిక్కిపడ్డాడు... వందన మెల్లిగా లేచి—

“నాకు వెళ్ళే వేళైంది... సెలవా మరి!”—

—వందన అలా అనేసరికి, పిచ్చిగాచూశాడు కృపానిధి...

“వెళ్ళొద్దా కృపా!”

—అతని దగ్గరగా వస్తూనే, అతణ్ణి కవుగలించుకుంది—... బుగ్గలు నిమరుతూ.

“నా కిష్టమైన పాట పాడవూ!”

—ఎంతో మధురస్వరంతో కోరాడు... వందన, మెల్లిగా. వీణ తెచ్చి, “నీదు చరణ పంకజములు...” అనే కీర్తన పాడసాగింది—

కాస్తున్న వెన్నెల పులకరిస్తోంది... దట్టంగాపట్టిన మంచు తెరలు ఆమె సంగీత స్వరాలకు కరిగి పోతున్నాయి— ఆ గదిలోకి వచ్చే పూలతావులు. ఆమె గొంతులోని మాధుర్యాన్ని యే దివ్యలోకాలకో మోసుకు పోతున్నాయి—...

మెగ్గలు తొడిగిన చెట్లు క్రమేపీ తన్మయత్వం చెందుతున్నాయి....

కృపానిధి అలా, ఆమె సంగీత రసాంబుధిలో మైనురచి పోయి— యేవేవో సుఖప్రదమైన స్వప్నాల్ని కంటూ వున్నాడు... అతను ఓ అమృత మూర్తిగా మారిపోతున్నాడు... వందన ఓ దివ్య కాంతలాగా మెరుస్తోంది... వాళ్ళిరువురూ, ఆ వీణానాద వీచికలలో సాగుతూ— పరవశ్వతం చెందుతున్నారు...

ఎక్కడో కోడి కూసింది.

వందన చేతిలో వీణతీగలు టంకారంచేసి పుటిక్కిన తెగినయ్.

కాస్తూ—కాస్తూవున్న వెన్నెల— మసకగా మారింది. తూరుపురేఖలు పల్లవిస్తున్నయ్— అరుణారుణంగా. ప్రాతర్మందాసిలాలు మెల్లగా వీస్తున్నయ్.

వందన మెల్లిగా లేచి స్వస్థానానికి— వెళ్ళిపో పోయింది.

ఆమె కాలి అందెలూ, కరకంకణాలు కదిలినయ్.

ఆ కదలికలోని మృదుమధురమైన మంజుల నాదం కృపానిధికి మెలకువను తెప్పించింది.

చూశాడు అతను అరవిచ్చిన కళ్ళతో—

చూస్తోంది ఆమె బరువెక్కిన సోగకళ్ళతో—

“అప్పుడే వెళ్లిపోతున్నావా!”

“అవును...” మధురబాధతో— మందంగా హాసిస్తూ.

“తెల్లారేవరకూ వుండవూ!”

“వీల్లేదు కృపా!” ఆమె గొంతు తడబడుతోంది.

“ఫరహా లేదు వందనా!...”

“క్షమించు కృపా!—”;

వందన చరచరా ఆ మేడమెట్లమీదుగా వెన్నెల రేఖలాగా దిగిపోయింది.

కృపానిధి అలా చూస్తూనే, వెంటబడటానికి లేస్తూ — “వందనా!” అంటూ బలంకొద్దీ అరిచాడు,

మేడంతా అతని పిలుపుకి అద్భుతంగా ప్రతిధ్వనించింది. వందన యింకా, అస్తమించబోయే వెన్నెలకాంతిలో చిన్న చుక్కలాగా వెళ్లిపోతూనే వుంది. అతనికీ వెళ్లాలనిపించి, తటాలున లేచి, మంచం దిగబోయి ఒక్కసారి కుప్పలాగా కూలిపోయాడు... గది మధ్యలో.

తెరచివున్న గది తలుపులు మూసుకున్నయి,

వెన్నెల తుడిచిపెట్టుకు పోయింది.

కిటికీ తలుపులు టక్ టక్ మంటూ కొట్టు కుంటున్నయ్.

తీరా బాగా తెల్లవారిన పిదప, కృపానిధికి మెలకువ వచ్చి తనెక్కడుందీ తెలుసుకొని సిగ్గుపడ్డాడు.

“నీదు చరణ పంకజములు...” అనే కీర్తన అతని చెవుల్లోనూ, హృదయంలోనూ మార్మోగు తోంది.

“నిజంగా తనకు చరణాలే వుంటే...” ఒక్కసారిగా అతని గుండెత్తోభించింది.

“నేను కాళ్లు లేని కుంటివాడినని తెలిసికూడా వందన, తన వూహలో, నా పాదాల్ని పంకజాలంటూ పొగడుకొని తృప్తిపడింది” — ఒక్క మనస్సుకి ఒక్కోరకమైన తృప్తి, జీవితాంతం వరకు సుఖాన్నిస్తుంది. కృపానిధి యిలా తనకు దక్క

వలసిన వందన, దక్కక పోయేసరికి, గత రెండు సంవత్సరాల నుంచీ ఎన్నో రకాలుగా ఆమెను గూర్చి అహర్నిశలూ అలా పిస్తూ వుండేవాడు... ముఖ్యంగా ఆ నాడు అతనికి పాతికేళ్లు వచ్చినందుకు, బారీయెత్తున పుట్టినరోజు పండుగ జరుపు కొన్నాడు. ఎందరో వచ్చారు గాని, వందన రాలేదు..." తీరా ఆమె తనజీవిత సాదోపరి భాగానికి వెన్నెలమెట్లు లాంటి పాతిక సంవత్సరాల మీదుగా నడిచి వచ్చి, పల్కరించి, పాట పాడి, పారవశ్యం కల్గించేసరికి, పాడుకాలం, దాపురించి పంపి వేసింది. మళ్ళీ సంవత్సరం గడిస్తే నేగాని తనకున్న వెన్నెల మెట్ల పై నడిచి వందన రాదు. అంతవరకూ తాను ఏమిటి?"-కృపా నిధి వందనకై గుండె తరుక్కు పోయేలాగు యేడ్చాడు ...

నోరులేని క్షణాలు

భయంకరంగా వుంది చీకటి.

చీకటిలా సహింపరానిదిగా వుంది భయం. ఇంకా ఆఖరి
తెర విడివడలేదు దొడ్లో తులసికోటదగ్గర-ఒరలేని బావిలో
ఏదో శబ్దం ఉలిక్కిపడి, కంఠాదుతో వెళ్ళి తలుపు తెరిచి
చూశాను.

చీకటి మంచుతో తడిసి ముద్దయిపోయింది, బావికడ
ఎవ్వరూ కన్పించలేదు నూతిలో నీరు తరంగితమవుతోంది. అది
క్రమక్రమంగా ప్రశాంతతపోంది చీకటిలో నీడ కన్పించేవరకు
అలా చూస్తూండి పోయాను.

మళ్ళీ శబ్దం.

నూతిలో నానీడ; కదిలిపోయింది. ఆ అలలలో నా
ఆలోచన అలసిపోయింది.

ముగ్ధ మనోజ్ఞ మంజులమూర్తి...

ఒకదివ్య సౌందర్యం...

భయంకరమైన చీకటిలో వెలుగు...

సహింపరాని భయంలో సాహసం...

లీలగా, చలిగాలిగా; పూలతావిగా; తేనెసోనగా ఏదో మధురభావం ఎదలో తళుక్కుమంది. మృదువైన పెదవుల మాటున నెలవంక తోరణాలులా చిరునవ్వులు చిందుతున్నాయి—

వాటివలన నాకు మరోజన్మ...

మానవుడు ఆశించిన పునర్జన్మ...

బ్రతుకుమీద కోరికలు...

నిరాశా నిస్పృహలమధ్య నలిగిపోతున్న ఈ జీవితానికి కొత్తచరిత్ర ఆరంభమైంది. నన్ను వేధిస్తూ చిత్రవధచేస్తున్న ప్రతిసమస్య విడిపోయినట్లుగా వుంది మనస్సు తేలికపడిపోయింది మానవత నన్ను మళ్ళీ మేల్కొల్పి నా ఆయుర్గాయాన్ని పొడిగించింది.

ఒకప్పుడు నా ఆశలన్నీ అడియాసలయ్యాయి, ఇప్పుడు ఆ అడియాసలువిడిపోయి; ఆశలు నిద్రలేచి మారాకులుతొడిగి; మొగ్గవేయ తొడిగాయి.

ఆశల ఆఖరు మెట్టుమీద నిలబడి ఎవరో నన్ను అహ్వ నిస్తున్నారు చీకటిపోయి మెల్లగా వెలుతురు కానవస్తోంది. మంచంమీదికొచ్చి కూర్చున్నాను...

నా కళ్ళకు దూరమవుతున్న సౌందర్యము నా హృదయానికి దగ్గరవుతోంది. ఆ సౌందర్యాన్ని తాకాలని ఆలోచన కలిగినప్పుడు శరీరం లజ్జతో; సిగ్గుతో; కుంచించుకుని పోతుంది.

కాలకృత్యాలనంతరం, మధ్యగదిలో కాఫీ త్రాగుతూ కూర్చున్నాను. మిత్రుడు సుబ్బారావు రేడియోపెట్టి వెళ్ళిపోయాడు వీధిలోకి. ఇక ఒక్కణ్ణే నేను.

*

*

*

గదిగుమ్మానికి వ్రేలాడుతున్న పల్చని తెరవెనుక నా ఆలోచనకు సరియైన సృష్టి అంతరాయాన్ని కల్గించే అంతరాలవెనుక అంతస్తులు కూలిపడిపోకుండా వుండాలని నా కోరిక

తెర తొలగించి హఠాత్ గా లో పలికి వచ్చేసింది; నా ఆలోచనకు సరియైన సృష్టిగల శకుంతల.

నాకు ఆమె రాక; ఆమెరూపం ఎన్నో భావాల్ని కూర్చింది; మబ్బులను చీల్చుకుని వెల్లరించిన మెరుపుతీవగుర్తుకు వచ్చింది ఆమెను చూస్తు కాఫీత్రాగు దామనుకు నేసరికి చురుగైన నాలుక కాలింది లోపల్లోపలకదిలిన ఆలోచన మానం వహించి; అగ్రరహితంగా శకుంతలను అవలోకిస్తూంది.

శకుంతల బంగారుతో అచ్చుపోసిన శిల్పం—

నా జీవితాంధకార పటలిని విచ్చిన్న చేసే ఉషో కాంత నా భావనాప్రపంచంలో తేజస్వినియై వెలిగే అవతారమూర్తి.... ఇలా చాలా—చాలా....

—వచ్చి తలుపు ప్రక్కగా నిలబడింది.

—నేను చూస్తూండి పోయాను.

నిశబ్దం. మామధ్య నలిగిపోతూవుంది. మానం మాయిద్దరి మధ్యా మంతనమాడుతూవుంది.

కాటుకతో తడిసిన ఆమె సరోజనేత్రాల వెనుక ఏదో వెలుగు మిలమిలలాడు తోంది చీకటిలో నుంచి విడివడిన ఎడద వెనుక ఆలోచన తలిరుటాకులా కదలాడ సాగింది.

ఆంతర్యంలో శకుంతల అవతార మూర్తి... ఓ పాలరాతి విగ్రహం.... నా వెన్నెలాంటి భావాలకు వెన్నముద్ద

నాకళ్ళముందు సౌందర్యం లేదు—కవిగా జన్మించాలని చిత్రకారునిగా పుట్టాలని. శిల్పిగా సృష్టించ బడాలని.... నన్నూ.... నా పూవాలను చూసి గులాబీ పకాలున నవ్వింది. నాకూ నవ్వొచ్చింది. నవ్వలేకుండా వుండలేకపోయాను. ఎదురుగా నన్ను చూసి నవ్వేగులాబీని తీసుకోవాలని లేవబోయాను అంతలో శకుంతల దగ్గరకువచ్చేసి; చేయిపట్టుకుంది.

నాకు సిగ్గేసింది.

సరిగ్గా ఆమె పూహించిన పనినే చేస్తున్నానని. తన ప్రయత్నంలో ఆమె నెగ్గుతుందని యింఛుగా మనస్సు నొచ్చుకుంది.

“అది నలిగిన గులాబీ... దాన్నేంచేసుకుంటారా?” —అని. చిలిపిగా— సన్నగా హృదయంలోకి సోకేలాగు నవ్వేసింది శకుంతల.

నే నేమి మాట్లాడాలోబోధపడలేదు.

“అదే నాకు కావాలి...” అని అంటే ఆమె ఏమనుకుంటుదో? నా ఓటమిని నేను ఒప్పుకున్నట్లు అవుతుందిగా... అని సందేహించాను.

కొద్దిక్షణాలు గడిచాక. శకుంతల వెనక్కు తిరిగి వెళ్ళి పోబోతూ, నా ముందున్న గులాబీ పువ్వువంక చూస్తూ తనసి గలోని రెండు ఎర్రగులాబీ పూలను తడిమి చూసుకోబోయే సరికి అందులో ఒకటిజారి నేలమీదపడింది అది నేలమీదపడే సరికి నాభావం నన్ను వెక్కిరించిందనిపించింది.

ఒక్కసారిగా నన్ను నేను తక్కువగా చేసుకుని. ఆ రాలిన గులాబీవంక చూస్తూండిపోయాను శకుంతల ఆ పూవుని

వంగి తీసుకోకుండా, దానివంకేచూస్తూ—

“ఇలాంటి పూవుని పూజించాలనుకునేరుసుమా! చాలా తప్పుడు పనవుతుంది ఒకవేళ పట్టుదలపట్టి పూజించినా దేవుడు మాత్రంకనికరించి వరమిస్తాడనుకోకండి” — అంది.

ఆమెవాగ్ధోరణి నాకర్థమైంది, హృదయంలోకి ప్రవేశించి లోతులను సాధించాలని ఆమె నన్ను పరిక్షిస్తోందని గ్రహించాను కాని నన్ను తన మాటలతో ఆమె జయించాలనే ప్రయత్నం చేయడం లేదనుకున్నాను.

ఒక్కచోట ఆమె, అలానిలబడివుంటం భరించలేక అప్పుడు— “అలా ఎంతసేపు నిల్చుంటావూ... వచ్చి కూర్చో” — అని కుర్చీచూపాను. కాని శకుంతల నాకోరికపై కూర్చోలేదు వెళ్లిపోవాలనిప్రయత్నిస్తూ— ఒక్కసారి ఆగి, గిరుక్కున వెనక్కు తిరిగి నా దగ్గరకువస్తూ—నా చేతిలోకి రాదల్చుకున్న గులాబీవంకచూస్తూ—ఒక్కసారి నిట్టూర్చి చరచరా వెళ్లిపోయింది.

శకుంతల అలా వెళ్లిపోతూ వుంటే మ్రాన్పడిచూస్తూ పూరుకుండిపోయాను.

నా మనస్సులో మాత్రం ఆమెను ఓ చిత్రమైన వ్యక్తి గారూపించుకున్నాను.

*

*

*

ఇంతలో ఎవరో వెనుకగావస్తూన్నట్లు అలికిడైంది. తల తిప్పి చూశాను.

పూర్తిగా కాఫీ త్రాగారా? ఇంకావుంచారా ఇవ్వాలి కూడా! గట్టిగా గ్లాసెడు కాఫీ త్రాగలేదు... ఏం చిత్రమైన మనుషులండీ మీరు..." అంటూ జానకి ప్రక్కగావచ్చి నిలబడింది.

“ఇంకా రాలేదా మబ్బులు?” — అనడిగాను జానకిని.

“అప్పుడేనా...” — అని నవ్వుతూ భర్తపట్ల చిన్న అధికారభావాన్ని ప్రదర్శిస్తూ జానకి నంటింట్లోకి వెళ్ళిపోయింది కాఫీగ్లాసు తీసుకుని.

జానకిభర్త సుబ్బారావు యింకా అప్పటికీ రాలేదు.

నా మనస్సు పూర్తిగా పరాకు చిత్తగించింది.

ఒక్కణ్ణి కూర్చోని వుండటంతో జానకి కొద్ది క్షణాల్లో వంట పని కొంచెం ముగించుక వచ్చి ఎదురుగా కుర్చీలో కూర్చోని నా వంక చూడనారంభించింది. నేను పెద్దగా ఆమె దృష్టిని పట్టించుకోలేదు శకుంతల్ని గురించే ఆలోచిస్తూ వుండిపోయాను. జానకి గ్రహించింది కాబోలు మరినావంక చిత్రంగా చూస్తూ.

“దేవడిచ్చిన మంచిమనస్సుని చెడు ఆలోచనలతో భయంకరమైన పూహలతో పాడుజేసుకోకండి!” అంది చిన్నగా నవ్వుతూ నేను అప్పటికి చకితుణ్ణయ్యాను.

“ఆమంచిమనస్సు మీరు అనుకున్నంత తేలిగ్గాచెడదు” అనిసమాధానమిస్తూనేనుపరాకుగా చేతిలో వున్న గులాబీ వువ్వుని నలుపుతూ; రేకుల్ని విడదీసి నేలమీదపడేయసాగాను.

“మరీచంటిపిల్లలయి పోతున్నారేమిటి? శుభ్రంగా వుంచిన యింటినిండా యీపూల రేకులేమిటి? ఇలా చెత్తపోస్తే

ఎవరూడున్నారు! పైగా పీటికితోడు సిగరెట్ ముక్కలు; పొడినూ... అంటూ గబగబా లేచి; నాపాదాల దగ్గర రాలిన గులాబీ రేకుల్ని; పడిన సిగరెట్ ముక్కల్ని చీపురుతో చిమ్మి బయటపారవేసి వచ్చింది జానకి వచ్చి—

“మీరు మరీ తీవ్రంగా ఆలోచనలు చేస్తున్నారీమధ్య మీమాటలు యింకా ఎవరై నావింటే చాలా బాధపడిపోతారు అయినా ఏమిటీ మీకు యీ చిత్తచాంచల్యం?” అనడిగింది.

నేను తెల్ల బోయాను జానకి అలానేసరికి.

“ముందు మీమాటలు నాకు బోధపడటం లేదు.” అన్నాను జానకి తెలివిగలది నాకంటే. వూరుకోక.

“నా నోటితో ఆ విషయం చెప్పించి మీరు తప్పకోవాలని చూస్తున్నారు గదూ!— అంది.”

“లేదు... మీరు మాటలతో అందర్ని జయించినట్లు నన్నుకూడా జయించాలనుకుంటున్నారు కానీ నేను ముందే ఓడిపోయానని వెల్లడి చేసుకుంటున్నాను. నిజంగా నాకు శకుంతల్ని గురించి తెలీదు కేవలం కొద్దిపాటి చూపులతో; పరిచయ వాక్యాలతో మాట్లాడటం తప్ప మిగతా వివరాలు అమెని గురించి నాకేమీ తెలీవు”— అన్నాను.

ఆమె ఎంతో తేరుకున్నట్లుగా చూస్తూ “తెలీకపోవడమే మంచిది తెలిసిన తర్వాత మీరు నన్ను అసహ్యించుకుంటారు...” అంది జానకి.

నేను ఆశ్చర్యపడ్డాను ఆమె కడుకుయిచ్చిన సమాధానానికి.

అప్పటికి ఆఫీసువేళ గావడంతో గబగబా బయలుదేరి వెళ్ళిపోయాను. నేను ఆఫీసులోకి వెళ్ళి; కుర్చీలో చతికిలబడేసరికి నాకో వుత్తరం వచ్చిందంటూ మా అఫీసుకుగ్రాడు ఓ కవరు తెచ్చియిచ్చి వెళ్ళాడు.

తీరా చూస్తే అది నా భార్య-మాలతివ్రాసిన ఉత్తరం విప్పిచదివాను.

“తను త్వరలో బయలుదేరి వచ్చేస్తున్నానని” వ్రాసినది ఇంకా ఏదో సోది వ్రాస్తూ.

నాకు వింతగా తోచింది ‘వెళ్ళి వారమన్న కాలేదు పుట్టింటికి.... అప్పుడే ఏంతోందరొచ్చిందని బయలుదేరి రావడం జరుగుతోంది-?’ అని ఆలోచనలో పడ్డాను.

పైగా ఆ వుత్తరంలో మాలతి;

“ఇచ్చటకు వచ్చానన్న మాటే గానీ మనస్సంతా మీమీదే నిల్చివుంది.”- అన్నదొకచోట.

నాకు నవ్వాల్సిందా మాటకు. ఎందుకంటే ‘మనస్సు కట్టుకున్న భర్తమీద లేకపోతే మరొకళ్ళమీద ఎలా వుంటుంది’ అని అలావ్రాసింది పిచ్చిమనిషి ఒకేకళ నన్ను నవ్వించడం కోసమని కష్టపెట్టడం కోసమని ఏడ్చించడం కోసమని మరొక విధంగా వ్రాస్తే యింకేముంది?...నిండు మనస్సుతో ఎన్నో ఆశలతో ప్రేమిస్తూ భర్తనే దైవంగా పూజిస్తున్న భార్యను చావ చితుకగొట్టి చిత్రవధ చేయాలనిపించదూ!

అంతకుముందు జరిగిన సంఘటన గుర్తుకు వచ్చేసరికి ఛెళ్ళుమని కొరడాతో కొట్టినట్లు అనుభూతి కలింది అటువంటి సంగతులన్నీ వ్రాసి నన్ను బాధపెట్టకపోతే. “ఇచ్చటంతా

కులసాగానే పున్నాం.... మీ యోగక్షేమాలు తెలియ
పరుస్తూ తరుచు పుత్తరాలు వ్రాస్తూవుండం” అని ముక్తసరిగా
ఉత్తరం వ్రాయకూడదూ మాలతి! ఏమిటో పాతవిషయాన్ని,
జరిగిపోయిన గంపెడు సంగతుల్నీ వ్రాస్తుంది...పాపం!,

అంతటితో వూరుకుందా మాలతి కొన్ని ఆరోపణలు
కూడా చేసింది ఆ పుత్తరంలో;

రెండు, మూడు కాన్పులయ్యేసరికి ఈ మగవాళ్ళ
మనస్సు పెడ తోనను బడుతుంది అప్పుడు భార్య అందంకంటే.
ఇతరుల భార్యల అందం ఆకర్షణీయంగావుండి అనుభవించాలని
పిస్తూ వుంటుంది. మాటలో మోజుండదు; చూపులో
తీసివుండదు” — ఇలా గొడవగా వ్రాసింది నాకు అప్పుడు
కాస్త చిరాకె త్తింది. ఉత్తరాన్ని ముగిస్తూ—”.. చలికాలం...
వృధాగా!” ఆఖరివాక్యం పూర్తిచేయకుండా అర్థనగ్నంగా
వదిలి పెట్టేసికంది.

“ఎందుకనో?... అడవాళ్ళకే తెలియాలి!—” అనుకు
న్నాను.

మాలతి, పిల్లల్ని వెంటేసుకుని పుట్టింటికి వెళ్ళిన తరు
వాత— ఈ వారంరోజులు సంసార బంధనాలనుండి బయట
పడ్డానని సంతోషించాను కానీ, గట్టిగా వారం పూర్తయ్యే
సరికి పిడుగులాంటి వార్త మళ్ళీ పెల్లాంపిల్లలు... ఏడుపులు...
జీవితం... పస్ప... ఉస్ప...చింతపండు... మిరపకాయలు...
కట్టె పుల్లలు... బొగ్గులు పోగ... ప్రారంభమవుతున్నాయే
నని కలవరపడ్డాను. దిక్కుతోచక గబగబా—వెంటనే ఓ కాగితం
కొని ‘అర్జెంట్ గా పనివుండి హైదరాబాద్ వెళ్తున్నాను ఓ

వారం పదిరోజులవరకూ రావడంకుదరదు కాబట్టి నువ్వుమరి న్నాళ్లువుండేరా”- అని మాలతికి పుత్తరం వ్రాసి పోస్టుచేశాను అప్పటికి సగం అందోళన మనస్సుకి తీరిందనిపించింది.

ఆ నాటి సాయంత్రం పెందరాళే వచ్చేశాను; ఇంటికి. చక్కని నీరెండలో ఓ పూలచెట్టు దగ్గరగా వాలుకుర్చీ వేసుకుని కూర్చున్నాను జానకి లోపల్నించి వస్తో—

“ఏం ఇవ్వాలి చాల పెందరాళే వచ్చారా! పెద్దగా ఆఫీసులో పనిలేదా?” అని ప్రశ్నించింది.

“ఏం తొందరగా వచ్చానని మీకు కష్టంగావుందా?”

“మీ రామాట అంటారని నాకు తెలుసు”

“తెలుసుండి ఎందుకలా అడిగారు మీకు తెలీదేమో! తెలిసే చేసిన తప్పులకు క్షమాపణ లేదని...”

“అడిగేప్రశ్నకు జవాబివ్వక తప్పించుక తిరిగితే అసలే క్షమాపణా వుండదు ”—అన్నదామె

“అసలు విషయం మర్చిపోయాను ఇన్ని రోజుల్నుంచి మీయింటావుండి మీ దంపతులకు చాలా శ్రమకల్గిందాను. నే నెంతో అదృష్టవంతుణ్ణి మీ వంటి ఆపుల్ని పొంద కల్గివున్నందుకు... అన్నట్లు చెప్పడం మర్చాను...మాలతి వస్తున్నట్లు పుత్తరం వ్రాసిందివ్వాలి”..అన్నాను చిన్నగానవ్వుతూ.

“వ్రాసిందీ..., అయితేమీరు- “ఇప్పట్లో రావద్దని వెంటనే పుత్తరం వ్రాసేవుండాలేమరి...” అందామె

“మీ రెండుకు అలా వూహించారు?”

“మీకే తెలియాలి ఒకవేళ మీకు తెలికపోతే మీ అంత రాత్మకైనా తెలిసివుండాలి...” అన్నదామె నన్ను పరిశీలనగా

అవలోకిస్తూ.

నేను కొంచెం జంకుతూ ఆమెవంక చూస్తూ—

“మీ మాటలు నన్ను భయపెడుతున్నాయి..” అన్నాను..

“అయితే నిజానికి దగరగ్గా వెళ్ళ గలుగుతున్నానన్న మాట”

“అంటే?”

“అదే...”

ఇంతలో సుబ్బారావు ఎవరోపిల్చినట్లు వీధిలోంచి రావడంతో ఊ వాదన ఆగిపోయింది.

సుబ్బారావు వచ్చే రావడంతోనే— భార్య వంక చూస్తూ “ఏదో వాదనలో పడ్డట్టున్నారు?”—అన్నాడు.

“పిల్లిపాలు త్రాగుతూ తనను ఎవ్వరూ చూడటం లేద నుకుంటుందట అలావుంది విషయం...”— అన్నది సమాధానంగా జానకి నావంక చూస్తూ, భర్తతో నేను త్రుళ్ళిపడ్డాను జానకి వూరుకోలేదు.

“ఎందుకలా త్రుళ్ళిపడతారూ! గుమ్మడికాయ దొంగ తెవరంటే భుజాలు తడముకుంటారెందుకూ? మీ రేమి గుమ్మడికాయల దొంగ కాదుగా! ఇప్పుడైనా నిజం చెప్పండి మాలతి వ్రాసిన పుత్తరానికి ఏం సమాధానం ఇచ్చారూ?” అని అడిగింది.

ఇక చెప్పక తప్పలేదు “మీరు గట్టిగా అడుగుతున్నారు గనుక చెబుతున్నాను “ఆమెన ఇప్పట్లో రావద్దని పుత్తరం వ్రాశాను” అన్నాను.

సుబ్బారావు అయోమయంగా చూస్తూ “మీ యిద్ద

రిమాటలూ నా కేం ఆర్థంకావడం లేదు అసలు విషయ ఏమిటి? యేదో చిక్కులో పడ్డట్టుగా మాట్లాడుతున్నారా?” అన్నాడు.

“మీ స్నేహితుల్నే అడగండి అంతా బోధ పడుతుంది మధ్య నన్నెందుకు అడగడం?” అంది జానకి భర్తతో.

“అసలుజరిగిన విషయం చెప్పకుండా ఎందుకలా ఆందోళనపడటం? ఏంజరిగిందో చెప్ప?” అన్నాడు సుబ్బారావు జానకి వంక చూసి.

“ఈ మగవాళ్ళకి కొంచెం ఆడది చనువుగా తిరుగుతూ ఎదురుగా కనబడితేచాలు. వాళ్ళ మనస్సుని దోచుకోవాలని పిస్తుంది. ముందు వెనుకా యింక ఆలోచనేవుండదు. ఎవరూ-యేమిటి అన్నదికూడా తెలీదు” జానకి కాస్తనిశితంగా మాట్లాడింది.

సుబ్బారావుకి కాస్త కోపంవచ్చి “జానకీ! యేమిటా మాటలు ఎవరిముందు మాట్లాడుతున్నావో ఆలోచించేమాట్లాడుతున్నావా?” అన్నాడు.

“మీకూడా మీ స్నేహితుడికి సోకినగాలేసోకిందా యేమిటి?” అన్నది.

“ఈ ఆడవాళ్ళంతా వొట్టి అనుమానపు మనుష్యులు” అన్నాడు సుబ్బారావు భార్యను చూస్తూ.

“ఆ అనుమానాలు అవసరాన్ని బట్టి మీ ప్రలోభాల ద్వారా సంభవిస్తాయి జానకీ”

“అంటే?” అన్నాను నేను; తెలీక.

“అంటేలేదు గింటేలేదు నా చేత ఇంతకంటే ఎక్కువ వాగించి. వాదిస్తూ విసిగించకండి రేపు మాంటికి రమ్మని

పుత్రరం వ్రాసేయ్యండి. నేను బ్రతికివుండగా ఆ మెకు మీవల అన్యాయం జరగడానికి వీలేదు నేను సహించలేను” అని నిర్భీతిగా అనేసి; నావంక తీక్షణంగా చూస్తూ జానకి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

సుబ్బారావు నా దగ్గర ఎక్కువసేపు కూర్చోడానికి అవకాశం లేక విషయం పూర్తిగా తెలుసుకోవడానికి వ్యవధి చాలక ఎవరో పిలిస్తే వాళ్ల దగ్గరికి వెళ్ళిపోయాడు.

జానకి లోపలికి వెళ్ళిందలా ఓ అరగంటలో బట్టలు మార్చుకుని పేరంటానికి ఎక్కడకో వెళ్ళిపోయింది.

ఒంటరిగా చీకటితోబాటు నేను మిగిలాను స్తబ్ధంగా అలా విహ్వలమనస్సుతో శూన్య దృక్కులతో కూర్చోవటం నాకు దుర్భర మనిపించింది. పైగా పాపంలో చీకటిని భరించడం మరీ బాధాకరంగావుంది నాకు, దీనికితోడు చలికి నరాలన్నీ జివ్వుమనీ బిగిసిపోతున్నాయి.

ఎర్రని భావాల చారలు హృదయం వెనుక ఊహల మీద పడి పాతర్లాడుతున్నాయి. క్షణకాలంలో పొరపాటున నన్ను వివశత్వంలోకి నెట్టి వేయడంతో, కలవర పడుతున్న ఆంతర్యంలో ఆలోచన ఆరాట పడసాగింది.

ఆ శోణిమ కాంతుల్లో మలినతుషారం మసకగా పొడ సూపసాగింది. తప్పుచేస్తున్నట్లుగా మానవత్వం భయపడుతున్నట్లు అనుభూతి మిక్కుట మవసాగింది అర్థమవ్వని మూగభాధతో మనస్సు కలుషిత మయేసమయం అసన్న మయిన దేమోనని వెరగొందాను.

అవలోకిస్తున్నది వాస్తవమైన సంఘటనగా ఎందుకు

నిర్దేశింపబడాలి? కమ్మని కల కాగూడదా? చెరిపి వేయడానికి పాపంచేయలేదని మంచి భావంతో రాజీపడటానికి నా పాలిట ఆ సంఘటన కలగా ఎందుకు పరిణమిస్తుంది? కళ్ళకుకట్టి వేస్తున్న దృశ్యం కలగా ఎందుకు మారుతుంది? నా పిచ్చి పూహగానీ!

నిజం... ముమ్మాటికి నిజం...

“కాదని దూరంగా తరలిపోతే? మీ మనస్సు నన్ను వెతుక్కుంటూ వస్తుందా?”-అంటూ మెత్తని హస్తం నాభుజం మీద వాలి పడింది. కమ్మని వాతావరణ మేదో నాచుట్టు అలముకొని చాళిస్తున్నట్లు భ్రమించాను.

ఉలిక్కిపడి తొట్ట్రపాటుతో

వెనుతిరిగి చూశాను.

దివ్య మంగళ స్వరూపం...

ఆలోచనకు సంపూర్ణమైన ఆకారం... శకుంతల...

ఆ కళ్ళ కదలికలో... ఆపెదవి రంగులో... ఆహృదయపు పొంగులో... అమరత్వం మానవునికి బోధపడని దివ్యతం నిరంతరం మనస్సుని ప్రపుల్లమానంచేసే మహత్తు...

“శకుంతలా”-అని హసిస్తున్న ఆమె నయనాల్లోకి ఆశ్చర్యంగా నన్ను నేను యేమీ మిగుల్చు కోనట్లు చూశాను..

ఆమె చేరువై -

-దేన్నైతే గాఢంగా వాంఛిస్తారో అదే మీ జీవితాన్ని సర్వనాశనం చేస్తుంది, నన్ను అలా పిలవకండి అంది శకుంతల కంఠం ఆ సమయంలో నన్నని వీణాతంత్రీ స్వరంలా మ్రోగింది.

నన్నంత కఠోరంగా వౌద్దసి శాసించకు శకుంతలా; మర

ణించిన నేను నీ దివ్యత్వం చేత మరల బ్రతికించ బడ్డాను. నన్ను నీ ఆవేశాలతో తిరిగి శాశ్వతంగా చంపకు శకుంతలా;” ప్రాధేయ పూర్వకంగా కోరుకున్నాను నేను.

“నన్ను కావాలని కోరుకుని మీరు ఏం చేసుకుంటారు?” అనడిగింది చేరువగా పున్నదల్లా మరింత దగ్గరగా జరిగి; కూర్చుంటూ శకుంతల; చిన్నగా.

“నన్ను పరీక్షించాలని కాకపోతే యేమిటీ ప్రశ్న?” అన్నాను.

“నేను పరీక్షించడం లేదు మిమ్మల్ని... నిజం చెప్పండి నన్నేం చేసుకుంటారూ మీరు?” ఏదో ఆశని పెంచుకొంటూ అడిగింది శకుంతల.

“భగవంతుణ్ణి కావాలని కోరుకుని, భక్తులంతా ఏం చేసుకుంటారో! అదే నేను కూడా చేసుకుందా మనుకుంటున్నాను నీ విషయంలో” అన్నాను.

నా సమాధానానికి ఆమె మనస్సు సిగ్గుతో కుంచించుకు పోయింది. కానీ అంతలోనే తెప్పరిల్లి—

“ఛీ... అవేమి కోరికలు... మీరు నాకు భక్తులుగా వుండాలని కోరుకుంటున్నారా? నాదగ్గర మహాత్యాలు ఏవీలేవే మరి! నా కంఠ గొప్ప విలువలు కట్టి మీ మగవారి గౌరవాలను కీర్తి ప్రతిష్ఠలను తగ్గించటానికి ప్రయత్నించకండి. మీరే తేలికపడిపోతారు అలాచేస్తే...” అంది ఆమె. అలాఅంటూనే, తనకాటుక నేత్రాలలోని నన్నని నవ్వు తెరను కదుపుతూ— నాకు స్పష్టంగా కన్పించేలాగు చేయడం నాకోసం ఆహ్లాదాన్ని కల్పించింది. యేదో పరవశత హృదయాన్ని పులకింప చేయనార

భించింది కానీ ఆమెను, ప్రార్థనతో ప్రసన్నం చేసుకోవాలనే తలంపు కల్గింది నాకు.

“నిరాశతో పరిగెపోతున్న నామనస్సుకి ఒక్క నీ చల్లని చూపు సోకినంతలో నిరాశలన్నీ చెరిగిపోతున్నట్లు నిపిస్తోంది. యేవేవో తపనలతో తల్లడిపోతున్న నా జీవితానికి ఒక్క నీ జాలిచూపుతో అమృతవర్షం కురిసినట్లు అవుతోంది. నీవు కాదన్నా నువ్వునాకు దైవస్వరూపిణివి శకుంతలా! నువ్వు నాకు దేవత అంటివి...” అని ప్రార్థన స్వరంతో పలికాను.

“భ్రమ... మీరు బొత్తిగా భ్రమలో పడిపోయారు. మీకు నాగురించిన ఆలోచనలమధ్య మాయ అలుముకునివుంది. మీ మనస్సులో రగులుతున్న ఆకెదసలను చల్లార్చగల శక్తి నాకు యేమీలేదు... మీ హృదయంలోని నిరాశవృత్తమైన కారు మేఘాన్ని చెదరగొట్టే ప్రజ్వ నాకులేదు. మీ భ్రమని విదల్చగలే నిన్మతి నాకు తెలీదు. ఇదంతా మీ భ్రాంతి. మీరు నిష్కారణంగా నాగురించి కల్పించుకున్న కల్పన. ఓ అందమైన మాయాకారం... అంతే!...” అని నిర్వేదంగా సమాధాన మిచ్చింది శకుంతల.

“అవును శకుంతలా! నీలో నిగూఢమైవున్న గొప్ప దనం విలువ నీ కేం తెలుస్తుంది చెప్ప... నువ్వు వుత్తి అమాయకురాలివి...” అన్నాను బాధగా.

“అవును... నిజమే... తనలో నిక్షిప్తమై వున్న అమోఘమైన విషయాలు తనకే తెలీవు. ప్రతిమనిషినీ కాసేపు యేదోజటిలమైన సమస్యలలో యిరికించి... విసిగించితేగానీ అవి బహిర్గతం కావు మరి... నిజమే!” అంది శకుంతల.

“ఒకప్పుడు అసాధారణ విషయాన్ని గూడా చాలా సూక్ష్మంగా చిత్రించుకునేవాణ్ణి. మనస్సులో మనఃస్ఫుల్లో వారి రకరకాల జీవితాలలో యెంతో మర్మముండని యిప్పుడు తెలుసుకుంటున్నాను. స్వల్పకాలంలో యిదంతా నీ సంగత్యం వల్ల తెలుసుకున్న విషయమే! ఆ విషయాన్ని నువ్వేకాదు; ఎవ్వరూ కాదనలేదు. అవసరమైతే నిరూపిస్తానుకూడా!” అన్నాను కాస్త ధైర్యంతో.

“ఆహా!... అంతటి ఘనులు కూడానా మీరు! నమ్ముకున్నవారిని ఎలామోసం చేయదల్చారోకూడా నిరూపిస్తారా?” అని కిలకిలా నవ్వింది శకుంతల.

ఆమె నవ్వులో నాకు అప్పుడు సరసతగానీ రసికతగానీ స్పష్టంగా— తెల్లగా— కనిపించలేదు. సందిగ్ధాంతరంగుణ్ణయి ఆమెను చూస్తూ వున్నాను.

ఆమె—

“ఒక్కమాట చెప్పతాను వింటారూ!” అంది మందస్థాయిలో గొంతుకను బిగిస్తూ;నిశితంగా నా కళ్ళల్లో, చూస్తూ.

“చెప్పు!” అన్నట్లు చూస్తూ కూర్చున్నాను.

“నా నిజస్వరూపాన్ని తెలుసుకోకుండా— నోరులేని క్షణాలమధ్య— నా గురించిన లేనిపోని అపోహలకు; ఆలోచనలకు అందమైన ఆకారాలు యిచ్చుకుంటా— ఏదోభ్రమలో పడి మీ మనస్సుతో, మీ భావాలతో మీ జీవితంతో, మీరు పోటిపడి ఓడిపోతున్నారు జాగ్రత్త” అంది.

చలించాను— ఒక్క క్షణం— నోరు పెగలక.

అయినా సంబోధించుకుంటూ— నాకు నేను

నిలదొక్కుకుంటూ—

“నా దైవంతో పోటీపడే నేను గెలవాలని కోరుకునేటంత స్వార్థపరుణ్ణికాను నేను. సీజిపోవడమే నాకు ముఖ్యముగా కావాలి... అదో తృప్తి నాకు...” అన్నాను.

ఆమె ఏమీ అనలేక నన్ను బ్రతిమాలుతున్నట్టు చూడసాగింది— జాలిగా.

నేను ఆమెను వదల్లేక; బెంగతో మనస్సుని నింపుకుని; ఆమెదగ్గరగా కూర్చుండిపోయాను. మనస్సు ఆమెనీడలో పులికరించినప్పుడల్లా, ‘శకుంతల! శకుంతలా, అని పిలుచుకోసాగాను. ఏదో తృప్తి అలా పిలుచుకుంటే కల్లుతోంది.

కాతీ దీర్ఘమై వ్యాపిస్తోంది.

కొంత సేపటికీ; ఆమె తేరుకుని—

“మీ మనస్సులో నాకంత మహత్తర మైన స్వరూపాన్ని కల్పించుకుని ఉన్నత స్థానమివ్వకండి. నేను మీ కమ్మని ఆలోచనల నీడను... మీ ధూహల ప్రాణాన్ని అంటే... అలాగే జీవించ నివ్వండి నన్ను” అని కోరుకుంది గార్హదిక స్వరంతో— శకుంతల.

“బాగా తెలుసున్న తరువాత— యిక ఈ జీవితంలో— రెండోసారి మోసపోను. ననజ చేసిన మోసాన్ని మర్చిపోలేను. కావాలని కంటికి దూరంగాపోయింది. నా ఆంతర్జీవాన్ని ఎన్నో ఆశలతో పరవశింపజేసి; ఏడ్పించింది. ఆమెలా నువ్వు కూడా నన్ను వంచనచేయకు శకుంతలా! ప్రాధేయపడుతున్నాను—” అని వేడుకున్నాను పిచ్చిగా నవ్వుతూ—

“వంచనచేసింది ననజ కాదు. మీరు మీ మనసుతో

సంప్రదించి నిజంచెప్పండి. మర్చిపోయారా? అనుబంధాలతో బంధితమైన ఆత్మలు రెండూ దగ్గరగా చేరుకున్నప్పుడు, వాటి శరీరాలు కన్పించక పోయినంతమాత్రాన అది వంచనని ఎలా అనుకుంటున్నారు!” అనడిగింది.

“అయితే ఆత్మవంచన చేసుకున్నానా?”

“ఆ సంగతి మీకే తెలియాలి. నేను చెప్పను... ననజ. మీకు దూరమైనా తల్చుకున్నప్పుడు మీ మనస్సు ఆమెకు దగ్గరగా వెళ్ళాలని పించడంలేదా?” అంది శకుంతల.

“నద్దు, ఆ ప్రసక్తి ఎత్తకు. ఏ విషయాన్నైతే పూర్తిగా మర్చి పోవాలని అనుకుంటున్నానో దాన్నే తిరగతోడి నన్ను ముక్కలు ముక్కలుగా నరకకు. ఆమె నాపట్ల మహాపచారమే చేసింది. నా అంతరాత్మని హత్యచేసిన మనిషి కావాలనే నన్ను తిరస్కరించింది. మరొక వివాహం చేసుకుని దారుణంగా నన్ను హింసించిన రాక్షసి... నువ్వు ఆమెని నాకు గుర్తు చేయకు శకుంతలా! నేను భరించలేను ఆ విషాదావస్థని— ఆ నాటి నా దురవస్థని తల్చు కుంటే నా తల బద్దలవుతుంది. నా నుండి పగిలినట్లవుతుంది... నా నరాలన్నీ తెగిపోతాయి. ఆ బాధ భరించలేను. నన్ను రక్షించు శకుంతలా... నువ్వు వాటిని గుర్తుచేయకు” అని నేను గొడవపెడుతుంటే శకుంతల నా వద్ద నుంచిలేచి దూరంగా వెళ్ళిపోసింది. ఆమెనిప్రక్కమణి చూశ్చేక—

“నే నేం పాపం చేశానని నానుంచి నువ్వు దూరంగా వెళ్ళిపోతున్నావు. నీ చల్లని చిన్న చూపుతో నా ఆందోళనని ఉపశమింపచేయలేవా? ఒక్క చక్కని తియ్యని మాటతో నా

అంతరాత్మ భీభత్సాన్ని అంతరింపచేయలేవు! రా... ఇలా... దగ్గరికి రా” అని వెంటబడి ప్రాధేయపడసాగాను శకుంతల్ని.

శకుంతల ఒక్కసారి నా నైపుకు తిరిగి చూసింది.

“నువ్వు నెళ్లకు... వెడితే నాకు యిక నరకమే! భయమే!”

“మీరు అబద్ధ మాడుతున్నారు...”

“లేదు నిజం... నువ్వు ఇప్పుడు వెడితే బ్రతకలేను”

“చాలెదురూ ఏమిటా మాటలు?”

“కాదు శకుంతలా! నమ్ము నేను చచ్చిపోవడం నీకు సంతోషమా?”

“నేను పరరారని... నేను మీకు కావాలిమరి... అవునా... ఎలా సంభవం?”

“అన్యతమాడి నీ మీద లగ్నమైన మనస్సుని జానకితో నీనుంచి వేరుచేయలేను. కాకపోతే ఎప్పుడూ కన్పించని నువ్వు నన్ను వెతుక్కుంటూ ఎందుకు రావాలి? నిజం యిప్పుడై నా చెప్ప...”

శకుంతల “రా” అనినన్ను పేరెట్టి పిలిచింది... మళ్ళీ గత స్మృతి కదిలింది, ఎక్కడో— ఎప్పుడో— విన్నశబ్దం... నవనాడుల్ని కదిపి గుండెలో రక్తాన్ని పొంగించి; మనస్సుని మేల్కొలిపే అజ్ఞాత శబ్దం... అబ్బ!—

నా హృదయం వేగంగా కొట్టుకొంటోంది. శరీరమంతా ముచ్చెమటలు పోశాయి. కళ్ళు బయర్లు క్రమాయి.

చీకటి మరీ భయంగా—

చలి మరీ చలిగా—

భయం మరీ భయంగా—

ప్రకృతిలో ఎర్రటి శక్తులన్నీ నన్ను ఆహ్వానించి అవ
హించి, ప్రాణాన్ని బిగ వేసుకున్నాయి.

“వనజా!”

“రా—”

“నువ్వు శకుంతలవి కాదా?”

“రా—” — ఆశ్చర్యపడ్డాను... ఎప్పటిపేరు? అని.

“రా— అని పిలుస్తావేమిటి! నువ్వు శకుంతలవి
కాదూ!”

“నేను వనజని కాను; శకుంతలనే”

“కాదు... నువ్వు అబద్ధమాడుతున్నావు... వనజగా
వచ్చి శకుంతలగా కన్పిస్తూ వనజగా మాట్లాడుతున్నావు!
అవునా?”

“రా— మీరు వనజని అసహ్యించు కుంటున్నా,
మిమ్మల్ని వెతుక్కుంటూ ఆమె ఎందుకు వచ్చిందో తెలుసు
కుంటే సత్యానికి సన్నిహితులవుతారు...” అని వూరికే
అనేస్తూ చరచరా చీకట్లో ఆమె తులసికోట దగ్గరగా వెళ్ళి
నూతి దగ్గర మాయమయింది, నేనూ గబగబా నూతికడకు
సమీపించి నూతిలోకి తొంగి చూశాను.

నా కేమీ కన్పించలేదు.

నా ఆలోచనల నీడ నన్ను వెక్కిరిస్తోంది.

*

*

*

కళ్ళు తెరిచి చూసేసరికి జానకి ఎదురుగా నా ముందు
నిలబడివుంది.

“నిద్రవస్తే గదిలో మంచం వేసుకొని పడుకో కూడదూ! చలిలో కూర్చుని పడినెం పట్టించుకోవడం దేనికి?” అంది జానకి. నాకు ఆమె మాటలు స్పష్టంగా వినబడలేదు.

“వసజా”

‘యేవంజోయ్ మహానుభావా!’ నేను జానకిని; యేమిటి కలవరిస్తున్నారు? అని గట్టిగా అరిచింది.

నాకు పూర్తిగా మెలకువ వచ్చి చిటికినవ్రేలిని గుచ్చుకుని చూసుకున్నాను. అప్పటికిగానీ తెలివిలో వున్నట్టు నాకు నేను గ్రహించుకోలేక పోయాను.

జానకి నా పరాయత్త చిత్తాన్ని అర్థం చేసుకుంటూ—

“యేమిటలా వున్నారూ?” అని ప్రశ్నించింది.

“ఆం యేం లేదూ! మీ రిచ్చటకు వచ్చేముందు నేను తప్ప మీ కింకెవరై నా కన్పించారా?” అనడిగాను.

జానకి ఆశ్చర్యపడుతూ—

“ఎవ్వరూ కన్పించలేదే! మీరు మాత్రం కుర్చీలో కూర్చుని హాయిగా నిద్రిస్తున్నారు” అంది హేళనగా.

“ఇంతకుముందు కలను నిజం అనుకున్నాను. ఆ వాస్తవాన్ని యిప్పుడు కల అనుకుంటున్నాను” అన్నాను.

జానకి పక్కున నవ్వేసింది—

“మీరు చాలా గొప్పవారే అయితేనూ” అంది చివరకు నవ్వాపుకుంటూ.

“కాదు... నేను గొప్పవాణ్ణి కాదు. కుటిలాత్ముణ్ణి; వంచకుణ్ణి; యిలా ఇంకా యింకా...” అన్నాను ఆవేశంతో.

“మీ రెండుకంత యిదయిపోతారూ! మాలతి మీ

ఆందోళన తెలిస్తే గుండెలు బాదుకుని బావురు మంటుంది... మీరు మంచివారు... నాకు తెలుసు..." అని నన్ను పూరడించ సాగింది. నా ఆవేశాన్ని, ఆవేదననీ చల్లార్చాలని ప్రయత్నించ సాగింది జానకి. కాని నేనే ఆమె మాటల్ని వినిపించుకోకుండా—

“నన్ను మంచివాడని ఎంచి, పిలవకండి. నన్ను మీరు హింసించండి. మానసిక వ్యభిచారంతో, చరిత్ర హీనుణ్ణయి పోతున్నాను. నాలో నిల్చి నన్ను కొల్చే నా అనురాగ మూర్తికి ద్రోహం చేస్తున్నాను”— అని భేదవదనంతో మానంగా ఓ చోట కూర్చుండి పోయాను, మాలతిని తల్చుకుంటూ.

“స్త్రీ వాత్సల్యాన్ని యిప్పటికై నా తెలుసుకున్నందుకు నాకెంతో సంతోషంగావుంది. వనజ మీ ఆత్మలో ఆత్మ... మాలతి మీ హృదయంలో హృదయం. శకుంతల మీరు కల్పించి పూహించుకున్న చీకటి వెనుక మాయ... ఇదంతా నాకు మొదట్నుంచీ తెలుస్తూనే వుంది, మిమ్మల్ని అర్థంచేసుకుంటూ వుంటే—” అంది జానకి.

“అవును... ఆ మాయలోనే నా ఆలోచనలన్నీ సల్లబడి పోయాయి. నా హృదయభావాలన్నీ నోరులేనిక్షణాలైనాయి. ఏంచేయనూ మరి...” అని పూరుకున్నాను.

నా అవ్యవస్థ స్థితికి జానకి లోలోన నవ్వుకుని. నాగురించిన గొడవంతా నా మిత్రుడు సుబ్బారావుకి ఎరుకపర్చింది ఆనాటి రాత్రి...

నెలనాటివెన్నెల

ప్రాద్దు బారెడక్కే సరికి, వరలక్ష్మి పాచిపని పూర్తి చేసుకొని గొడ్ల సావిట్లోంచి వచ్చి ఒళ్ళు విరుచుకుంది; విల్లంబు బద్దలాగా— బద్దకం నదిలేటట్లు నిత్యమూ గంపెడు చీకటిని నెత్తి కెత్తుకుని నిద్రలేవటం; ప్రొద్దుపొడిచి ఒళ్ళు కాకెక్కే దాకా నాకిట పనీ, దొడ్డిపనిచేసి; ముచ్చటగా ముగ్గులు పెట్టి తనుండే కరణంగారి ముసలిమండువా యింటిని ముస్తాబు చేయటం; తోడుతున్నంత సేపూ గోలచేసే గిలకమీది నుంచి చెమటలు పట్టేలాగూ; ఒళ్ళు కదిలి తీపులు పుట్టేలాగూ పది, పదిహేను బిందెలు పైచిలుకుగా నీళ్ళతోడి జారపోయ్యటం— ఆ పైన ఆవులిస్తూ, రవ్వంతసేపు సేద తీర్చుకోవడం; ఆ తరుణంలోనే శరీరమంతా అలుముకున్న ఆలుపుని పెట పెటలాడే టట్టు విరుచుకోవటం...

—ఎలా లేదన్నా, యుక్తవయస్సు, అందలమెక్కి వచ్చే అదృష్టపు రాచరికంలాగా వచ్చినప్పటి నుంచీ—అంటే, వరలక్ష్మికి— తన నల్లని శరీరం యెంత బాగుందో—

ఎం చక్కగా—

పోందికగా—

గొప్పగా— నిగ నిగలాడుతూ— అమరివుందో—
తనకి తను యెంత ఆకర్షవంతంగా వుందో— అద్భుతంగా
వుందో— మనస్ఫూర్తిగా తెలిసినప్పటినుంచీ జరుగుతూనే
వుంది.

ఆమెకు తెలీని పరువంపు నయస్సు అదృష్టం కంటే
త్వరగా; ఘనంగా; ఆనరించుకొస్తుంటే వరలక్ష్మికి కంగారు
పుట్టింది.

“ఇదేమిటబ్బా! యిలా అయిపోతున్నాను!”— తనలో
తా ననుకుంటూ వరలక్ష్మి విస్తుపోయింది శరీరాన్ని ఒక్కసారి
తడిమి చూసుకుంది.

చిన్ననాటినుంచీ సన్న సన్నగా వుండే అవయవాలు,
వాటిద్వారా క్రమేసీ యేర్పడుతూన్న మెలికలు; వంపులు;
నిమోన్నతాలు; సుకుమారత్వం, నునుపు— పీటన్నిటినీ రంగ
రించుకుని, తొలకరించే సౌందర్యం; సోయగం; మునుపటికంటే
పోందికగా, కుదుగుగా, గుమ్మటంలా— ఒక మనిషి మనసుకి
నచ్చే మనిషిగా మాపోందిస్తూ వుండటం వరలక్ష్మికి యెందుకో
అర్థంకాలేదు. భయపడింది. సహజంగా కూడా అంతే!...
ప్రకృతిలో.

వరలక్ష్మిలాంటి కన్నెపడుచులికి తెలియని సిగ్గు;
తెలిసీ తెలియని తియ్యని కోరికలూ; అర్థం కాకపోయినా,
యెందుకో నవ్వు నచ్చే యితరుల సరసాల సాహిత్యం; యెక
చకాల పవాలలో వుండే వుషార్తైన భావం. వెక్కిరింపూ
తోడ్తో కొంటే చూపులూ; గుండెను గిచ్చిగిలిగింతలు పెట్టే

తలపులూ; చిగిర్చి చిగురుటాకుల్లాగా చిరుగాలి తెరలకు మంద
మందంగా పూగుతూ; జలిబిలి పలుకులు కులుకుతూ; సన్న
సన్నగా నవ్వులు పువ్వుల్లాగా వెదజల్లుతూ; నాజూకుగా
వుంటాయి...

కన్నె నయస్సుకంటె కమ్మనిది స్త్రీకి మరెప్పుడూ లేదు
జీవితంలో...

తను బాగుపడాలన్నా; చెడిపోవాలన్నా స్త్రీకి కన్నె
నయస్సే నయస్సు. అది జారుడు మెట్లపై గడిచి పోయిందో-
ఆమె జీవితం వ్యర్థం. బ్రతుకు తెరువు కోసం బజారుపాలు కావల
సిందే; తప్పదు. ఎంతగా' సంఘానికి, వెరవకపోయినా ఒక
ప్పటికై నా తన హృదయానికి అందులో ఒడబాగ్ని శిఖల్లాగ
లేచే కక్కుర్తి కోరికలకూ, కడుపు గడపటానికి, నీచంగా
ప్రవర్తించటం స్త్రీకి తప్పదు... తప్పని సరిగత... భయపడ
వలసిన స్థితి కూడా వుంది. ఆమెలో అగ్నిగుండం అవిరళంగా
ప్రజ్వలిల్లటం జరిగిందో-స్త్రీ ప్రవర్తనకి హద్దూపద్దులు వుండవు.

ఒక విధంగా కన్నె నయస్సు కస్తూరి కంటె ఘాతైనది.
పన్నీటికంటె పరిమళ మైనది. మరోవిధంగా బాధాస్పదమైనది.
తమకున్న ఆత్మసంస్కాగాన్నిబట్టి, ఆ యాస్త్రీలు తమ జీవి
తాల్ని సుఖపూరితం చేసుకుంటారు. లేనివాళ్ళకి యేదీ లేదు.

కన్నె నయస్సు స్త్రీ దృష్ట్యా వ్యాఖ్యానిస్తే పూలగా
శిలో కారుచిచ్చునంటి.

ఇలాంటి వివాదాస్పదమైన కన్నె నయస్సు తనకు
గాఢంగా- దట్టంగా- అలుముకుందని నరలక్ష్మికి ఏం తెలుసు
పాపం.

వరలక్ష్మిని కరణంగారి యింటెల్లిపాదీ ముద్దుగా-ముచ్చటగా “వరాలూ!” అని పిలుస్తారు. ఒక్క ముకుందం మాత్రం వరలక్ష్మిని “వరీ!” అని పిలుస్తాడు.

వరలక్ష్మికి, ముకుందం అలా వెక్కిరింపుగా పిల్చినప్పుడల్లా ఒళ్ళు మండే కోపం ముంచుకొస్తుంది. ఏం చేయగలదు? ఏమీ చేయలేననే సంగతి తెలిసేకాబోలు అన్నట్లు వరలక్ష్మి బుంగామూతి పెట్టి—

“నన్నట్లా పిలిస్తే నేపల్కను; సర్రిగ్గా పిలవరాదా! చాతగాదా!” అంటుంది.

ముకుందం పూరుకోడు. ఉసిగొల్పిన రేచులాగా తరుణం దొరికిందనే తలంపుతో, యింకా బాగా యేడ్చించాలనే మిషతో—

“నిన్ను ‘వరీ!’ అనే పిలుస్తాను. ఏం చేస్తావో చేసుకో! నాకేం భయంలేదు తెలుసా!” అనేవాడు.

అలా అంటూ మొండికేసేవాళ్ళని యెవరు మాత్రం యేం చేయగల్గుతారు. అలాంటప్పుడు పనిమనిషిగా బ్రతుకుతున్న వరలక్ష్మి మాత్రం ఏం చేస్తుంది?

వరలక్ష్మి యెంత ప్రయత్నించినా, తననేమీ, చిల్లి గవ్వంతకూడా చేయలేదని ముకుందంకి తెలుసు అందుకని, శృతిమించి రాగాన పడబోయేముందు:

“వరీ! నువ్వు వరివెన్నెలాగుంటావే! కదూ! నవ్వితేనే, నీ నోరు మా యింట్లో గంగాళం లేదూ— అలా వుంటుంది. అప్పుడప్పుడూ నీ నడక చూస్తుంటే నాకు భలే భయం వేస్తుందిలే! ఎందుకో తెలుసా! మా యింట్లో నాపరాళ్ళన్నీ

బదాబద్దలవుతాయని.”

—ఇలా వరలక్ష్మికి యెగదన్నే వుక్కురోషం పుట్టేలాగు ముకుందం వాగుతూ వుంటే, ఆమె యెంతని సహిస్తుంది? ఆడపిలని— అందులో అప్పుడప్పుడే రెక్కలు వచ్చిన చువ్వనంతో వున్న దానిని, ముకుందంలాంటి కోడె ప్రాయం పుటందగాడు, ఒంటరిగా పట్టుకుని, మాటలతో ఒలిచేస్తోంటే, యెంత సేపని సిగ్గునీ, లజ్జనీ, అభిమానాన్నీ కాపాడు కుంటుంది? తరమా? వరలక్ష్మి అక్కడికీ తాళలేక, యిలాంటప్పుడు భరించనంతవరకు భరించి, కడకు కన్నీరొలయిస్తూ తిన్నగా వెళ్ళి,—

“అమ్మగారూ! అబ్బాయిగారు యేమంటున్నారో చూడండి!”— అంటూ తన బాధను చూపులద్వారా అతని తల్లికి చెప్పకునేది. ఆవిడగారు, వరలక్ష్మికి ఓదార్పు కల్గిస్తూ, కొడుకుని మందలింపు స్వరంతో—

“తప్పగాదట్రా! దాన్నలా యేడ్చించడం”— అంటూ వుండేది.

అక్కడితో ఒక్కోరోజు గడిచేది. ఒక్కో మాటా ఆ రోజూనూ గడవదు. కొడి గట్టినట్టుంటుంది— కాలం, ఎలాగోలాగు యీరకమైన విషయం కరణంగార్కి తెలుస్తుంది. ఆయన తన నలభైసంవత్సరాల వయస్సులో యెన్నడూ యెరుగని సంగతిని విన్నట్టుగా ముఖాన్ని పెట్టి—

“అలాగా!” అంటూ నవ్వేసి— ఒక్కోమారు పెద్దగా నవ్వేసి—

“బాగుండే! వీళ్ళ వరుసా వావీనూ! పిచ్చకయ్యలు!

ఏమీ తెలియదు గదా!”

—అని తనలో తా ననుకున్నట్టుగా, భార్యతో అనే వారు. ఆవిడ యేమీ తెలీనట్లు ముఖంపెట్టి చిన్నగా నవ్వేది. కాని, ఆయన ముఖం మాత్రం యేదో వ్యాకులతను స్ఫురింప చేసేది. తన భార్యకు, ఆ బాధా, ఆ వ్యాకులత— అర్థం కాదని ఆయనకు తెలుసు.

ఏది ఎలాగున్నా, కరణంగారి మనస్సు స్వతహాగా అమావాస్యనాటి అంబుధి లాంటిది. పొంగటం చాలా కష్టం. పొంగిందా పౌర్ణమి వచ్చినట్లే!

వరలక్ష్మి అంటే, ఆ పౌర్ణమి తాలూకు కాంతి పుంజు మని ఒకా నొక ఒక్కమైన మధుర భావం ఆయన హృదయ సీమలో పూలు పూస్తోంటు.

కూరమిగల దినాలు కులానాగా ముకుందంతో పాటు వరలక్ష్మికి పదహారో యేటినుంచి పదిహేడో యేటికి నింపేసినయి.

ఈ సంగతినీ ఆ పూరంతా యేనాడో అర్థం చేసుకుంది.

ఎందుకో వరలక్ష్మికి గొడ్డసావిట్లో ఒళ్ళువిరుచుకున్న మరుక్షణంలోనే చెప్పిపెట్టకుండానే కరణంగా రబ్బాయి కళ్ళ ముందు కనిపించాడు— చుక్కతెగి నేలపడ్డట్టు.

పాచిసని బద్ధకం మంచులా విడిలిపోవటంతో పంచదార చిలకల్లాంటి గోనెసంచెడు మంచి మంచి తీయని తలపులు, అన్నెం— పున్నెం యెరుగని ఆ అమాయక గుండెలో కువ కువలాడినై. చేదు— తీసి కలిసిన కోరికలు పందిరిమీద ఒత్తుగా పాకిన కాకర పామలాగా శరీరమంతా వ్యాపించి; పులక లెత్తే

లాగ తొలకరించిన్నై. పండి పండిని జామికాయసి పట్టుబట్టి కొరికే రామచిలుకలాగా తనలోని మార్పును తనే రుచి చూసుకుంది. ఏమిటో? ఒక విధమైన పిచ్చితనం మచ్చుకి మత్తుమత్తుగా ఆవరించి, అందని ఆనందపు లోతుల్ని అధిగమించింది. తెలియని వుదేకం సరసరాల్లోకి గుచ్చుకుని వేడి పుట్టింది. యన్వనమనే దేమిటో యిద మిథ్యంగా తెలియక పోవటంవల్ల వరలక్ష్మి కలవర పడింది.

“తనలో యీ రోజున యింత అలజడేమిటి? తన వయస్సు వలపు పాటలు పాడుతోందేమిటి? కరణగాం రబ్బాయి గుర్తొచ్చినాక కాలమెంతో మారిపోయినట్లుగా వుందేమిటి? తన కిప్పుడు క్రొత్తలోకం, క్రొత్తబాటలు, క్రొత్త తోటల్లోని పూలు, పరవశంతో ఒళ్ళుమరచేలాగా వాతావరణం కనబడుతున్నయ్యేమిటి?”

వరలక్ష్మి హృదయం జలదరించి పోతోంటి. ఒకవిధమైన తన్మయత్వపు జలతారు తెర మిలమిల్లాడేట్లు ఆమె కళ్ళ ముందుకే యెవరో లాగినట్లు, ఈ పాడు ప్రపంచాన్ని చూడ గూడదన్నట్లుగా— జారిపడింది.

తెలియనిస్థితిలో వెళ్ళి వెళ్ళి పచ్చగడ్డి మోపుకి జార గిలపడింది— కూచొసి. యెదురుగావున్న తాటిపట్టెమీద రెండుకాళ్ళూ వుంచి, పరికణిని శీలమండలమీదికి బిగుతుగా లాక్కుంది. బెరుకు బెరుకుగా గొడ్డపాకంతా కలయచూసింది.

లేగదూడలు పాలుకుడిచి పాకలో— తలులచుట్టూ కేరింతలు కొడుతున్నాయి. అవి తనకంటే యెంతో వుషారుగా వున్నయ్యని వరలక్ష్మి ముచ్చట పడింది.

“తనుకూడా చిన్నప్పడు అలా గెంతుతూ ఆడుకోలేదూ అమ్మచుట్టూ కలియతిరుగుతూ!”

వరలక్ష్మికి చిటుక్కు నచిన్నతనం సొగసుగా చిగిర్చింది-
గుర్తుగా.

తనూ— ముకుందం యెలా యెలా ఆడుకోలేదూ!
గిల్లికజ్జాలతో— తిట్టుకుంటూ— గిచ్చుకుంటూ... అబ్బ! ఒక
రకంగానా! ఎంత హాయిగా గడిచిపోయాయో ఆ రోజులు...
ఆ ఘడియలూనూ...

ఆ వెళ్ళిపోయిన చక్కని రోజుల్ని గురించి తల్చు
కుంటుంటే వరలక్ష్మికి యేమిటో సుఖమయమైన వాతావర
ణంలో చిక్కుకున్నట్లు తోచింది.

గడచిన రోజులు కూర్మి గలవి.

నేరల్ని యేమీ యెరుగనివి.

చిన్నతనం యెప్పుడూ సుకుమారమైంది.

ఇప్పుడో—

అమ్మో!

తనలో యే కోర్కె కల్గినా అణచుకుంటూ వుండి
తీరాలి. ఎంత వుద్రేకం పొంగినా తెలీనట్లుండాలి.

ఎంత కష్టం?

మనసు పుట్టి యేది చూసినా, కావాలనుకున్నా పొంద
డం కష్టమొక్కటేగాదు, అపవాదులు కూడా భరించాలి. ఏం
లాభం? కోరుకున్నదాన్ని అనుభవించటానికి వీలేదు.

లోకం తిట్టిపోస్తుందట.

ఏం మాయరోగమో మరి.

తనేమైనా అనుకుంటే, పదిమందికి తెలిగూడదట.

ఎందుకనో?

ఒకవేళ తెలిస్తే...

అమ్మ బాబోయ్! ఇంకేమన్నా వుందా! చంపేయరూ!
కుళ్ల బెట్టేయరూ! ఇప్పటికే...

“వయస్సొచ్చినదానివి. జాగ్రత్తగా వుండాలి—
వరాలూ! కాలు జారి పడ్డావంటే యీ మాత్రం దిక్కుకూడా
లేకుండా పోతుంది.”

—అలా యెన్నోసార్లు, తనని కనిపెట్టుకుని వుండే
వాళ్ళు; పెంచి పెద్ద చేసినవాళ్ళు; — ఆ కరణంగారి దంపతులు
చెబుతూండటం వరలక్ష్మికి గుర్తొచ్చింది.

తనలో యేదోవుంది? లేకపోతే అమ్మా అయ్యల్లాగా
వున్న, వీళ్లు యెందుకిలా పదే పదే చెబుతారు. వరలక్ష్మికి,
తనలో ఇతరులకు తెలిసిన విషయమేదో పాల పొంగులాగా
వుందని తెలిసిపోయింది. అదేమిటో స్పష్టంగా ఆమెకైతే అర్థం
కాలేదు.

ఒక్కొక్కసారి అంతే! తనలో యే ముందో తెలుసు
కుండామని అవస్థపడుతుంటే, అదే యితరులకు తనకంటే
ముందుగా తెలిసి, అర్థమవుతుంది. అలాంటప్పుడే. తనకు తను
తేల్చికపోతాడు మానవుడు; మానవతి కూడా అంతే!

వరలక్ష్మి సితి అలాగే వుంది పాపం!

వీపుని ముద్దెట్టుకునేలాగుండీ చిర్రజల్లు వ్రేలిముడి జారి
కంఠం క్రింది మడతల్లోకి చొచ్చుకుని కుడుతోంది కాబోలు
పూర్తిగా వూడదీసుకుని మెలిపెట్టి కొసల్ని కొప్పలోకి

దోపింది. ఒక గడ్డిపూవుని మోపులోంచి వూడబెరికి ఏటవాలుగా చెవుల మీదికి నంపు తిరిగి వచ్చేలాగు గుచ్చింది.

కన్నె చెరలో వున్నంత కాలమూ కమ్మని భావాలు మనస్సుని కకావికలాపర్చి, అర్థం గాని చిలిపి చేష్టలను చేయిస్తూ వుంటాయి.

ఆ తరుణంలో వరలక్ష్మి చుట్టూ తిరుగుతున్న వాతావరణం ఎంతో నణుకునూ; పులకల్నీ; ఒక అనాఘాత పుష్పం యొక్క జీవితాన్నీ గుర్తు చేస్తున్నాయి.

“నరాయి!” — కరణంగారి భార్య దొడ్డి గుమ్మంలోంచి సిలుపేసింది.

తనచుట్టూ మత్తుగా ఆనరించుకున్న అయోనుయ పరిస్థితిని చీల్చుకుంటూ వరలక్ష్మి వులిక్కిపడింది, బిత్తరపోయి చూస్తూ.

“వస్తూన్నా అమ్మగారూ!” — మెల్లగా లేచి, దొడ్డికి చేరింది.

ముకుందం ఎదురుగా సిగ్గు పుట్టించేలా కనిపించాడు. అంతే! వరలక్ష్మి బిక్క చచ్చి పోయింది. ఏమిటో తప్పు పెద్దగా — చేసినదానిలా ఒదిగి — ఒదిగి కొబ్బరిచెట్టు మొదట్లోకి చేరి, ఒళ్లు దాచుకోటానికి ప్రయత్నించ సాగింది. ముఖాన్ని నోజు మాదిరిగా — తేటగా చూపటానికి తగని విశిష్యం ముసురుకుంది.

ముకుందం పసిగట్టి —

“ఏమిటే వరీ! అలా దాక్కుంటున్నావ్? ఏం చేసావేమిటి?” — న్నానానికి పోతూన్నవాడల్లా నిల్చిపోయి నూటీగా

చూస్తో ప్రశ్నించాడు.

గుమ్మడి పూదుమారం అద్దుకున్నట్లుగా వుండే వరలక్ష్మి ముఖం— చిరునవ్వులతో శోభించింది. చెప్పటానికి మాటలు లేకనో చూడటానికి చూపులు లేక అర్థంకాకనో వరలక్ష్మి తలవంచుకుని—

“ఏం లేదు”— అని నూతిచాటుకు చరాలున చక్కా పోయి నక్కింది.

“ఇవ్వాలి దీనకింతటి సిగ్గు ముంచుకొచ్చిందేమిటి?”

ముకుందంకి మతిపోయింది. ఏదోభావం వరలక్ష్మి మనస్సుని గిలిగింతలు పెడుతోందని గ్రహించాడు. చిన్నప్పటినుంచీ కనిపిస్తూ, ఎంతో కలుపుగోలుతనంతో మాటకి— మాట అంటూ; సరసమాడితే విరసమాడుతూ; వెక్కిరిస్తే ముఖం చిటికిస్తూ; ఏడిపిస్తూ బుంగమూతిపెట్టి సణుక్కుంటూ; యిలా తనకంటే ముద్దుగా; మురిపెంగా ప్రవర్తించే వరలక్ష్మి ఇవ్వాలి దాగి, దాగి,— నక్కినక్కి; వాలుగా కోరచూపుల్ని చూస్తూ! ఇన్నాళ్ళనుంచీ తనెరుగని సిగ్గునీ; వన్నెచిన్నెల వయ్యారపు లజ్జనీ; ప్రదర్శిస్తోవుండటం ముకుందంకి యెంతో ఆశ్చర్యాన్ని గుచ్చెత్తింది.

“ఇంకా యిలాగే వున్నావటా!”— ఇంకా కొడుకు స్నానం పూర్తికాకపోయేసరికి తల్లిఅడిగింది. అన్నంపెట్టి, పెందలాడే వంటిల్లుసర్ది, కొత్తాపకాయను తింగేద్దామని, తొందరపడుతోందామె.

“నరాలు... కాదు... వరీ!... నీళ్లు తోడమంటే తోడండే! ఎలా చేయటం? త్వరగా తోడమనూ.”

ముకుందం తనపట్లవున్న ఆలస్యాన్ని వరలక్ష్మి మీదికి తోసేసాడు.

“ఇంతసేపూ నీళ్లు తోడకుండా యేం చేస్తున్నావే వరాలూ!”

ఆవిడ కూడా అలా అడిగేసరికి వరలక్ష్మి యిరువురివల్లా కుంచించికుపోయింది. నోట మాటరాక తికమకలు పడింది.

“ఏమిటే అలా నిల్చుని కదలవూ!”

“నాకు సిగ్గేస్తోంది అమ్మగారూ!”

“ఆ... అదేమిటి! సిగ్గేమిటి!”

—ఆవిడ బుగ్గలు నొక్కుకుంది— సుతారంగా.

వాస్తవంగా వరలక్ష్మి సంగతి ఆవిడకి అర్థం కాలేదు. ఏ రోజునా వినని మాట క్రొత్తగా వినేసరికి వింతగా తోచి మళ్ళీ అంది;

“సిగ్గా...! ఎవర్నిచూసే!”— అని.

“ఏమోనండీ! ఎవర్నిచూసో! నాకేమిటో యివ్వాళ మనసు బాగోలేదు. తగని సిగ్గేస్తోంది.”

“ఇన్నాళనుంచీ లేని సిగ్గు యివ్వాళే వచ్చిందిట!”

వరలక్ష్మి జవాబివ్వలేక,— కాకపోవచ్చు— చేతకాక నడిమివేలితో నూతి చప్టామీద పడిన నీటిచుక్కల్ని పిచ్చి పిచ్చిగా గీతల్తో కలుపుతూ, తన మనస్థితిని రసజ్ఞుడికి అర్థమయ్యేటట్లు సైగచేస్తోంది.

“ఇన్నాళ్ళనుంచీ రాలేదు కాబట్టే, ఇవాళ వచ్చిందమ్మగారూ!”— బుగ్గలు సుకుమారంగా సొట్టలు పడేట్లు, చిరునవ్వుల్ని చిందిస్తూ— జవాబుని చిలకరించింది.

ముకుందానికి యేమీ అర్థం కాలేదు.

అతని తెల్లికిమాత్రం తాను కరణంగారిని, పడహారు సంవత్సరాల వయస్సులో చిక్కగా ప్రేమించి, పెళ్ళిచేసుకోబోయే ముందు, మరోమారు కొత్తవాణ్ణి చూసినట్లు చూసి, యెలా- యెలాగో- యెందుకు సిగ్గుపడి- ముడుచుకుపోయిందీ గుర్తొచ్చి, లోపల్లోపల ఆ మధురానుభూతిని- తప్పుకుని నవ్వుకుంది...

అలాంటిదేదో భావన, వరలక్ష్మి మనస్సులో ఒక సన్నబాజి మొగ్గలా, పోటమరించినదని పసిగట్టింది. బలవంతం చేయడం భావ్యంకాదనిపించింది.

“పోనీలేవే: వాడేతోడుమంటాడు.... ఈలోపు నువ్వు పోయి తలదువ్వుకుని జడవేసుకో:”

అని ఆవిడగారు సర్దిపంపింది వరలక్ష్మిని. తను గన్న కూతురుపట్ల, ఆతల్లికి యెంతటివాత్సల్య ముంటుందో, అంతకు కొన్ని రెట్లుఎక్కువగా వరలక్ష్మి పట్ల ఆవిడ గారికివుంది.

ఈ సంగతి లోపాయకారిగా కరణంగార్కి కూడా తెలుసు.

తన తల్లి తన కళ్ళముందు వరలక్ష్మిని యెప్పుడూ యింతకు ముందు యిలా సర్ది పంపటం జరగలేదు.

—ఒక ఆలోచన సుడిగాలిలా లేచింది ముకుందం హృదయంలో.

ఆ రోజల్లా ముకుందం తీవ్రంగా, వరలక్ష్మి మనస్సులో రేగినకొత్త భావాల్ని గూర్చి రకరకాలుగా ఆలోచించసాగాడు.

ఆమెకు తెలియకుండా అతను వెంబడిస్తూ పరిశీలించ సాగాడు. వరలక్ష్మి ఆ పనీ- యీ పనీ చేస్తూ యిల్లంతట్నీ కలియ తిరుగుతూంటే, తనకూ, ఏమిటో తీరిక లేనట్లుగా కని పిస్తూ తిరుగసాగాడు ముకుందం.

ఒక్కోచోట వరలక్ష్మి, భగవంతుని వరంచేత పుట్టిన మనిషిలా వుండేది- లక్ష్మి కళ్ళ పుట్టిపడుతూంటే- ముకుందం ఆశ్చర్యపడేవాడు.

పడకగదిలోకి వెళ్ళినప్పుడల్లా, నిలువటెత్తు అద్దం ముందు నుంచొని తన వన్నె చిన్నెల్ని; వంపు సాంపుల్ని తమి దీరాచూసుకుని మురిసిపోయేది.

వరలక్ష్మి, పసంతా అయినాక చుట్టంటిచాటున నిలబడి, పట్టిన చెమటని తుడుచుకుంటుంటే. గొడ్లపాకలోని ఆవుపెయ్యి మెడక్రింద గోకమని పూరికే అరుస్తూ వుండేది.

“ఊరికే యెందుకలా ఆవుపెయ్యి అరుస్తోందీ?”—అని వరలక్ష్మి అనుకుంటూ చుట్టూ చూసేలోపుగా మునసబుగారి క్రొత్తాంబోతు రంకెలు వేసుకుంటూ, గట్టలతో నేలగీరుతూ, దుమ్ము ముమ్మరంగా లేపుతూ ఆవు పెయ్యని సమీపిస్తూడేంది.

“ఎందుకో?”— వరలక్ష్మి, తననుకున్నది “కాదే” అనుకుని వింతగా చూస్తూండేది.

ఈ లోపుగా, వరలక్ష్మిని ముకుందం తల్లి పిలిచేది. ఆ పూటల్లా, పొద్దుకోదాకా, ఆ మూలా— ఈ మూల మనులు తూ ముకుందం వరలక్ష్మిని కనిపెట్టాడు.

చీకటిగాలుతోంది; బాగాపొద్దుపోయింది.

త్రయోదశి నాటి చంద్రుడు తీయతీయగా పుచ్చ పుచ్చ

లాంటి వెన్నెల్ని కురిపిస్తున్నాడు.

ఒక్క కరణంగారు తప్ప మిగతా వాళ్ళంతా భోజనాలై వెళ్ళి మంచా లెక్కారు.

వరలక్ష్మి మామూలుగా, తన చుట్టింటి ముందు నులక మంచం మీది తీగెమీది పువ్వులాగా పడుకుని చుక్కల వంక చూస్తోంది.

డాబా మీద ముకుందం నిద్రపట్టక, వరలక్ష్మిని గూర్చి ఆలోచిస్తున్నాడు.

కరణంగారు జమాబందీకి లెఖ్యులు తయారు చేస్తూ క్రింది గదిలో వున్నారు.

సన్న జాజి పందిరి క్రింద ఆయన భార్య మొద్దు నిద్ర పోతోంది.

గొడ్డోకి మేత పడేసి, క్రొత్తపాలేరు, బండితోట్లో మాగన్నుగా పడుకున్నాడు.

ఊరు సద్దుమణిగింది.

చంద్రుడు మెల్లిగా పైకి యెగబాకుతున్నాడు.

వరలక్ష్మి వియుక్తాలోచనలతో తల్లడిల్లి పోతోంది.

ఒక రకమైన పుద్వేగం, వరలక్ష్మి గుండెను చిత్రికపడుతోంది. రివ్వగాలికి ఆమెశరీరం జలదరిస్తోంది. చుట్టింటి చూసు క్రింద నీడలోకి చూపుల్ని గుమ్మరిస్తోంది. ఉండి వుడిగీ వరలక్ష్మి బాధ విరహానికి చేరుకుంటోంది.

సరిగ్గా అదే సమయానికి ముకుందం, ఎవరో పిల్చినట్లు వచ్చి; పిట్టగోడదగ్గర నిలబడి; చుట్టింటి ముందుకి చూశాడు.

రోజూ ఆ వేళప్పుడు నిశ్చింతగా పడుకునే వరలక్ష్మి

మంచమీదినుంచి లేచి; ఒక వెన్నెల రేఖలాగా; పాపతూ
మెట్లెక్కి డాబ్బాపైకి వస్తోంది.

“ఎందుకో?”

—ముకుందం గగుర్పాటు చెందాడు.

“తనదగ్గరి కే!... ఎందుకూ?... ఈ పాటప్పుడా?
అమ్మో... యెవరై నా చూస్తున్నా రేమో?... కొంప లారి
పోతాయి...”

ముకుందం గుండె కుతకుత మంటోంది. దగ్గరగా రాక
ముందే; యేదోమాట అందామని నోరు తెరవబోయాడు.
ఇంతలో వరలక్ష్మి డాబ్బామీదికి వలిగాలి తెరలాగా, వలపు
వీచికలాగా రానేవచ్చేసింది. కాలంచేత తరుమబడిన యవ్వ
నలాగా;... అది కల్పించే పుద్రిక్తపు ఆలోనలతో...

ఇరువురూ యెదురుబడి క్రొత్తమనుషుల్లాగా చూసు
కొన్నారు.

స్గిగేసుకొచ్చింది...

మాటలు పెగల్లేదు...

భావాలు పుస్పాంగుతున్నాయి...

పరువు ప్రతిష్ఠలు పరీక్షిస్తున్నాయి...

వరలక్ష్మి ఒక ప్రక్క-గా పిట్టగోడ నానుకుని నిల్చుంది.
ముకుందంకి మతిపోయి వెళ్ళి మంచమీద కూచున్నాడు...
వరలక్ష్మిని సూటీగా చూడలేక...

“నువ్వెందుకు కొచ్చినట్టు?”

—ముకుందం ఎంతకూ అడగ లేక పోయాడు.

—వరలక్ష్మి కూడా తనెందుకొచ్చిందో చెప్పలేక పోయింది.

ఇరువురూ మానంగా— నెన్నెల్లో—తడుస్తూ పరిచయం లేనివాళ్ళలాగా వుండి పోయారు.

కాలం స్తంభించిపోయిందా అనిపిస్తోంది ఆ సమయంలో పరిస్థితిని అర్థం చేసుకుంటుంటే.

ఆడది ఒంటరిగా అలంకరించుకుని కావలసిన పురుషుని కోసం వెతుకుతూ వచ్చినప్పుడు ఆమెలో నిశ్చిప్తమైన మధుర వాంఛ ఏమిటో ముకుందంకి తెలియకపోదు— పోలేదు...

పరి పరి విధాలుగా యోచించాడు.

వరలక్ష్మి రవ్వంత అర్థం కానటం మొదలెట్టింది.

“ఏం కావాలి వరీ!”

పెదవిదాకా విచ్చుకుంటూ వచ్చింది ప్రశ్న. నిజంగా తనే గనుక అలా అడిగితే, పురుషత్వం యెదురు తిరుగుతుందే మోనని; ఆవిధంగా అడగటం; తన పట్ల యెంతో చచ్చుగా— వుందని ముకుందం నాలికను కొరుక్కున్నాడు.

వరలక్ష్మి మాత్రం నేల కాలివేలురాస్తూ; తలొంచుకుని నిల్చింది. వృధాగా కాలయాపన చేయటం ముకుందంకి సుతరామూ గిట్టలేదు. ఏదో పద్ధతిలో వరలక్ష్మిని కదిలిద్దామని పూనుకోబోయాడు. కాని, మరదృష్టం...

మబ్బులా పట్టి; నిరాశను వన్నెలాగా కురిపించినట్లుగా... వరలక్ష్మి మెదలకుండా; చూస్తూ వుండగానే; డాబా మెట్లన్నీ యెక్కి వచ్చినట్లే దిగి, చుట్టింటిలోకి వెళ్ళిపోయింది

వరలక్ష్మి అలా వెళ్ళిపోతుంటే; ముకుందం రివ్వునవచ్చి

చూడలేకపోవటం; ఒకందుకు ఎంతో మంచిదైంది.

ఎందుకో?— అదే సమయంలో కరణంగారు; చుట్ట కాలుకుంటూ; కూచుని కూచుని వుంటుంటో సమం నొప్పెక్కి; కాసేపు అలా పచార్లు చేద్దామనే ఉద్దేశ్యంతో; గదివీడి బైటికి రావటం జరిగింది.— మెట్లుదిగి; సస్పహాతో నెళ్ళిపోతున్న సుందరమూర్తి వరలక్ష్మి ఆయనకంట బడింది.

ఆయన గుండెలు గుభిఘ్నమన్నాయి.

“ఎవరూ?... ఎవరూ... వరలక్ష్మి కాదూ! ... అదే!... నరాలే!... ఒంటిగాడాబా పైకి వెళ్ళివస్తోందే! ఎందుకు పోయిందీ పైకి...?”

—ఈ నిపరీత, విపత్కర, న్యాకుల పాటైన ప్రశ్నల్లో కాలుస్తున్న చుట్టకాస్తా ఆరిపోయింది. దాన్ని అవతలికి గిరవాటేసి, తిన్నగా; మెట్లెక్కి పైకివెళ్ళి చూశాడు...

ముకుందం తలవంచుకుని కూర్చోని వున్నాడు... సడీ-చప్పడూ కాకుండా; మెల్లిగా; మెట్లుదిగి; చుట్టింటి ముందుకు చేరాడు— “ఏం జరగలేదు గదా!” అనుకుంటూ...

అయినా నమ్మకం ఎట్లా?

వరలక్ష్మి మాత్రం మండిగానికి జారగిలబడి చీకట్లో వుంది— త్రుంచిన మొగ్గలా...

కరణంగారు ఎక్కన్నుంచి కదిలి; ఎక్కడికెళ్ళి; తన ముందు కొచ్చారో వరలక్ష్మికి తెలీదు.

“ఇంకా నిద్ర పోలేదుటే వరాలూ!”

ఎవరూ?— అనుకుంటూ; వ్రులిక్కిపడి చూసిన వరలక్ష్మి గుండెలో; ఒక అవ్యాజానురాగమైన వాత్సల్యపు పొంగు;

దుఃఖంలో మిళితమై ఎగదన్నింది... గొంతులో.

తండ్రిని యెరుగకపోయినా, తండ్రికంటే మిన్నగా తలపుకొచ్చే కరణంగారి చూపం; ఆయన వాత్సల్యమూ; వరలక్ష్మిని తేరుకునేలాగు చేసాయి... నోరు మెదపడానికి కొంతశక్తి వచ్చింది.

“ఇవ్వా శేందుకో నిద్ర ముసలలేదు బాబుగారూ! మనసంతా యేమిటో అదో మానిరిగావుండి యేడిపిస్తోంది. ఏం తోచడం లేదు. ఎందుకో బెంగగా వుంది...”

వరలక్ష్మి యిలా చెప్పుకుపోతుంటే కరణంగారి హృదయం కలవర పడింది. ఆయన ఇంకే ప్రశ్ననూ అడగలేదు.

“ఎందుకు పైకి వెళ్ళావనిగానీ, నువ్వు యిలా ఒంటిగా రాత్రిళ్ళు తిరగడం తప్పనిగానీ,”- అడుగుతూ ఆయన మందలించలేదు వరలక్ష్మిని.

వరలక్ష్మి, తన కొడుకు ముకుందం దగ్గర్నుంచే వస్తున్నదని, కళ్ళారాచూసి, తెలుసుకున్నప్పటినుంచీ; ఓరకమైన తీవ్రాలోచన హృదయం అలజడిని రేపసాగింది. పరస్పరంగా కొడుకునీ, వరలక్ష్మినీ, శంకించుతూ ఒక అనుమాన పిశాచాన్ని, తనపట్ల పీడించేలాగు చేసుకోలే దాయన.

“పొరబాటు”- ఏ రకమైనదిగానూ జరగదని ఆయనకు ప్రగాఢంగా నమ్మకం వుంది.

వరలక్ష్మి, ఇంత వెన్నెలరాత్రి, ముకుందం వద్దకెళ్ళి వచ్చిందంటే, దాని మనస్సులో యే రకమైన మధురభావం విరిసి, గుమాళిస్తుందో ఆయన కిట్టే అర్థమైపోయింది.

అంతేగాదు-

తన కళ్ళముందు, వరలక్ష్మి, యే పద్ధతిలో ముస్తాబై వుందో కనబడుతూండగా, వేరే అడిగి తెలుసుకోవడం అనవసర మనిపించింది— ఆయనకు...

వరలక్ష్మి ఇలా ప్రవర్తించడమంటే ఒక రకంగా కరణంగారి గుండెల్ని కెలికినట్టే భావం... అర్థంకూడానూ! ఇంతే కాదు; లోతుగా అంతరార్థం ఎంతో ధాగివుంది కూడా. ఎంత గుంభనగా పున్నా, తనలో యెవ్వరికీ తెలియని కొన్ని రహస్య విషయాలు ఒక్కోమారు అందరికీ తెలిసేలాగు ఒక్కో రకమైన సంఘటనలవల్ల సువ్యక్త మవుతూ వుంటాయి.

ఆ నాటి వరలక్ష్మి సంగతి, కరణంగారికి పౌర్ణమిలాంటి రోజులైన కొన్ని కమ్మని రోజులగాధ... దాదాపు... కొన్ని సంవత్సరాలక్రిందటే విస్మరించిన మధురబాధ గుర్తుకు వచ్చింది.

దాచిపెట్టివుంచుతూ యెంతకాలం తనే కాకుండా, వరలక్ష్మిని కూడా యేడిపించడం?

కరణంగారికి విశదంగా చెప్పాలనిపించింది.

మెల్లగా కదిలి, మంచాన్ని గుమ్మానికి దగ్గరగా లాక్కుని, చూరు నీడ తనని కప్పేసేలాగు చేసుకొని కూచున్నాడు— ఓ చుట్ట చుడుతూ...

తన తండ్రి యింకా జమాబందీ లెక్కల్లోనే మునిగి తేలుతున్నాడనీ ముకుందం భావించాడు. తనవల్ల యేదైనా తప్పుందేమోననీ; తెలుసుకుందామనీ; వరలక్ష్మి దగ్గరకి డాబా దిగి నెమ్మదిగా రాబోతుంటే ఎవరివో మాటలు అలసాల సంగా వినిపించడం జరిగింది.

మెట్లు దిగుతూన్న వాడల్లా ఆగిపోయి; ముకుందం

నివ్వెర పోయాడు... క్షణకాలం... చూపుల్తో పసికట్టాడు...

“తన తండ్రి!”

ముకుందం; తండ్రి కంఠాన్ని గుర్తించాడు— వెంటనే వరలక్ష్మిని వుద్దేశిస్తూ; తన తండ్రి; యేమిటో ఓదార్పుగా చెబుతున్నాడు.

ముకుందం స్తంభించి పోయాడు.

తండ్రి కాలుస్తున్న చుట్ట తాలూకు పొగ వెన్నెల్లో కలిసి; పైకి వుంగరాలు తిరుగుతూ పాకిపోతోంది.

వినాలనే కుతూహలం విరిసింది. గోడవాటుగా, దిగి వచ్చి; ఒక మెట్టుపైన నిశ్చలంగా— నిశ్శబ్దంగా చితికిల బడ్డాడు ముకుందం—

క్రింద చుట్టింటి గుమ్మంముందు; కరణంగారు లోకం పోకడని గురించి కొంతనరకు ప్రస్తావించిన పిమ్మట, మెల్లిగా అసలు కథలోకి వచ్చారు.

వరలక్ష్మి సహజంగా ఆ వేళప్పుడు ఆదమర్చి నిద్దుర బోయేది. కాని, ఆ వేళ; అసలు నిద్రతాలూకు సూచన లేవీ కూడా, ఆమె కను రెప్పలపైన వాలలేదు.

తనకు తెలీని విషయాన్నేదో కరణంగారు శ్రద్ధగా చెబుతుంటే; వరలక్ష్మి చెవులు రిక్కించి వినసాగింది.

ఆయన చేసిన చీకటి తప్పుని— సూటిగా చెప్పడానికి కొంచెం జంకాడు. నిజంగా కూడా చెప్పడం చేతకాలేదు. చేతకాదు కూడా అలాంటి సమయాల్లో.

తనని తాను ఆత్మవంచన చేసుకుంటూ, వరలక్ష్మికి తెలిసి; తెలియనట్లుగ చెప్పసాగాడు; పశ్చాత్తాపంలో

దగ్ధమవుతూ...

లోకం సంగతి తెలుస్తున్న ముకుందంకి మాత్రం తన తండ్రి మాటలు బాగా అర్థమవసాగినై.

“చూడు వరాలూ! నువ్వు తల్లి దండ్రులు లేని దానివి. నీ పుట్టుక నాకు తెలియించి కాదు. ఈ యింట్లో నీ జీవితం పువ్వులా గడపడానికి— గడవటానికి, నీకు తెలిసి కొన్ని గొప్ప పరిస్థితులు అహర్నిశమూ అనుకూలంగా వుంటూ వున్నాయి...

నువ్వు మా యింట్లో అవతరించడానికి, ఎన్నో కారణాలు కలిసి వచ్చినై. నాకు ఆడపిల్లలు లేని కొరత నీ తల్లి తీర్చి; చక్కాపోయింది...

నీ వెవరవో నీకు తెలుసుకోవలసిన గతి నీకు అనవసరమైంది యింతకాలమూనూ... నిన్ను ఒక యింటిదాన్నిగా చేసి, సంతోషించడమే నాకు ధ్యేయం... ఆ నాడు— అంటే, నీకు తెలియని పౌణ్యమి నాటి రోజులు, అదృష్టంలా కలసినచ్చి; ఆనందాన్ని గుమ్మరించి చక్కా వెళ్ళినై...

అంతే!...

నువ్వు నాకూతురుగా జన్మించడానికి ముఖ్యకారణమైంది.

ఇంతకంటే యీ సమయంలో నీకు తెలియపర్చేదే లేదు. ఈ యింటికి; నా కుటుంబానికి; యీ నా వంశానికి ఆడబడు చువి నువ్వే! యీ సంగతి లోకానికి యేనాడో తెలుసు. కాబట్టే నిన్నెవ్వరూ చులకనగా చూస్తూ; తేలిగ్గా మాట్లాడు— గేలి చేయటంలేదు. పదిమందికీ నువ్వు

క్రొత్తగా... సంబంధం లేనిదానివిగా... కనిపించడంలేదు...

త్వరలో...

నిన్నో యింటిదాన్నిగా చేయడం యీ నాటికి ఆనశ్య కతగా యేర్పడింది.

వెళ్ళొస్తా... బెంగపడకు...

కరణంగారు, అలా గుండెవిప్పి, తనలో సుడులు తిరిగే గుత్తుల్లాంటి భావాల్ని, వరలక్ష్మి ముందు గుమ్మరిస్తుంటే, ఆయనగారి కంఠం గాద్దదికమైంది.

వింటున్న ముకుందం. ఆమె తన కేమవుతుందో అర్థం చేసుకున్నాడు.

మొదట్నుంచీ, “నరాలు తనకు చెల్లెలని తెలిసినట్లయితే ఎంత హాయిగా వుండేది మనస్సు.” అనే తలంపు; తండ్రి నోట మాటలు విన్నతరువాత పూర్తిగా భాయపర్చుకుని నమ్ముకున్నాడు.

కొంత ఆవేదన అతనిలో చల్లారిపోయింది.

“అసలు నరాలు తనయింట్లో పుట్టడానికి కారణం?”— ముకుందం, తండ్రి నోటవిన్న వుదంతంలో జవాబుగా సంగతి లభించలేదు.

దానికి కరణంగారు, రహస్యంగా, యిలా తలంపుకు తెచ్చుకుంటూ వుంటారు...

“ఆ రోజుల్లో, నాభార్య ముకుందంని కడుపుతోపుండి, పుట్టింటికి వెళ్ళిపోయింది. ఒంటరితనాన్ని యెలా లేదన్నా అయిదారు మాసాల పైచిలుకు భరించనలసి వచ్చింది. మానవునికి ఒంటరితనం ఒక పెద్ద శత్రువులాంటిది. అది విధించే శిక్ష

అనుభవించటం చాలా కష్టం...

వయస్సులో, మదించి పున్నా నేమోమరి.

కళ్లు పొరలు కప్పుకుని పున్నాయి...

మంచీ— చెడూ; నీతీ— జాతీ; కులమూ— గుణమూ
యిలాంటివేవీ పట్టింపుల్లో లేవు.

పాచిపని చేసుకుంటూ మా యింట్లో బ్రతికే రాజమ్మ
ఆ తరుణంలో మల్లెపూవులాగా కనిపించుతూ వుండేది. వస్తు
తహా రాజమ్మ మందారంలా గుమ్మటంగావుండేది. నల్లని
రూపై నా నవ్వుతూండే ముఖం. నన్ను పిచ్చివాణ్ణిగాచేసి, మతి
చెడగొట్టింది. నాలో యవ్వనాన్ని రెచ్చగొట్టి మేల్కొలిపింది.
రాజమ్మ కెటువంటి చెమబుద్ధి వుండేది కాదు. మా యింట్లో
ఒక మనిషిగా మసులుతూండేది.

నన్ను చూసి చాటుకీ—మాటుకీ తప్పుకొని పోతూండేది.
నిజంగా వ్యక్తిగతంగా రాజమ్మ మహాలక్ష్మీలాండేది. ఏ పాపం
యెరుగని అమాయిక.

అలాంటిదాన్ని చీకటిపాపంలో వ్రేల్చిస్వార్థం కోసం—
భార్య అదునుకు లేక పోవటంచేత యేర్పడిన లోటునూ విర
హాన్ని తీర్చుకోవటం కోసం తప్పుడుపని చేశాను— ఒకటికి అనేక
సార్లు...

...దాని ఫలితమే— వరాళు...

కాని, తన కూతుర్ని పెంచి; పెద్దచేసుకునే అదృష్టం
నలదన్నట్టుగా రాజమ్మ, పురిటిలోనే వాతంకమ్మ
చనిపోయింది. అప్పటినుంచీ వరాళు పట్ల బాధ్యతలన్నీ తనే
వహించక తప్పలేదు.

మెల్లిగా నా భార్యకు కూడా; నే చేసిన చీకటితప్పు చెప్పుకున్నాను— కాస్త నన్ను నేను హీనపర్చుకుంటూ, భర్త పదవినుంచి రవ్వంత వైదొలగి... ఆ సమయంలో...

వినీ- కోపాన్నీ, ఆశ్చర్యాన్నీ, జాలినీ మిళితం చేస్తూ—

“నలుగురికీ తెలిస్తే తలెత్తుకోగలమా! నేను మీ యెదుట లేకపోతే యెంత పని పడితే అంత పనీ చేసేయ్యడమేనా? మరీ యింత మూర్ఖమైతే యెలాగూ? ఇలా చేసినందుకు నేను కాబట్టి విని వ్రాసుకుంటున్నాను. మరో భార్య ఎవతె వూరుకుంటుంది!” కొంచెం మందలింపుగా అంది.

నాలో నేను నవ్వుకుంటూ— అప్పుడే— ఆ సమయంలోనే “నువ్వు చాలా మంచి సహన పరురాలవని తెలుసుకున్నాను; చేసిన తప్పుని చెంపలు నేసుకుని ఒప్పు కుంటున్నాను... చెప్పు కొంటూ...” అన్నాను... నా భార్య, నేనిలా అనేసరికి; ఎదిగే పిల్లని చూస్తో;

“మంచి ఘనకార్యమే చేశాడు!” అంటూ బుగ్గలు నొక్కుకున్నది.

ఇంత కంటే ఏం చేస్తుందీ?

భర్తగా నన్ను భావించినది కావటంతో; కొలుస్తున్న దేవత కానడంతో; నే చేసిన తప్పుని క్షమించి తన కూతురుగా వరలక్ష్మిని, యొంచుకుని; నాకు తృప్తిని కల్గించటం కోసం; పువ్వుల్లో పెట్టి పెంచడానికి ప్రయత్నం చేయసాగింది.

అలాగే పెంచిందిన్నాళ్ళూ!

తమకు ఆడపిల్లలు లేనికొరత వరలక్ష్మి తీర్చటం యెంతో అదృష్టంగా భావించుకుని; అప్పుడప్పుడూ ఆనంద పడుతూ...”

ఇలా ఆయన లోలోన సంతోషిస్తూ వుంటం భార్యకు కూడా యెంతో ఇష్టం... సంతోషమూనూ— వరాలు యెలాగైనా సరే, ఓ యింటి కోడలు కావాలనే కోరిక పురైక్కడంతో కరణంగారు వుత్తేజితలయ్యారు. ఓదార్చి వచ్చిన మరుక్షణంలోనే, జమాబందీ లెక్కలు మరునాటికి వాయిదా వేసి; ఆరుబయటి కొచ్చి; ఆకాశంవంక చూస్తూ; పను కున్నారు... లక్ష తీవ్రాలోచనల్తో...

“ముకుందంకి వివాహమైనట్లుగానూ... ఆడబడుచు లాంఛనాలు సక్రమంగా అన్నీ వరాలుకి దక్కినట్లుగానూ... తను వ్రాహ్మిస్తున్న కోరిక ఫలించినట్లుగానూ...”

—తెల్లవార్లు కరణంగారు రకరకాలుగా— నిద్రకు లొంగకుండా భావిస్తూ; తలపోస్తూనే వున్నారు.

వరాలు— వరలక్ష్మియై; ఒకయింటి కోడలుగా, వెళ్ళి పోవటం ఆ మాసాంతంలో అనుకున్నట్లు జరిగిపోయింది.

కరణంగారు తల్చుకుంటే ఏది కాదు?... ఒకప్పటి పరిస్థితుల్ని— ప్రభావాల్ని పరిశీలిస్తే గ్రామల్లో.

“నా జీవితం, యిలా, బాబుగారి దయవల్లా; అమ్మగారి చలవవల్లా వుద్దరించ బడుతుందని నేననుకున్నా నా అన్నగారూ!”

మూన్నెల్ల అనంతరం; అత్తవారింట్లో వున్న తనను మనసారా చూసి పోదామని వచ్చిన ముకుందంని పలకరిస్తూ అంది వరలక్ష్మి. ముకుందం మనస్సు “అన్నగారూ!” అనటంతో పరవశించింది.

వరలక్ష్మి, అలా తనని, యెప్పుడంటుందా అని, అతను

ఎన్నాళ్ళబట్టో కనిపెట్టు కూర్చున్న వాడిలాగా చూశాడు. ఆప్యాయంగా అలా “అన్నగారూ!” అని పిలవటంతో తన జన్మ తరించిందని తృప్తిగాడు; ఎంతో సంతృప్తి చెందాడు. ఇక ఈ జన్మకి చెల్లెలు లేదనే కోరిక; కొరత; తీరిందని నిశ్చయించుకుని సంబరపడి పోయాడు— లోలోన.

వరలక్ష్మి జీవితం సుఖపూరితం కావాలని అతనితో బాటు; కరణంగారి దంపతులు కూడా ఆశీర్వాదించారు— తృప్తిగా.

ఒక్కోసారి జీవితం సుఖప్రదం కావటానికి ఒక్కోరకమైన మానసికాందోళన యెంతటి పరిణామాల్ని కల్పించుతుందో వరలక్ష్మికి తెలిసి వచ్చింది. తీరిక వేళ్లలో, తన బ్రతుక్కి ఎంతటి అంతస్తూ సిరమూ; సిమితమూ— అదృష్టమూ లభించాయో— తలపోస్తూ వుండటం మహదానంద కరమైంది వరలక్ష్మికి...

అంతకంటే మిగిలిం దేమిటో ఆమెకు ఇప్పటికీ తెలియదు.

క్రమంగా వరలక్ష్మి మాతృదేవి స్థానం పొందుతున్నానూ! తృప్తిగా ఒక్క చిరునవ్వు గుబాళింపు మనస్సులో— నిత్యమూ తప్ప.

నన్నెత్తుకోవూ!

పరంధామయ్యగారు ఆర్వై సంవత్సరాలు దాటిన మాధురమైన మహాకవి. సహృదయతనూ, సౌజన్యాన్నీ, మిత భాష్యాన్ని, చమత్కార సల్లాపాన్నీ, కవిత్వంలో కాలక్షేపం చేయటంలో ఆయన కాయన దే సాటి. సృష్టిలోని సాగు మార్గాన్ని శబ్దార్థాల్లోని రమణీయ మాధుర్యతను వాక్యంలోని రసాత్మకతను పుణికి పుచ్చుకొన్న అచ్చమైన తెనుగు కవి.

వీటన్నిటి కంటే కూడా, చెప్పకోదగిన మరొక మహత్తరమైన ప్రజ్ఞ ఆయన కున్నది. అది ఏమిటంటే “వ్యగ్యంగా తన మనోభావాల్ని వ్యక్తం చేయటం”

ఈ విషయంలో ఆయనగారిని, తోటి కవులు చేమ కూర వెంకటకవితోనూ, తె నా లి రామకృష్ణునితోనూ పోలుస్తూ వుంటారు.

ఒకసారి పరంధామయ్యగార్ని గూర్చి అభివర్ణిస్తూ ఒక సోదరకవి యిలా అన్నాడు పద్యరూపంలో.

“కష్టరములోని శైత్యము, కలువ రేని పాదములలోని

యూద్ధిత, పద్మగత పరీమళములో రంగరించి, నీ మనసు
సృష్టించెనేమో, మరి ఆవిధి తన మనసుదీర” — అని.

నిజమే! కావొచ్చు వాస్తవంగా పరంధామయ్య
గారితో పరిచయమున్న ప్రతి ఒక్కరి హృదయంలోనూ పై
భావమే స్ఫురిస్తుంది.

ముమ్మూర్తులా పరంధామయ్యగారు రసార్ద్ర హృద
యుడూ, సుకృతాత్ముడునూ.

“సిండు మనంబు నవ్య నవనీత సమాసము. పల్క-
దారుణా ఖండల శస్త్రతుల్యము” — అన్న పద్యానికి ఆయన
గారి వ్యక్తిత్వం, మనస్తత్వం రెండూ సరి పోలుతాయి.

తిరుపతి వేంకట కవులనంతరం, వారి శిష్య, ప్రశిష్య
కోటిలో పేరెన్నికగన్న కవులలోనూ — మహా కవులలోనూ
కీర్తి కండూతి లేనివారూ — షష్టి పూర్వ్యత్సవముతో పాటు
ఘనమైన సన్మానము కోరినవారూ శ్రీయుత పరంధామయ్య
గారొక్కరే! అంటే అతిశయోక్తి కాదేమో! పరంధామయ్య
గారి అనుభవించటానికి తగినంత ఆస్థివుంది కాలుమీద
కాలు వేసుకొని, తినటానికి. కవిత్వమే వ్రాయవలసిన అగత్యం
లేదు, ఆయనగారి తత్వంలోనే ఒక విలక్షణమైన సృష్టి
యేర్పడి వుంది. సంసార స్థితి గతుల్ని గురించి ఆయనగారికి
అట్టే పట్టింపు లేదు. వేళకు యింత యెంగిలి పడటం. తర్వాత
లేవొచ్చి వసారాలోని పడక కుర్చీలో బారిగిలపడి యే
మహా కావ్యాన్నో చదువుతూ పరివశులపటం — యింతే. యీ
లోపు యే మనుషుడో, మనుమరాలో ఎచ్చి బుల్లి బుల్లి
మాటలతో పాటలు, మంటలు కోరితే, వాళ్ళ ముచ్చట

తీర్చునూ చెరొక చంకన ఎత్తుకొని త్రిప్పటం జరుగుతుంది. లేకపోతే సుఖంగా నిద్రపోవుట ఆయనగార్కి ముఖ్యమైన అలవాటు.

ఆయనగారి దినచర్యలో చుట్ట కాల్చుట మనేది ఒక సాగసైన క్రియ. ప్రతిచోటా అమ్మే పొగాకును ససేమా కొనదల్చరు. ఆయన గారికి ప్రియమైనది దొరికే చోటు ఆ పూరికి పది మైళ్ళ దూరంలో వున్న ఒక మహా పట్టణం మధ్యలో వున్న చిన్న బజ్జీ కొట్టు. ఎప్పుడు కొన్నా అక్కడే పీసెలు-వీసెలు కొంటూ వుంటారు. ఒకవేళ ఏ వూరన్నా వెళ్ళ దలచి వెడితే, కర్మకాలి వున్నదనుకున్న పొగాకు కాస్త అయిపోతే, ఆపులై నవారికి, వుత్తరం వ్రాస్తూ “ఫలానా కొట్టులో నా పేరు చెపితే నుంచి పుగాకు యిస్తారు. దయచేసి ఒక వీసెడు కొని వెంటనే యీ చిరునామాకు పంపండి.” అని తన మనోభీష్టాన్ని న్యక్త పరుస్తారు.

ఆధునికాంద్ర) సాహిత్య క్షేత్రంలో ఆలూరు ముద్దు గానూ, జిలీబిలిగానూ, ముచ్చటైన భావంతోనూ కవిత చెప్పగల్గినవారిలో పరంధామయ్యగారు ప్రథములూ, అగ్ర గణ్యులూ, యీ విషయంలో సందేహ పడితే ఆత్మ వంచనకు దారితీస్తుంది. ఒక బాధ దానివల్ల యేర్పడుతుంది. అది వ్యక్తిని సర్వదా పరీక్షిస్తూ వుంటుంది.

పరంధామయ్యగారు, సభల్లో పద్యాలు చదువకుండా విడిచి వెడితే ఒక్కొక్కసారి సభికులు చీటీలు పంపుతారు. ఆయనగారు చదువుతున్నంతసేపూ శ్రోతలుచెవులు రిక్కించి, అతి జాగరూకులై వింటూంటారు.

అసలు పద్యం ఎలా చదువవలెనో ఆయన చదువు తుంటే తెలుస్తుంది. ఎత్తు గడలో ఒక శోభ భావంలో ఆ శోభతన్మయత పరుస్తుంది. పదాల్ని విరుస్తూ సమ్మేళిస్తూ అన్వయ పరుస్తూ భావం మన హృదయాన్ని పార వశ్యంతో ముంచి వేస్తుంది. ముఖ్యంగా ఆయనగారి రచన లలో తిరుమల దేవునిపై వ్రాసిన పద్యాలు పులస్త్య బ్రహ్మ సుతునిపై వ్రాసిన పద్యాలు వింటూంటే, చెప్పల్లోనూ, హృదయాల్లోనూ ఏమకొండల వాని ఆలయంలోను గంటలు ధ్వనిస్తాయి. అద్వైత భావమేదో ఆనందం కలిగిస్తుంది. రామాయణార్థం భారత భాగవతార్థాలు మనకిట్టే బోధపడతాయి. ఆయన చేతిలోనూ, గొంతులోనూ రసస్పృష్టి రస వృష్టి ద్వయీ భావంతో కూడి పున్నాయి.

ఒక్కొక్కసారి పరంధామయ్యగారు తాపీగా చుట్ట కాలుస్తూ పడక కుర్చీలో జారగిలబడి, కాళ్లు సాచుకొని “కృష్ణ కర్ణా మృతం”లోని శ్లోకాల్ని చదువుతూంటే, చుట్టూవుండే సృష్టి మావత్తూ ఆవులించి రాసిక్యతలో తన్ను యుర్తాలై సోలి పోతోందా అనిపిస్తుంది. బృందావనమూ, యమునానదీ తరంగముల మంజుల గానమూ, గోపికల విరహ వేదనల నిట్టూర్పులూ, గోవు సంతతుల విభ్రాంత దృష్టులు యిలాంటి కృష్ణావతార తత్వమంతా, కన్నులు మూసుకొని విన్నంత సేపూ మనోవీధిలో పుంఖాను పుంఖంగా కదలి వస్తున్నట్టుంటాయి.

“రాధాకృష్ణుల గానక్రీడలు” పరంధామయ్యగారు రాగ యుక్తంగా గానం చేస్తుంటే అపర లీలాశుకవులనిపిస్తుంది.

పరంధామయ్యగారు పొగాకు కొనటమే ఒక విచిత్ర క్రియ. ఒక్కొక్క కాడనూ విశాలముగా సాఫీచేసి, మధ్య నున్న వెన్నెముకను చీల్చి మిగతా రెండు పాయల్ని చక్కగా చిదుముతూ మూడు చుట్టల్ని మహా సాగసుగాచుట్టి రెండు కాలకృత్యాలకు, ఒక తోలుపెట్టెలో దాస్తూ ఆ వొక్కటి మాత్రం అప్పుడు ముట్టిస్తారు... ఆయనగారి చేతివ్రేళ్లు పొడుగ్గా వుండి, బహు సుకుమారంగా వుంటాయి.

ఆయనగారు చుట్ట కాలుస్తున్నంత సేపు ఉమ్మి ఊయరు. చిటికెన వ్రేలు ఒయ్యారంగా లేచి వుంటుంది. చుట్ట కాలుస్తూ పద్యం చదవటంలో పరంధామయ్యగారు చాలా నేర్పరులు. అది ఒక కళ. అంతే... ఆయనగారు పద్యం చదువు తున్నంతసేపు వయస్సే గుర్తుకురాదు... “యీ తెలుగు సాహిత్యానికి ఈయన పట్టు గొమ్మయేమో ననిపిస్తుంది,” ఒక్కొక్క సారి రసజ్ఞులకు.

పరంధామయ్యగారు తన కవిత్వంలో విరుస్తున్న పహ్లావీ గులాబీ కన్యల ముద్దు ముచ్చటల కమ్మందనాలను కల్పించారు. వయసు వసంత ఋతువులాగా విరియ బూసిన మల్లె పడుచుల వలపు తలపుల చక్కందనాలను మక్కువతో తీర్చి దిద్దారు. అలాంటి శృంగార రసాభిప్రాయాలను వ్యక్తీకరించుటలో సిద్ధహస్తులు. పదములలో తియ్యందనాలు— భావంలో చిక్కందనాలు చిప్పిల్ల చేసారు.

మేలుకొలుపు పాడే కోడికూత నగారాధ్యనిలో వైతాళికా కవిత్వాన్ని రుచి చూశారు. శుకపిక శారికా రవాలలో సుగమ సంగీతాన్ని అర్థం చేసుకొని ఆనందించారు.

ఆమని కోయిల సన్నాయి పాటలో ఆనంద భైరవిని ఆహ్లాదంతో విని, ఆనందవర్ధనుని ధ్వన్యా లోకంలో విహరించారు. మత్త మయూర సృత్యాల సౌందర్య గరిమలోనూ— భరతుని నాట్యశాస్త్ర రీతిని, అభినవగుప్తుని సృత్యపద్ధతిని, విద్యానాథుని అలంకార నైఖరిని పునశ్చరణ చేసుకున్నారు.

శ్రీయుత పరంధామయ్యగారు ప్రౌఢవయస్కులై వుండగా ఒక జీవకారుణ్యమూర్తి జీవితాన్ని చిత్రించారు. ఇది నవ్యసాహితీ జగత్తుకు శిరోభూషణం... చుశశ్రీకి కాణాచి.

ఆయన కవి గాదు. కవితాన్ని ఆమూలాగ్రంగా జీర్ణించుకోగల్గిన మహాఋషి.

ఆ నాటినుండి యీ నాటి వరకూ శ్రీ పరంధామయ్య గారు మనస్ఫూర్తిగా అనుకుంటూ వుంటారు. “ఏ కోరస కరుణ ఏన అని. ఈ రసాస్వాదనంపే అమితమైన మక్కువ. సృష్టి లయ స్థానాన్ని ఏకం చేసేది యీ “కరుణ రసం” ఒక్కటేనని ఆయనగారికి గల గాఢ ఆత్మ విశ్వాసం; నమ్మకమున్నూ.

2

రసాత్ముడైన శ్రీ పరంధామయ్యగారు పిల్లల్ని గన్న తండ్రి. మనుమల్ని మనుమరాండ్రను ఎత్తిన తాతయ్య. అల్లుళ్ళను, కోడండని తెచ్చుకొన్న మామగారు. ఆయనగారు ఒక్కొక్కసారి తన జీవితాన్ని సింహావలోకనం చేసుకుంటుంటే కల్లే మహదానందం యింతని చెప్పలేం! ఇంటిసిండా పిల్లలు. కాలసినంత సందడి, పీతాకోకచిలుకల్లాగా తిరుగాడే

కూతుళ్ళూ, కోడళ్ళూ తెచ్చుకున్నంత అందం— కోరుకున్నంత చందం. “ఇదిగో” అని పిలిస్తే తనకి సేవ చేయడానికి, అనసరాలు తీర్చడానికి అందుబాటులో వున్న ఆత్మీయులు. “తన కేం లోటు” అని పరంధామయ్యగారు ఊహించుకున్నా కల్లే వ్రాహాలు లేవు. ఆలోచనలు అంతకన్నా లేవు. ఇంత సయస్సులోనూ పరంధామయ్యగారు అస్పృహ పడ్డా భార్యతో సరసాలాడుతూ, ఛలోత్తులు విసుగుతూ, తవ్వి పోస్తూ, అసమర్థుడైనట్లు మాట్లాడుతూ, స్వేచ్ఛలేనట్లు ప్రవర్తిస్తూ, ముభావంగా నూరుకున్నట్లు నటిస్తూండేవారు— చరిస్తూండేవారు. ఏడిచిస్తూ వుండేవారు. నవ్విస్తూ వుండేవారు. ఇలా ఉల్లాసంగా వుండేవారు. ఆ ముసలి దంపతులు ఆ యింటికి ఆది దంపతులనలె వుండేవారు. నాని ప్రవర్తనను గమనిస్తున్న మిగతా కుటుంబానికి చాలా సంతోషమూ, ఆనందమూ, సరదా కలుగుతూ వుండేవి. “సంసారం” అంటే యెంత స్వర్గ తుల్యమో అస్పృహ గానీ తెలిసేదిగాదు.

ఇలా వుంటూవుండగా ఒకసారి పరంధామయ్యగారు ఏదో పసిమీద యిల్లు విడిచి వెళ్ళాల్సివచ్చింది. మంచికోజు చూసి బయలుదేరారు. తీరా గుమ్మం దాటుతూ వుండగా మనుమడూ, మనుమగాలు బిలబిలమంటూ గోలచేస్తూ వచ్చి “ఎన్నెత్తుకోవ్రా?” అంటే “ఎన్నెత్తుకోవ్రా” అని గోముగా మాగాం చేయటం మొదలెట్టారు. ఇంతకీ ప్రయాణమైన మహాకవి పరంధామయ్యగారికి “ఎవర్ని ముందెత్తుకోవాలో” తెలియక తికమక పడటం మొదలెట్టారు. ఇద్దరి నంకా తీయగా చూడటం మొదలెట్టాడు.

మనుమడు: కొడుకు కొమారుడు. పేరు ముద్దుకృష్ణ. వయస్సు ఆరు సంవత్సరాల పైచిలుకు. ఎర్రగా, సన్నగా చూడ ముచ్చటగా వుంటాడు. స్ఫుటంగా మాట్లాడటం సున్నితంగా వ్యక్తంల వంక చూడటం మర్యాదగా పల్కరించి మన్నన పొందేటట్లు ప్రవర్తించటం, వెన్నతో పెట్టిన విద్యలే మోసని పిస్తుంది. “కృష్ణ కర్ణామృతం” లోని కొన్ని శ్లోకాలు అతనికి కంఠ స్థంగా వచ్చు. అర్థంకూడా ఫరవా లేదన్నట్లు చెప్పగలడు. ఇది పరంధామయ్యగారి బోధనా ప్రభావమై వుండవచ్చు. ఏదై తేనే, “ముద్దుకృష్ణ” పరంధామయ్యగారి కవితాన్ని అలవర్చుకోదలచిన అర్చకుడు. పేరు నిలబెట్టగల వాడు.

మనుమరాలు: కూతురు కూతురు. పేరు గౌరి, అయిదు సంవత్సరాలు వుంటాయి. చామన చాయ. సరోజనేత్రాంచ లాల ద్వారా యితరులను మృదువుగా చూస్తుంది. చిట్టి చిట్టి పెదవులు... బుల్లిబుల్లి మాటలు. చిలిపి కబుర్లు ఎక్కువగా చెపుతూవుంటుంది. ఎవ్వరూ తన దగ్గర లేనప్పుడు పరంధామయ్యగారు చెప్పిన పాటను గొణుక్కుంటూ వుంటుంది. మంటిమీద పడి దొడ్లతూ ఆడుకొంటుంది. పూలం తే ప్రేమ. ఎవరైనా గొంతెత్తితే, తనకూ మహా వచ్చినట్లు అడ్డు తగుల్తూ పాడుతుంది. అన్నం తినటం కన్నా చిరుతిండి తినటం ఎక్కువ. బొమ్మల పుస్తకం చూస్తే చింపేదాకా పదలిపెట్టదు. ఇంటి కెవరైనా కొత్త మనుష్యులు వస్తే సిగ్గు, భయమూ లేకుండా దగ్గరికి వెళ్ళి పల్కరిస్తుంది. మహా పట్టుదల పిల్ల... పొరుషం గల్గిన తత్వం.

పరంధామయ్యగారికి “ముద్దుకృష్ణ” అంటే ప్రాణం. “గారి” అంటే, ఆ ప్రాణం మీద వుండే తీసి, యిష్టం. “వీళ్ళద్దర్నీ ఆడించుకొంటూ కూర్చుంటే, పరంధామయ్యగారికి అర్థం నవత్సరాలు వచ్చినట్లుండవు; తల నెరసినట్లుండదు. కళ్ళజోడు అవుసర మేమిటో అంతకన్నా తెలియదు. అదొక విచిత్రమైన ప్రకృతిలో వుండి తన్మయలవృత్తూ వుంటారు. అలాగే అవృత్తూవున్నారు యిప్పుడు.

“ముందు నే నడిగాను కాబట్టి నన్నే ముందెత్తుకో తాతయ్యా!” అంటూ ముద్దుకృష్ణ కాళ్ళకు చుట్టేశాడు. గారి బిత్తగ పోతూన్న ముఖంతో పరంధామయ్యగారి నంకచూస్తూ—

“బావకన్నా నేనే చిన్నదాన్ని. నన్నే ముందెత్తుకో తాతయ్యా!” అంటూ పరంధామయ్యగారి చేతులు పట్టుకొని గుంజుతూ, వూపటం మొదలు పెట్టింది.

పెద్దవాళ్ళు సహజంగా చిన్న పిల్లలకి కొన్నికొన్ని అలవాట్లు నేర్పుతారు. ఎక్కడి కన్నా బయలుదేరి పోయేముందు ఎత్తుకొని ఆడించటం— తరువాత ఏదన్నా కొనుక్కొని తినమని చేతిలో అణ్ణో బేడో వుంచటం, లేదా తా నెక్కడ కైనా పోయి, ఎవర్నినైనా చూపిన తరువాత వచ్చేముందు వాళ్ళ చేతిలో యేదో తృణమో, పణమో వుంచి రావటం. వెళ్లే టప్పుడే వాళ్ళ కేదైనా తినేవి, ఆడుకునేవి పట్టుకొని వెళ్లటం— మొదలైనవి ముద్దు ముచ్చటలు తీర్చుకొనే నిమిత్తం చేస్తూ వుంటారు.

సరిగ్గా యిదే పద్ధతి శ్రీ పరంధామయ్యగారు కూడా ముద్దు కృష్ణకి, గారికి అలవాటు చేశారు. అందువల్ల ఎప్పుడై

తే పరంధామయ్యగారు ప్రయాణానికి కాలు కదిపారో అడుగుంటున్న వాళ్ళిద్దరూ వచ్చి ఎత్తుకోమన్నారు. యీ ఎత్తుకోమనటంలో గల అంతరార్థం యితేగదా! అనుకొని వాళ్ళిద్దరీ నిరుత్సాహ పర్చుకుండా ఎత్తుకుందా మనుకుంటుండగా—

“పెద్దవాళ్ళు యెప్పుడై నా అలా వూరెడుతూంటే అల్లరి చేయకూడదు! యింకా యెప్పుడూ తెలిసాచ్చెది. తప్పకాదు! ఇలారా నే నెత్తుకుంటాను” అంటూ వర్గని ముద్దుకృష్ణని దగ్గరకు తీసుకొంటానికి వచ్చింది.

వర్గని ముద్దుకృష్ణ తల్లి. పరంధామయ్యగారి పెద్దకోడలు. అమృత హృదయిని. ముద్దుకృష్ణ రానంటే రానన్నాడు తల్లి దగ్గరకు. ఆమె అతణ్ణి బుజ్జగిస్తూ “యిన్నేళ్ళొచ్చినా యింకా ఎత్తుకోవాలిరా నిన్ను! పసివాడవా!” అన్నది చిరునవ్వులు చిందిస్తూ. పరంధామయ్యగారికి కొంచెం బాధ కలిగింది. “చిన్నతనంకాదు! వర్గనీ! వాడేం అడిగినా చేయడానికి కాకపోతే నా కింత వయస్సు వచ్చి యేం అనుభవించటానికి చెప్పా చిన్నప్పటినుంచి ఎత్తుకు మోయటం అలవాటు చేశాను. ఆ అలవాటునే వచ్చి ఎత్తుకో మన్నాడు. ఆరేళ్ళు దాటిన వాణ్ణి ఎత్తుకుంటే మాత్రం నాకేం కష్టం వుంటుంది. ఫగవాలేదులే వోపిక లేకపోయినా కాసేపు ఎత్తుకు దించుతానా కానందమూ వుంటుంది; వాడికి మనసూ తీరుతుంది.” అంటూ పరంధామయ్యగారు ముద్దుకృష్ణని “రారా” అని పిల్చి భుజానెక్కించుకున్నారు. అంతవరకూ ముద్దుకృష్ణ ఒక మూలకు నెక్కి నుంచుని కోపంగా చూస్తూండి పోయాడు.

ఈ దృశ్యమూ, యీ మాటలూ వింటూ చూస్తూన్న

గౌరికి పుక్కుకోసం ముంచుకొచ్చింది. తాతయ్య, బావ ఎదురుగా తనని, అవమానపరచాడన్నట్లుగా బుంగమూతి పెట్టి వాకిటరుగుల దగ్గరకు పోయింది. పరంధామయ్యగారు వెనక్కితిరిగి చూశాడు. గౌరికనిపించలేదు. “ఇంతలో యీ లేడి పిల్లఎక్కడి పారిపోయిందా!” అని వెతక నారంభించారు. వీధి వాకిట్లో తనకోసం వేచివున్న గుర్రంబండ్రివాడు “అయ్యగారూ అయ్యగారూ” అని కేకలు పెడుతున్నాడు. తొందరగా వెళ్ళకపోతే రైలందునో లేదో అని పరంధామయ్య కంగారుపడటం ఒకప్రక్క జరుగుతోంది. గౌరినికూడా ఎత్తుకోకుండా ఎలా పోనా అని బెంగతో సెతకటం మరొకప్రక్క జరుగుతోంది.

నిండు రుంజిలాంటి పరంధామయ్యగారు ముద్దుకృష్ణని ఎత్తుకునే గౌరీ గౌరీ అని పిలుస్తూ, ఇల్లూ వాకిళ్ళూ, దొడ్లూ వెతికారు.

గౌరి పీధి వాకిట్లో అరుగుల చివరవున్న నాపరాయి మీద కూర్చొని వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తోంది. పరంధామయ్యగారి కోసం ఎదురు చూస్తున్న గుర్రంబండ్రివాడు ఏడుస్తున్న గౌరిని చూసి, దగ్గరగా పోయి, “ఎందుకమ్మా! ఏడుస్తున్నావు?” అనడిగాడు.

“తాతయ్య బావ నెత్తుకున్నాడు. డూ డూ నన్నెత్తుకోలేదు. ఊ ఊ” అంది.

జట్కావాడికి మనస్సులో తన కూతురు గుర్తుకొచ్చి “నే నెత్తుకోనమ్మా!” అనడిగాడు.

“వద్దు మా తాతయ్య ఎత్తుకో నప్పడూ ఊ ఊ నువ్వొద్దూ. ఊ ఊ అంటోంది. ఆ ఏడుపుతో ముఖమంతా కంద

గడ్డయింది. దువ్వుకొన్న వుంగరాల జుట్టు చింపిరి చింపిరిగా చెరిగింది. గొను దుమ్ముతో నల్లబడింది. యింకా ఏడుస్తోంది. జట్కావాడెలాగో నచ్చ చెప్పి.

“మీ తాతయ్యగారి దగ్గరకు నే నెత్తుకుని వెళ్ళనా?” అనడిగాడు.

“ఊ” అంది. జట్కావాడు వెంటనే చంక కెత్తుకొని మనుమరాలి కోసం వెతుకుతున్న మహాకవి పరంధామయ్యగారి దగ్గరకు తీసుకొని వెళ్లి;

“వాకిటరుగుల మీద యిందాకణ్ణించి ఒక తే ఏడుపు బాబుగానూ!” అన్నాడు.

“పరంధామయ్యగారికి గౌరిని చూడగానేగుండె ద్రవించింది. ఎందుకే అలా ఏడ్వటం?” అన్నది పరంధామయ్యగారి ధర్మపత్ని సుందరమ్మగారు దగ్గర కొస్తూ.

“తాతగారెత్తుకో లేదంట. కోపం వచ్చింది” అన్నాడు. పరంధామయ్యగారు ఏం మాట్లాడలేక పోయారు కాసేపటి వరకు. తనదే తప్పని ఋజువు పర్చుకున్నారు. ఇంత వయస్సు లోనూ తనపట్ల యీ విధమైన అన్యాయం జరగటం భావ్యం కాదని చిన్నబుచ్చు కున్నారు.

ఒకవైపు రైలువేళ అవుతోందనీ, వాకిట్లో జట్కా తన కోసమే వేచివుందనీ, బండివాడు అప్పటికి రెండు మూడు సార్లు గుర్తు చేసాడు.

పరంధామయ్యగారు ఎలాగో, తన కవిత్వ మహాత్మ్యపు ఆలోచనల్లోంచి గుక్క త్రిప్పుకొని, తేరుకొని గౌరిని సముదాయిస్తూ ముద్దుకృష్ణని దించారు.

గౌరి పరంధామయ్యగార్ని వోరగంట చూస్తూ వుండే గాని, మూతి ముడుపు మానలేదు, పట్టుదల సడలించుకోలేదు.

“మా అమ్మగా! రా యికనుంచి నిన్నే ముందెత్తు కుంటాగా! ఈ మాత్రానికి యింత పట్టుదలైతే ఎలాగే! బావనుదించాగా! రా! మా చిట్టి తల్లివిగా! రా అమ్మా! రా!” అంటూ పరంధామయ్యగారు ఆప్యాయంగా చెయ్యిసాపారు.

గోడ కానుకొని, మొగం త్రిప్పకొని నిల్చున్న గౌరికి మనస్సు కరుగ లేదు. బిక్కు బిక్కు మంటూ చూస్తూ వుంది.

సుందరమ్మగారు, వర్ధని, గౌరి స్థితిని చూస్తూ, దానిపని తనపు చేష్టలికి నవ్వుకోసాగారు.

“నేను రాను” తెగేసి ఖచ్చితంగా చెప్పింది గౌరి.

పరంధామయ్యగారు వులిక్కి పడ్డారు.

అత్తగారూ, గోడలు ఆశ్చర్య పడ్డారు.

“ఇక యేడ్చేందుకూ! నిన్నెత్తు కుంటానన్నాగా!”

పరంధామయ్యగారు, అనునయపరుస్తూ దగ్గరకు జరి గారు.

గౌరి, గోడకు బల్లిలా అతుక్కుపోయి—

“ఇప్పుడెందుకు రావాలేమిటి? నేను రా నన్నాగా! నన్నేం ఎత్తుకో నక్కర్లేదు” అంటూ ఆపుకున్న ఏడ్పుని మళ్లా ఆరంభించింది.

ఇంతలో గౌరి తల్లి అన్నపూర్ణ విసురుగా వచ్చి, “యేమిటీ గోల, ఎందుకే అలా యేడుస్తున్నావ్! ఇక తాత య్యని యెక్కడికీ కాలు కదప నివ్వవా యేమిటి? ఎప్పుడూ యేడ్చేనా? అయిస్తానికి కాని దానికి యిదొకటి నేర్పావ్”

అంటూ అవతలికి తీసుకొని పోయింది.

“ఎప్పుడూ యింతే! చుప్పనాతి... తన్నెత్తుకో పోయే సరికి యిలాగే యేడుస్తూ వుంటుంది. ఇలా ముద్దు కృష్ణకి గౌరిమీద మొదట కోపం, వుక్రోపంతో వచ్చింది. దొడ్డో అన్నపూర్ణ దగ్గర గౌరి యేడుస్తోంది.

ముద్దుకృష్ణకి ఆ యేడ్పు యింకా వినిపిస్తోంది. జాలి వేసింది.

“పాపం గౌరి యేడుస్తోంది. తన కన్నా ముందు గౌరే అడిగింది ఎత్తుకోమని. కాని తాతయ్య తన్నెత్తు కున్నాడు. ఓడిపోయానని గోలబెట్టి యేడుస్తోంది” — అది.

“ఆడపిల్లల్ని యేడిపించడం అ న్యాయం” అని తాతయ్యగారు మునుపెప్పుడో అన్నట్లు ముద్దు కృష్ణకి జ్ఞాపకం... అది స్ఫురణ కొచ్చేసరికి గౌరిమీద జాలి క్రమేపీ సానుభూతిగా మారింది.

పరంధామయ్యగారు మాత్రం పెట్టుకున్న ప్రయాణం తొందర చేయటంవల్ల ముద్దుకృష్ణ చేతిలో ఒక అర్థరూపాయి వుంచి, దొడ్డోకి పోయి గౌరి చేతిలో ఒకరూపాయి వుంచ బోయారు.

గౌరి తిరస్కృత భావం వెలిబుచ్చింది. మొగం చాటుకి తిప్పకుంది. పరంధామయ్యగారు ఆపాళాన ఎంతో అవమానానికి గురి అయినట్లు మానసికంగా భావిస్తూ బాధ పడ్డారు. ఎత్తుకోక పోగా లంచమిచ్చి తన తప్పుని సమర్థించు కొంటూ గౌరిని సముదాయించు దామనుకున్న” పరంధామయ్యగారు ఓడిపోయినట్లు తల క్రిందకు వొంచారు.

“ప్రతిసారీ నీకీ పిచ్చిగాని, ఎందుకు నాన్నా దానికీ రూపాయి. ఇదే గనుక అలవాటై పోయిందా, యింటికొచ్చిన కొత్త వాళ్లందరినీ యిక అడగటం మొదలు పెడుతుంది. ఈ అలవాటుని యిప్పుడే గనుక మాన్పించక పోతే, ముందు ముందు చాలా యిబ్బంది.” అంటూ అన్నపూర్ణ తండ్రిని యివ్వనీయ లేదు.

పరంధామయ్యగార్కి, కూతురి హితబోధ కొంతవరకు సబబుగానే వుంది.

ఆ పిల్ల నా కంతకు ముందే వద్దన్నట్లు పరంధామయ్య గారివంక చూడనైనా చూడలేదు.

వెడుతూ వెడుతూ, పరంధామయ్యగా లే, “నేను వెడుతున్నా గారీ!” అన్నారు.

“పో నాకేం భయమా!” అంది సిగ్గుక్ష్యంగా - శీవిగా. పరంధామయ్యగారి కవి హృదయంలో గులాబి ముల్లొకటి గాఢంగా దిగినట్లయింది, అక్కణ్ణించి కదుల్తూ ఇవతలవరకూ వచ్చి—

“వర్ధనీ” అని పిల్చారు. ఆమె “ఏమిటండీ” అంటూ వచ్చింది.

పరంధామయ్యగారు, తన ఆవేదనను వ్యక్త పరుస్తూ—

“ఈ రూపాయిని తరువాత దాని కెలాగో నచ్చ జెప్పుతూ యివ్వు. నేనిచ్చానని మాత్రం చెప్పకు. తీసుకోదు. ఏం కావాలంటే అది పెట్టు వెడుతూ దాన్ని యేడిపించి పోతున్నాను. ఎలాగో సముదాయించి యేం కావాలంటే, అది యిస్తూ వుండు. నేనొచ్చేదాకా దాన్నేం అనకండి” అని

పరితప్తతలో మునుగుతూ, నెమ్మదిగా నడచి వచ్చి బండిలో కాలుంచారు.

ఈ లోపుగా గౌరి దొడ్డి గుమ్మంలోంచి గబాగబా వాకి టరుగులమీది కొచ్చి, ముద్దు కృష్ణతోపాటు బొమ్మల పెళ్లి ఆటలో పాల్గొంది.

జట్కా కదిలింది.

అరుగుమీద ఆడుకుంటున్న ముద్దు కృష్ణ, గౌరి, ఆయనకు కనిపించారు. పెళ్లి కూతురి తరపున నకాలా పుచ్చుకున్న గౌరి, ముద్దు కృష్ణ తలమీద ఉత్తుత్త తలంబాలు పోస్తోంది. అలాగే ముద్దు కృష్ణ పెండ్లి కొడుకు వైపున బాధ్యత నిర్వహిస్తూ గౌరి నెత్తిమీద కూడా ఉత్తుత్త తలంబాలే పోస్తున్నాడు.

వాళ్లిద్దరే మంత్రాలు కూడా చదువుకుంటున్నట్లు పెదవులు కదుల్తున్నాయి... పెళ్లి కుమారుడు— పెళ్లి కూతురు ఒండొరులు చూసుకొని నవ్వినట్లు వాళ్ళల్లో వాళ్ళే నవ్వుకుంటున్నారు.

పరంధామయ్యగారికి యీ దృశ్యమంతా విచిత్రంగా కనిపిస్తోంది బండి సాగుతూ వుండగా.

బండి గిరుక్కున వీధి మలుపు తిరిగింది ఒక్కనిట్టూర్పు భారంగా వదుల్తూ.

“వీళ్ళ కప్పుడే, తలంబాలు పోసుకోవాలని యెలా తెలిసిందో!” అని చిరునవ్వాకటి ఆయన పెదవులపై మెరిసి, మరుగై పోయింది ఆశ్చర్యంగా.

ఆ నవ్వులో కవిగారి హృదయం ఎంతో తీపిని, రుచి చూసినట్లు తృప్తి పడ్డారు.

మనస్సులో శౌరిని కూడా చివరకు ఎత్తుకోక పోయానే! చిన్నదాని కోర్కెను యిసుమంతైనా తీర్చలేక పోయానే అనే దిగులు, ఒక్కప్రక్కన కలుక్కుమంటూవున్నా ఆ ముద్దుబిడ్డల్ని తల్చుకొని, తల్చుకొని మాత్రం పరితృప్తి చెందడంలో ఆ బాధ అనుకున్నంతగా లేక పోయింది.

జట్కా రైలు వేళకి ఒక పావుగంట ముందుగా స్టేషన్ కి చేరింది. పరంధామయ్యగారు తర్వాత రైలెక్కారు.

3

పరంధామయ్యగారు వెళ్ళిన వారం రోజులకు శౌరికి ఒకనాడు ప్రోద్దుకూకుతూండగా తీవ్రంగా జ్వరం కాసింది.

ఇంటిల్లిపాది అనుకొకుండా కంగారుపడ్డారు.

శౌరికి ఆ పూట కాఫీ యిచ్చి, లంఖణం వుంచ దల్చారు. అన్నపూర్ణకి యెటూతోచక భర్త శివనాథంకి కబురు చేసింది. ముద్దు కృష్ణకి శౌరికి జ్వరం తగలటం అంటే యేమిటోలే అనుకున్నాడు. ఆ పూట ఆమెకి ఇంత కాఫీ యిచ్చి మిగతా వారంతా వంటింట్లోకి పోయి భోజనాల ముందు చతికిల పడ్డారు.

ముద్దు కృష్ణ అప్పటికి తిండి తినటం పూర్తయి లాంతరు ముందు కూర్చొని చదువుకో నారంభించాడు. ఒక్క వంటిల్లు తప్ప, మిగతా భాగమంతా నిశ్శబ్దంగా వుంది.

పరంధామయ్యగారి యిల్లు పురాతన పక్కీలో కట్టబడింది. చాలా విశాలంగా వుండి పాతకాలపు పనితనంతో చెక్కు చెదరకుండా వుంది. యింట్లో నాలుగు వైపులా

నాలుగు గదులు. మధ్య వెడ్పలైన మండువా. యింటి ఘుండు పొడుగాటి వరండా, యింటి చుట్టూ అయిదడుగుల ఎత్తున ప్రహరీ గోడ.

గౌరి, ఆ నిశ్శబ్దతను చీలుస్తూ మూలుతోంది. చలి వేస్తున్న దేమో, వణుకుతోంది. తల్లి కప్పిన రిగ్గు అటూ యిటూ కదిలిస్తూ మల్లా మల్లా వెచ్చదనం కోసం సర్దుకుంటోంది.

ముద్దు కృష్ణ మాత్రం పరంధామయ్యగారు చదువ మన్న శ్లోకాన్ని వల్లెవేస్తున్నాడు.

గౌరికి, ముద్దు కృష్ణ రాగ యుక్తంగా చదువుతుంటే, చెవులప్పగించి వినటం మహా అలవాటు. ముద్దు కృష్ణ, గౌరి తప్ప ఎవరు వినదల్చుకున్నా సరే, రాగయుక్తంగా చదువడు.

వాల్లి దరిదీ ఒక జగ దేక ప్రకృతి.

ముద్దు కృష్ణ “కస్తూరీ తిలకం, లలాట ఫలకే” అన్న శ్లోకం చదువుతున్నాడు. గౌరి మగతగా కన్ను మూసి వింటోంది.

పరంధామయ్యగారు ఆ శ్లోకాన్ని ఎలా చదవాలో చెప్పిననాటి దృశ్యము ఆ పట్టుబడి ఆ రాగమూ తనప్పుడు యెలా ముద్దు కృష్ణవంక చూస్తున్నది యావత్తూ గౌరి పసి హృదయంలో తొలకరించి, పులకింప సాగినయి, కాని, కళ్లలో ఒక మధుర స్వప్నం కదుల్తోంది. ముద్దు కృష్ణ చదువుతూనే వున్నాడు. జ్వరం తీవ్రతవల్ల కళ్లు తెరిపి పడటంలేదు.

కొంతసేపు ప్రయత్నించి, గౌరి ఎలాగో కళ్లు తెరిచింది. ముద్దు కృష్ణ, ఆ శ్లోకాన్ని తన కొచ్చిందో లేదోనని కళ్లు మూసుకొని, తనకి తనే వొప్పజెప్పుకుంటున్నాడు.

గౌరి, అతని వంక చూస్తూ చిట్టి పెదవుల్ని కదిలిస్తూ “బావా” అన్నది. ముద్దు కృష్ణ వినిపించుకునే స్థితిలో లేడు. తన్నయ్యడే చెప్పకుంటున్నాడు. గౌరి మళ్ళా పిల్చింది. అతను యీ లోకాన్ని మర్చి, బృందావన సంచారిని తిలకిస్తున్నట్టున్నాడు, ఇక చేసేది లేక గౌరి మెల్లగా, లేచి ముద్దు కృష్ణ దగ్గరకు వచ్చి, కూర్చుంటూ, భుజం మీద తన వేడిచేతిని ఆన్చింది. అతను పులిక్కిపడుతూ మూసిన కన్నులు తెరచి “గౌ...” అనే లోపుగానే గౌరి, ముద్దుకృష్ణ కన్నుల్లోకి చూస్తూ “బావా” అంది.

ముద్దు కృష్ణకి, ఆ వేడి చేతి తాకిడికి జ్వరం తీవ్రత తెలిసి ఒళ్ళు జల్లుమంది. గౌరి వంకచూస్తూ—

“ఎందుకూ?” అన్నాడు.

గౌరి, చిలిపిగా నవ్వింది. ఉత్తప్పడు ఆ నవ్వులో ధ్వని తీయగా, కిలకిలమంటూ వుండేది. ముద్దు కృష్ణకి యిప్పుడటు వంటి దేమీ వినిపించటం లేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు గౌరి యిలా నవ్వి, తన్నేడిపిస్తూ వుండేది. వుక్కురోషం తెప్పించేది. తను పూరకోలేక కొట్టేవాడు. ఒకవేళ దెబ్బలకు తప్పు కుంటే తిట్టి వూరుకునేవాడు.

ఇప్పుడు ముద్దు కృష్ణకి, అలాటి భావాలు యేమీ వుదయించటం లేదు. కేవలం ఏదో మధురానుభూతి ముద్దు కృష్ణని తన్నయ్యణ్ణి చేస్తోంది అంతే.

“ఒక్కదాన్నే పడుకుంటే, నా కేమిటో భయంగా వుంది బావా!” అంది భయ విహ్వల నేత్రాలతో.

“నేనున్నానుగా! ఎందుకూ భయం... అమ్మచూస్తే

కోప్పకుతుంది. పోయి పడుకో” అన్నాడు.

“ఎందుకు పడుకోవాలి? నిద్ర రానప్పుడు గౌరి మూర్కంగా అడిగింది.

“ఎందు కేమిటి? నీకు జ్వరం రాలా... అందుకని” ముద్దుకృష్ణ “నిద్ర రాకపోయినా జ్వరం వస్తే పడుకోవాలా బావా” గౌరి అమూయికంగా ప్రశ్నించింది.

“జ్వరం వచ్చినప్పుడెల్లా యిట్లా లేచి తిరగ్గుండదు. మంచంలోనే పడుకొని వుండాలి. లేకపోతే ఆ జ్వరం తగ్గదు” ముద్దుకృష్ణ, గౌరి బుగ్గల్ని నిమిరుతూ అన్నాడు.

గౌరికి, ముద్దుకృష్ణ చెప్పినదంతా నిజమే నేమో అని పించింది. జ్వరం వచ్చినా, నిద్ర వచ్చినా పడుకోమంటాడు. అంటే, నిద్రన్నా జ్వరం అన్నా ఒకటేనని గౌరి సమాధాన పర్చుకుంది. ఎందుకంటే, వెనుకటి కొకసారి, పరంధామయ్య గారు టైఫాయిడ్ జ్వరంతో నెలా, పదిహేను రోజులు మంచంమీదే వున్నారు. అప్పుడు ఎవర్ని అడిగినా, తాతయ్యకు జ్వరం వచ్చిందని” చెప్పేవారు అలాంటిదే తనకూ వచ్చిందని గౌరి మనస్ఫూర్తిగా నమ్మింది— ఒకందుకు సిమిత పడుతూ.

“జ్వరం వస్తే తాతయ్యలాగా పడుకోవాల్సిందేనా?” మల్లా అడిగింది.

“ఆ లేక తాతయ్యకు తగ్గినట్లు తగ్గదుగా” ముద్దుకృష్ణ ధైర్యంతో సమాధాన మిచ్చాడు.

గౌరికి, తాతయ్యను గుర్తు చేసుకునే టప్పటికి, మర్చి పోయిన కోపం ముసురుకొచ్చి.

“తాతయ్య నన్నెత్తుకోనప్పుడు ఎందుకు తాతయ్య లాగా మంచంమీదే పడుకోను.” అంటూ భీష్మించుకొని, మూతి ముడుచుకొంది.

“మరెక్కడ పడుకుంటావ్?” ముద్దుకృష్ణ ఆదుర్దాగా అడిగాడు.

“యిక్కడ” అంటూ నేల చూపింది రోషంతో.

ముద్దుకృష్ణకి, ఆ సమయంలో గౌరిని చూసేటప్పటికే భయం వేసింది. ఎందుకో అతనికే తెలియదు.

అమ్మా, బామ్మ అత్తయ్యా నచ్చేసరికల్లా ఎలాగై నా గౌరిని మంచంమీద పడుకునే లాగుచేయాలని అతని పట్టుదల. లేకపోతే, బామ్మవచ్చి, తన్ను కేకలు వేస్తుండేమో ననీ అమ్మ వచ్చి వీపుచిట్ల కొడుతుండేమో ననీ భయం వేస్తూ వుండొచ్చు. ఎందుకనంటే, ఒకసారి, ముద్దుకృష్ణ గౌరిని వెంటే సుకొని చీమ తుమ్మకాయలు కొట్టుకు తింటానికి ఒన్నేటి వొడ్డుకు వెళ్ళారు. అప్పుడు పరంధామయ్యగారు వాళ్లని ఎలాగో వెతికి వెంటేసుకొని ఇంటికొచ్చాడు. వచ్చిరాంగానే, వర్ధని కళ్లెర్ర జేసి చూస్తూ, “నువ్వు తిరిగింది కాక, దాన్నిగూడా ఆగమ్మ కాకిలాగా తిప్పుతున్నావా? యింతఎండలో చీమతుమ్మకాయల కోసం భిన్నేటి వొడ్డుకు పోయారుకదా, నీ కసలు భయమూ భక్తివున్నయి? చదువూ, సంధ్యా లేకుండా యీ తిరుగు డేమిటా! యీ సారి ఎక్కడికై నా వెళ్లు చెబుత, వీపు చిట్ల కొడతాను. బొత్తిగాచెప్పిన మాట వినకుండా తయారౌతున్నావ్” అంటూ వీపుమీద రెండు అంటించి, నిష్క్రమించింది. కోపంగా బాధగా, అప్పటినుంచి ముద్దుకృష్ణ, తల్లి

నోటికి జడిసి, బుద్ధి మార్చుకున్నాడు. తప్పచేసినప్పుడల్లా ఆనాటి తల్లిరూపం కొట్టొచ్చినట్లు కనబడతుంది.

అందుకని గౌరిని ఎలాగైనా, పడుకునేలాగు చేద్దామని విశ్వప్రయత్నం చేయసాగాడు.

“నీకంత భయంగా వుంటే యింకా కాస్తబిగ్గరగా చదువుకోనా?” - అన్నాడు గౌరిని ధైర్యపరిస్తూ.

“అమ్మా, వాళ్లు నచ్చేంతవరకూ నువ్వు నా మంచం మీద కూర్చొని చదువుకోరాదా బావా?” అంది

“మరి పడుకుంటావా?” అన్నాడు వెంటనే,

“ఆ!...” అంది.

సరేనని లాంతరు తీసుకొని ముద్దుకృష్ణ మంచందగ్గరకు చేరాడు. గౌరి వెళ్ళి పడుకుంది. ముద్దుకృష్ణకి యిప్పుడు ఎంతో హాయిగా వుంది. తను చెప్పినట్లు నడుచు కున్నందుకు గౌరిని మెచ్చుకున్నాడు. యిక బిగ్గరగా చదువు కోవటం మొదలెట్టాడు.

గౌరి కళ్ళప్పగించి లాంతరు వంకచూస్తూ గడపడం మొదలెట్టింది. ముద్దుకృష్ణ చదువుతూ వున్నాడు. అతని కంఠనాదంతో ఆమెకు నిద్ర పట్టింది. అతని రాగసరళిలో ఆమెకు పారవశ్యం కలిగి నిద్రపట్టింది. నిద్రపోతున్నా గౌరి శరీరం సల సల కాగిపోతోంది. ముద్దుకృష్ణ గౌరి చెక్కిళ్ళపై నిమిరు తూంటే, ఆమె గాఢసుషుప్తిలో కమ్మని కలలుకంటోంది. ఇద్దరూ పసివాళ్ళు; ఇద్దరిపీ పసిహృదయాలు.

పరంధామయ్యగారు యిల్లు కదలివెళ్ళి దాదాపు పది రోజులు కావచ్చింది. రెండు మూడు వుత్తరాలు మాత్రం క్షేమంగా చేరినట్లు, తనపనులు కావటానికి ఎలా లేదన్నా యింకా పది రోజులు పడుతుందని తెలియజేస్తూ, అందరినీ దీనిస్తూ—ముద్దుకృష్ణకీ, గౌరికీ ముద్దులిస్తూ వ్రాశారు.

ఈ పదిరోజులలోనూ గౌరి సీతి నానాటికి దిగజారి పోవటం జరుగుతోంది. పరంధామయ్యగారికి ఈ విషయం తెలియచేద్దామా, వద్దా అని సంశయిస్తూనే తెలియపరచారు. అయినా ఎగొచ్చి, ఏం మాటలంటారోనని మళ్ళా రెండు వుత్తరాలు వ్రాశారు. పరంధామయ్యగారు ఆ వుత్తరాలు చూచుకొని,—

“చంటిపిల్ల కాదూ! బెంగపెట్టుకొని వుంటుంది. పైగా, ఎత్తుకోమన్నా ఎత్తుకోకుండా వస్తాని. బెంగపెట్టుకోకూ!—” అని తనకి తానే సంబోధించుకొని తమ పనిలో నిమగ్నులై పోయారు.

గౌరి కలవరింతలు, కాసే జ్వరం ఒక్కొక్కసారి యింటిల్లిపాదినీ కంగారు పరస్తున్నాయి.

ఒకనాడు గౌరికి మరీ ఎక్కువ చేసింది. ‘మమూలు జ్వరమేలే’ అని అనుకున్న వాళ్ళంతా కాదని ఆ నాటినుంచి నిశ్చయం చేసుకున్నారు. సాధారణంగా వాడే మందుల్ని డాక్టర్ మార్చి, రోగం గుణం క్షుణ్ణంగా తెలుసుకొని సూత్రమైన మందుల్ని గుప్పటం మొదలెట్టాడు. ఇంటిల్లి పాది క్రొత్త భయాన్ని— ఆంధోళనాన్ని సమానంగా పంచుకోసాగాడు.

ముద్దుకృష్ణకి గారి స్నేహం సన్నగిల్లటంతో ఏమీ తోచకుండా వుంది. ఒంటరిగా చదువుకుందామనుకుంటే ధ్యాస నిలవటం లేదు. ఆడకుందామనుకుంటే వుషారు కలగటం లేదు. గారి తనప్రక్కన లేకపోవటంతో ఏదో దిగులు— ఒంటరి తనం,— నిరుత్సాహపరస్తున్నట్లుగా వుండి, తనలో తానే ఏడుస్తూవుండేవాడు. పరంధామయ్యగారిలాగా ఏం తోచక పోతేనూ, మనసు బాగుండకపోతేనూ, ముద్దుకృష్ణ కూడా వెళ్ళి ఆ పూరి వేణుగోపాలస్వామి దేవాలయంలో కూర్చో నేవాడు. అక్కడే “శ్రీ కృష్ణ కర్ణామృతాన్ని” చదువుకుని పరవశుడై పోతూండేవాడు. పరంధామయ్యగారి అలవాట్లను చాలావరకు పుణికి పుచ్చుకున్నవాడు ముద్దుకృష్ణ.

సరిగ్గా ఆ రాత్రి గారికి కలవరింతలు తెరలు తెరలుగా రావటం మొదలెట్టాయి. ఈ పది రోజులలోనూ నిత్యమూ జరుగుతున్న సంఘటనల్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొన్నకొద్దీ అన్న పూర్ణ హృదయం బరువెక్కిపోతూ వుండేది. కన్నకడుపు దీనావస్థను చూస్తున్నకొద్దీ కడుపు తరుక్కొని యేడ్పు ముంచు కొచ్చేది. సుందరమ్మగారికి కళ్ళు చెమ్మగిల్లేవి. వర్ధని మాత్రం వాళ్ళిద్దర్నీ వోదారుస్తూ, ధైర్యాన్ని నూరిపోస్తూవుండేది.

ఇల్లంతా నిశ్శబ్దంగా వుంది.

అన్నపూర్ణ మ్రాగన్నగా పడుకొని వుండేగాని, మనసు మాత్రం గారి కోసం మేల్కొని వుంది.

ఈ పదిరోజుల్లో రెండుసార్లు శివనాథం వచ్చి గారిని చూసి వెళ్ళాడు.

సుందరమ్మగారు, వర్ధని కూడా మగతగా నిద్రపోతు

న్నారు. పరంధామయ్యగారి పెద్ద కొడుకు గోపాలరావు వాకిట్లో పడుకొని కలత నిద్ర పోతున్నాడు.

రెండో కొడుకు పార్థసారథి తన గదిలో ఏదో పుస్తకాన్ని చదువుతున్నాడు. పోద్దుపోయే దాకా పరంధామయ్యగారింట్లో ఎవళ్లో ఒకళ్లు మేల్కొని చదువుకుంటూ వుండటం సహజంగా అలవాటు.

ముద్దుకృష్ణ గౌరి మంచానికి మూడుగజాల దూరంలో బిక్కుబిక్కుమంటూ పల్చగా నిద్ర పోతున్నాడు.

“జ్వరం నూటమూడు దాటింది. బహుశా! సన్నిపాత జ్వరంలోకి దించుతుందో, ఏమో! ఎందుకై నా మంచిది కని పెట్టుకొని వుంటం” — అని డాక్టరన్న అనుమానమైన మాటలు అందరి హృదయాల్లోనూ కదుల్తూ, మెదుల్తూ, కలవర పెడుతున్నాయి; భయాన్ని కలిగిస్తున్నాయి. అప్పటికి ఒకసారి పార్థసారథి లేచి గడియారం చూచాడు. ఒంటిగంట దాటింది. — చదువుతున్న పుస్తకం మూసేసి గౌరి పడుకున్న చోటుకి వచ్చాడు. గోడకు తగిలించివున్న బెడ్ రూం దీపం నుంచి మందకొడిగా, నీరసంగా, — బాధగా జాలిగా, దీనంగా కాంతి వస్తోంది.

“తాతయ్య...న న్నెత్తుకోనప్పుడు ...నేనెందుకు పడుకోవా లేమిటి?... ఊ.. ఊ..నేను అసలు ఇక్కడ పడుకోను... తాతయ్య...దగ్గరకు.. వెళ్ళను ...ఊ...ఊ...నేనిక్కడ... వుండను.. వెళ్ళిపోతా...ఊ...ఊ...”

గౌరి గొణుగుతూ, ఏడుస్తూ కలవరిస్తోంది. పార్థసారథి హృదయం కరగిపోయింది తను అప్పుడే పూర్తి చేసి వచ్చిన

పుస్తకంలో కూడా 'పార్వతి' యిలాగే కలవరించి ఏడ్చింది. అయితే, 'పార్వతి' అందర్నీ యేడ్చించి చచ్చిపోయింది. అలాగే తన శౌరి... "యిలా అప్రయత్నంగా, అపశకునంగా. అశుభంగా వచ్చిన ఆలోచనను త్రుంచుకొని, నాలిక్కరుచు కొని "చీ..యేమిటీ చెడు ఆలోచన?" అనిసర్దుకొన్నాడు. అతని గుండె గొంతుకలో గాఢదికం కొట్టుకలాడింది. "ఛా! పార్వతి లాగా శౌరి మమ్మల్ని ఏడ్పించదు. మాకు అన్యాయం చేయదు" అనిదైర్యం తెచ్చుకొని, కొంత తమాయించుకొని దగ్గరగా పోయి శౌరి మంచంమీద కూర్చుంటూ— "శౌరీ"— అన్నాడు మందసాయిలో. ఉలుకూ— పలుకూ లేకుండా పడివున్న శౌరి శరీరం మీద పల్చపల్చగా నీటి బొబ్బలు తేలి వున్నాయి.

పార్థసారథి గొంతుక్కి జీరఅడ్డు వచ్చింది. శౌరి ముఖం మీద వున్న వుంగరాల ముంగుదులను ప్రక్కకు సర్దుతూ ముఖంలోకి ముఖంపెట్టి మళ్ళా "శౌరీ"—అన్నాడు.

శౌరి కలత నిద్రలో మళ్ళా అనటం మొదలెట్టింది.

పార్థసారథికి మతిపోయినట్లు వినిపించింది.

అనేకదురాలోచనలు అతన్ని చికాకుపరచ సాగినాయి.

"తాతయ్య... న న్నెత్తుకోకపోయాడుగా! ఊ... ఊ... నేను... బయటికి వెళ్ళిపోతాను!... ఊ... ఊ... న న్నెవరూ ఎత్తుకోరుగా! ... ఊ... ఊ..."—

శౌరి తనలో తాను కకావికలపడుతూ, ఏడ్పులోనే కలవరిస్తోంది. నిద్రమెలకువ వచ్చేసరికి అన్నపూర్ణకి ఆ మాటలు వినిపించినాయి అమాంతంలేచి. మంచం దగ్గరకు వెళ్ళి,

“మా అమ్మగా! ఏడువకూ! నిన్ను నేనెత్తుకుంటాగా”—అంది గాద్దదిక స్వరంతో... పార్థసారథి కూడా అక్కడే వుండడం చూసి,—“నువ్వు దానితో పాటు మేల్కొని వున్నావట్రా! నేనున్నాగా. పోయిపడుకో...” అంటూ గౌరిని తనవైపుకి సమఖురాలుగా చేసుకుంటానికి ప్రయత్నించసాగింది. పార్థసారథి మాత్రం అన్నపూర్ణ చెప్పినదానికి ప్రత్యుత్తరం యివ్వలేక కంగారపడుతూ—

“అక్కయ్యా! ఒక్కసారి దాని ముఖంపంక చూడూ” అన్నాడు అన్నపూర్ణ. ఏదో అనుమానం ఆవరించినట్లయింది. వెంటనే గోడకున్న చిమ్నీ తెచ్చి చూసింది. పార్థసారథికూడా యింకా బాగాచూశాడు. ఏమీ తెలియక పోవటంతో యిద్దరూ వెళ్ళి సుందరమ్మగారిని, వర్ధినిని, గోపాలరావుని లేపుకొచ్చారు.

అందరూ మంచం చుట్టూమూగి, వింతవింతగా చూడటం మొదలెట్టారు, గౌరిముఖం క్రమేపీ కళావిహీనమై పోసాగింది. అందరి మనసుల్లోనూ ఆశా రేఖలు అంతరిస్తున్నాయి. సుందరమ్మగారు మాత్రం తనకున్న యాభై ఏళ్ళ అనుభవాన్ని వినియోగిస్తూ, బాధతో ఒక నిట్టూర్పు ధారగా విడుస్తూ—

“అమ్మవారు పోసింది... మశూచికం”— అంది.

అందరి ముఖాలు వెలవెల బోయినయి. నిర్జీవ శిలా ప్రతిమల్లాగా, ఎక్కడ వాళ్లక్కడే నిలుచుండి పోయారు. అన్నపూర్ణ మాత్రం... ‘శారీ’ అంటూ గుండెలు బాదుకుంటూ యేడ్వసాగింది.

గోపాలరావు వోదార్చ సాగాడు—నీళ్లు తిరిగిన కళ్లతో.

పార్థసారథి వదినెని చూస్తూ— “వదినా! నువ్వు అలా అద్భైర్యపడితే యింకేమిటి? అక్కయ్య మరీ బెంబేలు పడిపోదూ, వూరుకో వదినా!” అని అంటూనే తన కళ్ళని తుడుచుకో సాగాడు.

ముద్దుకృష్ణకి సుందరమ్మ అన్న మాటకి అర్థం తెలియక, అందరి వంకా చూస్తూ తనూ యేడ్వ నారంభించాడు.

ఆ రాత్రి నుండి అందరిలోనూ ఆనందం, ఆశ, వుత్సాహం, ఆప్యాయత అడుగంటి పోతున్నాయేమో ననిపించింది. అంత రాత్రి అయినా పగలు మేల్కొన్నట్లుగానే మేల్కొని వున్నాడు. గౌరి కన్ను తెరచి, చెప్పలేక ఏం కావాలంటుందో నని ప్రతివాచూ ఆత్రుత నయనాల్తో గౌరిపట్ల అతి జాగరూకతతో వుండదలిచారు.

తెల్లవారే టప్పటికి పరంధామయ్యగారికి తెల్లిగ్రాం వెళ్లింది. సూర్యోదయం అవుతూ— అవుతూండగా గౌరి ముఖంతోపాటు శరీరం యావత్తూ నల్ల కప్పేసిపోయింది.

అస్పృశే వచ్చిన డాక్టర్ క్రింద పెదవిని కొరుక్కుంటూ బయటికి వెళ్లిపోయాడు. ముద్దుకృష్ణ వాకిటగుగుమీద కూర్చొని, మోకాలిమీద గడ్డం వుంచుకొని వెక్కి-వెక్కి యేడ్వసాగాడు.

“ఈ యేడు అమ్మవారికి కొలువులు కొలవటం మానేశారుగా! అందుకనే వూరంతా పొక్కి పోయింది. మశూచిక” — అని పాలేరు బిచ్చాలు అన్న మాటలు దొడ్లో యెసరు కడుగుతున్న సుందరమ్మగారికి వినిపించినయి.

ఆ మాటలు బిచ్చాలు గొడ్డను వూడదీసుకొని పోతూ

అన్నాడు. అదే వేళకి వాకిటరుగుమీద కూర్చున్న ముద్దు కృష్ణకి యేం తోచక, నెమ్మదిగా లేచి వేణుగోపాలస్వామి ఆలయంవైపు ముఖం పెట్టి నడవసాగాడు.

5

ఆదరాబాదరాగా పరంధామయ్యగారు గుమ్మంలోకి అడుగు పెట్టేసరికి ఇంటిల్లిపాదీ ఒక్కసారి నిశ్చల నిరీహ నేత్రాలతో చూస్తూ గావురు మగ్నారు. ఆ యేడ్పుకి అన్నం తింటున్న ముద్దుకృష్ణ, వంటింట్లోంచి వసారాలోకి తొంగి చూశాడు. పరంధామయ్యగారు గౌరి మంచం దగ్గరగా నిల్చుండి, యేదో అనుకుంటున్నట్లుగా అనుమానించాడు. చటుక్కున, తింటూ తింటూవున్న కంచంలో చేయి కడిగేసు కొని, గబగబా పరంధామయ్యగారి వద్దకు పోయేసరికి యెందుకో యేడ్పు ముంచుకొచ్చేసింది. చేసేదేం లేక, ముద్దు కృష్ణ ఆయనగారి కాళ్ళకు చుట్టేసుకుంటూ- ‘తాతయ్యా! మరే...’ అంటూ బోరుమని యేడ్చాడు.

పరంధామయ్యగారి కళ్లు కరుణార్ద్రంగా చెమ్మగిల్లినయి.

“ఊరుకో! కృష్ణా” అని మాత్రమే అనగల్గారు. అంత కన్నా మాటలేమాత్రం ఆయనగారి గొంతుకనుండి పెగిలి రాలేదు. ఆ సిత్తిలో ఆ మాట తప్ప మరేదీ అనగల్గడానికి అవకాశమూలేదు.

ముద్దు కృష్ణ పరంధామయ్యగారిని వుద్విగ్నపరుస్తూ-

“నువ్వు వెళ్ళిన దగ్గరనుంచి గౌరి ఒకటే యేడుపు... అదే పనిగా యేడ్వటం వల్ల జ్వరయాడా వచ్చింది... నేను

దాని దగ్గరకు పోయినప్పుడల్లా బిక్కమొగం వేసుకొని “తాతయ్య నన్ను ఎత్తుకోలేదుగా! బావా!” అంటూ వెక్కి వెక్కి యేడ్చేది. ఇప్పుడైనా నన్నెత్తుకున్నట్లుగా దాన్ని దగ్గరకు తీసుకోవూ తాతయ్యా” అని విలవిలా యేడ్వడంతో పరంధామయ్య గార్కి దిక్కుతోచలేదు. మధ్యమధ్యా ఎక్కి శ్మతో ముద్దు కృష్ణ మాటలు ఆగిఆగి వచ్చి పరంధామయ్య గారి హృదయాన్ని తూట్లుపడేస్తున్నాయి. ముద్దు కృష్ణని అను నయ పరుస్తూ—“అలాగే తప్పకుండా ఎత్తుకుంటా!”— అన్నాడు.

“ఎప్పుడు?”— ముద్దుకృష్ణ తొందరచేస్తూ ప్రశ్నించాడు. పరంధామయ్యగార్కి “ఎప్పుడు?” అన్నదానికి స్పష్టమైన అర్థం తెలియలేదు. జవాబు ఏమని ఇవ్వాలా? అని ఆలోచించ సాగాడు. “ఎప్పుడు తాతయ్యా నువ్వెత్తుకునేది?”— ముద్దుకృష్ణ మళ్ళా రెట్టించి అడగసాగాడు. వాస్తవంగా పరంధామయ్య గారికే తెలియదు. ఎప్పుడు ఎత్తుకోవడమో! ఈ సితిలో గారిని తనెలా గూరడించగలడు? కాబట్టి ఇప్పుడు ఎత్తుకోటం అసం భవం అని నిర్ధారణ చేసుకున్నాడు. అయితే మరెప్పుడు? అమ్మవారు సెలవిచ్చి, నీళ్ళుపోసి నప్పుడు? నమ్మకమెలా? పరంధామయ్యగార్కి మతి చెడినట్లయింది.

“నువ్వెత్తుకుంటావనే ఇంత జ్వరంలోనూ కలవరిస్తోంది తాతయ్యా! నువ్వుతప్పకుండా ఎత్తుకుంటావని కూడా నేనే గారికి చెప్పతూ వచ్చాను. ఇప్పుడు— గారి మరీ ఏడుస్తోంది—ఇన్నాళ్ళ నుంచీ నువ్వెత్తుకొకుండా వున్నావని, కోపంతో, ప్రతిరాత్రి “తాతయ్య నన్నెత్తుకోనప్పుడు— ఇక్కడ

నేనెందుకుండాలి? నేను వెళ్ళిపోతాను—” అంటూ ఏడుస్తూ కలవరిస్తోంది. ఒక్కసారి ఎప్పుడు ఎత్తుకుంటావు— చెప్ప— తాతయ్యా!”— ముద్దుకృష్ణ పుద్వేగస్వరంతో పరంధామయ్య గార్ని కల్లోలపరచసాగాడు. ఆయనగారు మాత్రం కళ్ళు తుడుచుకోసాగాడు. పరంధామయ్యగారికి, ముద్దుకృష్ణ అనే మాటల్ని వింటుంటే, “ఇదంతా సత్యమేనేమో!” అనిపించింది. ‘బాల వాక్కు బ్రహ్మస్వరూపమేమో’ అనిపిస్తోంది. ఆయనగారి రసార్ద్ర హృదయం, కవితాతపస్సులోని కరుణ రసంతో కరిగిపోయింది. ముద్దుకృష్ణుని ఎలా సమాధాన పర్చాలో పాలుపోకుండా వుంది. ప్రక్కనేవున్న కుర్చీలో దీనంగా కూలబడుతూ, ముద్దుకృష్ణుని దగ్గరగా తీసుకున్నాడు.

గౌరి నా ప్రాణప్రియ— తీయగా ఎన్నోసార్లు పిల్చు కున్నాను. ఎంతో ఇష్టంగా ప్రతివాచూ పిలవాలనిపించేది! ఈ నాడు తన కెందుకా పేరు చేదుగా గుచిస్తుందో అనగాహన కాకుండా వుంది? తనేర్పరచుకున్న భావనే తనకు ఎదురు తిరిగి ఏడ్పించబట్టి, ప్రతిదీ ఆంధోళనను కలిగిస్తూంది” అంటూ, వేరేగతిలేక పరంధామయ్యగారు హతాశులై పోయారు.

“ఇంకా ఎప్పుడు తాతయ్యా! గౌరిని ఎత్తుకునేది?” ముద్దు కృష్ణ మళ్ళా రెట్టించసాగాడు. చచ్చిన పాముని తల చితుక పోడుస్తున్నట్లుగా వుంది పరంధామయ్యగారికామాట.

“అవును—తా నెప్పుడు ఇక గౌరిని ఎత్తు కోవటం?” పరంధామయ్యగారి అంతరాత్మలో ఈచిక్కు సమస్యకు పరిష్కారం పుపలబ్ధం కావటంలేదు.

“తాతయ్యా ఇక ఎత్తుకుంటాడు— ఇక ఎత్తుకుంటాడు

అని రెప్పవాల్చుకుండా ముద్దు కృష్ణ పరంధామయ్యగారి వంక చూస్తూనేవున్నాడు.

పరంధామయ్యగారు గౌరి వంక చూస్తూన్నారు. గౌరి మళ్ళా కళ్ళు తెరచి చూసింది. పరంధామయ్యగారికి కొంత బాధ నివారణయిందనిపించింది. గౌరిచూస్తూ చూస్తూ—నీర సమైన గొంతుకతో “నువ్వు న న్నె త్తు కో వూ గా తాతయ్యా” అంది. ప్రక్క-నే వున్న అన్నపూర్ణకి పరంధామయ్యగారికి, వర్ధినికి, సుందరమ్మగారికి ఆ ముద్దు మాటలోని మాధుర్యం— ఆ ఆవేదన లోని అమాయకత్వం—ఆ బెంగలోని కాంక్ష ముప్పిరిగొని రంపపుకోత కోసినట్లయింది.

ఎవరి నోటా మాట పెగిలి రాలేదు. అందరి కళ్ళూ మాత్రం అశ్రుకణాలు రాల్చుతున్నాయి. కొంతసేవటికి పరంధామయ్యగారే నిభాయించుకొని— “ఎత్తు కుంటానమ్మా! తప్పకుండా నిన్నే ముందెత్తు కుంటాను— అమ్మవారు సెల వివ్వగానే నీళ్లు పోస్తారు. అప్పుడు తప్పకుండా నిన్నే ఎత్తు కుంటాను” —అంటూ దగ్గరిగా జరిగారు. గౌరి ఆ మాట లకు అర్థింలేని నవ్వు నవ్వింది. పరంధామయ్యగారికి ఆ నవ్వులో గల అంతర్ధాం ఇట్టే బోధపడింది. తర్వాత గౌరి మళ్ళా కళ్ళు మూసుకొని పడుకుంది.

ఆ రోజల్లా ఇల్లంతా అనేక రకాలైన ఆలోచనలతో నిండిపోయింది. కీడంచి మేలు ఎంచుతున్నారు కొందరూ— మేలు ఎంచి కీడంచుతున్నారు మరికొందరూ! గౌరి స్త్రీ మాత్రం ముఖ్యంగా పరంధామయ్యగారిని అల్లకల్లోలనరు స్తోంది. తాళుకోలేక నల్గి గౌరిని తామదామని వందచందాకా

వచ్చి ఆగిపోయేవారు. కాని, ఆయనగారి హృదయావేదన—
ఆత్మఘోష— అంతరాత్మ ఆరాటం— అంతర్వాణి క్షోభ—
మమకార పురితమైన మనస్సు—గౌరిని ఒక్కసారి ఎత్తుకొని
గాఢంగా తనవిశాల వక్షస్థలానికి అదుముకొని పేయిజన్మాల
తన కవితా తపస్సుతో 'గౌరీ' అని మననాగా—నోరారా
పిలుచుకొని—

“క్షమించువూ” అని అందామనుకునేవారు. కాని,

గౌరి అమ్మవారి చేతిలో కొంత భాగమూ అమ్మవారి
వొడిలో కొంత భాగమూ ఆక్రమించుకొని నిద్రపోతూ
వుండేది. కదలించ కూడదు—తాకకూడదు అని ఆమె ఆజ్ఞ—
పరంధామయ్యగారికి అది శాపం అంతే—

అన్నపూర్ణ ఇంతసేపూ వేపమండలో గౌరికి విసురు
తోంది. గౌరి చుట్టూ ఒకవింతైన చెడువాసన గాలుకంపు
కొడుతోంది. ఆ వాతావరణంలో ఎట్టి జీవి ఎక్కువసేపు వుండ
టానికి ఆస్కారం వుండదు. కేవలం ఆత్మీయత— ప్రేమ— అభి
మానం— వాత్సల్యం— మమకారం— వున్నవాళ్లు మాత్రమే ఆ
చోట వుండగలరు. ఆశ రోగిపట్ల ఒకవిధమైన అనురాగాన్ని—
అవినాభావ సంబంధాన్ని పెనవేసుకునేలాగు చేస్తోంది. కదల
నివ్వదు— మెదలనివ్వదు. ఇది అక్షరాలా సృష్టి చమత్కృతి.
నిర్జీవ శిలా ప్రతిమలాగా కూర్చున్న పరంధామయ్యగారు
అప్పుడే కళ్లు తెరచి చూస్తున్న గౌరి ముఖంలోకి, కళ్ళలోకి
మమతతో చూసారు. గౌరి చటుక్కున కళ్లు మూసేసు
కుంది. పరంధామయ్యగారు తెల్లబోయారు.

“ఇంకా నన్ను చూడటం ఇష్టంగా లేదేమో! నేను

చేసిన ఆ నాటి అన్యాయానికి గౌరి జడసుకున్న దేమో! నేనో పాతపట్టి అని తెలుసుకున్న దేమో! నా ముఖం చూడటానికి ఇష్టంలేక పోవటంలా తప్పేముంది? నమ్మించి మోసపుచ్చే వాణ్ణి తెలుసుకున్నది గనుకనే తెరచిన కళ్లను అంతలోనే మూసుకుంది. న్యాయాన్యాయ విచక్షణాజ్ఞానం, గౌరికున్న పాటి కూడా నాకు లేకపోయింది గదా!” పరంధామయ్యగార్కి గౌరిపట్ల తను చేసిన చర్య చిలువలు పలువలు వేసుకోసాగింది—

“తన మూలంగానేగా గౌరి మంచం పట్టింది”— ఆ మంచం పట్టికి ఒక్కసారి తలను బాదుకొని ఏడ్వాలనిపించింది.

“నిజంగా నీకు అన్యాయమే చేశాను గౌరీ!” అని క్షమాపణ చెప్పమంటే, జ్వరం తగ్గి అమ్మవారు సెలవిస్తుం దేమోనని భ్రాంతి పడ్డారు— “అప్పుడు తనివితీరా కొగిలించు కొని అనునయపర్చ వచ్చునని” కూడా ఆశ పడ్డారు. ముద్దు కృష్ణతోపాటు ఇంటిల్లిచాదీ సంతోషిస్తారని వూహించారు. ఆ నాడు తను— మహా కవియైన తనే—

“తన మమకారాన్నంతా— ముద్దు ముచ్చట్లన్నీ ముద్దు కృష్ణ పట్ల చూపించి నందుకు పసిహృదయంతో గౌరి ఎంతగా క్షోభించిందో”నని వ్యాపల పడ్డారు.

“ఇప్పుడు తనెత్తుమంటానన్నా అమ్మవారు సెలవివ్వ లేదు. గౌరి అమ్మవారి చేతుల్లో మతూగా వొత్తిగిలకుండా పడుకొనివుంది. తా నెంత మహాకవియైతే మాత్రం ఏమంటూ అమ్మవార్ని అడిగి ఎత్తుకోగలను?” ఏం చేయాలో పరం ధామయ్యగారికి దిక్కుతోచటం లేదు. పచ్చెత్తినట్లు అటూ ఇటూ చూడటం, అబ్బుపూ ఇబ్బువైపూ తిరిగి మళ్లా

యథాస్థానంలోకి రావటం చేయసాగారు. ఏవేవో భావాలు ఆయన్ని స్థిమితంగా వుండనీయటం లేదు.

“ఇన్నేళ్లు వచ్చి తానో మహాకవియనుకున్నా, ఒక్క పసిదాని హృదయాన్ని అర్థం చేసుకోలేని తన కవిత్వం తన కున్నదని ఎందుకు ఆత్మనంచన చేసుకోవాలి? తన అసమర్థతకు తానిప్పుడు మానసిక దృష్ట్యా చిత్రవధ చేసుకుంటే మాత్రం ‘అయ్యో’యని సానుభూతి చూపేదెవరు? ఈ ప్రపంచంలో తానెంత గౌరవం సంపాదించుకుంటేనేం ప్రయోజనం? ఒక్కచిట్టి హృదయాన్ని సంతోషపెట్టలేక పోయినప్పుడు? తన కవితామృతాన్ని ఎంతమందికో రుచి చూపి, సంతృప్తి పడటంనల్ల ఏమిటి లాభం? ఒక్కమనుమరాల్సిన గౌరి హృదయాకాంక్షనూ కొత్తూహలాన్నీ తెలుసుకొని, తృప్తిపర్చలేనప్పుడు? పరంధామయ్యగారు ఇక పూరుకోక చేసే దేం లేకపోయింది.

ఆ నాటి నుండి మరో రెండు రోజులు ద్వీగుణీకృతమైనది ఎంతో జవసత్వా లుడిగిన జాలితో— బరువుగా— కటువుగా— బాధగా గడిచినయి.

మూడోనాటి రాత్రి కళ్ళల్లో వొత్తులు వేసుకొని తమ సర్వస్వాన్ని రాశీభూతంగా చేసుకున్న గౌరిని తమదే అన్నట్టుగా చూసుకుంటున్న వాళ్ళ కళ్ళల్లో కారం కొట్టి గుండెకు చీకటిని పూసి, అమ్మవారు— మశూచికం— తన గౌరిగా చేసుకొని ఎగగేసుక పోయింది.

తెల్లవారేటప్పటికి పరంధామయ్యగారు వెలలేని కవిత్వంలో ఏడుస్తూ కూర్చున్నారు.

ఆ ఏడ్పుల్లో మాతృత్వం పోగొట్టుకున్న అన్నపూర్ణ, వాత్సల్యం ఇగిరిపోయిందనుకున్న వర్ధని, గోపాలం దంపతులు— మమకారం— ఆప్యాయత— ఆత్మీయత వేరై పోయిన వనుకున్న సుందరమ్మగారు, పార్థసారథి మొదలగువారు ‘శౌరి’ నాటికలో పాల్గొని నామమాత్రావ శిష్టులుగా పరిగణించబడ్డారు.

ముద్దుకృష్ణ మాత్రం ఆ సమయంలో కనిపించలేదు. అప్పుడే వచ్చిన శివనాథం శౌరిని చూస్తూ—

“తనదంటూ అనుకున్న శౌరి” తనది కాకుండా పోయే సరికి సంసారమంటే విరక్తి పుట్టిన వాడిలా అయిపోయి, పరంధామయ్యగారికి అవతలగా పున్న నాపరాయిమీద చతికిల పడ్డాడు.

పరంధామయ్యగా రతనిని సమీపిస్తూ—

“నన్ను క్షమించవూ! శివనాథం”— అన్నాడు గాద్గదికంగా. శివనాథం ఒక్క నిమిషం పరంధామయ్యగారిని అవలోకించి తలవంచుకున్నాడు.

“త నెవరు? పరంధామయ్యగారి లాంటి కవిని క్షమించడానికి తా నెవరు? తనకేం అర్హత వుంది? తన కూతురు పోవడానికి— మామగారు క్షమాపణ కోరడానికి సంబంధం ఏమిటి?”—

శివనాథం పరితప్త హృదయంతో బహువిధాలా తర్కించుకొన్నాడు.

పరంధామయ్యగారు ఏనాడూ కడుపుశోకం ఎరుగని వ్యక్తి. అలాంటివాడు ఈ రోజున శౌరి శవాన్ని ముందెత్తుకుని

బయలు దేరాల్సి వచ్చింది. ఈ ఎత్తుకోటమే తాను గౌరిని బ్రతికుండగా ఎత్తుకుంటానని చేసిన వాగ్దానమేమో ననిపించింది.

పరంధామయ్యగారి ఆత్మలో గౌరి బ్రతికివున్నదనే ఆలాపన ఇంకానూ.

శ్మశానానికి తీసుకొని వెళుతూ, “ఇదే తాను ఆఖరిసారి బ్రతికివున్న గౌరిని ఎత్తుకున్నట్లుగా” భావించారు. నంతత ధారా ప్రవాహమైన కన్నీటి చారుల చూపుల్తో గౌరి పరంధామయ్య గారి చేతుల్లో ఎత్తుకోబడి వూరి పొలిమేర దాటింది.

ముద్దుకృష్ణ వేణుగోపాలస్వామి ఆలయం నుంచి వచ్చే సరికి పరంధామయ్యగారు ఒక చోట కూలబడి వున్నారు. ఆయన గుండెలో ఇంకా “నన్నెత్తుకోవూ” అని గౌరి అడుగు తూనేవుంది. కన్నీరు ప్రవహించటం మాత్రం ఆగటంలేదు. మళ్ళా గౌరి లాంటి గౌరి అడిగేవరకూ ఆగదేమో! అంత వరకూ ఆయన కవిత్వం గౌరి పట్ల కరుణాత్మకంగానే సాగుతుందేమో!

“ఏకోరసః కరుణయేవ” అని సమ్ముకున్న పరం ధామయ్యగారు మాత్రం ఆనాటి నుండి భగవద్గీత చదువుకొనే నిమిత్తం ముద్దుకృష్ణుని చేరదీసి, వొళ్ళో కూర్చోబెట్టుకోవటం అలవాటు చేసుకున్నారు.

తెరచిన తలుపులు

శీతాకాలం, పొగమంచుతో స్తంభించుకొని మత్తుగా నిద్రపోతోంది.

వేంకటేశ్వరరావు, చాలీచాలని బూడిదరంగు దుప్పటిలో, యిరువైరెండు సంవత్సరాల నయసుగల్గిన యవ్వన శరీరాన్ని కుదించుకొని, నణుకుతూ కునుకు తీస్తున్నాడు— ఆ గదిలో.

ఉషాదేవి వుపగూహనాతస్మయత్వపు మగతలోంచి బాలభానుడు తెప్పరిల్లడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు.

కాలం పిలుస్తోంది.

వేంకటేశ్వరరావుకి కలత నిద్రలో సలపరింతలు కలుగుతున్నాయి.

చలిగాలికి తాళుకోలేక, కిటికీ కెదురుగా పడుకోలేక ఒకమూలకు దొర్లుకొని పోయాను చాపచుట్టలాగ వేంకటేశ్వరరావు.

కాలం యీ సారి గంభీరంగా కేక వేసింది.

కంగారుపడి, కళ్లువిప్పి, మొగం తుడుచుకొని, తూలు

కుంటూ లోకయాత్రకు రథాన్ని బయలుదేర తీశాడు సూర్యుడు.

బాలభానుని అరుణ కిరణాలకు, వేంకటేశ్వరరావు కళ్ళు, కలతనిద్ర సలపరింతలకు తిలోదకాలిచ్చి విప్పళించు కొన్నాయి.

రేగిన జుట్టుని కొనవేళ్ళతో వెనక్కిత్రోశాడు. ఒక్క సారి తలంతా పులిగాపు బట్టినట్లుగా గోకాడు.

కలల బరువుతో బొప్పిగట్టిన మెదడు వుబికి, తలంతా యెగుడు దిగుడుగా కాయలు కాచినట్లుగా వుంది.

పురెక్కిన చీకటిని చీలుస్తూ- దట్టంగా పట్టిన పొగ మంచుని కరిగిస్తూ సూర్యుడు చురుగ్గా పై పైకి వస్తున్నాడు.

వేంకటేశ్వరరావు శరీరానికి తెల్లవార్లూ తొడుక్కున్న చలికవచాన్ని, నిద్రమత్తు బనీనుని, వెచ్చదనపు దుప్పటిని ప్రక్కకు నెట్టి, గది తలుపులుతీసి గుమ్మంలోకి అడుగు పెట్టాడు.

అప్పటికీ గృహస్థుల యిండ్లముందు పాచి వూడ్వబడి, ముందుగా ముగ్గులు పెట్టబడి యున్నాయి. తన గదిముందు కూడా తేరిపార చూశాడు. గాలికి యెగిరివచ్చిన చిత్తుకాగితాలు- పుల్లిస్తరాకుల ముక్కలు- కాళీ సిగరెట్ డొప్పలు- వగైరా అవి కూడా మరోగాలి వీస్తే, పోతే, యెలా తెలా పోతుంది గంగా భాగీరథీ సమానురాలైన స్త్రీమొగం లాగా.

హృదయం చివుక్కుమంది.

కారణం?

వేంకటేశ్వరరావు యీరోజు క్రొత్తగా ఆలోచించినా,

పాత అభిప్రాయమే బలంగా తయారతూ వుంటుంది.

ఒక్క అయిదునిముసాలు గదిముందు కూర్చొని పళ్ళుతోముకొంటానికి లేచాడు.

ఏడెనిమిది నిముసాల్లో అదీపూర్తయింది.

గబగబా మాసిన తువ్వలు మొగం తుడుచు కొంటూ— గోడనంక చూశాడు.

ఒక యిరవయ్యో నెంబరు గళ్ళచొక్కా శరీగం, రెండంగుళాలమేరకి పురితీయబడినట్లు వ్రేలాడుతూవుంది.

దీనంగా గాలికి పూగుతోంది.

నీరసంగా ఆచొక్కామీద మురికి నవ్వుతోంది. వేంకటేశ్వరరావు ఆ చొక్కాదగ్గరగావెళ్ళి పల్కరిస్తూ, చేతుల్లోకి తీసుకొన్నాడు.

“కమీజు జానెడు పొడవు చిరిగిందని” చొక్కా బావురుమని, యేడుస్తూ నవ్వింది మారాముగా.

వేంకటేశ్వరరావుకి, చొక్కా నైసర్గిక స్వరూపం కొంతవరకు అర్థమైంది.

చుట్టుకున్న గదిలోంచినచ్చి ప్రక్కభాగంలోవున్న ఆండాళ్ళమ్మ గదిముందువున్న పెట్టెదగ్గర నిలబడి “ఏమండీ”— అని పిల్చాడు—

ఆ పిలుపుతో ఆండాళ్ళమ్మ వేంకటేశ్వరరావు గొంతును గుర్తించి—

“ఏం నాయనా!”— అంటూ చిరునవ్వుతో యెదురుగా వచ్చి నిలబడింది.

ఆ నవ్వులో వేంకటేశ్వరరావుకి లోకంలో బాధలన్నీ—

కష్టాలన్నీ— ఒక్కసారిగా మటుమాడుం అయిపోతున్నట్లుగా తోచాయి.

ఆండాశ్శమ్మ వేంకటేశ్వరరావు వంక చూస్తూ సమాధానంకోసం వేచివుంది.

వేంకటేశ్వరరావు తనలో తానేదో సంభాళించుకొని— ఆమె మొగంలోకి నూటిగా చూడలేక “నూది, దారంవుంటే కొంచమిస్తారా?”— అనడిగాడు.

ఆండాశ్శమ్మ హృదయంలోకి ఆ ప్రశ్నకు దయ— జాలీ— సానుభూతి ఒక్కసారిగా వూరి ఒకచోటనే మిళితమైనయి—

“ఎందుకు నాయనా?”— అంటూ ఆండాశ్శమ్మ యీ సారి కొంచెం సానుభూతిగా అడిగింది.

వేంకటేశ్వరరావు తటపటాయించాడు. యేమని చెప్పుదామా! అని సందేహం. చొక్కా కుట్టుకోవడానికని అడిగితే! తనకు నామోషి... ఒకవేళ వాస్తవం చెప్పితే! ఆ పని ఆమె చేస్తానంటుందేమో! ఛా! తప్పుకాదూ!

వేంకటేశ్వరరావు పున్న మాట దాచి, మొగం చాటేసి—

“పుస్తకం కుట్టుకొంటానికి”—అంటూ ముక్తసరిగా సమాధానంయిచ్చాడు— హృదయంలో యింతకన్నా అవమానం, అబద్ధం, అసహ్యత”యెన్నటికి పోవేమోననిపించింది వేంకటేశ్వరరావుకి అప్పుడు.

అయిదునిమిషాల్లో ఆండాశ్శమ్మ, లావుపాటిసూది, ట్వయిన్ దారం రెండుగజాలు తెచ్చి, “యిదిగోనాయనా” అంటూ చీతికిచ్చింది.

వేంకటేశ్వరరావు వాటిని తీసికొని తన గదిమెట్టు
యెక్కుతుండగా ఆండాశమ్మకు హఠాత్తుగా ఆలోచన కలింది
“ఎప్పుడు మాట్లాడనతను యీ పూట సూదీదారం అడిగేడే!
తనదారిని తనుపోయేఅతను తనయింటిముందుకొచ్చాడే! ఏదో
అవసరం ముఖ్యంగా వుంటేనే వచ్చాడీపూట!” అనుకొంటూ
వుంటూండగా అతనులోపలకు వెళ్ళిపోయాడు. మరోక్షణంలో
తలుపులు రెండూ దగ్గరకు కరుచుకొని పోయినాయి.

వెకిలిగా చిరిగిన కమీజుని సరిచేసేటప్పటికే నాదాపు అర
గంట పట్టింది.

వేంకటేశ్వరరావు చేస్తున్న శస్త్రచికిత్సకు చొక్కా-
యెలాగో తాళుకొని, తన నైసర్గికరూపాన్ని మునుపటికన్నా
కొంతమార్పుకొంది. తిరగ వేసిన చొక్కా సరిచేసికొని, వాం-
కెకు తగిలించి, సూది మిగిలిన దారం ఆండాశమ్మ కిచ్చివేయ
డానికొచ్చి-

“యిదిగోనండి సూదీ”- అంటూ మెట్లమీద నిలబడి
గుమ్మం దగ్గరగా వంగి, మండిగంమీద పెట్టాడు.

ఇంతలో ఆండాశమ్మ రాజహంసలాగ వచ్చి, “అక్క-
డుందిగా...సరేలే ...నేతీసుకుంటాలే”- అంటూ చిన్నగా
నవ్వింది.

వేంకటేశ్వరరావు నవ్వుకి కృతజ్ఞత తెల్పుకొంటూ
తన గదిలోకి వచ్చి, ఒక్కసారి గదంతటిని పరకాయించి
చూచాడు.

ఒక గళ్ళమప్పటిని పదపది పాను పుస్తకాల దస్తరం-
రెండుజతల బట్టలు- సిరాక క్కే రూపాయిన్నర విల్వన్ కలం-

చెమటమరకలతో నలుపెక్కిన సినిమా పుస్తకాలు- తల నూనెతో నల్లగా అట్టలు కట్టి, గవులుకంపు కొడుతున్న తలదిండు- తెగిన చెప్పలజత- యెండిపోయిన పందుంపుల్లలు- సగంచిరిగిన బర్మాషెల్ క్యాలండరు- సాలెగూళ్ళతో కొత్తబట్టలు కట్టుకొంటున్న యివన్నీ తన గదిలో సమ్మె చేస్తున్నట్లుగా దాకొన్నట్లుగా వున్నట్లు వేంకటేశ్వరరావుకి దృగ్గోచరమైనయి.

ఒక్కగంటసేపు తీవ్రంగా ఆలోచించాడు.

నిన్న పెడదామనుకున్న చోటు జ్ఞాపకంవచ్చి, కట్టుకొన్న కుచేలుని లుంగీవిప్పి, చాకలివాడిచేతుల్లో తాదాత్యము పొంద లేని పైజామా వేంకటేశ్వరరావు నడుం వరకునచ్చి, పురి వేసుకొని, బిగుసుకొంది.

అప్పటికి తొమ్మిది దాటింది-

కాలేజీకి- హైస్కూల్కు- ఆఫీసులికి సోయేవారంతా గుంపులు గుంపులుగా యేలూరురోడ్డు మీదగాపోతున్నారు- అక్కడికీ సిటీబస్సులున్ననూ.

వేంకటేశ్వరరావు గట్టిగా- బుద్ధికుదిరి ముస్తాబుచేసు కొంటే ఒక్క-రెండు నిముషాలకన్నా యెక్కువచేసుకోడు మహాచేస్తే.

అసలు యెలాచేసుకొంటాడు. గరిమనాభి పడితేగా! ఎందుకు చేసుకోవాలి? అందంగావుంటేగా! ఎవరికోసం? కోరు కొన్నవాళ్ళు పిలిస్తేగా!

ఆండాళ్ళమ్మగారింట్లో పదిగంటలు కొడుతూండగా వేంకటేశ్వరరావు, యిందాక కుట్టినచొక్కా శరీరానికి తగి

లించుకొని, బయలుదేరి మెట్లమీదకొచ్చి, గది తలుపుల్ని ఒక్కచేత్తో దగ్గరికిలాగి గొల్లెం పెట్టాడు.

తరువాత తాళంవేయబోతూ— కుట్టిన కమీజువంక లీలగా చూసుకొంటూ, సిగ్గుపడుతూ— ఏదో తనలోతాను తృప్తిపడుతూ పడని తాళం కెండుమూడుసార్లు లాగి, గుంజి యెలాగోవేసి, తుప్పపట్టనున్న తాళంచెవి పక్కజేబులో వేసు కొన్నాడు.

గదిముందువున్న మొగాన్ని బజార్నుపైపుకి తిప్పి, చూశాడు.

జనం మందం మందంగా పోతోంది.

మళ్లా తన కమీజువంక చూసుకొన్నాడు.

మునివేళ్ళతో కుట్టుమీద సరీక్షించుతూ తనుముతూ— రాస్తూ— చూస్తూన్నాడు.

పూర్వం “విమానం చేతులని, సూర్యకుమారి చేతులని, బుట్టచేతులని” అనుకొనే పద్ధతికి దేమీ తీసిపోనట్లుగా తయారైంది యీ నాటి వేంకటేశ్వరరావు చొక్కా—

సూదిపోట్లకి పెద్దపెద్ద కంఠలుపడి ట్వయిన్ దారపు దార్లు స్పష్టంగా కనబడుతున్నాయి—

ఎగుడు దిగుడుగా కమీజు నిద్రపోతోంది. వేంకటేశ్వర రావుకి తన చొక్కామీద తనకి అభిమానం— ప్రేమవుండక పోతే, మరెవ్వరికి వుంటుంది. ఒక్కసారిగా వేంకటేశ్వరరావుకి చిన్ననవ్వు వచ్చింది— “కుట్టుకోవడం చేతకాలేదన్నమాట”—తనకు తానే గొణుక్కున్నాడు.

“నెమ్మదిగా మెట్లుదిగి యెటు పోదామా” అని అను

కొంటూండగా— సుమిత్ర తన గది ప్రక్కనుండి వస్తూ, ఆగి, తనవంక ఒక్కనిమిషం చూసి, మరల తన చారిన తాను పోవడం వేంకటేశ్వరరావుకి, చెమటలుపట్టి నట్లనిపించింది.

సుమిత్రలాంటి యవ్వనవతి, వేంకటేశ్వరరావులాంటి వ్యక్తిని చూసి, అదోలా వెళ్ళిపోయిందంటే యేదో అంత రార్థం అంతర్ధానమవుతూండక తప్పదు.

కాని, వేంకటేశ్వరరావు సిగ్గుపడి పోయినాడు సుమిత్ర చూసిన చూపుకి.

ఆమె అలా యెంతసేపట్నుంచి చూస్తూవుందో అతనికి తెలియదు.

కాని, తాను చూసిన తడవుగానే ఆమె తనపనిమీద తాను జారుకుంది.

సుమిత్ర వెళ్ళిపోయిన తరువాత వేంకటేశ్వరరావుకి— “తన చొక్కావంక చూడలేదు గదా? కర్మకాలి నవ్వుకో లేదుగదా!” అనే ధోరణిలో ఆలోచన వుంగరాలుగా తిరుగ సాగింది.

తరువాత వేంకటేశ్వరరావు పదకొండు గంటలు అవుతూ వుండగా యెటో వెళ్ళిపోయాడు.

“వేంకటేశ్వరరావు యెవరు?”— ఒకనాడు ఆండాళ్ళి మ్మకు ఆరా వచ్చింది.

“యెక్కడై నా వుద్యోగం చేస్తున్నాడేమో”— అను కుంటూ యీ ఆండాళ్ళిమ్మే కొంత కాలం చూసింది. వేంకటేశ్వరరావు వుంటున్న గది— ఆండాళ్ళిమ్మ వుంటున్న మూడుగదులు— సుమిత్ర వుంటున్న గది ఒకపాతిక సరివత్స

రాలు గల్గిన మేడలో భాగాలు. సుమిత్రవచ్చి నెలరోజులు పైగానే ఆయింది. తెలిఫోను ఆపరేటర్ గా పనిచేస్తూ కాలం వెళ్ళబుచ్చుతూ వుందీనాడు.

ఆండాళమ్మ సంసారం ఆ మేడకు అందం— సందడి తెచ్చింది.

వేంకటేశ్వరరావు యెంతసేపూ తనగదీ తనపనీతప్ప యితరంగా యే సంబంధమూ— యోజోక్యమూ లేకుండా జీవితం గడుపుతున్నాడు. సుమిత్రకు ఒక నాడు సం దేహాంకల్గి—ఆండాళమ్మ దగ్గరకొచ్చి,—

“యేమండీ! అక్కయ్యగారూ! ఈ ప్రక్కగదిలో వుంటున్నాయన యేంచేస్తుంటాడు?” అని అడిగింది.

ఆండాళమ్మకి ఆ ప్రశ్న కొత్తదేమీకాదు.....

“యేమోనమ్మా! యిప్పటికీ సంవత్సరంనుంచి ఆగదిలో వుంటున్నాడు—యేంపనో యేమో తెలియదమ్మా”— అంది.

సుమిత్రకు ఆశ్చర్యం వేసింది.

ఒకనాడు—

ఇంకా సాయంత్రం ముదిరిచీకటి పడలేదు— వేంకటేశ్వరరావు యెక్కడనుంచో తూలుకుంటూవచ్చి, తనగదిముందు వున్న మునిసిపాల్టీ పంపుదగ్గర గటగటమంటూ మంచినీళ్లు త్రాగుతున్నాడు.

సుమిత్ర, అంతకుముందే ఆఫీసునుంచి వచ్చి మంచి నీళ్ళు తీసుకొందామని, కూజా చేతిలో పుచ్చుకొని పంపువద్దకు వచ్చి చూసింది.

వేంకటేశ్వరరావు దప్పికగొన్న వాడిలాగా రొప్పూతూ— రోజుతూ త్రాగుతున్నాడు.

సుమిత్ర పరీక్షగా చూడ సాగింది.

అతను, తాగలేక తాగుతున్నాడు.

“ఎన్ని నీళ్ళు తాగాడో?” సుమిత్రకు వింత భావం పొటమరించింది.

సుమిత్ర అలాగే చూస్తూ మూడు నిమిషాలు గడిసింది. వేంకటేశ్వరరావు బానకపపు నింపుకొని, గడ్డిపైపు తల తిప్పాడు.

సుమిత్ర చూస్తోంది.

వేంకటేశ్వరరావుకి తన శరీరం యెందుకనో ముడుచుకొని పోతున్నట్లుగా తోచింది.

ఆమె చూస్తూ, నవ్వుని కన్నరుస్తోంది—

వేంకటేశ్వరరావుకి ఆమె చూపులోని అనూహ్యమైన భావం అర్థం కాకుండా, మెలుపు తీగెలాగా తళుక్కుమంటూ మెరుస్తోంది.

సుమిత్ర అతన్ని పరిశీలనగా చూస్తూ పంపు దగ్గరికి వచ్చేసింది.

వేంకటేశ్వరరావుకి ఆమెకు తన్నపైగల వృద్ధేశ్వర సూచనగానైనా తెలియటం లేదు—

ఏదో సహాయం ఆ మృగేశ్వరదృగంచల వదనంలో, ఏదో భావం ఆ మధుర హృదయాంతరాళంలో, వసంత మండపంలో — నలపు వాసనలు విరజిమ్ముకొంటూ, కమ్మని సుఖాన్ని రెమ్మల గాలికి సేదతీర్చుకొంటూ, ఆ మనికోయిలలాగా పాతగాధల్ని స్మరించుకొంటూ, పున్నట్లుగా వేంకటేశ్వరరావుకి ఒక అభిప్రాయం— కాని అది అతనికి అంతలోనే

అశాశ్వత స్వరూపంగా మారిపోయింది— నచ్చి మంచినీళ్ళు త్రాగిన వేంకటేశ్వరరావు గది మెట్లక్కుతూ హఠాత్తుగా తూలిపడి పోయాడు—

పంపునుంచి మంచినీళ్ళు కూడా తెచ్చుకొంటున్న సుమిత్రకు చేతులు వణికినయి—

పడిపోయిన వేంకటేశ్వరరావు, నురగలు గ్రక్కుతూ మెట్లనుంచి దిగజారి క్రిందకు వచ్చేవాడు—

సుమిత్రను ముచ్చెరువలు పోసి, ఆండాళ్ళమ్మను కేక వేసింది. చంటిపిల్లకు తల మవ్వుతున్న ఆండాళ్ళమ్మ, రిప్లస్ వచ్చి—

“ఎట్లా పడ్డాడండీ”— అంది—

సుమిత్ర “యే మో నండీ”— అంది బిత్తరపోయి చూస్తూ. ఆండాళ్ళమ్మ, సుమిత్ర చేతిలోని కూజా అందుకొని కాసిని నీళ్ళు కొట్టింది— మొహాన.

అయిదు నిమిషాలకు వేంకటేశ్వరరావు తేలుకొని, తెప్పరిల్లి, గదివంక చూస్తూ చూలిగాడు.

సుమిత్రకు గుండె తరుక్కు పోయింది—

‘వేంకటేశ్వరరావు తన కేమీ పరిచయం కలగలేదన్నా కాదు’—

సుమిత్రకు యీ భావం మొదట్నుంచి వున్నదే!

కాని, పరిచయం కోరమండా, కళ్ళతో పక్కరిస్తోంది.

ఈ విషయం వేంకటేశ్వరరావుకి తెలియంది కాదు. పావుగంటవరకు వేంకటేశ్వరరావు నీరసంగా నేలమీదనే వుండి, తరువాత గదిలోకి తూలుకొంటూ వెళ్ళి పడుకొన్నాడు తాళం తీసి.

ఆండాశ్శమ్మ తన యింట్లోకిపోయి జాలిగా సుమిత్రని పిల్చింది.

సుమిత్ర ఖాళీకూజా గదిలోపెట్టి, దొడ్డిదారిన వచ్చి, ఆండాశ్శమ్మను చేరుకొంది— వెంటనే ఆండాశ్శమ్మ సుమిత్రను చూస్తూ— “యెలా పడిపోయాడు?” అన్నది—

సుమిత్ర ఖిన్నవదనంతో నేలచూపులు చూసింది.

కాసేపు యేదో ఆలోచించి—

“డాక్టరుని పిల్వనా?” అంది— సుమిత్ర.

ఆండాశ్శమ్మ మరికాసేపు ఆలోచించి “పిలుస్తా”— అంది.

సుమిత్ర వెంటనే తన గది తలుపులు దగ్గరగాలాగి, గొళ్ళెంపెట్టి, బజాగ్లోకి వచ్చి, ఒకరిక్ష్వా మాట్లాడించుకొని, డాక్టరుని తీసుకొచ్చింది.

ఇదంతా ఒక అరగంటలో జరిగిపోయింది.

డాక్టరు శేఖర్, వేంకటేశ్వరరావు శరీరం పరీక్షించి డానికి గదిలోకి వెళ్లాడు.

సుమిత్ర, ఆండాశ్శమ్మ గదిముందువున్న మెట్లక్రింద నిలబడి శేఖర్ జవాబు కోసం నిరీక్షిస్తున్నారు.

ఆండాశ్శమ్మ యీ లోపుగా తన పన్నెండేళ్ల కొడుకుని దగ్గరగా పిల్చింది.

శేఖర్ పదినిముషాలు వేంకటేశ్వరరావుని దీక్షగా పరీక్షచేసి, బయటికివస్తూ— సుమిత్రవంక చూసి, “చాలా నీరసంగా వున్నాడు— అదే పనిగా మంచినీళ్లు త్రాగడంవల్ల పైత్యం యెక్కువై కళ్లు తిరిగి పడ్డాడు— టెంపరేచర్ కూడా

కొంచెం యెక్కువగా నేవుంసి. యెందుకయినా మంచిది యీ పూటకి స్టూకోజుగాని, బార్లీగాని యివ్వండి” — అంటూ మెట్టుదిగి రిక్తా యెక్కువోతూండగా, సుమిత్ర దగ్గరగా వెళ్లి పాస్టిక్ పర్సు గుండీలు చీటుకు చీటుకునుని వూడతీసింది.

శేఖర్ చిన్నగా నవ్వుతూ “ఫరవాలేదు... మీరేం కంగారు పడకండి... నీరసం మాత్రం యెక్కువగావుంది” — అంటూ కుడిచేయి జేబులోకి వెళ్లి బయటికి వచ్చింది.

సుమిత్ర పర్సుగుండీలు నొక్కింది —

రిక్తా వెళ్లిపోయింది.

ఆండాళ్లమ్మ తన కొడుకుని బజారుకి పంపింది.

సుమిత్ర సరాసరి తన గదిలోకి వెళ్లి వేన్నీళ్లు కాయ డిం మొదలు పెట్టింది —

ఆండాళ్లు కొడుకు బుజ్జాయ్ రివ్వునపోయి ఒకస్టూకోజు డబ్బా, ఒకబార్లీ పొట్లం తెచ్చి సుమిత్ర కిచ్చాడు. సుమిత్ర వాడికి పటికి బెల్లంముక్క పెడుతూ — దగ్గరికి తీసుకొని,

“ఏమన్నా కావాలేమో! కనుక్కొస్తావా” — అని ముద్దుగా — మెల్లగా — జాలిగా — అడిగింది —

బుజ్జాయ్ ఒక్కగంతేసి వెళ్లి వేంకటేశ్వరరావుని చేరుకొని “ఏమన్నా కావాలా అని అడగమంది” అన్నాడు.

వేంకటేశ్వరరావు బరువుగా మూలుతూ “నాకే మొద్దు... కావాలంటే నే తెచ్చుకొంటాలే... నువ్వెళ్లకు” అన్నాడు.

సుమిత్రకు ఆ మాటలు చాలా దీనంగా బాధగా — వినిపించాయి తన గదిలోకి.

ఏదో ఆత్మగౌరవం ఆ మాటల్లో లీసమై మనులు
తోంది,

సుమిత్రకి హృదయం జలదరించింది.

ఇంతలో బుజ్జాయినచ్చి వేంకటేశ్వరరావు అన్న
మాటలు పొల్లు పోకుండా చెప్పాడు.

సుమిత్ర వింటూ గ్లాకోజు కలిపింది.

బుజ్జాయి చేతికిచ్చి— “యిచ్చిరా” అంది.

బుజ్జాయి వెళ్లి వేంకటేశ్వరరావు చేతికిస్తూ
“త్రాగండి” అన్నాడు.

వేంకటేశ్వరరావుకి ఒక్కసారిగా తన జీవితం యొక్క
భవిష్యత్తేమిటో పూహగా తోచింది.

“తా నీ లోకానికి సనికరాని వాడినని అనుకోవడం
కేవలం తెలివితక్కువ తనమేమో”నని పించింది.

“తనదారి తాను పోతూవున్నా ప్రక్కవారి సహాయం
సొందకుండా యే జీవి ఈ కాలప్రవాహంలో— యీ జీవిత
ఆశ్వాశాల్ని చదువుకోకుండా వెళ్లదనిపించింది. ఆ రాత్రంతా
వేంకటేశ్వరరావుకి ఆలోచనలు పరివిధాలుగా బయలుదేరి
నయి. తన జీవితాన్ని గురించి సుమిత్రకు అపరిమితానందం
యెందుకో అంచులుదాటి హృదయంలో పరవళ్లు తొక్కు
తోంది. ఆ పూటంతా వేంకటేశ్వరరావుకి తన జీవితాన్ని
గురించి ఆలోచనలు కల్గినప్పడెల్లా, కడుపులో ఆకలికి పేగులు
అరుస్తూ కకా వికలంగా మూలుతున్నాయి.

మామూలుగా కలతనిద్ర చెదరిపోతూన్న సమయంలో
తెల్లవారింది.

లేవడానికి సత్తువలేదు నీరసం శరీరంలో ప్రతి సర సగాల్లోనూ దాక్కునివుంది.

కిటికీలోంచి శీతాకాలపు సూర్యకిరణాలు వచ్చి యేదో శక్తినిచ్చాయి.

వేంకటేశ్వరరావు, గోడ ఆసరాతో లేచి, నదులైన లుంగీని బిగించుకొని, చెదరిన జులపాలను సరిచేసుకొని గది తలుపుల్ని తెరచాడు.

యెదురుగా వికృతాకారం నవ్వింది.

వేంకటేశ్వరరావుకి మూర్ఛవచ్చినంత పన్నెంది. తలుపు తెరచిన చప్పడికి వికృతాకారం వింతగా నవ్వి-

“ఎప్పుడిస్తావు?” అని ప్రశ్నించింది.

వేంకటేశ్వరరావుకి గుండెలు అదిరి చమటనుకక్కాయి.

నలుగురి మనుషుల తిండిని అవలీలగా కాజేయ దల్చి నంత బొజ్జ యేనుగుపిల్ల శరీరం పాతచింతపండు వన్నె తరగని దేహాచ్ఛాయ- పెదవుల్ని లెఖించేయకుండా లోకాన్ని చూడడానికి వచ్చిన మునిపళ్లు ఆ వికృతాకారాన్ని మరింత ద్విగుణీకృతం చేయసాగాయి. బైరవమ్మ కాలబైరివి లాగా వుంది.

వేంకటేశ్వరరావు గుమ్మం దగ్గరగా వచ్చి-

“మీ అద్దెను రెండుమూడు రోజుల్లో యిస్తాను” అన్నాడు దీనంగా-

బైరవమ్మకు తటాలున కోపంవచ్చి-

“ఇంకా రెండురోజులు ఆగమంటావ్. యిదేం ఆషా మాషీ అనుకున్నావా! యిన్నాళ్లు ఆగాను. కాని, నువ్విచ్చే

జాడ యేమీ కనిపించడంలేదు. యేదో మొగాడివని పూరు కొంటుంటే, ఆలస్యం చేస్తున్నావ్. ఖచ్చితంగా యెట్లుండీ యిచ్చి తీరాలి.”—

వేంకటేశ్వరరావుకి ఒక్కనారిగా తల తిరిగి పోయింది. ఆండాళ్లమ్మ గుచ్చంలో నిలబడి వుండటం . వేంకటేశ్వరరావు చూశాడు.

ఎక్కడలేని అనమానభరితం తన తలమీద యెత్తుగా వుండి మెడను అణచుతోంది.

బైరనమ్మ రుద్ర కాళిలాగా నాలుక తిప్పతూ—
“యిస్తావా ఆ నాటికి సరేనది. లేకపోయినట్లయితే యీగదిలో వున్న సామానుకీ— నీకీ బుణం తీరవట్లే. యే వొక్కసామానుని ముట్టుకోవడాదు. వున్నవాడివి వున్నట్లే వెళ్లి పోవాల్సి వస్తుంది... తిరువాత నన్నేమన్నా ప్రయోజనం లేదు... ముందుగానే చెబుతున్నా... ఆలోచించుకో!...”
అంటూ బైరనమ్మ వెళ్లిపోయింది.

వేంకటేశ్వరరావుకి లోకం అంతా అక్రమాలతో—
అన్యాయాలతో— చౌజ్జన్యాలతో తనముందు తిరుగుచున్నట్లుగా వుంది.

తన బ్రతుకుని యీ జగత్తులో గడ్డిపోచ కూడా బెదరించుతోందని, భేద పడ్డాడు.

కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని, వెంటనే వేంకటేశ్వరరావు తన అన్నయ్యకు వుత్తరం వ్రాశాడు.

ఆ వుత్తరంలో తనకు వానలసిన విషయం వ్రాశాడు... వుత్తరంపోస్తు చేసిన తిరువాత. ఇంటిఅడ్డకోసం గడువున్న రెండురోజులు తిరిగాడు.

యెక్కడాచిల్లికానీ కూడా దొరకలేదు. తెల్లవారితే బైరవమ్మ పెట్టినరోజుకి కుసుమం నవస్తుంది.

ఆ రాత్రంతా నేంక పేశ్వరరావుకి మతి మతిలో లేదు.

“ఎలా- ఎలా?” అనుకొంటుండగానే తెల్లవారింది.

గదితలుపులు వేంక పేశ్వరరావు చేతులు తీయకతప్పింది కాదు.

బైరవమ్మ రాకతప్పిందీకాదు. ఆ రోజు ఆదివారం. నేంక పేశ్వరరావు సిశ్చలనకిరానేత్తుకై బక్కసారి గది అంత టిసి పరకాయించిచూసి, తనమనుకాగాన్ని ఆగదిలో యెక్కడున్నా తీసుకుంటానికి ప్రయత్నించడానికి పూనుకోక, వ్యర్థజీవిలాగా గదిదాటి మెల్లదిగి పొయ్యి వచ్చేసాడు- తాళంతో. బైరవమ్మ నేంక పేశ్వరరావు పేర్లో తాళాన్ని ఘాడబెరుక్కొని, “ఇస్తావా! నేయింటానా!” అంది.

అమాయ నేంక పేశ్వరరావుకి తలలంలాగ గుచ్చుకుంది.

“మాఅన్నయ్యకు పుత్తర్లంవాళా! కాని వాడికష్టాల్ని వాడుయేకరువుపెట్టాడు. యింకెవరిస్తాడు...” అంటూ గద్దదికంగా అన్నాడు.

‘అయితే తలుపువేసేస్తున్నా!’ అంటూ తాళం వేయబోయింది బైరవమ్మ.

నేంక పేశ్వరరావు కడుపు తరుక్కునోయింది. అతని అంతరాత్మ కలనరించింది... ‘నా కళ్ళనేచేశావు’ అని.

నేంక పేశ్వరరావు వులిక్కిపడి... రెండుమెట్లెక్కి ‘బైరవమ్మగారూ! చిన్నమాట’— అన్నాడు...

నిద్రమగతలోవున్నసుమితకు నేంక పేశ్వరరావు గది

ముందు జరుగుతున్న ఘర్షణ చాయగా వినిపించి లేచొచ్చింది.
వేంకటేశ్వరరావు దీనవదనముడై జాలిగా భయంగా
ప్రాధేయ పడుతున్నాడు.

బైరవమ్మ 'యేమిటది' అంది.

'నేను యితీవల రెండుకథలు వ్రాసుకొన్నా. వాటిని
తెస్తే ఒకపత్రిక పెట్టినాయన యిరువైరూపాయలిస్తానన్నాడు...
అవి తీసికెల్తా, తాళంతీయరూ! యింకేం నాకక్కర లేదు...
దయవుంచి ఆ రెండుకథలూ తీసుకొనివెడ్తా తాళం తీయరూ!'
అంటూ వేంకటేశ్వరరావు ప్రార్థిస్తున్నాడు—

సుమిత్ర గుండె ద్రవించింది—

బైరవమ్మ కఠోటకంగా వేంకటేశ్వరరావువంక
చూస్తూ— ఇదోవంకా! కథల కోసం అనిచెప్పి, దాచుకొన్న
డబ్బు తీసుకుపోదా మనుకున్నావా! నన్నా మోస పుచ్చేది...
చాల్లే యికనువ్వు... అనతలకి..."

బైరవమ్మ విసుక్కుని చీదరించుకుంది.

వేంకటేశ్వరరావు దీనంగా— 'బైరవమ్మగారూ!'
అంటున్నాడు—

సుమిత్రకు యీదృశ్యం కన్నీళ్ళు తెప్పించింది.

నెమ్మదిగా వేంకటేశ్వరరావు ప్రక్కకి వచ్చింది—

సుమిత్ర గావడం చూసి, బైరవమ్మ ప్రహరీగోడ
దాట బోతోంది—

వరాహ నడకలో నయ్యారం మౌలకబోసే బైరవమ్మను
సుమిత్ర పిల్చింది—

బైరవమ్మ 'యేమిటన్నట్లు' వెనక్కి తిరిగి చూచింది—

సుమిత్ర పిల్చింది—

బైరవమ్మ మూడు నిమిషాల్లో దగ్గరకొచ్చి- 'ఎందు కమ్మా'- అంది.

సుమిత్ర సుద్ధకంతంతో -“ఏమిటండీ యిదంతా!” అంది.

వేంకటేశ్వరరావుకి, సుమిత్ర గొంతులో తారాడే నాదం అస్పష్టంగా వినిపిస్తోంది.

ఆమె కళ్ళల్లో బైరవమ్మ భస్మం అయ్యే తీవ్రత వేడెక్కుతోంది—

బైరవమ్మ వేంకటేశ్వరరావు బాకీని గురించి టూకీగా చెప్పింది.

“అయితే ఒక్కనిముషం ఆగండి” అంటూ తన గది లోకిపోయి సుమిత్ర యింట్లో రూపాయలు తెచ్చి—

“దీనికేగా మీరతన్ని బలవంతపర్చి, అవమానించేది” అంటూ నూటిగా చూసింది.

బైరవమ్మ తటపటాయిస్తూ లేని నవ్వు తెచ్చుకుంటూ ఆ యింట్లో రూపాయలు లాక్కొంది యిసుకుగా సుమిత్ర చేతిలోంచి.

సుమిత్ర “ఛీ... వెధవ మనుషులు— వెధవ బ్రతు కులు” అని పెదవి విరిచింది.

బైరవమ్మ, ఆ డబ్బుని కొంటిలో దోసి, చరచరా వెళ్ళబోతుండగా—

సుమిత్ర యెదుగుగా వెళ్ళి “తాళంచెవి యివ్వరా యేమిటి” అంది.

బైరవమ్మ మరచిపోయిన దానిలా నటిస్తూ— మళ్ళా వెనక్కి వచ్చి వేంకటేశ్వరరావుని చూస్తూ—

“ఏమయ్యోయ్! యిక్కనైనా జాగ్రత్తగా యివ్వడం నేర్చుకో. యీ సారికి నిన్నెలాగో యీ పిల్ల కాపాడింది. మంచి అమ్మాయి కాబట్టి ఆ మాత్రం గౌరవం పోషండా వుంచింది. యీ అమ్మాయే లేకపోతే నవ్వులపాలు కాక తప్పేదిగాదు. జాగ్రత్త” అంటూ ముందు నడిచి— మళ్ళా వచ్చి “నువ్వు యిస్తానన్న డబ్బు ఆ అమ్మాయి కిచ్చేయ్యి... తీసుకోవమ్మా” అంటూ సుమిత్రవంక చూసింది.

వేంకటేశ్వరరావు తన గదివంక చూస్తున్నాడు.

సుమిత్ర గది తాళం తీస్తూ వేంకటేశ్వరరావు వంక చూసింది.

అతని జీవితం ఆ గదిలోనే నిద్రపోతుంది.

అతని జీవితం ఆ గదిలోనే మూర్తీభవించింది.

సుమిత్ర ఆ గదికి తాళం తీస్తూ వేంకటేశ్వరరావు జీవితానికి తొలి నలపురేఖను తీర్చిదిద్దింది.

స మా ద ర వి

సావిత్రిని చూడగా చూడగా ఎందుకో—చెప్పలేనంత సిగ్గువేయ నారంభించింది సత్యానికి.

“తనభర్త తనను చూడగానే ఎందుకీమధ్య బోలెడంత సిగ్గుపడి పోతున్నారు” అనే అనుమానం ఓ నాడు సావిత్రికీ కల్గింది.

అమగుదామని తీరిక లభించినపుడల్లా దగ్గరగా వెళ్ళి నిలబడేది.

సత్యంకి, భార్య దగ్గరకు రావడంతోనే ఎంతోగా ఒళ్ళు పులకరించి పోయి, క్రొత్త పెళ్ళికూతురు ముందున్న క్రొత్త పెళ్ళికొడుకులా అయ్యేవాడు.

ఆమె సవ్యతూ అతని ముఖాన్ని చూస్తూండేది.

అతను సిగ్గుతో చిక్కిపోయేవాడు.

ఆ వేళకూడా సావిత్రి ఎంతో బాగా అలంకారం చేసుకొని, దొడ్లో నున్న మల్లెపువ్వుల్ని సందేవేళే మాల కట్టుకు పెట్టుకుని, తెల్లవాయిల్ చీర తన అందమైన యవ్వనానికి మెరుగులు దిద్దుకునే లాగా ముస్తాబించుకుని, భోజనాలు

కాగానే అతని గదిలోకి వెళ్ళి ఎదురుగా నిలుచుంది.

భార్యని చూడటంతోనే సత్యం ఉక్కిరి బిక్కిరి అయ్యాడు. సంతోషంతో, తిన్నగ, సూటిగా భార్యముఖం లోకి చూసే ధైర్యంలేక కిటికీగుండ్, ఆకాశంవంకా, చంద మామవంకా— వెన్నెలతో పరవసిస్తోన్న ప్రకృతి వంకా చూస్తూండిపోయాడు.

“భర్త ఎందుకు సిగ్గు పడుతున్నాడీ” తెలుసుకోవాలను కుంది ఆ రాత్రి సావిత్రి.

సత్యం అలాగే వుండిపోయాడు. మెల్లిగా దగ్గరకు తీసి కోసూలేదు. రమ్మనమని సైగా చేయలేదు.

సావిత్రికి; భర్త వాలకం చాలా నవ్వునీ; జాలినీ కలగ జేశాయి.

సవ్వితే; ఎక్కడ బాధపడి పోతారోనని జంకి; తనకి తనే చనువు చేసుకుని, వెళ్ళి, భుజాలమీద చేతులుంచుతూ—

“చిలకలు కట్టిచ్చేదా!” అంది సావిత్రి.

“వద్దు నాకు వేడి చేస్తుంది. కావాలంటే నువ్వే తీసుకో. ఇంకా అందంగా వుంటావు పెదాలు ఎర్రగా పండి.” అన్నాడు.

సావిత్రికి యీ సారి నవ్వాగలేదు—

“పోనీ, నాతోపాటు మీరు వేసుకుంటారా మరి”

“ఉహు...”

“అయితే నేనూ వేసుకోను”

“అలా వీల్లేదు... నువ్వు తప్పకుండా వేసుకో సావిత్రీ!”

అని తనే ఆకులుతీసి, సున్నం రాయడానికి పూనుకున్నాడు సత్యం.

సావిత్రి, మెల్లిగా భర్త దగ్గరగా జరిగి—

“ఎందుకు మీకీ శ్రమ. నేను రాసుకుంటాలెండి సున్నాన్ని” అంటో భర్త చేతుల్లో ఆకుల్ని, వ్రేలి సున్నాన్ని తీసుకు తుడిచింది.

భార్య చిలకలు చేస్తుంటే దొంగచూపులు చూడటం ప్రారంభించాడు సత్యం... సావిత్రి పసిగట్టింది.

“అలా చూడకపోతే; రెండు మీరు అందుకోరానూ!” అంటో భర్త నోటికి ముచ్చటగా అందించింది.

సత్యం—

“వేడి చేస్తుందేమో!” అంటూనే; భార్య చూపులకి లొంగిపోతూ— చిలకల్ని నాలికతో లోపలికి లాక్కున్నాడు సుతారంగా.

“మరి నువ్వు వేసుకో!” అంటో భార్యనోటికి సత్యం అందిచ్చాడు— “చాలా”

“ఇన్నా...” అని ఓ అయిదు ఆకుల్ని అందుకుని; భర్త కోరికని తృప్తి పర్చింది— సావిత్రి.

వెన్నెల విరగ్గాస్తోంది.

ఆరు బయలంతా చల్లదనంతో పరవశిస్తోంది.

జాస్మిన్ పూలవాసన సావిత్రి వాల్చడని చేతుల్లోకి తీసు కున్నప్పుడల్లా సత్యాన్ని తన్మయత పరుస్తోంది—

భర్తకి తను దగ్గరున్నప్పుడుపడే సంతోషానికి సావిత్రి మనస్సు పున్నమిలాగా అవుతోంది.

ఇద్దరూ పిచ్చాపాటిలో ఏదో తీయని కబుర్లు చెప్పు కుంటూ వున్నారు.

కబుర్లు అలా సాగుతున్నా— సావిత్రికి మనసులో పున్న చిన్నకోరిక మాత్రం అలా చిన్ని దీపంలాగా వెలుగు తూనే వుంది— అడుగుదామనే ప్రయత్నంలోకి వచ్చాక— తీరా అడిగితే భర్త ఏమనుకుంటారో అనే సందేహం వేధించింది—

అయినా అడగాలని పించింది.

“నే నంటేనూ; నన్ను చూస్తేనూ ఎందుకంత సిగ్గు— చిన్నతనమూనూ;” అని మెల్లిగా అడిగేసింది; సావిత్రి—

సత్యం నవ్వుతూ—

“చదువుకున్న దానివనీ; అందులో నా కంటే ఎక్కువగా— అందంగా వుంటావనీనూ” అన్నాడు తల తిప్పుకుని, కిటికీలోంచి బయటికి చూస్తూ— మనసులోని సత్యమైన మాటని.

భర్త ఇంత తేలిగ్గా మనసులోని మాటని తెలియ చేస్తాడని అనుకోలేదు సావిత్రి. కాస్త మెలికలు వేసి, తిప్పలు పెట్టి ఇబ్బందిగా ఏదో ఒక సమాధానం ఇచ్చేస్తారేమోనని అనుమాన పడింది.

కానీ, అలా జరుగ లేదు.

ఉన్నదున్నట్లు తప్పన చెప్పేయడంతో— భర్తమీద ఎక్కడలేని మక్కువా మరులుగుంది.

“నేను మీ కంటే ఎక్కువ చదువుకున్నందుకూ; అందంగా వున్నందుకూ మిమ్మల్ని మీరు సిగ్గుతో— తక్కువ దనంతో వుండమన్నానా నా ముందు”— అంది సావిత్రి; భర్త కళ్ళలోకి చూస్తూ.

సత్యం ఊరికే నవ్వేశాడు.

సావిత్రి పూరుకోలేదు.

“మీరలా పూరికే నవ్వేస్తే లాభంలేదు. నా మనస్సు తృప్తిపడదు అంత మాత్రానికి; సరిగ్గా సమాధానం చెప్పండి!”— అంది.

“ఇంకేం చెప్పను... నా కంటే అన్నిటా ఆధిక్యత వున్నదానివి నువ్వు; ఇటు అందంలానూ; అటు చదువులానూ, రెండూ లేనివాణ్ణి నేను. నువ్వంటే ఓ గొప్పగౌరవం నాకు. నిన్ను— ఓ దేవతగా చూసుకోవాలని పిస్తోంది. భార్యగా గుర్తించటం చేతకాక, మధన పడుతున్నాను. ఒక్కోసారి నిన్ను చూడలేకపోవటం కూడా ఆ మధనవల్లనే. ముఖ్యంగా సిగ్గు— లజ్జానూ!”

—సత్యం; కాసే వెన్నెల్లోకి చూస్తూ భార్యకు వినిపించేలా— అనసాగాడు.

ఆమె మనస్సు ఏమవుతోందో అతను ఆ సమయంలో అర్థం చేసుకోకుండా మాట్లాడేశాడు.

సావిత్రి, భర్త భుజంమీద వాలిపోతూ—

“నన్ను బాధపెట్టాలని వుందన్న మాట... మీకు మీరు తక్కువ చేసుకుంటూ యిలా!”— కంఠంలో గాద్దదికత చిట్టించింది.

అతను ఆమె కంఠస్థితిని అర్థం చేసుకున్నాడు.

చప్పన వెనక్కి తిరిగి, సావిత్రిని దగ్గరకు తీసుకుంటూ—

సత్యం...

“నువ్వీలా మనసు పాడుచేసుకుంటే నేను— సహించ

లేను సావిత్రి! నిన్ను బాధపెట్టాలని నాకేమీ లేదు. నువ్వే నన్ను సుఖ సంతోషాల్లో ముంచి తేలుస్తూ; నా జీవితాన్ని ఆనందం చేస్తున్నావు. నువ్వు- నా చేదు బ్రతుకుని పుద్ధరించిన దేవతవు. నా కున్న గౌరవాన్నీ; గొప్ప తనాన్నీ నీ పట్ల యెంతో చెప్పలేను.

నన్ను ఉద్ధరించేవు నీచతలోంచి.

నన్ను సుఖపెడుతున్నావు కష్టాల్ని మరిపిస్తా...

నన్ను ఆనందింప చేస్తున్నావు నీ సౌందర్యంతో; చదువుతో; ఉద్యోగంతో... అన్నిటితోనూ-...

నువ్వు మనసుని చెదరగొట్టుకోకు.

నీ కంట తడి చూడేను.

సావిత్రి! నా ముఖం చూస్తూ నవ్వనా;" బ్రతి మాలాడు; తన వైపుకి, భార్య ముఖాన్ని త్రిప్పుకుని చెంపలు రాస్తూ; కళ్ళు తుడుస్తా... చెవులసందుకి జుత్తునితోస్తూ— మక్కువదీరా; మనసుదీరా- హృదయానికి హత్తుకుంటూ...

సావిత్రి, భర్త ప్రాధేయతకీ; బ్రతిమాలుడికీ లొంగిపోతో-

“మరెప్పుడూ ఇక నుంచి నన్నలా చూడొద్దు. నా ముందు మీరు చిన్న బుచ్చుకోవటం భరించలేదు నా మనస్సు.

భార్యగా నన్ను గుర్తించండి... మీరు!

భర్తగా నేనెంత గుర్తిస్తున్నదీ అర్థమవుతుంది మీకు” సావిత్రి చిర్నవ్వుతో అంది.

“అలాగే సావిత్రి! తప్పకుండా!”

—మరింత దగ్గరకు ఆశ్లేషించుకున్నాడు.

సావిత్రి ఆ గాత్రపుంట మనిసే వెన్నెల్లో అతని ఆశ్చేషణకి పరిమళించింది.

ఇంతలో ఎవరో తలుపు తట్టిన చప్పుడైంది- “సత్యం!” అని పిలుస్తో... ..

“ఎవరూ?” అంటూ సత్యం వెళ్ళి తలుపు తీశాడు.

గోవిందరావు... అతని ఆఫీసులో హెడ్ గుమాస్తా... .. సత్యం అతని హాథాత్ రాకకి కారణం తెలీక- “ఏమిటో చాలా పొద్దుపోయి వచ్చారు?” అన్నాడు-

“ఆ... .. ఏంలేదూ! ఓసారి ఆఫీసుకి వెడదాం వస్తావా?”- అన్నాడు గోవిందరావు నెమ్మదిగా.

“గాను”- అంటే; ఏం చిక్కో? తనమ అవుసరం వచ్చి క్యాబువల్ లీవు పెడితే; ఏదో సీత ముసికారణం వెయ్యుచ్చు చప్పున...

అప్పుడు అదో బాధ...

“పదండి...” అని బయలుదేరిపోదామా అంటే-మన సుకి దగ్గరవుతున్న భార్యని- కాస్తోన్న వెన్నెల గాత్రానికి బలి చేయాలి, ఎట్లా? సత్యం క్షణంపాటు సింజుకున్నాడు.

గోవిందరావు ఓ పెద్ద విలన్ లాగా ఎదుట వున్నట్లే తోచింది అతనికి.

ఎటూ తేల్చలేక తన్నుకున్నాడు.

గోవిందరావుకి అదేమీ పట్టినట్టు భూరుకుండి పోయాడు. అంతలోనే మళ్ళీ—

“రావటానికి వీలుపడదా యేమిటి! పోస్తే నేనే ఒక్కటి పోతాను. ఏమో కొన్ని కాగితాలు అర్జంటుగా పైపు

చేయాలంటే” అని నిష్క్రమించ బోయాడు.

“ఎందుకా శ్రమ, వస్తానుండండి” అంటూ చొక్కా వేసుకోవడానికి ఇంట్లోకి వెళ్ళాడు.

సావిత్రి అంతా వింటూనే వుంది.

“తనకర్మ” అని నుదురు బాదుకుంది.

ఏడుపు మొగంతో - ఇంచుమించు కళ్లనీళ్ల పర్యం తంగా భార్య యెదుటికి వచ్చేసి చొక్కా వేసుకుంటూ -

“పెందలాడే వస్తానే. నువ్వు మాత్రం నిద్రపో. ఏం చేస్తాం. రెక్కలమ్ముకున్న తర్వాత చాకిరీ చెయ్యక తప్పదుగా” అంటూ జేబు రుమాలుతో ముఖం తుడుచుకుని బయలుదేరాడు. లోలోపల హెడ్ గుమాస్తాని తిట్టుకుంటూ, మెట్లు దిగుతూనూ.

గోవిందరావు ముందు దారి తీస్తాంటే, సత్యం వెనకే అనుసరించాడు. వెడుతూ ఒక్కసారి వెన్నెట్లోంచి వెనక్కి తిరిగి చూశాడు రోడ్డుమీద నిలబడి.

దీనంగా సావిత్రి మేడమీద వెన్నెట్లో నిలుచుంది.

సావిత్రి ఆ నిల్చోటం - నిల్చోటం దాదాపు చాలాసేపు నిలబడింది? - చుట్టూ విరగ్గాస్తోన్న వెన్నెట్లోకి చూస్తూ; తనని తాను విచలితం చేసుకుంటూ - ఎన్నో వియుక్తాలోచనలతో.

ఎందుకో సత్యంపట్ల జాలీ; తనపట్ల తనకే సానుభూతీ, యేర్పడ్డాయి...

గత జీవితంలోని స్మృతులు స్పందించాయి.

సావిత్రి పుట్టడమే మంచి ఉన్నత కుటుంబంలో పుట్టింది. తండ్రి జానకిరామ్ గారు డిప్యూటీ కలెక్టరు పనిచేస్తూ రిటైర్

రజ్జె — కొద్దికాలంలోనే స్వర్గస్థులైనారు. సావిత్రి ఒక్కటే కూతురు అవటంతో తల్లిదండ్రులు చాలా గారాబంగా— ముద్దుగా— పెంచుకొంటూ వచ్చారు. ఆమె ఏం కోరినా; ఆమె అభిరుచుల్ని తీరుస్తూ వచ్చారు. వంశోద్ధారకుడు లేడనే బెంగ; చింత వున్నప్పటికీ; అదంతా భగవంతుని చిన్నచూపే నని సంబోధించుకుంటూ; కొడుకుగాకూడా సావిత్రినే చూసు కుంటూ పెంచుతూ వచ్చారు వాళ్లు. జానకిరామ్ గారు యెంత స్ఫురదూపో; ఎంత భారీ మనిషో; ఎంత పచ్చని మనిషో; సావిత్రికూడా; అలాగే తండ్రి పోలికల్ని పుణికి పుచ్చుకుంది మమ్మూర్తులుగా, ఎంతో అందంతో...

కూతుర్ని ఎంతవరకు చదువుకుంటే, అంతవరకూ చది వించాలని కుతూహలపడి బి. యస్. సి; ఆనర్స్ వరకూ చది వించారు ఆయన.

ఇంకా చదువుతానంటే చెప్పించాలనే వుంది జానకి రామ్ గారికి...

కాని సావిత్రీ ఇక చదువుకోనని విరమించుకుంది— ఎందుకో కారణం ఆయనకి తెలీలేదు; అడగనూ లేదు. తండ్రి లాగానే తల్లికూడా ముభావంగా వూరుకుండి పోయింది.

“పెళ్లి చేసుకోవాలనుందేమో!”— అని తల్లి అభి ప్రాయపడింది; చదువుకోననంగానే.

“ఆ మంచి భావమే కలిగితే; దాని కిష్టమైన వాణ్ణే తెచ్చి పెళ్లిచేస్తాను. దాని కుతుహలాన్ని మనం కాదని ఎందు కనాలి...?”— అన్నాడు జానకిరాం భార్యతో—

ఇంతలో— జానకిరాం మరణించడం; ఇల్లంతా శోకా

రవం కావటం; ఆయన ఆర్జునని కరగించుకోవటం; మిగిలిపోయింది తల్లి— కూతుళ్ళకి.

కొంతకాలం జరిగిపోయింది.

తల్లి ఒకటి— రెండుసార్లు హెచ్చరిక చేసింది సావిత్రికి— పెళ్లి విషయాన్నెత్తి.

సావిత్రి విని, ఆలోచనలకు లొంగిపోతూ; తన గది లోకి వెళ్లిపోయి దీర్ఘాలోచనలో మునిగిపోయేది. ఏమీ సమాధానం యివ్వకుండా— తల్లికి.

కూతురికి నయస్సు మించి పోతోందని ఆ తల్లి తపన, బాధ...

సావిత్రికి, తన అందానికి, చదువుకీ, సంస్కారానికీ, ఆశయానికి, ఆదర్శాలకీ— తీర్చి దిద్దేవాడూ; దీక్షైనవాడూ; తనెంత ఆధిక్యత గలదో గుర్తించ గలిగినవాడూ లభించాలని— ఆమెకు గాఢంగా వుండేది మనస్సులో—

అక్కడికీ తల్లి, కూతురికి చెప్పకుండా ఒకటి రెండు సంబంధాలు చూసి వచ్చి— కుర్రాళ్లు బాగున్నారనుకుని—

“మా అమ్మాయిని కూడా చూడ్డానికి రావలసింద”ని ఆహ్వానించి వచ్చింది.

సావిత్రిని చూడ్డానికి వచ్చారు వాళ్లు కొద్దికాలంలోనే. మర్యాదలు చేశాక— చూసి సావిత్రి “నచ్చలేదు” అంది— ఆ వచ్చిన వాళ్లు వెళ్లిపోగానే తల్లితో.

కాని, ఆ వచ్చినవాళ్లు మాత్రం తమ తమ నెలవులకు చేరి—

“మీ అమ్మాయి మాకు నచ్చింది. కట్నం, కానుకలు

ఇక మాట్లాడుకుని సంబంధాన్ని నిశ్చయం చేసుకుని, తాంబూలాలు ఇచ్చుకుందాం— ఎప్పుడో తెలియచేయండి!” అని వుత్తరాటూ, కబుర్లూ కురిపించారు.

సావిత్రి మానం వహించింది.

ఇష్టంలేదని చెప్పినప్పుడు మళ్ళీ, తల్లి యివన్నీ యెందుకు చేస్తోంది అని బాధ పడింది. కోపం కూడా వచ్చింది తల్లి మీద. అవతలినుంచి వచ్చిన వుత్తరాలకు జవాబులు యివ్వవద్దంది.

“నాకు నచ్చినవాణ్ణి నేనే చూపిస్తాను నాకు అతన్నిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యి” అని ఖండితంగా చెప్పింది తల్లితో. తల్లి చేసే ప్రయత్నాలకి విసిగి, ఇక ప్రయత్నాలేమీ చెయ్యద్దని గట్టిగా చెబుతూ.

కామేశ్వరమ్మ కూతురి సాహసానికీ, ధైర్యానికీ ఆశ్చర్య పడింది.

“నా కూతురేనా యిలా మాట్లాడేది? తనకి తనే మొగుణ్ణి వెతుక్కుంటుందా? వాణ్ణి నేను ఒప్పుకుని అల్లుణ్ణి చేసుకుని, సంబరపడుతూ; తలెత్తుకుని తిరగనా? ఎంత వైపరీత్యం వచ్చి పడ్డది చివరకు నామ. ఇంత యీడ్చొచ్చి, ఇంత చదువు చదివి— వున్న అంతస్థుకి— ఇదా ప్రవర్తన?”

తర్జన భర్జన పడింది తనకి తనే కామేశ్వరమ్మ— కూతురిని చూస్తూ; తల్చుకుంటూ.

తల్లి ఆశ్చర్యానికీ ముక్కుమీద వేలు వేసుకోవటానికీ— సావిత్రి ఏమీ జంకలేదు. తన నిర్ణయాన్ని కూడా ఏమీ మార్చుకోలేదు.

“తన మనస్సుకి వచ్చిన వాడై తేనే భర్తిగా ఎంచుకో దల్చింది” — సావిత్రి...

రెండు సంవత్సరాలు సావిత్రి తన మనస్సుని ఎండ గట్టింది. ఆశయానికీ, అభిరుచికీ; ఆకాంక్షకీ; ఆదర్శానికీనూ —

కామేశ్వరమ్మ బాధ అలవి కాకుండా వుంది. బంధువర్గం రకరకాలుగా విమర్శించటం మొదలెట్టారు.

కూతురు చూడబోతే, క్షణ క్షణానికీ పెరిగిపోతు వున్నట్టే తోచింది —

ఎంతో ఆందోళన; భయం; భీతి; దిగులూ — విచారం ఆమె మనస్సుని కృంగదీయ నారంభించాయి.

అయినా, సావిత్రి సడలలేదు....

తల్లిని లెక్కచేయకుండానే సావిత్రి తన మనస్సుకి కట్టు బడి పోయింది....

ఎవరూ భర్తగా సావిత్రికి నచ్చడంలేదు.

సావిత్రి మాత్రం అందరికీ నచ్చుతున్నది.

కామేశ్వరమ్మ అక్కడికీ —

“ఎ వ ర్నో ఒ క ర్ని చే సు కో రా ద ట మ్మా!
ఎన్నాళ్ళిలా — జీవితాన్నీ; మనస్సునీ వృధాగా వుంచేయడం —
నీ యీడు వాళ్ళంతా సంసారాలు చక్కగా చేసుకుంటుంటే —
నువ్విలా వుండటం నాకు చాలా రంపపుకోతగా వుంది గుండెల్లో.
నే బ్రతికి వుండగా నువ్వు ఎవర్నీ చేసుకోవు కాబోలు. పోస్తే నే
చచ్చాక చేసుకో — ఎంతో ఆనందంగా వుంటుంది” అని ఓ నాడు,
కకా వికలు పడుతూ, బావురుమంది —

తల్లి కంట తడి కూడా సావిత్రిని కరిగించలేదు; విసు

క్కుంటూ లేచి, తన గదిలోకి చక్కా వెళ్లిపోయింది—

తనను తిట్టుకుంది కామేశ్వరమ్మ, కూతుర్ని ఏమీ అన లేకా; దాని మనస్సుని ఏమీ మార్చలేకపోయానే అన్న అసమర్థతతో.

ఆ రోజు సాయంత్రం వరకూ తల్లి కూతుళ్ళమధ్య కాస్త విముఖత ఎడమొగాలు; పెడమొగాలుగా వుంది వాతావరణం.

ప్రొద్దు వాటార బోతోంది.

వీధిగేటు తలుపు త్రోసుకుని ఓ యువకుడు— బెదురు బెదురుగా ఆ యింటి ముందుకు రావటం; వాకిట్లో కూర్చొని ఏదో పుస్తకం చదువుకుంటున్న కామేశ్వరమ్మ చూసింది—

దగ్గరగా వచ్చాడు యువకుడు.

కళ్ళజోడు తీస్తూ; ఆ యువకుణ్ణి చూసిందామె.

“ఎవరికోసం?” అన్నట్లు.

“మీ మేడలో ఏవో గదులు అద్దెకిస్తారంటే— కావాల్సి వచ్చానండీ. ఏ మైనా వున్నాయా!”— అనడిగాడు; మెల్లిగా ఆ యువకుడు...

కామేశ్వరమ్మ తెల్లబోతూ—

“ఏమీ లేవండీ! కానీ,” అని ఆగింది.

ఇంకేదో చెప్పబోతోందని అతనూ మాట్లాడ లేదు. చూస్తూ వూరుకుండి పోయాడు.

“ఎన్ని గదులు కావాలి?” అడిగింది కామేశ్వరమ్మ స్థానికసారికుడేమోనని ఆలోచిస్తూ

“ఎన్నో యెందుకండీ! ఒక్కటి చాలు వుండేది గే

నొక్కణ్ణే!” అన్నాడు కొంచెం చిన్నగా నవ్వుతూ.

“సంసారంతో కాదన్నమాట” కామేశ్వరమ్మ గొంతులో నిరాశ, నిరుత్సాహం ధ్వనించింది.

ఆ యువకునికి అర్థం కాలేదు.

“ఇంకా నాకు వివాహం కాలేదండీ!” అని అతను సిగ్గుపడుతూ చెప్పాడు.

“ఎక్కడ ఉద్యోగం చేస్తున్నారూ?” ఆమె అడిగింది.

“కలెక్టరాఫీసులో టైపిస్టుగానండీ!” ఆ యువకుడు ఆ మాట అనటంతోనే భర్త జ్ఞాపకం వచ్చాడు. తన భర్త కూడా ఆ ఆఫీసులోనే రిటైరవబోయే ముందు వరకు పని చేసిందీ కూడా!

ఏమిటో ఆ యువకుడు కలెక్టరాఫీసు పేరు చెప్పగానే కామేశ్వరమ్మ కళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి.

ఇంకా తన భర్త ఆ ఆఫీసులో పని చేస్తున్నట్టే ఆలా పన స్పందించింది.

“అయితే మీరు ఒక్కరే వుంటారన్న మాట” అంది కామేశ్వరమ్మ.

అతను తలూపాడు.

ఎందుకో, ఒక్కడికీ ఇంట్లో గది అద్దెకిస్తే, అందులో యువకుడు— ముందు ముందు పరిసితు లెలా పరిణమిస్తాయో! ఇంట్లోనా పెళ్ళి కావలసిన కూతురు వుంది. సరే— దాన్ని కూడా సంప్రతించే అద్దె కిచ్చేమాట ఖండితంగా చెబుదామని నిర్ణయానికి వచ్చి—

“రేపురండీ! ఏ విషయం మా అమ్మాయిని సంప్రతించి

చెబుతాను” అంది కామేశ్వరమ్మ. తీరా కూతుర్ని సంప్రదించకుండా ఆ యువకుణ్ణి గదిలో ప్రవేశ పెడితే, కూతురు యేం మాటలంటూ ఎగిరి పడుతోందోనని భయం...

అతను “సరేనండీ” అనేసి చక్కా వెళ్ళిపోయాడు.

ఆ గాత్ర సావిత్రితో కామేశ్వరమ్మ గది అద్దెకిచ్చే వ్యవహారాన్ని గూర్చి ప్రస్తావించింది. ఆ యువకుణ్ణి గురించి తను తెలుసుకున్నదంతా విఫలీకరిస్తూ.

సావిత్రి కాసేపుదాకా యేం మాట్లాడలేదు. తల్లి చెప్పిందంతా విని ఊరుకుంది.

ఆ గాత్ర సావిత్రి ఆలోచనలో మునిగింది— ఆ యువకుణ్ణి గూర్చి.

అత నెలాంటివాడో? తీరా గది యిస్తే, అతను ఎలా ప్రవర్తిస్తాడో? అతని చేష్టలెలా వుంటాయో! ముఖ్యంగా అతనివల్ల తాను యెంత వ్యాకులత చెందాల్సి వస్తుందో? ఇరువురం వయస్సులో వున్న వాళ్ళం. ఎవరివల్ల ఎవరికి ఉపద్రవాలు యేం వస్తాయో! ఇలా తబ్బీలు పడ్డది సాధ్యపోయే వరకు.

“అసలు తనింట్లో గది యెందుకు అద్దె కివ్వాలి?” అన్న ప్రశ్నకూడా కలిగింది.

“లంకంత ఇంట్లో ఎంతకాలం రెండు నా లం వుంటాం?” అన్న ప్రశ్న కలిగింది.

“పోనీ ఇస్తేనేం... అతని ఇబ్బంది తీరుతుంది గదా! మనకి చాలకుండా యేం లేదుగదా! ఓ నూల తన పని యేదో తను చూసుకు పోతూంటాడు గదా! మనకేం పష్టం?

ఇబ్బందీనూ!”— యిలానూ ఆలోచన చేసింది— సావిత్రి.

లంకంత కొంపలో ఆ యువకునికి ఓ మూల గది అద్దె కివ్వటంవల్ల వచ్చిన పెద్ద ఇక్క-ట్టేమీ సావిత్రికి అనిపించలేదు.

ఇద్దామని నిర్ధారణ చేసుకుంది.

తెల్లవారింది. ఆ యువకుడు కామేశ్వరమ్మ రమ్మన్న ప్రకారం వచ్చాడు.

ఎదురుగా, వరండాలో సావిత్రిని చూసి ఆశ్చర్య పోయాడు.

“మీ రేనా గది కావాలని వచ్చింది నిన్న” అంది సావిత్రి.

“అవునండీ!”— అన్నాడు.

ఇంతలో కామేశ్వరమ్మ కూడా ఇంట్లోంచి వచ్చి;

“ఈయనేనే నిన్న వచ్చినాయన” అంది—

సావిత్రి తల్లి బలపర్చగానే— ఆ యువకుని వంక చూస్తో—

“ఇలా రండీ! గది చూసుకుందురుగానీ, చాలుతుందో— లేదో!” అని లేచి మేడ మెట్లెక్క సాగింది.

అతను సావిత్రిని అనుసరించాడు.

ఇరువురూ మేడ పైభాగానికి చేరారు.

సావిత్రి గది చూపింది—

“ఇదండీ!”— అంటో...

“చాలండీ!”— అన్నాడు అతను.

“ఎప్పుడొచ్చి చేరుతారు?”— అంది.

“ఘడ్యాహ్నానికి వచ్చేస్తాను” అంటూ అతను;—

“అద్దె మాట కూడా చెప్పండి!” — అన్నాడు.

“మీ యిష్టం... ఎంతిచ్చినా సరే!”

— అంది; చిన్నగా నవ్వుతూ...

“మీ ఉద్దేశ్యం చెప్పండి!” అన్నాడు.

“నా ఉద్దేశ్యమా! ఎంతివ్వమంటే అంతా యివ్వ గలరా మీరు...” అంది— సరదాగా నవ్వుతూ.

“దానికై నా తాహతుండొద్దా చెప్పండి!” అన్నాడు అతనూ సరదాగా నవ్వుతూనే.

“అందుకే ఎంతో కొంత ఇవ్వండి!” — అనేసి; నవ్వుతూ; మెట్లవైపుకు నడవ నాగింది.

అతనూ ఆమెను అనుసరిస్తూ—

“ఓ పది యిచ్చుకో గలనండి!” అన్నాడు దీనంగా...

“అబ్బో! చాలా ఇవ్వదలిచారే” అంది దిగుతూ దిగుతూ వున్నదల్లా చటుక్కున ఆగి వెనక్కి తిరిగి అతన్ని చూస్తూ; “పిచ్చాడా!” — అన్నట్లు నవ్వుతూ—

“అంతకంటే భరించలేనండి!”

— అన్నాడు జాలిగా; దీనంగా—

“అద్దెమాట తర్వాత చూద్దాంలేండి! మీ రెంత ఇబ్బంది పడుతున్నారో మరి... ముందొచ్చి చేరండి” అనేసి, ఇంట్లోకి వెళ్ళి పోయింది.

అతను “వెళ్ళొస్తా” నంటూ వెళ్ళిపోయి; ఆ రోజు మధ్యాహ్నానికి వచ్చి ఆ గదిలో చేరాడు.

ఆ రోజు సాయంత్రం ఆఫీసునుంచి వచ్చి రాగానే— ఎడ్వాన్సుగా అద్దె ఓ వెలది యివ్వబోయాడు సావిత్రికి అతను.

“ముందు దేనికీ!” అంది.

“రివాజు గదండి!” — అన్నాడు.

“అదేం అక్కర్లేదులెండి!... మీ మాటమీద నాకు నమ్మకం వుంది... నెలాఖరుకే ఇవ్వండి... ఫర్వాలేదు... ఉంచండి మీ దగ్గరే!”

అనేసి చక్కా వెళ్ళిపోయింది సావిత్రి.

అతను ఆశ్చర్యపడి పోయాడు.

“చదువుకున్నందుకు మంచి సంస్కారంగల మనిషే! కాస్త మంచి— చెడూ; మాటా— మర్యాదా తెలిసివున్న మనిషిలాగా వుంది” సావిత్రిని గురించి గొప్పగా అనుకున్నాడు.

రూమ్ అద్దెని గురించి కూతురు యేం భరోసాగా అంటున్నదీ కామేశ్వరమ్మ వింటోనే వుంది—

కూతురు రాగానే—

“యేమే! అద్దె యిస్తానంటుంటే వద్దంటావేమే! పుచ్చుకోక” — అంది.

“ఇస్తానంటే పుచ్చుకోవడమేనా? అంత మరీ ఛస్తున్నామా డబ్బులేక... ఇంకా మర్యాద తెలీదేమే నీకు” — అంటో ఎటో వెళ్ళిపోయింది; సావిత్రి.

కామేశ్వరమ్మ విసుక్కుందా జవాబుకు.

“పోనీ, తను వెళ్ళి, ఆ కుర్రాడి యోగక్షేమాలు; ఊరూ— పేరూ; వివరాలు అడిగి తెలుసుకుంటూ; ఒకవేళ ఎడ్వాన్సుగా గది అద్దె తనకిస్తే తీసి తెచ్చుకుంటే...” — అనుకుంది కామేశ్వరమ్మ.

సావిత్రికి తెలిస్తే మరీ రెచ్చి మాట్లాడేస్తుందేమోనని బంకి పూరుషంకి నోయింది.

రోజులు అతి ప్రశాంతంగా గడుస్తున్నాయి.

ఓ వారం గడిచాక, కామేశ్వరమ్మ పెళ్ళి, ఓ నాడు అతని గదిముందు నిలుచుంది.

సాయంత్రం అవటం సల్ల; సావిత్రి మల్లె మొగ్గలు కోసుకుంటూ వాకిట్లో చెల్లమధ్య వుంది. ఇంకా ఆపూలు ఈపూలు...—కోస్తా.

గది ముందు నిలబడ్డ యింటావిడ్డే చూసి.

‘ఓం! అక్కడే నిలబడ్డే లేం’—అన్నాడు.....

మర్యాదగా,

“నీ పేరేమిటినాడనా!” అంది ఆవిడ.

“సత్యనా బాచునండి! కానీ అంతా సత్యం— అనే అంటారు.”

“మీనాన్న గారేంచేస్తుంటారు?”—ఆవిడ అతన్ని గురించి తెలుసుకోనారంభించింది. పూలుకోస్తాన్న సావిత్రి వారిద్దరీ గమనిస్తుంది.

సత్యంగూడా, ఇంటావిడ పుద్దేశ్యాన్ని గ్రహించేస్తూ—బయటి కొచ్చేసి— “మా నాన్న గారు; అమ్మగారూ; యెవరు లేరండీ నాకు బంధువులు చప్పకోతగ్గ వాళ్ళు లేరు. నాచిన్నప్పుడు అంతా మూర్ఖమైయ్యారు. నాచిన్నప్పుడు అక్షరాభ్యాసంచేసిన మాష్టారొకాయన మాత్రం స్కూలుఫైనలువరకూ చదువు చెప్పించిరెక్కాదు పెచ్చేదాగా పెంచి “యిక సేబ్రతుకు బ్రతకగా!”—అనేసి ఆయనకొస్త నిసుడే కళ్ళుమూసేశాడు—

ఉన్న ప్రాణస్నేహితుల సహకారంవల్ల— యెలాగో
తైపు నేర్చుకుని; వాళ్ళ యిళ్ళల్లోనే వాగాలు చెప్పకుని తిసి
చిన్న చిన్న పిల్లలకు ప్రయివేట్లు చెప్పకొని దానిమీద వచ్చే
డబ్బుతో గాలీ-వెల్లురు లేని జీవితాన్ని గడుపుతూ— యెలాగో
యీ టైపిస్టు ఉద్యోగంలో చేరాను.....”

సావిత్రికి అంతా వినబడుతోంది.

“తనకు; అతను; తన కథ చెప్పకోవటం కోసమే’ గది
లోంచి బయటకొచ్చే శాశు కాగ్గలు; అసలీదు కేనేమో! మా
యింట్లో చేరింది కూడా!”— అనే అభి ప్రాయం కలిగింది సావిత్రికి
అయినా వింటూనే వుండి.

కామేశ్వరమ్మ మధ్య మధ్య జాలి పడ్తో; సానుభూతి
గా చూస్తోంది—

“ఏం చేస్తాం, నాయనా! ఒక్కోటి బ్రతుకు యిలాగే
వుంటూ వుంటుంది....— అంటో—”

సావిత్రి నవ్వుకుంది; తల్లిపడే జాలికీ; అతను ‘తనకథను చె
ప్పకోడాటానికీ;

సూర్యుడు పూర్తిగా అస్తమించేశాడు.

సంధ్య ప్రాలింది.

చీకటి ముసురు కుంటోంది.

మేడమీద లెట్లు వెలిగాయి.

సావిత్రి పూలు గుచ్చుకుంటో; వాకిట్లో వాలుకుర్చీలో
కూర్చుంది—

భోజనానికి బయలుదేరిన సత్యం— మేకదిగి; తన వారిన
తాను వెళ్ళి పోసాగాడు; సావిత్రి ముందునుంచి నడుస్తూ వెను
తున్న సత్యం వంకచూస్తో.

“భూషణానికా?” అంది.

“అవునండీ!” అనేసి కదలబోయాడు.

“ఇంత పెందలాడేనా?” అంది నవ్వుతూ యీసారి.

“పెందలాడేమిటండీ! ఆకలవుతోంటే!” — చాలా మామూలుగా అనేశాడు సత్యం.

సావిత్రి ఫక్కున నవ్వేసింది—

మనస్సులో — “యెంత అమాచుకుడు. ఉన్న బాధని యిట్టే చెప్పేసుకున్నాడు పాపం” — అనుకుంది. ఎందుకో తనకు తెలియండానే జాలిపడాలని పించింది సావిత్రికి.

“ఈ పూట మాయొట్టో భోంచేద్దురుగానీ; ఉండి పోంజి!” అంది.

“ఎందుకండీ!” — అన్నాడు సత్యం.

“ఎందుకేమిటండీ! మర్యాదకి” అంది.

“నుగోసారి... యెప్పుడైనా! — అంటూ కదలబోయాడు సత్యం.

“అలా కాదు; మీరివ్వేళ నామాట కాదన రాదు. ఉండిపోవాలి. మీ గురించి మీరు తెలుసుకోగల్గి నందుకు — సంతోషంగా... భోంచేద్దాం...” — అని; గుచ్చు కొన్న మల్లె చెండును గబుమ్మన వాల్జడలో పెట్టేసుకుని; లోనికి వెళ్ళింది.

వెళ్ళి, తల్లితో చెప్పేసింది.

చెప్పేసి; బయటికొచ్చి—

“అలా నిలబడ్డా రేమిటి! నాకేం మర్యాద తెలిదని బుజువు చేద్దామనుకుంటున్నారా? భలేవారే కూర్చోండి” — అంటూ; ఓ కుర్చీలాగి ముందుకు జరిపింది.

సత్యం కూర్చుంటూ—

“మీరు నా గురించిచాలా శ్రమ పడుతున్నారు !” —

అన్నాడు.

“అలాగా!”— అంతో; ఏటవాలుగా చూస్తూ; మళ్ళీ పూర్వజ్ఞాంతి సవ్యన్ని నూసి పోసింది.

సత్యం— ఆమె వాలుచూపుకీ; అందమైన సవ్యకీ— చాలా సిగ్గు పడిపోతూ— తల వంచేసుకున్నాడు—

ఎదురుగా సావిత్రి కడుగుగా కూర్చోంది— అతనినంటే తడేకంగా చూడసాగింది; అతను మరింత చిక్కిపోసాగాడు.

“ఇంత సిగ్గుపడి అడవాళ్ళని చూస్తే మీరు...” — సావిత్రి అంది చిన్నగా.

“హేమిటో!... కేలీదు... నాకు...” — మెల్లిగా తలెత్తకుండానే అన్నాడు.

“మీరు మగవారు నదా; ఎంతో ధైర్య సాహసాల తో ప్రవర్తించాలి, ఇలా పెళ్ళిపోయి చిన్న అడపిల్లలా అయిపోతారేం!” — సావిత్రి ఎంతో మౌనం చేసుకో సాగింది.

అతను ముఖమెత్తలేక — అంతా వల సవ్యకోసాగాడు...

ఇంతలో—

“సావిత్రి!” అని కేకెసింది తల్లి.

అ...” అంతలో లోనలో నెల్లొరొయింది సావిత్రి

“ఎంత పెక్కని పేరు...” సత్యం గుండ్ల పరిమళం చింది... ఆమె చూపాడకీ; వదువుకీ; సంస్కారాసకీ; ప్రవర్తనకీ ఎంతో అభివృద్ధి కాలవిషయకం తే; పేరు — మరెంతో బాగుందనకే.

సావిత్రి యింట్లో నుంచి వస్తోనే;

“లేనండీ!...” — అంట్లో సత్యాన్ని వెంట తీసుకని లోపలికి పోయింది — సావిత్రి నెలకొని అనుసరించాడు. ఇరువురూ — ప్రక్క ప్రక్కనేకుంట్లని భోజనాలు చేయసాగారు., తల్లి ఆశ్చర్య పడిపోయింది.

భోజనం ముందు కూర్చున్నాడన్నమాటేగాని, సత్యం ఏమీ తినిలేక; ఏమీమిట్లోకొత్తదనం; సిగ్గు; అనుభవించసాగాడు; తలయెత్తలేక.

సావిత్రి అతణ్ణి గమనిస్తోంది.

“ఇంత సిగ్గుమీదీ! మానవుడికి” అని అక్కడికి; మాట లోమాటగా..

“నురీ అంత సిగ్గుపడిపోతే ఏలా చెప్పండీ; వచ్చి దాదా పువారం దాటింది గదా! ఇంకా కొత్తేమిటి మీకూ?” అంది.

“ఏమిటో మీ ఆదరణ! అభిమానం నన్ను ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తున్నాయి...” అన్నాడు తలయెత్తకుండానే.

తైలు వెలుగులో సత్యం ముఖం ఓ సారి చూడాలని పించింది సావిత్రికి...

కాని అతని ముఖం చంద్రుని; పొడగు పాటి జుత్తుపరకలు నాజూకుగా కప్పేశాయి..

“ఏం కానాలో అడిగి తినండీ!”

కామేశ్వరమ్మ కూడా మర్యాదకై అంది.

“ఏంపడ్డండీ!” అని సంజయ సహసాగాడు — కాస్త కాస్తగా... మెలాగో!

ఆ రాత్రికి అందరి భోజనాలు ముగిసేసరికి మామూలు

వేళ దాటపోయింది.

భోజనం చక్కర సత్యం యెంత కొత్తదనం అనుభవించింది సావిత్రి పసికట్టేసింది.

అసలు అతని ప్రవర్తనే చాలా విచిత్రంగా వుంది. భోజనం కాగానే తాంబూలం వేసుకోవడం ఆకూ- వక్కతో వళ్ళేం అరిచించింది. సావిత్రి-సత్యం... ..

అతను—

“అలవాటు లేవండి” అన్నాడు చిన్నబోతూ—

“లేకపోతే వేసుకొండి మా మర్యాదని కాదన కూడ మురి”! —అంది సావిత్రి-గమనదనంతో చూస్తూ! నవ్వుతో—

సత్యం వేసుకోనక తప్పలేదు.

కామేశ్వరమ్మ, మామగారిలా ప్రవర్తించడం మేమిటో అని అబ్బుర పడేసాగింది.

పది నిమిషాలనంతరం సత్యం—

“చూస్తున్నారటగా” కదలి మెడకొక్కాడు.

అతను పట్టిన పైచీ చూస్తూ సావిత్రి.

“పాపం పసివాడు. ఇంకాజీవితం లోతేరుగని వాడు వ్యక్తులతో కలసి తిరిగే అలవాటు లేనివాడు ఒదిగిఒదిగి ఎక్కడో మూలగా బ్రలకాలనే తత్వం గలవాడు వాడని పసివాడు అని...” తల్చుకోసాగింది.

తనగదిలోకి వచ్చేళాక సత్యంకి అంతా కొత్తగా తోచింది. తనని యెందుకిలా “సావిత్రి!” అభిమానించిందో ఆవిడ అంత స్త్రీమిదీ? ఆనాటి చిత్రమైన పరిచయమన్నే ఆలోచిస్తూండే ఖోయాడు.

బ్రద పచ్చేసింది—

కాని, సావిత్రీకి నిద్ర పట్ట లేదు..

సత్యం గురించి ఎక్కువ ఆలోచించటానికి ఒరిగిన పరిచయం కొంచెం అనటంతో — కొంత దూరమే సాగి ఆగిపోయింది.

కానీ, అతను తన మనస్సులో నిల్చి పోయేలా తోచాడు—అనుకోంది సావిత్రీ.

తనను గురించి తన ఆలోచించినానింది.

“పాకేలతకి ఆధారమంటూ వుండాలి. లేకపోతే స్వేచ్ఛగా పాకలేదు....వూలుపూచడంతో. చూపకులకి సంతోషాన్ని పంచివ్వలేదు. అసలు సృష్టిలో ప్రతి ప్రాణి కొంతస్థితి సచ్చాక ఆధారాన్ని వెదుక్కుంటుంది...అలాగే స్త్రీకూడా యీదురాగానే వివాహం చేసుకోక పోతే; నిరాధారమైన జీవితం అవుతుంది. నలుగురికీ నాలుగు రక్తాలైన భేదాభిప్రాయాలకు ఆస్పద మవుతుంది, చదువూ, సంస్కారం, అందం, గొప్పదనం యెన్ని వున్నా పురుషునితో సాన్నిహిత్యం స్త్రీకి ముఖ్యం” పెళ్ళీడు రాగానే వివాహం చేసుకోవాలి.

అలా కానినాడు జీవితం యెంత వంటరిపాటు శిక్షకు గురి కాగలిగేదీ అనుభవం వల్ల తెలుస్తూనేవుంది. ఎంతకాలం మనస్సుకు సచ్చే ప్యక్తికోసం అన్వేషించడం? తనకు కావలసిందీ ఇన్నాళ్లు తనతో సమానమైన చదువూ; సంస్కారం, అందం, అంతస్థి వగైరాలున్న మనిషి...దెప్పవూ కనిపించలేదు కనిపించక పోవడం సగొప్పతనంగా నిల్చివుంది— వాటి నేకోరడం కంటే తన మనస్సుని కొమ్మలాగానంది- తన అభిమానాన్ని

చూరగొన్న వ్యక్తిని— ఎందుకు జీవితాన్ని ఎండగట్ట కోవటం?— దరిజేద్దుకుంటే యెలాగుంటుంది?.”

సత్యం మనస్సులో నిల్చిపోవటం అంతర్ దృష్టితో గమచింది సావిత్రి.

తను యెవ్వరికీ లొంగ లేదు. ఇంతవరకు సత్యం కూడా తనని తనకున్న తక్కువ పరిచయంతో లొంగ తీయడానికి ప్రయత్నించలేదు. అయితే తనే సత్యానికి తేలిగ్గా తెలియకుండా లొంగి పోవాలనిపిస్తుంది— అతన్ని చూస్తే.

జీవితానికి కావలసింది పురుషుడినుంచి స్త్రీ, స్త్రీనుంచి పురుషుడికి సమానమైన ఆదరణ— అభిమానమూ యీ రెండే.

ఇవిలేనినాడు జీవితము సుఖవంతం కానేరదు.

ఇలా ఆలోచన సాగటంతో సావిత్రి మనస్సు సత్యం జీవితం పట్ల లగ్నమైపోయింది. అతని జీర్ణజీవితాన్ని తన చదువూ— సంస్కారం— అందం— అంతస్తులతో వృద్ధరించాలని పించింది. సమానస్థాయిలో భర్త దొరకాలని యిన్నాళ్లూ తను చేసిన కాలయాపన అంతా వృధా అనిపించింది.

తను కోరే భర్తలో ఆదరణ వుండాలని పిస్తుంది— ఇప్పుడు ముఖ్యంగా సత్యాన్ని ప్రేమిస్తుంటే!

భార్యగా తనని గుర్తించి. భర్తగా అతను తననించి గొప్ప ఆదరణని. అభిమానాన్నీ పొందాలనిపిస్తోంది.

—ఇలాంటి ఆలోచనలతో సావిత్రి ఆ రాతంతా కకా వికల పడింది.

సత్యం తనకొసమే భర్తగా— తనకళ్ళ ముందుకి అవతరించాడా అనిపిస్తోంది ఆలోచనల్లో.... తన ఆలోచనల్ని

సఫలీకృతం కావించుకోవాలని—తన మనస్సునసత్యం పల్ల రాగ రంజితం చేసుకోవాలని ఆ నాటి నుంచి ఉవ్వెత్తున హాగింది.

క్రమేపీ సత్యంతో; సావిత్రి —మనసు కలుపసాగింది. అతను ఎంత కాదనుకుని; ఆ గదిలోనే జీవితాన్ని గడుపుతున్నా సావిత్రి చూస్తూ పూకుతోలేక పోయింది. అతనితో ఏమో కలుగు చెప్పడం; సరదాగా కాక— గట్టా త్రాగటం, పిచ్చాపాటీ వేయటం జోరు చేయసాగింది.

అతను ఉక్కిరి బిక్కిరి కాసాగాడు. “సావిత్రి; తనను ప్రేమిస్తోందా?”—అని.

కామేశ్వరమ్మ కంగారు పడసాగింది. “కూతురు; ఆ బీదకుర్రాణ్ణి ప్రేమిస్తోందేమిటా?” అని.—

ఒకటి— రెండు నెలలు గడిచాయో లేదో— ఓనాడు కామేశ్వరమ్మ ఆశ్చర్య పడేలాగు— కూతురు తన పెళ్ళి విషయం ఖండితంగా చెప్పింది; సత్యాన్ని పెళ్ళి చేసు కుంటున్నానని....

“అయ్యో! అయ్యో! ఆ కుర్రాణ్ణి తే; పోయి పోయి అంత బీదవాణ్ణి తే! మరీ నీకు తేకప్పుడ చదువుపన్న వాణ్ణి తే; ఆ పూచిక పుల్లలాటి సత్యం నీ కెలా నచ్చాడే! ఖర్మనే! చివరికి! ఓటైపిస్తుతే నీ మొసకు. నామ అన్నిందారా అవమానం; తెచ్చావే; ఇన్నాళ్ళూ యిందుకొ నీవు పెళ్ళాడమనా వున్నదీ ఆ కుర్రాణ్ణి చుచ్చిక చేసుపన్నదీమా; ఎలా నచ్చేడే నీకు అయ్యో! అయ్యో!!!—” అని నెత్తికోరూ బాదుకుంది—తల్లి.

సావిత్రి నవ్వుకుంది తల్లిగోరికి. ఆవిడ గోలంతా బాగ తగ్గాక—

“నాకు కావలసినది సత్యం గారితో లభించింది—, ఆయనలో నన్ను భార్యగా ఆదరించే సుగుణం వుంది. నాకు ఆయనతో భర్తగా స్వీకరించి; ఆదరించాలని వుంది. అందుకే—అతణ్ణి వివాహ మాడుతున్నాను—” —అంస గట్టిగా నచ్చచెబుతూ.

కామేశ్వరమ్మ విచలేదు. పరువూ— ప్రతిష్ఠలు భ్వంసమవుతున్నాయని లబోదిబో మంది.

సావిత్రి తెల్లు చేయలేదు—..

“త్వరలో నేను ఉద్యోగంపూడా వెతుక్కుంటున్నాను.”— అనికూడా అనేసింది...

కామేశ్వరమ్మకి మూర్ఛ వచ్చినంత పన్నెంది.

సావిత్రి పెద్దగా పట్టించుకోలేదు.

తల్లిబాధ తల్లికే నదిలేసింది.

సత్యం మాత్రం కంగారు పడసాగాడు— ఆ రాత్రంతా; సావిత్రి, మనసులో కోర్కెని చెప్పి వెళ్ళిపోయేసరికి.

తనని, వేళాకోళం పట్టించి; ఆశిస్తోందేమోనని భ్రమ పడ్డాడు. ఎందుకంటే అంతగొప్ప ఇంటివ్యక్తి; తనని వివాహ మాడతానని చెప్పి వెళ్ళటమేమిటి? మరి—ఏడ్పించటం కాదూ!

అయిన తనని ఏడ్పిస్తే ఆమెకేమిటి లాభం? కొందరు, పురుషుణ్ణి ఏడ్పించుతూ; వేళాకోళంచేస్తూ ఆశించి సంబర పడుతుంటారు. అదేమి స్త్రీ మనస్సోమిరి...;; అలాగే పురుషులు కూడా స్త్రీని యేడ్పిస్తోంటారు సరిదాకి; సరసానికీ.....

తనతో సావిత్రి; సరసమాడుతూ ఏమి అనలేదు. ఆమె ముఖం చాలా గంభీరముగానే వుంది. తనను పెళ్ళిచుతా నన్ను ప్పడు. ముఖంలో, మాటలో మాపులో ఎంతో నిర్ణయం; గట్టి వట్టుదల చాలా దృఢంగా— ద్యోతకం కాసాగినాయి.

తనని కేళాకోళ మాడతొండనటానికి యెట్టిఅలోచనాః
ఆధారంగా కనిపించటం లేదు సత్యానికి.

ఆ రాత్రంతా సావిత్రిని గురించి చాలా చిత్రమైన
భావాల్లో-ఆలోచన చేయసాగాడు సత్యం.

“సావిత్రిమిటి: తనను వివాహమాడట మేమిటి?”
నిత్యమూ ఆమెను చూసినప్పుడు— అనుకోవటం ఒక్కటే
మిగిలి పోతోంది అతనికి.

సావిత్రి ఓ బీదమరాజ్జీ- అందులో ఓ పైపిస్తుని వివాహ
మాడతొండన్న సంగతి తెలిసేసరికి- సావిత్రిని యెరిగివున్న
స్నేహితురాళ్ళూ, బంధువర్గం-సగం సగం ప్రేమించిభగ్నమైన
హృదయాలు చాలా ఆక్రోశించాయి.

ముక్కుమీద వ్రేలేసుకన్నా ఆశ్చర్యంగా: “నిజంగా-
నిజంగా” అంటో.

ఆ సంచత్సరం ముచ్చటైన మాఖమాసంలో- అందరికి
నిజమో, అబద్ధమో తేల్చుకునేట్టుచేసింది-తన పెళ్ళి శుభ
లేఖల్ని పంచేస్తూ.

కామేశ్వరమ్మకు తప్పలేదు కూతుర్నిచ్చి సత్యానికి
పెళ్ళిచేయటం.

మొదట్లో అయిష్టంగా పోచినా, కూతురు చెప్పిన
ఆఖరి అభిప్రాయంతో; ఆవిడ మనస్సు పూర్తిగా మారి
పోయింది- సత్యం గురించి, సావిత్రి చెప్పిన దిది:

“మనం అన్నివిధాల స్థితిపరులం, నేనా చదువుకున్న
దాన్ని. సంస్కారం; అందం; ధనం, అన్ని సౌకర్యాలు,
గొప్పగా బ్రతకాలనే నాంధ- వున్నదాన్ని; అతనా యివేమీ

లేనివాడు. కష్టాల్లోంచి జీవితాన్ని మరోరి బాధ్యతలో వుంచుకుండా బ్రతుకుతున్నవాడు. నేనూ కోరే ఆదరణ— కష్టాలు పడ్డవానివద్ద లభించినంత అప్యాయంగా మరొకరి దగ్గర లభించడం కష్టం.

మనకున్న స్థితిలో— శ్రీమంతున్న కోరితే డబ్బుతో డబ్బునే కొనుక్కన్నట్లు అవుతుంది. దర్జాలో— ఎంతలు వేసుకొని జీవితాన్ని గడపాల్సి వస్తుంది. భార్య భర్త లిద్దరూ డబ్బుగలిగినారంటే— వాళ్ళ దాంపత్యంలో— వాస్తవికవయిన దాంపత్యసుఖం మృగ్యం.

స్త్రీని అభిమానించే గుణం; ఆదరించేమనస్సూ; పూవులా చూసుకునే దృష్టి; భార్య మనస్సునిగుర్తెరిగి, తదను గుణంగా తనూ ప్రవర్తించడం— అందరి పురుషులకూ చేతకాదు. ముఖ్యంగా పురుషులు— నేడు— చాల సామ్యంగా— మంచిగా— గొప్పగా— కనిపిస్తోనే— భార్యల్ని హింసించే వాళ్ళున్నారు— అలాగే స్త్రీలూ పున్నారు భర్తల్ని ఏడ్చిస్తో— ఇది రెండు వర్గాల్లోనూ సమపాశంగావుంది—

నాకు మాత్రం సత్యంగానీ నన్ను సమాదరణతో చూసుకునే తత్త్వం వుందని నమ్మాను— స్త్రీ మనస్సుని అర్థం చేసుకునే నేర్పు ఆయనలో వుందని గ్రహించాను. లేకపోతే; నాలాంటి యువతి; చలాకీగా— ఖైలా పచ్చీసుగ— స్వతంత్ర భావాల్లో— తన కళ్ళముందు తిరుగాడుతూంటే నేటి సమాజ న్యవస్థలో బ్రతుకుతున్న ఏ యువకుడూ— పూరుకుని వుండలేడు. యేదో వెకిలి చేష్టతో బయట పడ్డాడు. ఏదో పిచ్చి చూపు చూస్తో రొట్టిలు వేస్తాను. కాపలా కాస్తో— “నన్ను

ప్రేమిండుమా! నువ్వు నా మనస్సులో నిల్చిపోయిన దేవతవు. నువ్వు లేకపోతే నేను చచ్చి పోతాను. నా ప్రేయసివి నువ్వు— అని నా ప్రాణం ఏసిపోయి యుండేవాడు.

సత్యంగానీ ఏ వికారమూ లేకపోవటం— నిజంగా నాకు చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించింది. అందుకే ఆయన్ని ఇన్నాళ్లూ ఎంతో— ఎన్నో రకాలుగా చలంపచేశాను. ఉహూ— చలించలేదు.. తనని చూస్తే ఒదిగి ఒదిగి ఎటో తప్పుకుంటూ వుండేవాడు.

స్త్రీపట్ల యెంతో పున్నత భావం వుంటేగానీ, అలాంటి ప్రవర్తన అతనిలో వుండి వుండదు.

అందుకే ఆయన నాకు సరియైన భర్త. అతణ్ణి వివాహమాడాలని నిశ్చయం చేసుకున్నాను.

మనకన్నా తక్కువ అంతస్తుగల వ్యక్తిని చేసుకున్నప్పుడే నిజంగా జీవిత మాధుర్యం రుచి చూడగలం అనే అభిప్రాయం వుంది నాకు.

జీవితమంతా కష్టాల్తోనే గడుపుతున్న వ్యక్తి! ప్రపంచానికి దూరమై పోతున్న వ్యక్తి; “నా”— అనే వాళ్ళులేని మనిషి; గొప్పకోసం; పేరుకోసం; బ్రతికే వ్యక్తి కాదు; కాలానికి లొంగిపోతున్న వ్యక్తి— ఇవే భావాలు నన్ను అతని వైపుకి మరలించాయి. అతణ్ణి సుఖ పెట్టాలనిపించింది. నా చదువుతో; సంస్కారంతో, ఆంధ్రంతో— స్వీయార్జనతో— ఇంకా— ఇంకెంతో.—

నా లాంటి స్త్రీ, ఓ బీదవాణ్ణి చేసుకుని; అతణ్ణి భర్తగా ఎంచుకుని; అతని జీవితాన్ని ఉద్ధరించటమంటే; చాలా

మండికి నిట్టక పోవచ్చు. విష్ణూరంగా వుండొచ్చు. హరించ లేకపోవచ్చు. సంఘంలో విలువలేక పోవచ్చు.

పోనీ— నాకు కావాల్సిందీ పొగ క్తలు; సన్నా నాలూ; గొప్పమాటలు— మెప్పుదలలూ కాదు— వాస్తవ కైనా బ్రతుకు మనస్సున్న భర్త; మనసిచ్చే జీవితమాధు ర్యు; మల్లపూవులాంటి మనగడ; మధురమైన ఆదరణ; భర్త నీడలో— ఓ సామాన్య స్త్రీ పొందే హాయి, —సుఖమూ; ఇవే కావాలి. ఇవే సత్యంగారి వల్ల నాకు లభ్యం అవుతాయని గాఢ సమ్మతం వుంది. అందుకే ఆడున్ని వివాహం చేసు కుంటున్నాను.

సావిత్రి అన్న మాటలకి కామేశ్వరమ్మ మనస్సు మాన్పుకోక తప్పలేదు.

అంతే—అనుకున్న లగ్నానికి సత్యాన్ని అల్లునిగా చేసు కుంది.

చిత్రం కూడా దోసుంటే , పెళ్ళయిన సూడువా రా లను ,బ్రూకొత్తగా పెట్టిన స్త్రీల కాలేజీలో లెక్చరర్ గా నియ మించ బడటం కూడా జరిగింది.

సావిత్రి ఆనందానికి హద్దులేదు.

అప్పుడూకూడా, హతాత్ గా ఉక్కిరి బిక్కిరిగా వుండే సమయంలోనే తటస్థిస్తుంది.

కామేశ్వరమ్మకు అప్పుడు సావిత్రి గొప్పతనం అర్థ మయింది. ఆమె యెంత సాహసికురాలో తెలియ వచ్చింది.

సత్యంకు ఆరోజుల్లా భార్యముఖం చూడటానికి సిగ్గేసింది.

తన భార్య లెక్చరర్....!

తనో-ఓ పూర్వ టైపు...!

కొంచెం చిన్న పోయాడు.

అయితే సావిత్రి గుర్తించింది.

“మీసుఖం కోసమే నేనీవువోయ్యాగాన్ని సంపాదించుకున్నాను. అంతేగాని మీముందు నాగొప్ప తనాన్ని; పున్నత భావాల్ని ప్రదర్శించడానికే కాదు. మమ్మల్ని అవమానపర్చి; నా ఆధిక్యతని నిరూపించుకోవటంకోసం కాదు నేనీవువోయ్యాగాన్నీ, జీవితాన్నీ కోరింది. నా ఉద్యోగాన్నీ; జీవితాన్నీ చూసి, మీకు మీరు తక్కువ చేసుకుంటా; అసమర్థునిగా భావించుకుంటే నేను చాలా బాధపడి పోతాను. ఈ వుద్యోగం చెయ్యద్దంటే మానేస్తాను. కానీ, మీకు మీరు చిన్నతనం పడకండి. నా ముందు; నన్ను చూసి సిగ్గుపడకండి. అలావుంటే నేను సహించలేను. ఏమంటారూ?”— అంది.

సత్యం మెల్లగా తేరుకుంటో—

“నా సుఖం కోసం నువ్వేం చేసినా ఇవ్వమే; చక్కగా వుద్యోగం చెయ్యి నేనేం బాధపడను ..”— అంటో దగ్గరకు చేర్చుకున్నాడు.

అంతే; ఓ వారం రోజుల్లో సావిత్రి వెళ్ళి ఆ క్రొత్త కాలేజీలో లెక్చరర్ గా చేరింది.—

తర్వాత; సత్యం కూడా వెళ్ళి ఆ మేలో వుండవోవాలనుకుని; ట్రాన్స్ ఫర్ చేయించుకున్నాడు.

ఇరువురూ పెద్ద మేడమీద అద్దెమ వుంటో కాలక్షేపం చేస్తున్నారు...

“భార్య లెక్చరర్; భర్త ఓ పూర్వ టైపు!” అని

కొంత లోకం విచుర్భించింది— సావిత్రి; సత్యం ఆ విచుర్భని
 విన్నా లెట్టి చేయకుండా; తమ కాపురం తాము మూడు
 పూవు లారు కాయలుగా చేసుకోసాగారు...

రాత్రి పన్నెండు దాటింది.

సావిత్రికి నిద్ర రావటం లేదు.

వెన్నెల మత్తుగా కానోంది.

ఆలోచనలు అవిరళంగా సాగుతున్నాయి...

తలుపు చప్పుడేంది...

వెళ్ళి, తలుపు తీసింది సావిత్రి.

సత్యం... వస్తూనే—

“ఇంకా నిద్ర పోలేదా!”— అన్నాడు.

“యేనుచో మీరు నెత్తాక నిద్ర చెదరిపోయింది.
యేనుచో ఆలోచిస్తూ వుండి పోయా!”

“యే మానోచిచ్చావు?”

“మనల్ని గురించి; ఎలా పెళ్ళయిందీ? ఎలా కాపురం చేస్తున్నదీ ప్రవర్తిస్తున్నదీ అంతా!”

—చక్క చక్కమంటూ దగ్గరికి తీసుకుని— పడక
యీచే చే గా ప

అట్టి గోరవి వువసూను నప్పుడో వెన్నెల రేఖల్ని
ముఖం ను గమనిస్తే

సం. ౧౩; ౧౩ వృత్తము. కావ్య సుందరము. —

“సర్వం నామో మహామాయా ప్రకృత్యో వాక్యవద మక
చో మక ప్రియో - అయి.

అతను సవ్వీ వూరుకున్నాడు.

“మీ ఆదరణలో కొత్తదనం యిన్నాళ్ళి యెందుకు నా పట్ల వుంచి; బాధపడ్డారు మీరు...”

సమాధానం యివ్వడం చేతగాక; సప్యూతూనే వూరు కున్నాడు సత్యం...

“మనిద్దరికీ పరస్పర సమాదరణ కావాలని గదా; కోరుకున్నదీ!”— సావిత్రి యింకా యేదో చెప్పబోతోంది.

సత్యం చెప్పనీకుండా; ఆమెను దగ్గరగా తీసుకుని—

“ఇలా నా గుండెమీద హాయిగా నిద్రపో. వ్యాకుల పడకు... ఇకనుంచీనూ...” అన్నాడు.

ఆమె తన వయస్సునీ; కోర్కెల్నీ ఆ రాత్రినుంచీ పరిమళింప చేసుకోవటం నేర్చుకుంది క్రమేపీ—సమాదరణతో...

చిత్రం...: ఆ సంవత్సరారంభంలో— సావిత్రి అంత ర్వత్ని అయింది.

నీడ

ఓ నాటి-

దత్ కి-

కావాలని-

వానరాత్రి... విగాళిసి ముక్కొల్పుతో...
తుట్టెలు-తుట్టెలుగా చీకటి రాల్తోంది...

గుబుళ్ళు-గుబుళ్ళుగా చలి లుంగలు చుట్టో వేస్తోంది...
సుడిసి-సుడిసి యీదురుగాలి తోల్తోంది...

కరుళ్ళు కరుళ్ళుగా వ్యాపిస్తోన్న ఆ నాటి చీకు వాతా
వరణం, వ్యాకులతనూ; కంగారునీ; చికాకునీ కల్గిస్తోన్నాయి.

పురిటి నొప్పలతో ప్రారంభమైన రాత్రి- తెరపిన పడే
సరికి పన్నెండు దాటింది.

ఓ గ్లామరస్ హోటల్... రద్దీగావుంది...

దత్ ఓచోట కూర్చోసి; పుతిదీరా; సిగరెట్ పై సిగ
రెట్; పెగ్మీద మోజుగా పెగ్ పైట్ హార్సు త్రాగుతో
వున్నాడు...

నచ్చిపోయే తుమ్మెదలూ- సీతాకోక చిలుకలూ

అతణ్ని కకరకాల కోర్కెలతో; జరుతో; వివిధ రకాల భావాల్ని మండిస్తో; వేడి వేడి మాపుల్ని మిగులుస్తో- పోతున్నాడు. వాళ్ళ నవ్వులూ; హాటలూ; అతణ్ని గిచ్చి; కలింప చేస్తున్నాయి.

ఆ సమయంలో అతనికి ఒక్కటే ఆశ్చర్యం!

“అఖమం యేదొచ్చినా చాలును... కాసేపు కళ్ళ కెదురుగ్గా పడేసి; కబుర్లాడుకోవచ్చు..”-అనే...తపన...

స్త్రీ ఎప్పుడూ ఓ పురుషుడికి భార్యగా- ఉంటోనో- సటిస్తునో- బ్రతికేతేగాని మరో పురుషుడికి ఆకర్షణీయంగా వుండే; కావాలనే తృప్తి కలగదు... సుఖానికి ఎరగా అలాగను తున్నా- ఎనరిభార్యా- ఒంటిగా- యేదీ-గాలేదు...కోర్కెని మలుచుకున్న స్త్రీ అప్పుడసలు రాదు.

“అనుకోని కోర్కె కలగ నే కూడదు. కలిగిందో అది ముందు కామించేది స్త్రీని... స్త్రీనిగురించి ఆలోచన చెలరే గిందీ; అంటే పురుషుడు గుండెపుండు పడక మానదు” ముఖ్యంగా ఆ నాటి రాత్రి— వత్ ఇలా అనుకొన్నా ఎవ్వరూ— ఎంతకీ రాలేదు...

వ్యాపించే వాతావరణం; అతణ్ని కుదుపుతోంది... త్రాగి పంపిస్తాన వాళ్లు; తాము తేచ్చుకున్న ఆడా— మగాతో— జంటలు జంటలుగా— కూలుతో— కారెక్కి పెళ్ళిపోతోన్నాడు— ఎజ్జబడి; జ్వలీత బ్వాలల్లాంటి కళ్ళతో— మాపుల్ని వత్ చుట్టూ నెదజల్లి...

వాళ్ళను తను ఒంటరి వాడిలాగా కనిపించటం సహించ లేక పోయాడు వత్.

లేచాడు పోదామని...

నిరీక్షించినంత వరకూ యేదీ గాకపోవటం— ఎనలే
నచ్చక పోవటం— రెచ్చగొట్టే నెచ్చని కోర్కెని అణచు
కోవటం— గొప్ప చిత్రకథగా భావిస్తూ అడుగులు వేయ
సాగాడు.—

ఇంతలో కమ్మని చుక్కకోసం ఓ చుక్కని చుక్క;
మక్కువగా వచ్చినట్లు వచ్చి; ఎకసక్కాలాడే ఎలనాగలా
యెరుక చూపులు చూస్తూ; “ఎంత జాణవురా! ఎరుగుంటిరా
నిన్ను! అరమరికలు డేకిరా!” అన్నట్లు నవ్వుతూ— వచ్చి
దత్ ఒంటరి తనాన్ని జంటతనం చేస్తూ; కలిసింది కూచూని
ఎదురుగా.

ఆ కొమ్మతీపి నవ్వుకి; ఆ రెమ్మ రూపురేఖలకీ; దత్
చేదుగుండె జలదరించింది.—

తెల్లకాగితం మధ్య బేడుపెట్టి ఓ అంగుళం మేర చీల్చి
నట్లు— పెదవుల్ని కదిపి నవ్వాడు చిన్నగా.

ఆ నవ్వు అందుకున్న— ఆ పువ్వు; మిలమిలలాడే కళ్ళ
లోంచి— మెలికలు తిరిగేలా చూపు నొకదాన్ని తీసి; గిలి
గింతల బాకుతో— పదునెట్టి గీత పెట్టింది— గీటి; గీటి— గుండె
లోని భావాల పొరల్ని; కళ్ళలోని మాదకత్వపు తెగల్ని
చీలుస్తూ...

దత్, ఆమె నడుం చుట్టూ చెయ్యిని ముచ్చటగా
మలుపు తిప్పేస్తూ, తోడ్కొని ఓ తేబిలు ముందుకు లాక్కు
పోయాడు.

సౌందర్యం ముందు మత్తు మల్లెపూవులా విచ్చు

కుంటోంది. అనడానికి— ఆమెనుండు దత్ ఒక్కడే— ఆ నాటికి— ఆ తరుణానికి తార్కాణం...

ఆమె చెక్కిళ్ళమీద గులాబీలు ఎర్రరంగు పులుము కొంటున్నాయి. ఆమె యవ్వనం శరీరాన్ని నిగారింప చేస్తోంది. కళ్ళలో నడుస్తు, నసంత ఋతువై, తళతళ తరగక, పరవశ త్యాన్ని— ఆకరికమైన కాంతిని— గుచ్చెత్తి పోస్తోన్నాయి...

ఎంతో ఆశాస్కారితమైన జీవితాన్ని, యీ జగత్ లోని అనిర్వచనీయమైన సౌందర్యాన్నీ, ఇంతవరకూ ఎంతగా అనుభవించినా, ఇంకా తీరని 'కుతి, లాలస' ఆమె ముఖంలో వాడి గట్టకుండా వుంది.

అతణ్ని తమిదీరా ఆకరించుకోవాలని, ఆమె చేసే ప్రయత్నమూ, చేష్టలూ, దత్ కి మరింత ఆవేశాన్ని రేకెత్తింప చేస్తోన్నాయి.

“ఎవరూ ఈమె?”

ఎన్నడూ ఎరుగని స్త్రీ, చొరవ చేసుకుని, సౌందర్యంతో పూలుపూసిన శరీరాన్ని ఎదురుగా గుచ్చెత్తి పట్టుకుని, కోర్కెలో యూవ్వనాన్ని కొవ్వొత్తిలా వెలిగిస్తూ, ప్రవర్తిస్తూంటే, ప్రతిపురుషుడికీ, తొలీగా అర్థంగాని ప్రశ్న ఇదే.

మరో పెగ్ వేసి, పూర్వ పరిచితుడలాగా పలకరించబోయాడు...

“నువ్వు... ఆహ... కాదు... మీరు... మీరు... ఎక్కడో చూసినట్టు జ్ఞాపకం... ఎక్కడ కలిసారు లోగడ... మీ పేరు... డో... ప్చి. సమయం వచ్చినప్పుడు యీబుర్ర పనిచేయక పోవటం మరీ యీ మధ్యే నేర్చింది... క్షమించాలి... మీరు...”

ఆమె- చిలిపి కళ్ళల్లోంచి; ఉలిసిరి పూలరేకుల్ని
రాలుస్తూ నవ్వి:-

“సన్నా... మీరు...” అని: మళ్ళీ నవ్వలేదు...
భక్తగా అవతరించ వంతనరకూ; ప్రతిపుడుచూచా సనికివచ్చే
వాసిలాగే కనిపిస్తాను అందంగా- వయసు నిరిసిన వెన్నెల్లా
వన్న స్త్రీకి... మొదట్లో లింకం చూపుతూనే- అంకెకు
నచ్చేస్తుంది- కాని రానట్లు నటన పైకి.

ఆమె, తనెరిగియు నటించడం చేతకానట్లు చూస్తో;
శరీరం పుట్టించుకున్నట్లు కనిపి- నంపుతో చువ్వనాన్ని నయ్యా
నాన బాలగా మలుస్తో- కుర్చీ వెనక్కి వాలింది...

అతడి కళ్ళలో మానకత్వం ప్రస్ఫుటమవుతోంది.
ముద్దుమాట ముడులు పడ్తోంది గొంతులో... ఒక్కోసారి
విపరీతంగా- కంటకంటనే పెగ్...

ఆమెకు- ఆశ్చర్యం...

అతనికి-ఆనందం...

“ఎందుకీవోనాలోన్...” అనుకుంది లోనుగా. అతణ్ని;
ఆమె ఆపాద మస్తకం పరిశీలించింది. అతను, ఆమెముఖంనంక
చూట్టలేదు...

“త్రాగటమే- గొప్పకళ... నిర్మలంగా- చిత్తుగా-
త్రాగాక- మనస్తాన నుగున- మనసులో నిల్చిపోవటమే
మహాకళ...

-నాగుతున్నాడు త్రాగుడుపై కళాకారు ననుకున్న
రచయితలా...

ధోమీ జవాన్యకుండ పులకరించే చూపుల్ని; తొలక

రించే నవ్వునీ అతని మట్టా పసవేస్తా- బెదరకుండా దగ్గరగా ఆనుకుని; భుజాల్ని తాకిస్తా-

“ఓసారి... రారాచు!” అంది...

“ఎక్కడికి...!”

“ఇందా! ఇక్కడికి...” ఓ చిన్న కార్డు ముక్క ఇస్తా.

“ఆల్ రైట్ గా!”

“ఒక్క గంటలో ...రావాలి మరి...”

“ఓయస్...”

“ఈరాత్రికే...”

“ఊ... త్రాగుబోతు ఎప్పుడూ వెన్నెల రాత్రికంటే; చీకటి కక్కే రాత్రినే ప్రేమిస్తాడు... అందులో ముఖ్యంగా నీలాంటి స్త్రీదగ్గరకీచీకట్లో రావటమంటే; త్రాగుబోతుకి పరాకాష్ట అదే!” బుగ్గమీద చిటిక వేస్తూ అన్నాడు దత్.

“కసిపెట్టు కుంటూ... మనస్సెనవాడి నయ్యావ్... మరులు గొల్పి దరులు చీల్చి; మత్తుగా వుంటూగానీ రా!”- అనేస్తూ చర నరా గ్లామర్ నుంచి మానుక పోయింది.

చినుకులు తడి పొడిగ రాత్తోన్నాయి.

గాలి ఇథర్ ఉధర్ గా యీదురుతో వీస్తూంది.

అబద్ధీకుడి ప్రయాణంలా అర్థ రాత్రి న రిస్తూంది.

బూచులు బూచులుగా మసక మబ్బులు...చెలసె వెన్నెల లేక పోవటం సరదా ఒక్కో అప్పుడు సంతోషంగానే వుంటుంది.

కానీ; దత్ కి నచ్చలేదు-

“ఛీ...పాడు వాతావరణం”

తూలుతూ రిక్షాయెక్కి లోలోన గొణుక్తున్నాడు.
కదిలింది రిక్షా...

తిరగ రాని సందుల్ని తిరుగుతూ పోతోంది.

దత్ స్మృతి లేనివాడిలా రిక్షాలో పడివున్నాడు.

అతని మనస్సులో; ఆమె మోహనాకారం తాత్కాలిక సంతృప్తికి తామరాకు మీది నీటి బొట్టులా మెరుస్తుంది.

రిక్షా చీకట్లో చీలికల నసునరిస్తూ పోతోంది.

మధ్య మధ్య తన మైకాన్ని నిగ్రహించుకొంటో, కళ్లు తెరచి చూస్తున్నాడు.

తురాయి చెట్లక్రింద, వీధి దీపాల శ్రీ శ్రీ కాంతి
గేయాల కిరణాలు పీడిత ప్రజానీకపు గోడుకి వకాల్తా పుచ్చు
కున్న సంగతి వాస్తవమే అన్నట్టు మచ్చలు— మచ్చలుగా
పడివున్నాయి...

అణచుకోలేని ఆవేశం అతనిలో కలుక్కు మంటోంది.

ఆమె ఇచ్చిన ఇంటి సదరు చిరునామా ప్రకారం ఒక
వీధి మొదట్లో రిక్షా ఆగింది.

దిగాడు దత్...

దిగి నడవ సాగాడు ..— నీడల్లో... నీడల్లో చేసే
కుట్రల్ని— ఛేదిస్తూ—

మనక వెల్తురు కొన్నిదీపాలు ఇచ్చి ప్రక్కకి తొలగి
పోతోన్నాయి.

కొన్ని బురదగొట్టే కంపు కొంపలు అతణ్ణి చూసి,
అసహ్యించు పున్నాయి... యేదో గవులు గాలి అతణ్ణి
వివశుణ్ణిగా మారుస్తోంది.

ఎవరో గాలంవేసి, యావ్వనాన్ని ఉద్రేకపు కళ్లెంతో
బిగించినట్టు, తన హృదయాన్ని — మరుపున పడిపోయిన యే
భావనలోకిలాగి — బిగదీస్తున్నట్టు భ్రమపడ్డాడు.

యేదో కక్కుర్తి, యేదో మధురలాలన, యుగళ
కంఠాలై దేనికో ప్రేరేపిస్తూ, కాంక్ష పూరితంగా చేస్తోందని
వ్రూహించాడు.

ప్రసరిస్తోన్న వీధి దీపకాంతి మరకల్లో అడ్రెస్ ప్రకా
రం, ఆ చిన్నదాన్ని సాగసు కొంపకాదు, ఓ గొప్ప యిరు
కుతో... వుంది.

వెతిక్కి... గుర్తుపట్టాడు ..

మెల్లిగా — తూలుతో — మెట్లెక్కి — తలుపు
తట్టాడు. అలికిడిలేదు. ఆలనా పాలనా నహీ!

ఆలింగనం ఎదురొచ్చి అందీయలేదు; ఎవతీనూ.

“రమ్మందేం హంగుచేసి, తాళం కూడా వేసిందే!
ఏమిటీ! చచ్చువంకాయ క్రింద జమకట్టి... ఛఛ... అసలే
రకం....”

అంతనిషాలోవున్నా దత్తకి ఒళ్ళు మండి కోపం గుండె;
కెగదన్నింది.

నిరీక్షణ... సిగరెట్ల దహనం... బురదవీధి సౌందర్యా
లోకన... క్రమంగా వేసటా... విసుగూ,, చిరాకూ
తూలులూ...

కళ్ళు మూతలు పడ్తోన్నాయి.

మత్తుతో శరీరం... ఓ చదునైన చోటుని వెదుక్కుని;
ఒరిగింది...

దగ్గనట్లు — క్లావ్ టవర్ — జేస్ట్రీమ్ములో రెండుకొట్టి
చిత్రవధగా... ముక్కుతోంటు చుల్కా టెస్టుటిక్కుమంటో.

ఒక్కోపర్యాయం, స్త్రీకోసం ముఖ్యంగా — అది యేడు
మల్లెపులయెత్తున యిచ్చే సుఖంకోసం — మహారాజ్యాల్ని-
దేశాల్ని జయించే — పాలించే ఉన్నతపురుషకారం, పడేదపనా;
అవస్థ; కాల్పుకుతినే విరహం... ఇంతై ఎంతో...

చటుక్కున వరండాలోకి — గ్రహణం వీడిన చంద్రు
డొచ్చాడు...

తలుపులు తెరవ బడ్డాయి...

అడ్రసు ఇచ్చిన అమ్మణ్ణి — కొండపల్లి బొమ్మలా నిల్చి
కులికింది...

“దత్ చూడడా!” అన్నట్లు...

అతను ‘వచ్చావా!’ అంటాడేమో అని ఆశ పడింది.
అనకపోవటంతో; అమాంతం వెళ్లి చూసింది. కులికింది...

ఉహూ... ..

మళ్ళీ కుదిపి — కుదిపి — కుదిపింది.

వ్చ... లేవలా...

పిలుస్తూ లేపింది... లేవలా...

‘ఊడగొట్టిన నాగటిదుంప’ గుర్తొచ్చింది..

తన బలాన్నంతా మోసులెత్తింప చేసుకుని లోపలికి
తీసుకుపోయింది.

అతను అప్పడూ గుర్తించలేదు.

మైకం... అరమోడ్పు నయనాలు... పడుకోబోతూ —
కొంచెం విగిల్చి చూశాడు...

గామర్లో గామర్గా చూసిన ఆమెకూ; తనముందు నిల్చిన వీనస్కీ తేడకన్పించింది...

ఆమె ఆ కాంతిలో జిగేలు ముట్టోంది... శాందర్యంతో మూడు పువ్వులైపోతూ—

“మీరు... ఛ ఛ... నువ్వు...” అతనేదో కోపంగా అంటాడని, ఆమె పసిగట్టింది...

“అవును... నేనే...” పేరు చెప్పకుండా దగ్గరగాచేరి; అతనిజుత్తు నిమిరించి లాలనగా,

అతనికోసం అలంకరించ బడిన సుంచం దగ్గరికి వెంట తీసుకొనిపోయి; పడుండబెట్టో—

“ఇప్పుడేవస్తా...” అంటో— కనుమరుగైంది. వెళ్ళనీలా. “రా...దగ్గరకు... ముందెవరో నువ్వు చెప్ప—” కసిరాడు... “ఇప్పుడెందుకా సాద— ఎవరు ఎవరై తేనేం? కావలసింది మీరు నాకూ, మీకు నేనూ— అంతేగా... యీగొప్ప రాత్రికి— కోరుకున్న వరంతో బలిగా...”

ఆమె అతని ప్రక్కనే చేరి అంది...

“అయితే ఒకళ్ళది గురించే ఒకళ్ళకెందుకులే! అవునా!”

“ఊ...”— కళ్ళతో అంగీకరించేసింది.

“అయితే... ప్రోద్బోయిందిగా పడుకో...” కాసేపటికి తన్నుదాను మర్చిపోతో అన్నాడు దత్.

కళ్ళ మూతలు పడుశూంతు— చూడ్యుడు పొడవ సాగాడ.

“ఆర్బేయ్... అప్పులవాణ్ణి...” అన్నాడు...

ఆమె సూచనలతో పులకరిస్తూ మొగ్గ తొడిగేసింది—

“పడుకో!” వాల్జడని పట్టుకు గుంజాడు...

నంచిన పూలకొమ్మలా వారిగి ఒళ్లో పడింది.

అతని ప్రక్కనే పడినట్టుపడి, విస్తరిస్తో శరీరాన్నీ —
పరుస్తో యశావనపు కోర్కెని — పడుకున్నట్టు పడుకుని —
ఆలింగనం రవ్వంత మత్తెక్కాక లేచి వెళ్లి సూర్యుని వెలి
గించి; రగిలే కోర్కె ప్రకారం తన గుండెలమీదకి అతణ్ణి
లాక్కుంది — లాక్కుంటో — బంగారు సంకెళ్లు వేస్తో —
పడుకుంది —

ఆ చీకటి గదిలో — ఆ గది చీకటికి ఓ పెద్ద కన్ను
లాంటి కిటికీలోంచి — దూరాన — దూరంగా — ఎంతో
దూరంగా — మరెంతో దూరదూరింగా — యెందుకో
ఎవరో రాల్చిన ఓ నక్షత్రంలాగా — ఓ ఆలోచన —
ఆ మెలో మెరిసింది.

దత్ నిర్భీతిగా నిద్రపోతున్నాడు...

మూతలు పడబోయే ఆ మె కళ్లు చీకటి తొలగించు
కుంటో తెరచుకున్నాయి.

ఓ మెరిసిన ఆలోచనలోంచి లక్షలోచనాల్తో ఆలోచ
నలు ఉద్భవించాయి.

అతని శరీరంనుంచి తన శరీరాన్ని — నిష్పలోంచి తీసిన
బంగారు ముద్దలాగా యినతలకు లాక్కుని, తిన్నగావచ్చి
సూర్యునికి స్విచ్ నొక్కింది.

దత్ చీకూ — చింతా లేకుండా నిద్రిస్తోన్నాడు...

రెండు — మూడుసార్లు ముఖంపెట్టి చూస్తో, నుదుటి
మీదా, నూనూగు గడ్డంతో గరుకెక్కిన బుగ్గమీదా, సిగ
రెట్ పొగకి నలుపెక్కిన పైనాల్మీదా ముద్దులు పెట్టేసింది.

గుర్తుకందు కొంటున్నకొద్దీ ఆమెలో అతనిపట్ల, నరా
లన్నీ పొమ్మసిలే అనుభవాన్ని వెలారుస్తున్నాయి...

అయినా నమ్మకం లేదు... 'తనవాడ'ని... ఆమెకి.

మనిషిని బోలిన మహా మనుషులుంటారు — పెద్ద
అనుమానం — ఆమె కీగళ్ళకు —

అని కిష్టమైన పురుషుడు తనవాడని నమ్మకం కుదిరే
చాకా స్త్రీ పడే బాధా, ఆపేదన, విరహానికీ — వెన్నెల
విట్టుడైనట్లుంటుంది — రాత్రికి వేళ్ళ వ్రాసే వీలునానూ
లాగా వ్రుంటుంది. వగ్గానికీ యీదురు గాలి గాడు చల్లపు
కాడెనట్లు వ్రుంటుంది —

గుర్తుకందినట్టే అంది అతని ముఖం — జారుకుంటోంది —
'తాళ లేనురా! వేళ ఆయెరా!' అనుకుంటో గబగబా పెళ్ళి
తన పెట్టె తెరచి - పెళ్ళినాటి ఫోటోతీసి, - తన నీడని చక
చకా ముందుకు సర్దుకుంటూ వెనక్కిత్రోసుకుంటూ — అతని
ముందుకు వాలుతో చెరుపుకుంది.

ముఖాన్ని పోల్చుకుంది — వేతికి తన వస్తువుని తనకి
పంపిన పైరామ్ కృతజ్ఞత చెప్పింది —

“భేషో... మీలో, మీరే! అంటూ ఒక్క ఉదుటున
చెలరేగిన మనస్సులో — అంతే!!

మకావనానికి; చెవ్విదండలాంటి కోర్కెని వేసేసి;
చేతిలో ఫోటోని, సుతారాన్ని పోగుట్టుకున్నట్టు విసిరి పారేసి —
అతని దగ్గరగా చేరి, తనలోని రక్తపు వేడితో అతనిగుండెలో
కోర్కెని వెలిగించి, మండించింది.

దాన్ బిగియూర బిగిచిపట్టి ఆమెను ఆశ్చేషించుకున్నాడు,

తనలో పూర్వం బలం బిరుసెక్కుతూంటే.

ఆమె నాన్యమైన తన లావణ్యాన్ని లాహిరీ తరంగాల్లో మున్నులు వేయించికో సాగింది.

సహించగాని వాసన శరీరంనుంచీ, నోటినుంచీ వేస్తోన్నా, అదే— ఓ వింత అనుభవంగా ఆస్వాదించ సాగింది.

ఆతణ్ణి కదిపి— కుదిపి, కొంపనుంచి దిగజారి పోనీ కుండా; తన మృగీక్షణా దృగంచల సదనాన్నుండి— దిగి పోనీకుండా పుది కృపర్చ సాగింది.

తనకు తెలీకుండా, తనేం చేస్తున్నానో— చీకట్లో— శరీరం యూనత్తు చిచ్చులా ఎలా ప్రజ్వలిస్తోందో— కోర్కె లేలా విజృంభించి చెరుముకిరాతి రన్వలే చిందుతున్నాయో తెలుస్తోనేవుంది—

కానీ, కళ్లు తెరవబుద్ధి కావటంలేదు.

తెలియని అనుభవం— తెలిసినట్లు— మత్తు తెరల్ని చింపుతో— తెలివితో పనిచేస్తోంది. మరుపు మధ్యా, మరుపు విరిగే మనసు మనస్సులో మధుర పూహల మధ్యా—

ఆమె, అతనితో తమిళీరా, కోర్కెని క్రొత్తక్రొత్తగా తీర్చుకో సాగింది.

అతనింత మైకంలో మునిగివున్నా, ఆమెకి కావల్సిన తస్తీ, మంటా, తృప్తిగా మండే మంటపాగా, సెగలుకక్కే సుంటు వెలుగుగా ఇవే ఆమెకు స్వర్గమంటోవుంటే నిజంగా— కోటి స్వర్గాలు అనంతకోటి స్వర్గసుఖమూ...

మధ్య— మధ్యా— సీరియస్ టాప్స్ మధ్య ఘరి లాంటి వికోలాగా— అతను కళ్ళు తెరిచి చూసి సూసు కుంటున్నాడు.

ఆమె చూడక పోవటంలా — ఆ కళ్ళలోని కైపు;
అదెలా జ్వలించేదీ, అతని మాననం ఎలా దాహం తీర్చు
కునేదీ....

చూస్తూ కేవలం, సంతోషించలేదు —
రెచ్చగొట్ట సాగింది పెదాల్ని — తన పెదాల్తో నొక్కి.
అరరాత్రి పూట ఆసహ్యంకీ, రోతకీ, చెండాలానికీ —
శారవం, గొప్పదనం, రాణింపూ, సౌందర్యం, తెలుగు, అమి
తం... వానరాత్రి అందులో —

ఆమె యెవరైందీ అతనికి తెలుసుకోక పోవటం ఓ
గొప్ప కన్నీనియెన్ను —

చాలా సేపటికీ, బాగా అలసినట్టయ్యాక —

“అబ్బ!” — ఎందుకో మూల్గాడు ధత్ ...

అతనలా మూర్ఖే సరికి —

“బాధగా వుందా!” — అతని చెంపలకి పెదాల్ని
రాస్తూ అడిగింది.

సమాధానం ఇవ్వకుండా, ఆమెనుండి ప్రక్కకి జారి —
ఒళ్లు తేలికైన అవస్థలోకి వచ్చేసి, మగతగా వుండిపోయాడు.
కొంచెం ఇంటర్వెల్ వచ్చింది.

క్లాక్ టవర్ మూడువ ఎక్తంచదవ సాగింది.

మళ్ళీ — మనసు — మరగపాగింది ఆమెకి...

అతనికి మెలకువ కల్గించమని రాత్రిని స్తుతించ సాగి
దామె... కనిపెట్టు క్షారొచ్చిని.

ఆకాంక్షా — ఆ సమయం ఆమెను ప్రోత్సహ పరుస్తు
న్నాయి.

యశావస మాదకత్వం 'సుఖం— సుఖం' అని మారాం
చేస్తోంది— సిగ్గుతెరలని ఛేదిస్తో... సాహసాన్ని ప్రేరేపిస్తో...
మెల్లగా మహానగరం ఆవులించి; ఒళ్లు విరుచుకుని; మే
లొక్కొంది—.

అతనికి మెలకువ వచ్చేసరికి తనమీద ఎక్కడ అస
హ్యన్ని —రోతనీ—వెళ్ళ గ్రమ్మతాడో నని కాస్త ముందే
లేచి వెళ్ళి; అందంగా—వయస్సుని గుబాళింపు చేసుకొందుకు
దొడ్లోకి వెళ్ళి పోయింది.

సూర్యుడొచ్చి అతన్ని లేపాడు... లేవలేక లేచాడు.
ఏడ్చిన గత రాత్రి—వ్యాపలంగా పుండి కిటికీగుండా.

దత్ — మేలొక్కగానే వెంటనే అక్కడనుంచి వెళ్ళి
పోదామని ప్రయత్నించబోయాడు.

కాని వెళ్లబుద్ధికాలేదు.

శరీరమంతా తేలికపడ్డా— చిరునొప్పులు...

“ఆమె యేదీ? వెళ్లేముందు చెప్పి పోవాలని; అది
గౌరవమైన పద్ధతని భ్రమ పడ్డాడు.

ఆమె అతని ప్రశ్న ననుసరించి త్వరగా రాలేదు ఎదు
టికి.

నిరీక్షిస్తూ— చేసేదేం లేక ఇల్లంతా కలయచూడ
సాగాడు.

తనపట్ల ఇన్నాల్టికి జాలి చూపిన సౌందర్యం తెల్ల
వార్షా తనతో గడిపిన సుఖం యెంతకీ కనిపించదేం?

ఆలోచిస్తూ యిల్లంతా చూస్తున్నాడు పూరికే...

ఆమె యింకా రాలేదు

అరాటం అతనితో హెచ్చింది....
కిటికీలగుండా ఇంట్లోకి యెండ్ వచ్చి పర్చుకుంటోంది
వెలుగుని- పులుముతో.

ఆ వెలుగులో- ఓ ఫోటో తలంక్కున మెరుస్తో కనిపించింది.
చుక్కన తీసాడు... ఎక్స్రే కళ్ళతోనే చూస్తోంటే;
గుండెలు గభిళ్ళు మన్నాయి... కళ్ళు చెదరినై...

గత జీవితం కలుక్కుమంది స్మృతి పథంలో.
“తనదీ... తన పెళ్ళినాటిది; ఇక్కడెందుకిలా పడుందీ;
రాత్రి తననివాడుకుంది ఎవరూ?”- సిచ్చెక్కినట్లు- ఇల్లంతా
చెడలిరిగాడు...

కనిపిస్తున్న మామానంత తను కొన్నదే! ఆశ్చర్యం
మహానం అయింది మనసులో. చేతిలో ఫోటో గజగజ వణు
కుతోంది.

“జాస్మిన్!”- పాతబడిన కోపం కుబుసం విడవడంతో-
నోరు పెరిలి- గంభీరంగా కేక పెట్టాడు...

గబగబా ఫోటోతో- ఇంట్లోంచి- దొడ్లోకి బొర
బడ్డాడు...

జాస్మిన్ ఎదురుగా వస్తోంది రోజహంసలాగా.
ఏదో చెన్నులో పొడిచినట్లయింది.
ఏదో జ్ఞాపకాలు గుండెను గిచ్చినట్లయింది...
ఆమె దగ్గరిగా వచ్చి, కళ్ళలోకి చూస్తో- గుండె
కాసుకుని నిల్చింది-

“నేనే... నేను మీ జాస్మిన్ నీ...” అంటోంది-

“నువ్వా... జాస్మిన్... ఉప్పా! డెంకట్రావ్తో లేచి
పోయావుగా ప్రేమించేనంటో... మళ్ళీ ఇలా ఎందుకు బ్రతుకు

తున్నావే? నాగుండలో చిచ్చు పట్టి; రాత్రేకి నున్న ఇలా
మోసగించి; ఎందుకు వాడుకున్నావ్? తెల్లవాల్లు నీ సొంద
ర్యంతో కప్పి; నాకు తెలివి లేకుండా చేసి; నన్ను తెల్సుకొనీ
కుండా మత్తుచల్లి; నీ చేతుల్లో - నీ కాగిట్లో - నీ కోక్కతో
నన్ను సలిపి పారవేసిన నువ్వు భార్యగా ఎలా నన్ను పొందా
లని పించింది... నిజంగా నువ్వు నువ్వు అంటూ ఒక్కతోపు
తోయ్యబోయాడు.

జాస్మిన్ కి తెలుసు చేయబోయే పనంతా.

ఆమె అతన్ని విడిచి పెట్టక గట్టిగా కాగలించుకో
సాగింది విషాదంగా బ్రతిమాలుతో.

“నన్ను పోనీ నువ్వు నాజాస్మిన్ వి కాదు. నిన్ను మర్చి
పోతో హాయిగా త్రాగి తిరిగనీ; ఊహ” అంటూ ఒక్క విదిలింపు
విదిలించాడు.

జాస్మిన్ పట్టు విడువలేదు. బలాన్నంతా కేంద్రీకృతం
చేసి దట్టంగా అతన్ని అలముకుంటో.

అతను చెడతిడుతో తన్ను తాను మాటలతో చిత్ర
పథ చేసుకుంటూ పెనుగులాడి వదులుచేసుకుని జాస్మిన్ ని ఒక
తన్ను తన్నాడు.

క్రిందపడ్డి జాస్మిన్ చరాలువ లేచి అతన్ని ఆక్రమించు
కోబోయింది.

అతను చిక్కిక గబగబా వెళ్లసాగాడు.

జాస్మిన్ వెంటబడి వచ్చేస్తుంటే; నీడకంటే చుట్టూ
చీకటిలాగ, చేతిలోని ఫోటో శక్తికొద్ది వినరేశాడు.

అతని పాదాలు పట్టుకోడానికి; ఆమె పడ్డా రేపూ

వస్తుంటే విసిరిన ఫోటో ఆమె మొఖాన్న పటనాలుగా గిచ్చి
నీ నెత్తుటి గీత గీసింది.

నెత్తురు చిమ్మింది- తూర్పు వాకిట్లో సూర్యుడొచ్చినట్లు
అయింది, అయినా జాస్మిన్ వూరుకోలేదు. లెళ్ళు చేయకుండా
దత్ వెంట నీడ లాగా... జాస్మిన్ - పురికింది.

త మ త మ నె ల వు లు

జ్యేష్ఠమాసం ప్రవేశించి వారం పైచిలుకైంది. రోహిణీకార్తె రెండో సాదంలో గడుస్తోంది. పడమటి చామరం సెగలు గ్రక్కుతూ విసురుతోంది. ప్రకృతి యావత్తూ బోసిపోయి వుంది. ఏలూరు కాలవగట్లమీది మామిడిచెట్లు మాత్రం బరువైన జహంగీరు మామిడికాయలతో వున్నాయి. నేరేడిచెట్లు రవ్వంత చిగురుపట్టి వున్నాయి. వాన రాకకోసం యెండిన చెట్లమీద వాన కోయిలలు కూస్తున్నాయి. ఉండివుడిగీ వీచే వడగాడ్పుకి తట్టుకోలేక వెర్రిగంగురెత్తి, రెక్కల్లార్చుకుంటూ పక్షిగణం నీటికోసం— నీడకోసం సంక్షోభిస్తూ తిరుగాడు తున్నాయి. చుక్క నీటికోసం నెటియలు, పడిన భూములు అంగార్యుకుంటూ నీరసంగా నిరీక్షిస్తూ వున్నాయి. కొత్తకాలవ నీటికి రైతులంతా రోజులు లెట్టుపెడు తున్నాడు. అక్కడక్కడ పొలాల మధ్య నూతులుతీసి, ఏతాం ద్వారా నీటిని తోడి ఆరుమళ్ళు పోశాడు. కొన్ని మెలకెత్తు తున్నాయి. మరెక్కణ్ణి నారుమళ్ళు భూమికి అంగుళమెత్తు పెరిగి, వడగాలి తెగలను తలూచావు తున్నాయి... నారుమళ్ళు

Page Missing

Page Missing

అధికంగా తనవార్ధిక్య ఎశలో కొడుకుద్వారా యెంతో సుఖాన్ని పొందటం జమగుతుందికదా అని అతనికి మిక్కిల మైన ఆశ. అలాగే కూతురు విషయంలో గూడా ఎన్నో తలపులు లేకపోలేదు. త్వరగా పెళ్లిచేసి, ఒకమంచి యింటికి కోడల్నిగా చేయాలని నిత్యమూ ఉవ్విళ్ళూరుతూ వుండేవాడు. తమ సంతానం వృద్ధిలోకి రావాలనియే తల్లిదండ్రులు ఆకాంక్షించి నుండా వుంటారు...? అలాంటి ఆశ- వూహలే గనుక లేకపోతే, ఆ సంగతం వృద్ధిలోకి రావటం మాట యెలాగున్నా, చితికిపోవటం మాత్రం అక్షరాలా సత్యం. ఏమిటో కొన్ని రకాల కోర్కెలు- ఆశలు- వూహలు మానవుణ్ణి కొంత కాలం బ్రతికిస్తూ వుంటాయి. చలించని హృదయాన్ని గూడా చలింపచేస్తూ వుంటాయి.

భూషయ్య ఇలా ఆలోచిస్తూ రచ్చబండ దగ్గరకు వస్తున్నాడు. ఒకశ్శిద్దరు కుర్రవాళ్ళు, ఆ నాటి వార్తా పత్రికను చూస్తూ- శంకరాన్ని గూర్చి రకరకాలుగా చెప్పుకుంటున్నారు. బరువుతో- యెదురీడే పడవలాగా- భూషయ్య నడుస్తున్న వాడల్లా, లంగరు వేసిసట్టు, తప్పున ఆగిపోయి, ఆ కుర్రవాళ్ళ సంభాషణని విన్నాడు. “తనకొడుకుని గురించే వాళ్ళు సంభాషిస్తున్నారని” సూటిగా వాళ్ళముఖాల్ని చూసి చూడటంతో నే గ్రహించాడు.

“ఏమిటిరా అది?” అనిభూషయ్య వాళ్ళను ప్రశ్నించక ముందే, అందులో ఒకడు-

“శంకరం తప్పాడు బాబాయ్!”- టపిమని అనేశాడు. భూషయ్య నిర్వీణుడయ్యాడు. బుర్రగిరిన కిరిగిరి. గొంతు

పిడచ కట్టుకు పోయింది. చేతిలో ములుగర్రప పట్టు నడిలింది. ఇంతెందుకు? గుండె బ్రద్దలైంది. కళ్ళలో వెలుగు క్షీణించింది...

“మీరు సరిగ్గా నెంబరు చూశారా!”— అనిగానీ,
“యేదా పేపరు? నన్నూ ఒక్కసారి చూడనీ!”— అనిగానీ
భూషయ్య అనలేక పోయాడు. ఆయన స్థితి, సరిగ్గా ఆ సమ
యంలో యెలావుందో వ్రాహతీతం... పైగా, ఆ కుర్ర
వాళ్ళిద్దరో ఒకడు పూరుకోక—

“మనయిళ్ళలో వారాలు చెప్పకుంటూ తిని, శంకరంబా
వతోపాటు చదివేడే సుదర్శనం వాడు ఫస్ట్ క్లాసులో పాసయ్యా
డు బాబాయ్!” మెచ్చుకోలు చెప్పేడు. భూషయ్య కళ్ళలో
కొడుకు శంకరం బదులు దిక్కు మొక్కు లేక నా అనే ఆస్తులు
లేక ఆత్మీయులూ కడువైపరును నికృష్టమైన జీవితాన్ని గడిపి తుద
కు బి.ఏ పాసయిన సుదర్శనం తళుక్కున మెరిశాడు. “తన పట్ల సుద
ర్శనం కృతజ్ఞత చూపుతున్నట్లు మీ దయవల్ల మీ ఆశ్రయం
ఆదరాభిమానాలవల్లనూ పరీక్ష పాసయినానని చెప్పుతున్నట్లూ
— నా జీవితంలో బ్రతకటానికి విలువను చూపించారని తృప్తి
చెందు తున్నట్లు — యెప్పటికైనా మీరు చేసినని సహాయానికి
నేను నా ముగం తీర్చుకుంటానని బాస చేస్తున్నట్లూ— “నన్ను
దీవించరూ!”— అని తన పాపాలపై మోకరిల్లినట్లూ ఒక్కటి వై
కాలం భూషయ్య స్వన్నసుఖాన్ని అనుభవించాడు... హృద
యం జలదరించింది. నయనాలు చెమ్మగిల్లినయి, ఒక వైపు కన్న
సుతున్నపై కోవమూ— చేయక దైపు ఒక నిర్భాగ్యునివల్ల కోలి
—దమూ— నాను సూతీ— సంతోషం... భూషయ్య, యీ రండి

టి సంఘురణలో సతమతమవుతూ—పరిష్కారం గాని, పరు
త్సుకత్వంతో యింటి గుమ్మం తొక్కాడు...

వసారా అంతా సీరవంగా— నిశ్చలంగా— నిశ్శబ్దంగా
వుంది. శంకరం ఒక బల్లచివర దిగులుగా కూర్చొని తను కష్ట
పడి చదివిన చదువును నెమరుకి తెచ్చుకుంటూ కన్నీరు కారు
స్తున్నాడు. అతని కెదురుగా నిశ్చల నిరీహనేత్రాలతో, తను
పెట్టుకున్న ఆశలు అడియాశలు అయినయ్యే అనే ఆందోళన
తో కొడుకుని అవలోకిస్తోంది. పెళ్లి డుకొచ్చిన భారతి, ఒక
గుంజ కానుకొని తన అన్నగారి మనోవ్యధను పాలు పంచుకుం
టూ వియుక్తాలోచనలతో కలనరపడుతోంది.

ఈ నిర్వేదావృతమైన వాతావరణాన్ని -భూషయ్య గ
మనిస్తూ ఆకు జోడుని గడ వుంచి క్రిందగా విడుస్తూ తలపాగ
విసుగ్గా తీసి, బల్ల మీదకు విసురుతూ—

“మన కష్టాల్ని వాడు గుర్తించ లేక పోయినప్పుడు
వృధాగా పరీక్ష తప్పినందుకు విచారించి యేడిస్తే ప్రయోజన
మేముంది?” -భార్య నుద్దేశిస్తూ అన్నాడు...

తండ్రి అలా తల్లిను దేశిస్తూ అన్నదానికి ఆధారం యెవ
రైయున్నదీ శంకరానికి తెలుసు; ఊరుకోలేక పోయాడు.

“నేనూ, కష్టపడే చదివాను నాన్నా!”— తను పడిన
శ్రమనంతా గుర్తు చేసుకుంటూ ఆవేదనతో జవాబిచ్చాడు.

“ఏంలాభం ప్యాసయ్యావామరి!” పెదవి విరుస్తూ లోని
కేగాడు; చదివితే ప్యాసయ్యే తీరాలని ఆయన సమ్మకం.

“దానికి నేనేంచేయను?” శంకరం బల్ల దిగాడు.

“ఇంకా యిప్పుడు నువ్వుచేసేదేముంది? అఘోరించు.

నీకోసం నానా గడ్డికరచి-కోరినపుడల్లా అయిదులూ-పదులూ యిర్మవెలూ యిచ్చాను. యెలాగో నా కష్టాన్నీ- శ్రమనీ గుర్తించి యీబి.వ. అయిందనిపిస్తావనుకున్నాను. ఇక్కడ నా దుస్థితిని -నా నిరాశని నాకే అంట గట్టావు...”

భూషయ్య గొంతు గాద్దదిక మైనది. కళ్ళు తుడుచు కున్నాడు.

“నాన్నా మీరలా అంటే నేనేం చెప్పగలను?”

-శంకరం దగ్గరగా వెళ్ళి ప్రాధేయ పూర్వకంగా “నుళ్ళీ చదువుతా నాన్నా! అహర్నిశలు నీ మాట ప్రకారమే కష్టపడి చదువుతా నాన్నా ఈ సారి తప్పకుండా పాసయ్యేట్లు చదువుతా నాన్నా!...”

పూర్తిగా తను నిశ్చయించు కున్న గట్టి విషయాన్ని బలంగా చెప్ప లేక పోయాడు... ఎంతో వేదన గొంతులో సుళ్ళుతిరిగి ముద్ద కడుతోంది. యేదో బాధ కళ్ళలో నీళ్ళతో కలిసి మండుతోంది. శంకరం వూగి పోయాడు.

“ఇక నావల్ల కాదు. నీవేమి చెప్పనవసరం లేదు. భార తికి పెళ్ళి చేయాలి. ఇంకా దాన్నెంత కాలం అలా వుంచను. యేదోవిధంగా యీయేడన్నా దాన్నొకయింటివాన్ని చేయాలి. నీచదువుకి అంతరాయం కలిగిస్తున్నానని నీవేమనుకున్నా సరే నేను మాత్రం యిక చదివించలేను. ఇక నీజీవితాన్ని గురించి నీవే ఆలోచించుకో! ఇక నా వల్ల కాదు.”

భూషయ్య నిష్క్రమణగా చెప్పి అక్కడ నుంచి నిష్క్రమించాడు. శంకరం మూసవదనంతో తన గదిలోకి వెళ్లాడు. కొడుకు మనస్సు కష్టపడిందని తల్లి బెంబేలు పడింది అన్నయ్య

గతేమిటని భారతికి పెద్ద భయం వేసింది. తనమూలంగా అన్నయ్య చదువు ఆగిపోవలసి వచ్చిందని, యెలా పెళ్ళవుతుందోనని భారతి చాల దిగులు పడింది తీవ్రంగా యోచిస్తూ.

ఇంతలో శంకరం తన గదిలోంచి ఒక చిన్న సూటు కేసుతో వసారాలోకి వచ్చాడు.

“అన్నయ్య వెళ్ళిపోతున్నాడే! ఎక్కడికి?” తనలో తానుగా భారతి అనుకుంది. తల్లికూడా — ఎక్కడికీ వీడు పోతున్నాడు? అనుకున్నది.

అడగటానికి నోరు గాక భర్త నుద్దేశిస్తూ కడివెడు దుఃఖంతో —

“ఉన్న ఒక్కణ్ణి యిలా అని మారంచేసుకుంటే యింకెవరినన్నారు మనకి. వెళ్ళొద్దని చెప్పుదురా!” సజల నేత్రాలతో ఆ మాతృమూర్తి అంది.

“ఇక చాల్లేగాని నోర్చుయ్. ఇలా అనీ అనీ అనే వాణ్ణి యింతచేశావు. నీ గారాబం మూలంగా గాదూ వాడి చదువిలా నాశనమైంది. వీడి తోచదివిన ఆ వారాలబ్బాయి — సుదర్శనం నిక్షేపంగా పాపైయ్యాడు. వాడికున్న తెలివికూడా లేదా! యెందుకూ పుట్టాడు? కడుపుచేటు” అతనలా అంటూండగా భార్య అందుకుని —

“యేడ్చేవాణ్ణి యింకా యేడ్చించటం మీకు సరదాగా వుంటుందనుకుంటానే?” — అంది... “ఇకవూరుకొండి” అన్నట్లు లోపల-లోపలగా — సూచిస్తూ —

“నిజంగా వాడికి చదువుమీద శ్రద్ధ గనుక వుంటే, బ్రత కాలనే పట్టుదలే వుంటే యిందాకణ్ణుంచీ యిన్నిమాటలంటు

న్నాను గదా! చీమ కుట్టినట్లయినా వుందా? కరుకుదనం వున్న వాడెవడైనా యిలా మూగ మొద్దులాగా నిలబడి వుంటాడా! సిగ్గుయెక్కువ రెండూ లేవు. పొరుషం వుండాలి, మొగజన్నమెత్తిన తరువాతను ముందుకు నడిచి, భవిష్యత్తులో ఒకమనిషిగా బ్రతికి పేరు ప్రఖ్యాతులు తెచ్చుకోడానికి ప్రయత్నించాలి. అంతేగాని యెందుకూ పనికిరాని వాజమ్మలాగా, గాజులు తొడిగించుకొని కూర్చోటంగాదు. అసలు యిన్ని మాట లంటున్నా కదిలాడా?”

భూషయ్య, శంకరం హృదయాన్ని తూట్లుపడేయ సాగాడు. గమ్యస్థానమేదో తెలియని జీవితానికి, చాతనైనంత వరకు ఆధారం— వెలుగు— పరువు— విలువ— వగైరాలు ఆర్జించటం కోసం బయలుదేరిన శంకరం మెల్లి నడకతో వీధిగుమ్మం మెట్లెక్కిాడు. అంతవరకు వులుకూ పలుకూలేని శంకరం— “వేళ్ళొస్తా” నంటూ మ్రొక్కినా— వరమీయని వేల్పులాంటి తండ్రికి— ఆతరువాత, తల్లికి, చెల్లెలికి చెప్పి గబగబా వీధిలోకి అడుగుెట్టి స్నేహనువైపు పురోగమించాడు.

మాతృమూర్తి మమకార హృదయం బాధతో నిండిపోయింది. భారతి కంటతడిపెట్టింది. భూషయ్య విరక్తిగా “ఛీ...” అనుకున్నాడు; ఎందుకో? ఎవరికీ అవగాహనకాలేదు.

“తను అన్నమాటలు కొడుకు హృదయాన్ని గాయపర్చి వుండవచ్చు. పొరుషాన్ని తెప్పించి యిల్లు వదిలేటట్లు చేయగల్గాయి... అయినా ఫర్వాలేదు, వాడు యెక్కడికైనా పోయి, బాగా చదువుకొని, గొప్పవ్వాడైనతరువాత వాడంతట

వాడే కన్నపించి తీరుతాడు... అప్పుడు తనకెంతో ఆనందంకల్లుతుంది. ఇలా భూషయ్య తదుపరి అనగా అనగా ఒక రాజు కృత్యాన్ని గూర్చి సమీక్షించు కున్నాడు. శంకరం బాగోగుల కోసం తండ్రిగా తనేం చేసినా లోకం హరిస్తుందని భూషయ్య విశ్వాసం... నిజమే కావచ్చునేమో! ...శంకరంలో రేగిన యీభీభత్స వాతావరణం యిలాంటి మార్పుని కల్గిస్తుందని యెవరు పూహించాడు?

ఈ సంఘటన యిలా జరిగి దాదాపు అయిదు సంవత్సరాలు నిర్విరామంగా గడచినయి.

ఈ అయిదేళ్ళ కాలంలో ఆగ్రామ పరిస్థితులన్నీ తారుమార్చినయి. శంకరం అలా వెళ్ళిపోయిన పిదప అతని తల్లిదండ్రులు కొంతకాలం బాధపడ్డారు. ముఖ్యంగా అతని తల్లి మనోవ్యాధి పీడితురాలైంది—

ఇప్పుడు శంకరం యెక్కడున్నాడో తెలియనిస్థితి ఆ వృద్ధ దంపతుల హృదయాన్ని కలవరపెడుతోంది— కొన్నాళ్ళ క్రితం రివాజుగా గడిచే రోజులు, యెదురు తిరిగి— పగబట్టి కాటుకోసినయి భూషయ్య జీవితాన్ని— అర్థంలేని ఆటుపోటుల కు మంచి కాస్తా ఒక్క సారిగా చెరినట్లు ఆ గ్రామం దురదృష్టానికి పాల్పడింది. ఒక విషయం ఆ పూరినంతటినీ విషంతో ముంచేసింది. విషమపరిస్థితులు యేర్పడి పూరు రెండుగా చీలిపోయింది. హింసాచరణలు రోజు రోజుకీ మితిమీరటం మొదలెట్టినయి. బలగంగల భామందులు—పీడిత ప్రజానీకాన్ని యేదో— ఆశతో తమవైపు చేర్చుకుని ఆడకత్తెరలో వక్కని నొక్కినట్లు నొక్కసాగారు.

ప్రతి చిన్నవిషయం దగ్గరా చేతి కర్రలు మ్రోగేంత పరిస్థితి యేర్పడింది. కొంగతనాలు- దోపిడిలు రేగినయి. ఎవరో దుర్మార్గులు చేస్తున్నారని అనుమానించడం, దెబ్బలాటకు దిగటం- తెల్లవాడూ- పగలల్లా కొట్టుకోవటం. ఇలా జరిగే నిత్యసంఘర్షణలో యెన్నో వ్యక్తిగతాభిప్రాయాలున్నాయి.

ఇలా గ్రామం రావణాసురుని కాష్టంలా తగలకుతున్న తరుణంలో భూషయ్య తన పదువూ-ప్రతిష్టల్నీ, పొలమూ-పుట్టనూ ఇష్టం వచ్చినట్టుగా చేతులారా ధ్వంసం చేసుకున్నాడు... ఆ పూళ్ళో యేర్పడిన రెండు పార్టీలలో ఒకదానికి రెండోరకం నాయకుడై కూనీకేసులు జరిపించాడు. పల్లెటూరు పరిస్థితులు ఒక్కోమారు చాలా వుధృతంగా చెలరేగుతూవుంటాయి. భూషయ్యకు తెలియకుండా, అతను చేసిన పాపం బద్దలవడంతో కటకటాల గదిలోకి తోయబడ్డాడు. ఉన్న ఆ రెండు ఎకరాలు కుమారుని చదువుకోసం చేసిన అప్పకి- సంసారానికి- పొలానికి ఖర్చు నిమిత్తం నోట్లు మీద తెచ్చిన సొమ్ముకి- తన తెలివి తక్కువ పట్టుదలకి- వుద్రేక పూరిత మైన కక్షలకి- కోర్టు లంచాలకూ- పీడల ఫీజులకీ- పోలీసువాళ్ళ ఖర్చులకీ ఆహుతి గావించ బడింది. ఇకపోన, మిగులింది ఆ తరతరాలనాటి పెంకుటిల్లు... అందులో భూషయ్య భార్య రంగమ్మయిప్పుడు కన్న కూతుర్ని కన్నుల్లో భద్రపర్చుకుని కాపురం చేస్తోంది.

భర్త జైలుకి వెళ్ళి యెలా లేదన్నా మూడు సంవత్సరాలు దొరిగినయి, అసలు భూషయ్యకు వురిశిక్ష పడింది. ఈ

మాట వినేసరికి రంగమ్మ గుండెలు గుభిల్లు మన్నాయి. వున్న నగలూ- నట్రా అబద్ధపు సాక్షులకు యిచ్చి ఆ పురి తప్పేలాగు చేసుకొంది. తీరా జైలుశిక్ష మాత్రం ఆరు సంవత్సరాలు పడింది.

తల్పుకున్నప్పడల్లా ఆ తల్లి కూతుళ్ళకు బాగా బ్రతికిన రోజులు యెంతో మంచివిగా తోచేవి.... అవును గడచిన రోజులు యెప్పుడూ మంచివే!!...

ఇంకా యెలా లేదన్నా భూషయ్య రావటానికి మరి మూడు సంవత్సరాలు పడతాయి... అంతవరకూ భారతి పెళ్ళికి ఆగి పోవాల్సిందేగా!

ఒకవైపు భర్త కోసం, మరొకవైపు కొడుకు కోసం వేరొకవైపు కూతురు వివాహంకోసం ఆ రంగమ్మ నిత్యమూ పరితపిస్తుండేది. పూట గడవటం యమయాతనగా వుంది. వారక్యం వల్లనే గాక, మనోవ్యాధివల్ల గూడా ఆమె నానా టిక్కి- కృశిస్తూ కృంగిపోతూంది. ఈ దుర్భర స్థితిని పడే పడే గమనిస్తున్న భారతి ఆవేదనలలోనూ ఆలోచనలలోనూ మ్రగ్ని పోతుండేది, ఏవోభావాలు పూహలోకంలో ప్రవేశించి భారతిని యేడిపిస్తుండేవి.

...ఒకనాటి రాత్రి పట్నం నుంచి వచ్చి వెళ్ళిపోయిన రైలు లోంచి ఒకయువకుడు దిగి తన స్వగ్రామానికి యెన్నాళ్ళకో సంతోషపడుతూ నడుస్తూ వస్తున్నాడు.

వాస్తవంగా ఆ యువకుడు ఆ పూరువిడిచి పెట్టి చాలా కాలమైంది. చీకటిలో నడుస్తున్నప్పటికీ యెంతోమార్పు అతని కళ్ళకు అగుపిస్తూంది. గతజీవిత చరిత్ర తలమమంటుంటే యెంతో

బాధవేసింది. ఇప్పుడతడు స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలుగల మనిషి. ఒక్కొక్క అడుగు ముందరకు వేస్తు చీకటిని చీల్చి నడిచి వస్తుంటే యెన్నడో వదులుకున్న తల్లి తండ్రులు జ్ఞప్తికి రా సాగారు.

ఇకనుంచి వాళ్లను తన వద్దనే వుంచు కొనాలని కోరిక కలిగింది.

అతను చెరువు గట్టుమీదుగా నడిచి పూల్లోకి ప్రవేశించాడు.

ఒకప్పుడు ఆశూరి బజారులన్నీ దుమ్ముతో నిండి వుండేవి. వర్షం కురిస్తే బురుదతో రొచ్చు రొచ్చుగా వుండేవి. పంచవర్ష ప్రణాళికల పువ్వుమా అని అలావుండే వీధులన్నీ రోడ్లుగా మారినయి. విద్యుద్దీప కాంతులు పూరంతా అలుము కొనిపోతూ ప్రకాశిస్తున్నయి. ముససబుగారి మేడలోనూ—పంచాయితీబోర్డు ప్రెసిడెంటుగారి డాబలోనూ— రేడియోలు మ్రోగుతున్నయి. దేవాలయం గోపురంమీద ఒక పెద్ద దీపం వెలుగుతోంది. ఆలయ మండపం ఎదురుగావున్న ఖాళీ స్థలంలో ఒక గ్రంథాలయం కట్టించారు. దానికి దక్షిణవైపుగా వున్న ముససబుగారి వాములదొడ్డిని బాగుచేయించి ఒకపార్కు తయారుచేశారు. అందులో దేశనాయకుని విగ్రహం ప్రతిష్ఠింప చేశారు. గ్రంథాలయంలో వున్న రేడియో గ్రామస్థుల కార్యక్రమాన్ని ప్రచారం చేస్తోంది. ఆ కబుర్లు విశేషాలు వింటూ గ్రామీణులు మండపంమీద చతికీలబడి వున్నారు. శంకరం— ఆయువకుడు యిలా మారిపోయిన తన పూరుని ఆశ్చర్యంగా చూస్తూ తన గుమ్మంలోకి అడుగు

పెట్టి మెల్లిగా తలుపు తట్టాడు... భారతి వచ్చి తలుపు తీసింది. ఆశ్చర్య పడింది... నమ్మలేక “అన్నయ్యా” -భారతి అతని ముఖంలోకి చూసింది. శంకరం అక్కడనుంచి మెల్లిగా వంటింటి గుమ్మం దగ్గరికి వెళ్లి చూశాడు. ‘అమ్మా అమ్మా’ అంటూ పిల్చాడు. ఎదురుగా, ఒక చిమ్నా మండిగంమీద హీన కాంతిని వెదజల్లుతోంది. దాని వెలుతురో అతని తల్లి రంగమ్మ ఒక చినిగిన విస్తరిలో, వుడికీ వుడికని అన్నపు కరుళ్లను చిమ పుతూ, యేదో ఆధరువుతో యెంగిలి పడుతోంది. తలంతా ముగ్గుబుట్ట చందానైంది. కాళ్ళూ- చేతులు తోటకూరకా డల్లా వడలిపోయి వున్నాయి. శరీరమంతా శుష్కించి పోయింది. కళ్ళు లోతుకుపోయినాయి. బాధామగ్న మానసురాలైన రంగమ్మ తన పరితప్త జీవితాన్ని ఒక చినిగిన ముతక చీరెలో యెవరికోసమో శ్రద్ధగా- భద్రంగా -భక్తితో దాచుకొంది. నుదుట దమ్మిడి అంత కుంకుమ బొట్టు, పతిభక్తిని నిరూపిస్తూ పెట్టుకొని వుంది.

అలాచూస్తున్నకొద్దీ శంకరం గుండె ద్రవించ సాగింది. భారతి స్థితి- ఆకారము- అందమూ- కళా విహీనములై వున్నాయి. శంకరం ఒక్కసారి తన సంసారాన్ని తలుచుకున్నాడు...బొటబొటమని కన్నీరు రాలింది. రంగమ్మ -భారతి కూడ కళ్ళు తుడుచుకున్నారు... కానీ, అంతలోనే మరో పెను బాధ కలుక్కుమంది. తల్లి -కొడుకు అలా పూర్వపు సంగతుల్ని చెప్పకుంటుంటే, భారతి వంట చేసింది. ఆ రాత్రి చెల్లెలి వంటతో శంకరం చెయ్యి కడుక్కున్నాడు... పడుకోబోయే ముందు, శంకరం తల్లి దగ్గరగా కూర్చోని-

“ఇక నువ్వు ఇలా వుండనవసరం లేదమ్మా” అన్నాడు.

“ఏం?” అంది తల్లి. శంకరం తన వుద్యేశ్యాన్ని చెబుతూ “నాకున్న స్నేహితుల సహకారంతోనూ ఆత్మీయుల ఆదరాభిమానాలతోనూ యెలాగో బి.ఏ. పూర్తి చేశాను. పట్నంలో ఇప్పుడు ఉద్యోగం చేస్తున్నాను. అన్ని వసతులు వున్నాయి. నేనక్కడా మీరక్కడా వేరు వేరుగా వుండనక్కరలేదు. అంతా సమిష్టిగా వుండొచ్చు. అందుకనే తీసుకపోదామని వచ్చాను...” అన్నాడు...

ఇలా అతను చెబుతూనే తండ్రి కోసం చాలాసేపు యెదురు చూశాడు. అప్పటికే చాలా ప్రోద్బలపోయింది. తండ్రి మాత్రం యెంతకీ రాలేదు. తల్లిని అడిగాడు... ఆమె గుండె గాయమయింది. అతని గుండె జల్లుమంది. వైన మడిగిందే తడువుగా, కొడుక్కి, తల్లి, పూసగుచ్చినట్లు చెప్పింది.

శంకరం వణికిపోయాడు. తండ్రికి పట్టిన దురవస్థకు అతను తల బాదుకున్నాడు. ఏడ్చాడు. బాగుపడవలసిన సంసారం చితికి పోవటం గమనించి విచారపడ్డాడు. అంతకంటే ఏం చేయటం? కాసేపటికి తేరుకోగల్గాడు.

“చూడమ్మా! నేను వచ్చేంతవరకూ, వూహించలేనంత దుస్థితిని అనుభవించావు. ఇక మనకాగతి పట్టదు. హాయిగా పట్నంలో వుందాం. నాన్న విషయం కూడ అక్కడికి పోయిన తరువాత ఆలోచిద్దాం.” అంటూ చెప్పాడు మనసు విప్పి.

“అయితే యీ యిల్లు నేంచెయ్య మంటావ్?”

“అమ్మి వేద్దాం...”

“అమ్మటమా! నేను-మీనాన్న బ్రతికి వుండగా అలా జరగటానికి ఏలేదు”

“మరి తాకట్లా- అప్పలా- యెలా తీరుతాయి చెప్ప...”

“అందుకని తరతరాలనుంచి అంటి పెట్టుకొనివున్న నిక్షేపమైన యింటిని అమ్మమంటావా?”

“మరేం చేయమంటావో చెప్ప...”

“ఏదైనా చేసుకో! యిల్లు మాత్రం అమ్మటానికి వీలేదు...”

ఇలా తెల్లవారూ — తల్లీకొడుకులు ఆ యింటి విషయంలో, అప్పలు తీర్చే నిమిత్తం సంఘర్షణ పడుతూనే వున్నారు. కానీ, విషయమెంతకూ పరిష్కారం కాలేదు.

భళ్ళున తెల్లవారింది. సూర్యుడు పొడిచాడు. శంకరం వచ్చాడని వూళ్ళో పొక్కింది. ప్రొద్దు యెక్కువవుతున్న కొద్దీ-అప్పలవాళ్ళు గుమ్మం తొక్క నారంభించారు.... యెక్కువ బాకీదారుడైన రాజయ్య చొరవ చేసుకొని శంకరాన్ని పక్కరించాడు.

కుశల ప్రశ్నల్లోంచి తేలి బాకీ నిషయం యెత్తాడు... శంకరానికి యేమి జవాబివ్వాలో తెలియలేదు. ఊరుకున్నాడు. రాజయ్య మళ్ళా అడుగుతూ— “ఇల్లు అమ్మి నా బాకీ తీర్చరాదూ!” అన్నాడు.

రంగమ్మ ఒళ్ళు మండిపోయింది. శంకరం చూస్తూ వుండి పోయాడు. నోరు పెగలటం లేదు... రాజయ్యకు ఆ వాతావరణం నచ్చలేదు. దారినపోయే సలుగుర్ని ప్రోగుచేశాడు. రండాగొండిగా బాకీ తీర్చమని ఒత్తిడి చేయ నారంభించాడు. రంగమ్మ యిల్లు అమ్మటానికి ససేమి అంగీకరించటం లేదు.

“ఇన్నాళ్ళబట్టి మీయింట్లో కాపురం చేసినందుకు యిందులోనే చావాలిగాని, మరో యింటి గడప తొక్కను.” అంటూ ఆమె నొక్కి పల్కుతోంది. శంకరం అప్పలనాళ్ళ తాకిడికి తట్టుకోలేక అమ్మివేయాలనే దృఢ నిశ్చయంతో పున్నాడు. ఎల్లాగైనా తన రంగడను కొండంత చేసి, ఆ పెంకు టింటిని కాజేయాలని, రాజయ్య పన్నాగాలు పన్నసాగాడు. యెత్తుకు పైయెత్తు వేయటం ప్రారంభించాడు.

అప్పటికి పుదయం పది గంటలైంది. శంకరాన్ని, చేరిన పూరి వాళ్ళంతా యింటిని వేలం పాటలో పెట్టమని బలవంతం చేస్తున్నారు. రంగమ్మ అలా వల్లకాదంటోంది. అప్పటికప్పుడు డబ్బు కావాలని శంకరాన్ని, రాజయ్య నానా హీనమైన మాటలు అంటూ చిత్రవధ చేస్తున్నాడు.

ఇంతలో పాలబండి కూతకూసి వెళ్ళిపోయింది. ఆ బండిలో ఒక వ్యక్తి దిగి వచ్చి యీ జన సమూహంలో చేరి—

“ఏమిటిదంతా?” అంటూ ఆరాగా అడిగి, మనుష్యుల్ని తప్పుకుంటూ ముందుకి పోతున్నాడు. కొందరు అతని ప్రశ్నకు సరిగా జవాబు చెప్పలేదు. మరికొందరు విసుగుదలను చూపారు. కొందరు తెలిసినా, తెలియదన్నారు. ఆ వ్యక్తికి ఆదుర్దా యెక్కువై యిక యెవర్నీ అడగక, సరాసరి శంకరం వద్దకు వెళ్ళి, చిరునవ్వు నవ్వాడు....శంకరం తెల్లబోతూ కాస్త కాస్త గుర్తిస్తూ...“నువ్వు...నువ్వు...సుదర్శనం..” తడబడ్డాడు. సుదర్శనం ఆ వ్యక్తి—

“నేనేరా...అప్పుడే సుర్చిపోయావుట్రా” — యెంకో

స్నేహ వాత్సల్యంతో అన్నాడు... శంకరానికి, ఇలా సుదర్శనం రావటంతో క్రొత్త బలమేదో వచ్చింది. దిగజారి పోతున్న ధైర్యాన్ని పుంజుకున్నాడు...

“యేమిటీ జనమంతా యింటిముందు” వివరాల్ని అడిగాడు సుదర్శనం తెలిక.

తన ఆందోళనను వ్యక్తపరుస్తూ శంకరం అంతా చెప్పాడు రంగమ్మ యింతలో చేరువకు వచ్చింది. సుదర్శనానికి తనగోడుని చెప్పకుని ఏడ్చింది. రాజయ్య వుద్రేకంతో తన విషయాన్ని తెలుపు కున్నాడు.

సుదర్శనం— వకీలు కాబట్టి చాలాసేపు ఆలోచించి, “మీ బాకీ ఎంతండి?” అని అడిగాడు రాజయ్యని.

రాజయ్య కొన్ని కాగితాలు తీసి తన కెంతబాకీ వడి వున్నదీ చెప్పాడు.

జనమంతా తెల్లబోయారు.

శంకరం తలవంచు కొన్నాడు— ఎంతో అనమానంతో రంగమ్మ ముఖం చాటుచేసుకుంది.

వెంటనే సుదర్శనం తనజేబులోంచి చెక్కు పుస్తకం తీసి, చెక్కోకటి వ్రాసిస్తూ—

“సరిపోయిందా మీ బాకీ...” అన్నాడు. రాజయ్య అదిరి పోయాడు. జనమంతా ఆశ్చర్య పడ్డారు. సుదర్శనాన్ని జనం మెల్లగా గుర్తించారు. “మనవూళ్ళో వారాలు చెప్పకునితిన్న కుర్రవాడే! యిలా పెద్దచదువు చదివి వృద్ధిలోకి వచ్చాడు”— రకరకాలుగా అనుకున్నారు తరువాత—తరువాత—...

కూలబోతున్న తన సంసారాన్ని జాలిదల్చి నిలబెట్టి

నందుకు రంగమ్మ చేతులు జోడించింది— తరువాత, జనమంతా విడిలిపోయిన తరువాత సుదర్శనం, తా నెలా యీ లాయరు చదువు చదివిందీ, తెలియజెబుతూ “చూసిపోదామని వచ్చా” నన్నాడు. ఆ వుండటం— వుండటం సుదర్శనం ఒకవారంరోజుల పాటు వుండిపోయాడు.

కాలంగాని కాలంలో కోయిలకూత వినిపించినట్లుగా తరుణంగాని తరుణంలో భారతి మనస్సు సుదర్శనంపట్ల లగ్నమై పోయిందనే విషయం శంకరంతోబాటు, రంగమ్మ కూడా గ్రహించింది.

తన వ్యక్తిగత పుద్గేశ్యాన్ని యెరుక పరుద్దామని ఒక నాడు సుదర్శనం, శంకరాన్ని పిల్చి, మనసులోవున్న మాట మందహాసంతో చెప్పాడు.

శంకరం నవ్వి పూరుకోలేదు. తల్లితో చెప్పాడు... ఆమె, అలాగే నాయనా!— అని తృప్తిపడింది. రెండు సంవత్సరాలు దాటి మూడో సంవత్సరం కూడా తేలిగ్గా దాట బోతోంది.

మళ్ళీ వేసవి వచ్చింది—

సుదర్శనం కోర్టుకి సెలవు లివ్వుటంతో శంకరం దగ్గర కొచ్చాడు. ఒక నెల రోజుల పాటు సెలవు పెట్టి స్వగ్రామాని కొచ్చాడు. తన పాత కాలపు పెంకుటింటిని శంకరం మేడగా మార్చటానికి శ్రమపడి సఫలీకృతు డయ్యాడు...

ఇలా వుండగా—

ఒకనాటిరాత్రి బాగా ప్రొద్దోయిన తరువాత ఒక ఆరడు గుల భారీమనిషి, రైలు దిగి యెకా యెకీగా నడిచి వచ్చి, ఆ

వూరి పోలి మేరలోకి అడుగు పెట్టి ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచాడు... నెమ్మదిగా గ్రామంలోకి వచ్చాడు... అప్పటికి వూరంతా బాగా సద్దుమణిగింది. విద్యుచ్ఛక్తులు, శ్రీ శ్రీ గేయాలలాగా వెలుగు బరువుని మోస్తున్నాయి. ఆ వ్యక్తి నెమ్మదిగా కొన్ని వీధుల్ని దాటి, ఒక విశాలమైన వీధి మధ్యకొచ్చి ఏ యింటి కోసమో వెతుకుతున్నాడు. ఈ అవ్యక్తాన్వేషణలో అతను నిమగ్నుడై వుండటం— ఒక బజారు కుక్క చూసి, కొత్త వ్యక్తిని వూరికి పరిచయం చేసే నిమిత్తం, తన సొమ్మంతా పోయినట్లుగా అరవటం మొదలెట్టింది. అక్కడికి మరో రెండు గ్రామ సింహాలొచ్చి దాని గొంతుకకు వంతపలక నారంభించినాయి. వున్నట్లుండి కుక్క లరుపులు మిక్కుట నాయి. ఆ గలభాతో వుక్కపోతకి ఆరుబయట చల్లగాలి పీలుస్తూ పడుకున్న గ్రామస్థులు నిద్రలేచారు. చుట్టు చూశారు. ఒక దీప స్తంభంనద్ద బాగా పెరిగిన గడ్డంతో— మాసిన బట్టలతో—అచ్చంగా జైలునుంచి విడుదల చేయబడిన మూడో తరగతి ఖైదీలాగా వున్నాడు. చేరువలో కుక్కలు చేరి అతన్ని యెటూ కదలనివ్వకుండా చేస్తూ అరుస్తున్నాయి. అతను తప్పించుకోలేక, నిస్సహాయస్థితిలో వున్నట్లు తల వంచుకుని నిలబడివున్నాడు. చూసిన జనం “దొంగ-దొంగ” అని అరిచారు. సుదర్శనం— శంకరం వులిక్కిపడి లేచి, రంగమ్మగార్ని, భారతిని నిద్రలేపారు. జాగ్రత్త అని చెప్పి, శంకరం, సుదర్శనం వీధితుల వ్రతీసుకొని బజారులో కొచ్చారు. జనం వైపుకి నడిచారు.

అప్పటికే కొంతమంది ఆ వ్యక్తిని గుచ్చి గుచ్చి ప్రశ్న

లు వేస్తో వ్యక్తి గతమైన వివరా లడుగు తున్నారు. ఆవ్యక్తి ముఖం చూపకుండా, చేతులడ్డం పెట్టుకుని కుళ్ళి కుళ్ళి యెడుస్తున్నాడు.

అతనలా యెడ్వడాని కెంతో పెద్ద కారణం వుండి తీరుతుంది. తనవల్ల తీరిని నష్టం తన సంసారానికి జరిగిందనే బాధ అతన్ని క్రుంగ తీస్తోంది.

చేతులార తన కాపురాన్ని ద్వంసం చేసుకున్నా ననే పశ్చాత్తాపం అతని నర నరాలోకీ వ్యాపించి పోతు తీస్తోంది. తన మూలంగానే తన పరువుగల వంశం పేరు ప్రతిష్ఠలు మంట గలిసిన్నై అని వ్యాకులత చెంద నాగాడు...తన ముఖం యెవరికీ చూపించినా క్షమించరనే భావం అతనిలో పాతుకు పోయింది. తోటిమానవ సమాజానికి తానెంతో దూరమైనట్లు కించ పడసాగాడు.. ఒక్కోనారి తమ తప్పుకీ పశ్చాత్తాపగ్నిలో భస్మమై బుద్ధి వచ్చెట్లు చేస్తాయి. యీనగ్న సత్యం అతనిలో బాగా యేర్పడింది. తానీ సంఘంలో యెంతగానో జీర్ణగతుణ్ణు కుని నిరాశి జెందాడు. తాను చేసిన తప్పులు తప్పులనే భావన యేనాడయితే మనసులో కలుగు తుందో నాటికి క్షమాపణ కూడా ఆమనస్సు లోనే వుంది... ప్రత్యేకంగా భగవంతు డంటూ నమ్మి వాడి పాదాల మీద పడి కన్నీళ్ళతో అభిషేకం చేసి యెడుస్తూ క్షమించ మని కోరడం యెంతో తెలివి తక్కువ తనం.

అతని కిప్పుడు తను చేసిన కృత్యాలు తెలిసి వచ్చినై. అవి యెంతగా తన జీవితానికి గొడ్డలిపెట్టు అయినయ్యో అర్థమైనయి. తానొక్కడి వల్ల తన సంసారమంతా యెలా

భిన్నాభిన్నమైందో గమనించాడు. బుద్ధి వచ్చింది. తన వల కూలిన సంసారం తెలికుండా దేరుకుంది. యెవరికోసమైతే బ్రతకాలను కున్నానో యిప్పుడు వాళ్ళను చూసే భాగ్యం కలిగింది. తానో అదిరిపోయి మనిషి ననిపించుకున్నా కడకు పశ్చాత్తాపం ఒక మనిషిగా మార్చింది. అతనలా కాస్త కాస్త తేరుకుంటూ, తలెత్త బోతున్నాడు...

ఇంతలో శంకరం, ధైర్యం చేసి, మూగిన మనుష్యుల్ని అవతలగా వుండమని చెబుతూ, దగ్గరగా వెళ్ళి— “తప్పచేసి, పైగా దొంగ యేడుపులు యేడుస్తా పేందుకోయ్?”

అంటూ, అతని ముఖానికి అడ్డంగావున్న చేతుల్ని బలవంతంగా తీసేశాడు, ఎవరోసని చూడ్డానికి... శంకరం కళ్ళు చెదిరినయి...

ఆ క్రొత్తవ్యక్తి గుండెలో దుఃఖం సముద్రంలా పొంగి పొర్లింది...

“నాన్నా!... యేమిటీ రావటం? యీ నిల్వోటం యేమిటి?... నాన్నా...”

శంకరం కడుపు తరుక్కు పోయింది.

భూషయ్య తిన్నగా కొడుకువంక చూడలేక చూస్తూ— పాలిపోయిన పెదాలను కదిలిస్తూ— యేదో అనబోయి అనలేక! విఫలుడై — కేవలం కన్నీరు మాత్రమే కారుస్తూ వుండి పోయాడు. గుమిగూడిన జనం మెల్లిగా— రకరకాలుగా అనుకుంటూ యేమిటేమిటో— వెళ్ళిపోయాడు. అంతే... ఆ నాటి ప్రగాఢ— గాఢ— ద్వ్యంతిలో భర్త రాకకి, రంగమ్మ మనస్సు పులకరింతలతో క్రొత్త పుత్సహంతో తేరుకుంది.

ఆ సంవత్సరం— నేనంగి చివర్లో ఆ మేడకి వెళ్ల వేయించబడింది. మామిడి తోరణాలు గుమ్మాల్ని అలంకరించి నయి. పేరంటాళ్ళ పసుపు కుంకుమలతో ఆ మేడకి పెళ్ళికళ వుట్టి పడేట్టు వచ్చింది. పారాణి పాదాలతో సుదర్శనం— భార తీలు పెళ్ళివారికీ— పూళ్ళోవాళ్ళకి కనువిందొనర్చారు...

“భూషణ్య దంపతులు యెంతో అదృష్టవంతులు”— అని, ఆ వూరు కొనియాడింది—

ఇలా మంచికాలం, ఆ మేడపట్ల కలిసి వచ్చింది—

మ నీ వి కీ మ నీ వి నీ తే దా

కృత్తిక గడుస్తోంది. వేసవి యెడ పురెక్కి కాస్తోంది - బొత్తిగా గాలిలేదు. ఉక్కపోత మెండుగా వుంది- ప్రకృతంతా తాపంతో వుడికి పోతూవుంది.

సుధ్యాహ్నం దాటింది.

నాగానందం ఆ వేళప్పుడూ ఎన్నడు యెక్కడా కనుపించడు— సహజంగా. కానీ, సల సలా కాగే ఆ వేళప్పుడు నాగానందం, కాలవ లాకులు గాటి మలుపు తిరిగి యెత్తెక్కుతూ వున్నాడు.

అంతలో యెటునుంచో— యిన్ని మేఘ ఖండికలు అదాటుగా వచ్చి, కాసే యెండనాపి, పుటపుటమంటూ కాసిని చినుకుల్ని రాల్చి ఓ పెద్దగాలి తెరకు మళ్ళీ యెండని వదలి, యెటో పోసాగినై.

దుమ్ము రేగిన కృష్ణలంక బజాన్లు బట్ట తడుపు జల్లుకి పైపైన చల్లబడట్టు తడిసినయి.

మళ్ళీ యెండ పేటేగింది. నాగానందం యే సనిమీద వెళ్ళి వస్తున్నాడోగాని, చాలా అలసిపోయి గృహోన్నుఖుడవు తున్నాడు. అతని నడక చాలా నిస్త్రాణగా వుంది.

పూర్తిగా లంకదిబ్బ యెత్తు యెక్కాడు. లేలంచుకుని నడుస్తున్న నాగానందం అంతవరకూ వచ్చాక, హఠాత్తుగా తలెత్తి చూశాడు. ఎదురుగా సరోజిని దాచుకోలేని వయ్యారాన్ని ఆక్కడక్కడా దారివెంట రవ్వంత ఒలక బోస్తూ; ఆ వేళ దట్టంగా దట్టించిన పొడర్ని తేడుచుకోడానికి ప్రాణం ఒప్పుక, చెమటలు కక్కుతూ దగ్గరగా వస్తూంది.

క్షణం సేపు నాగానందం ఎదురుగా వస్తున్న ఆమె వంకే తడేకగా చూస్తూ సీతమ్మ చెట్టు నీడలో నిల్చుండి పోయాడు.

అల్లంత దూరం తగ్గుతూ తగ్గుతూ వుండే సరికి నాగానందానికి, సరోజినిని చరచరా తప్పుకు పోవాలని పించింది.

ఆమె చాలా వాలుగా నడిచి వస్తూ, ప్రొద్దుతిరుగుడు పువ్వులా తనముఖాన్ని అతనికి చూపాలని ప్రయత్నించసాగింది.

కాని, అతను ఆమె చూపులకూ వయ్యారాల ఒలక పోతలకూ; సౌందర్య గరిమకు లొంగలేదు. అతను తలొంచుకొని తిన్నగా, యింటిముఖమే పట్టాడు. కనీసం ఆమెచిరునవ్వు నైనా చూడలేదు.

నాగానందం, తనవంక చిరునవ్వు చిలికిస్తూ, ఓరగా చూడక పోవటం జరగకపోయే సరికి ఆమె నిశ్చేష్టురాలై, ఒక్కసారి వెనక్కు తిరిగి, బరువుగా ఓ నిట్టూర్పు వదలి, ముందుకు తూలుతూ— జారిన జవుసత్వాన్ని కూడా లాక్కుంటూ వెళ్ళి పోసాగింది.

అలా నడుస్తూనే— లోలోపల మదిలో— ఏదో అవమానంకో, బాధతో కుమిలి పోసాగింది. అతన్ని చూసేంత

వరకూ; చూసిన తరువాత ఆమె యెంతగానో ఆనందం పొందింది. తీరా తన చూపుకి, తన చిరునవ్వుకి— ప్రత్యుత్తరం గాకపోయే సరికి ఏదోఒరువైన బాధ గుండెని పిండివేయ సాగింది.

తనని చూసికూడా నాగానందం అలా 'మారు మాటాడకుండా చిన్న నవ్వునా నవ్వుకుండా— మూగగా వెళ్ళి పోవడానికి కారణం యేమిటో ఆమెకు తెలియదు. కలవర పడసాగింది.

తాను వెళ్ళవలసిన చోటుకు వెళ్ళేంతవరకూ సరోజిని తికమకగా ఆలోచనచేస్తూ, లక్ష సందేహాలతో సుడితిరిగి పోతూ పెనుబాధతో గ్రుమ్మరిలుతూనే వుంది.

నిజంగా నాగానందంతో సరోజినికి యిప్పట్టున్న యెంతో సంబంధముంది.

ఇంటికి చేరడంతోనే, నాగానందం వశారాలో వున్న ఓ కుర్చీలో కూలబడి దీర్ఘాలోచనల్లో మునిగి పోయాడు—

ఇల్లంతా నిశ్శబ్దంగా కూడా వుంది.

తనొచ్చినట్టు త్వరగా ఎవరు గుర్తించలేదనే అభిప్రాయంతో నాగానందం కూర్చుండి పోయాడు.

కాని పరిస్థితి అలాగే వుండి పోలేదు, ఇంట్లోంచి. తన దగ్గరకు ఎవరో వస్తున్నట్టు చప్పుడవడం నాగానందం విన్నాడు.

విని, మెల్లిగా తలత్రిప్పి చూశాడు.

అతని చిన్న తమ్ముడొచ్చి ఎదురుగా నిలబడుతూ—

“అమ్మ అన్నానికి రమ్మంటుందిరా అన్నయ్యా!” అన్నాడు నెమ్మదిగా.

తమ్ముడి పిలుపుకి కడలిన వాడై నాగానందం దీర్ఘా
లోచన లోంచి తేరుకోలేక—

“నాకేమీ ఆకలిగా లేదని చెప్పరా”- అని జవాబిచ్చి
మళ్ళీ ఆలోచనల నొడుగు క్రిందికి దూరాడు.

సరోజిని ఆ పూట అతన్ని యెంతో నిర్దుష్ట మాలిన
స్థితిలోకి నెట్టింది.

సహజంగా నాగానందం ఎప్పుడూ కొన్ని హద్దుల్లో
మసులుతున్న వ్యక్తి. తనవలన ఎవ్వరైనా కష్ట పడటంగానీ చెడి
పోవటంగానీ అనమాన పడటంగాని అంతర్మాతని చంపుకోవటం
గానీ జరిగితే సహించ లేని మనస్తత్వం అతనిది. కనీసం దిగజా
రుతున్నట్లు మలుచుకున్నా చాలు; అతని హృదయం గుబ్బటి
లుతుంది. రక్తనాళాలు జలదరించి జిష్ణుమని పెను బాధతో
పోతున్న గుంజుతూ వుంటాయి. అతని ఆపుల్లో తనవల్ల అర్థం
గాని జీవితమేదో అలజడి చేస్తూ వుందని గట్టి నమ్మకం అతనికి;
ఒకరకంగా అది అతనిలో ఆలాపనగా చూపం దాల్చింది.

సరోజినిని గురించి ఆలోచించడం మానేసి, మరో
వ్యక్తిని తల్చుకోవడం భావ్యంగా వుంటుందేమో అనిపించింది
నాగానందానికి.

సరోజినిని మర్చిపోవడానికి ప్రయత్నించాలని అనుకుంటుం
డగానే, ముకుందం విషయం మదిలో మెదలింది. ముకుందం
కళ్ళకు కనిపించి చాలా రోజులు కావడంతో కొద్ది నిమిషాల
క్రితం కనిపించిన సరోజినే కళ్ళ వెదురుగా- కడలిన పున్నాగ
పూల కొమ్మలాగా -కనిపించ సాగింది.

నాగానందం విచలితు డయ్యాడు.

ఉన్నచోట్లో వుండలేక, లేచి వెళ్ళి ఒక్కడే గదిలో కూర్చుండిపోయాడు; ఆలోచనల నీడల మధ్య.

“సరోజిని...సరూ...రోజూ...”

ఇలా, రకరకాలుగా యీ అయిదు సంవత్సరాల కాలంలో నాగానందం, సరోజిన్ని ఎన్నోసార్లు పిలిచాడు. యెప్పుడెప్పుడు ఏ యే సమయాల్లో యే యే సంఘటనల్లో ఎందుకెందుకు అలా అలా పిల్చినదీ, నెమరుకు తెచ్చుకుంటూ వుండేసరికి, అప్రయత్నంగా ఆమె పేరును మళ్ళీ పలకటం జరిగిపోయింది అతనికి. వెంటనే నాలిక కరుచుకుని, తన పొర పాటుకి తను వేదన చెందసాగాడు. మనస్సు అనేక సాధారణ సందేహాలతో అల్లుకు పోయింది.

“నిజంగా సరోజేనా యిందాక యొదురొచ్చి కనబడింది?” నాగానందం మొనటి కొచ్చి మళ్ళీ ప్రశ్నించుకున్నాడు. అంతతో వూరుకోలేదు.

“...ఊరికే ఎదురొచ్చి కనబడలేదు. రోజూ మాదిరిగా మామూలుగా; సాదాగాఉహు... మనిషి కనిపించలేదు. ఆ ఆకారమే మనిషిలో లేదు. యేదో క్రొత్త ఆకర్షణ నిలువెల్లా పాకించుకుని ఎదురుగా వచ్చింది. శరీరమంతా ఒయ్యారాలతో నింపుకుని, చూపరుల నయనాలకీ, హృదయాలకీ; తన అందాన్ని రుచి చూపుతూ, తన అవయవాకర్షణతో కవ్విస్తూ, నిద్రాణ స్థితిలోవున్న కోరికలను చిక్కెలిగింతలు పెడుతూ, సావధానంగా పాగేర్చుకొన్న వేడిమి చేస్తూ, ఆ యెర్రటి ఎండలో నడుస్తూ— కాదు కాదు త్రిప్పుకుంటూ వాలు జడని వెన్నుమీదనుంచి అటుకాసేస్తూ, ఇటు కాసేస్తూ

పుసిరేసుకుంటూ దానితో మెడనీ భుజాన్ని ముద్దెట్టుకునేలాగు చేస్తూ, కటిభాగాన్ని తగిలేలాగూ మధ్య మధ్య వదిలేస్తూ సిగ్గుతో వెనక్కిచూస్తూ గాలిదుమ్ముతో తను మొన్న మధ్యన కొనుక్కొచ్చిన ఊదారంగు సిల్కు-చీర కొసలు కనకీసలాడి ముందడుక్కి బంధాలు పడుతూవుంటే— అబ్బ సరోజా; ప్చే: నువ్వివాళ యెంతకొత్తగా కనిపించి మనస్సుని కలచివేశావు. నిజంగా యివ్వాళ నీ సోయగం నన్ను ఒకమనిషిగా మార్చి మంటలోకి పడత్రోసింది.... నీలో చివరకు, ఇంతమార్పు రావడానికి ముఖ్యంగా నేను నిన్ను చాలా జాలిగా— “పోనిలెమ్మ” నే భావంతో చూడడమే ప్రబల కారణం.... అంతే.... సరోజా అంతేగాదా?” ఇలా తనకు తనే తర్జన భర్జనో సలిగిపోతూ బుర్ర తిరిగిపోయేలా వేదన చెందనాగాడు నాగానందం.

ఇంతలో నాగానందం తండ్రి వచ్చాడు. ఆయన రావడంతోటే— వంటింట్లోంచి నాగానందం తల్లి వచ్చి— “పెద్దాడు భోంచేయలేదండి; పొద్దుతిరిగినాను” అని, తన దిగుల్ని వెళ్ళి బోసుకుంది. భార్య చెప్పిన మాట వినగానే ఆయన గబగబా పెద్దకొడుకు పున్నగది దగ్గరికి పోయి బాధతో—

“ఎలా నాయనా, ఇంకా భోంచేయలేదుటా; యేం? అదేమిటా యివ్వాళ” అని కొడుకుని భోజనానికి లేచేలాగు చేశాడు.

ఇక తండ్రి తల్లి ఘోరుకునేట్టు లేదని వెరచి, నాగానందం గదిదాటి ఇవతలికి వచ్చాడు. తండ్రి చొక్కావిప్పుమని చల్లగాలికోసం కిటికి దగ్గరగావున్న పడక కుర్చీలో జంప్పలబడి పోయాడు.

తల్లిమాత్రం నాగానందాన్ని బ్రతిమాలుతూ నంటింట్లోకి యిన్ని మెతుకులు తినేలాగు చేద్దామని వెంటబెట్టుకుని తీసుకు వెళ్ళింది.

తనభార్య తన పెద్దకొడుకుని బ్రతిమాలుతూ, ఆకలిని చంపుకోవద్దనీ హితవు మాటలు చెబుతూ, రెక్కపుచ్చుకుని తీసుకువెడుతున్న వైనాన్ని చూస్తూవుంటే, “నీకు యిష్టమైన కూర వండానురా!” అనీ, “పొట్లకాయ పెరుగు పచ్చడి చేయ మన్నావుగా చేశానురా,” అనీ అతనికి యిష్టమైన పదార్థాల పేర్లు చెబుతూవుంటే, తన తల్లి తనను ఆ వయస్సులో-తనచిన్నతనంలో-ఎలా బ్రతిమాలి అన్నం పెట్టేదో జ్ఞప్తికొచ్చి సుబ్బరామయ్యగారు నవ్వుకొన్నారు. లోలోన తనపోలికలే నాగానందానికి కూడా వస్తున్నాయి కాబోలు అని కొడుకు విషయంలో తలపోశా రాయన.

చక్కగా, ఓ సన్నపాటి చుట్టచుట్టి అంటించుకుని,— గతించిన తన చిన్ననాటి కోజుల్నీ; అప్పటి తనచేష్టల్నీ; పద్దతుల్నీ ఆనందాన్ని తల్చుకుంటూ— కాల్చుకోవడంలో నిమగ్నమై పోయారు; సుబ్బరామయ్యగారు.

తల్లి వడ్డించిన వెండికంచం ముందు నాగానందం కూర్చొని, అయిష్టంగా రెండు మెతుకులు కొరికి మళ్ళీవచ్చి గదిలోకి చేరి ఒంటరిగా కూర్చొన్నాడు.

మళ్ళీ సరోజిన్నిగూర్చి ఆలోచనలు...

“సరూ... నిజంగా నాకు యెంత చనువు లేకపోతే యిలా పిలుస్తా చెప్ప...నిన్ను యింత కాలమూ...”

—నాగానందం అనుకున్న భావం ఒక నిర్ణయానికి రాలేక

పోయింది. కలనరపాలు గుండెని గిచ్చి, చీసూతూ వుంట-ఎదురుగా సరోజిని కనిపించినట్లుగా భావిస్తో...

“నిన్ను గూర్చిన తీయని బాధ నాహృదయాన్నిరంపపుకోత పెడుతూవుంది. నీ జీవితం నాకశ్యముందుకి పుంఖానుపుంఖంగా గుర్తుకొస్తోంది. న్యాయంగా చెప్పనువ్వు యివ్వాలే నా కంటికి అంత యెండలో వేళగాని వేళలో లేనిపోని వూహల్తో మరుపురాని ఆకర్షణతో కొత్తసోయగాన్ని గుమ్మరిస్తూ వింత చూపుల్ని పన్నీటి జల్లులాచిలుకరించేస్తూ ఎందుకుకనిపించావు? ఇంత సంతుభితాన్ని యింతటి కల్లోల వాతావరణాన్ని నాలో యెందుకు రేగగొట్టావు? ఇలా ఓ కొత్త అనుమానాన్ని దేనికి సృష్టించావు? చెప్ప... చెప్ప...”-అని లోలోపల గుండె గుభిఘ్నము నేట్లు అరుచుకో నాగాడు, కకావికల మనస్కుడై పోతూ.

కిటికీలోంచి యేటవాలుగా వేసవి ఎండ గదిలోకిపడితాపాన్ని కల్గిస్తోంది. వడగాడ్పు పెద్దగా లేకపోయినా శరీరమంతా వుడికిపోతున్నట్లుగా వుంది పరిస్థితి.

నాగానందం తాళుకోలేని ఆలోచనల్లో గుమ్మరిలుతూ—

“నాకు తెలుసు సరోజా! నువ్వు నాలో ఒకసంఘర్షణనీ సంచలనాన్నీ, విప్లవాన్నీ కల్లోలాన్నీ ఒక్కమ్మడిగా రేపి, జ్వలిత జ్వాలగా చెలరేగే యోచనలలో సలసలా మరిగేలాగు చేసి, మనసుని రాయిగా చేసుకోమనేగా నీ వుద్దేశ్యం.... అవునా; కాదా? కాకపోతే నువ్వలా యెందుకు నీ రూపాన్ని లాలసత్వంతో ఓలలాడటానికి సిద్ధపరచి

సట్లు ప్రదర్శిస్తావు! నాకు తెలుసు సరోజా! నన్ను మార్చడం కోసం నువ్వు మార్పు చెందావు. కడకు చిత్రః ధ చేసి, నా అభిమానం నుంచి తొలగి పోదావనుకుంటున్నావు.... అవునా అంతేనా!” అని అనుకోసాగాడు.

—ఇలా అనుకోవడంలో చాలాకాలం గడిచి పోయింది.

ప్రొద్దుగర్భాన పడే సేళైంది. వేసవి ఎండపొడ స్క్రీణించ సాగింది. నాగానందంకి సరోజిన్ని గురించిన వియ్యూల్లాలోచనలతో తల ఏమ్మెక్కిపోయింది ఈ యోచనలకూ స్థితికి పర్యవసానం యేమిటని తేల్చుకునే సరికి తూన్యసంధ్య- యేర్పడింది. పడమటికి దిక్కు రాగరంజితమైన సింధూరవర్ణం దాల్చింది.

తనకు తనుయింత దీక్షాలోచనలతో యేమీ తేల్చుకోలేకపోయానని తెలుసుకోవటంతో నెమ్మదిగా బట్టలు మార్చుకుని యేటి గాలికోసం, ఓ తేటనీటిచాయ దగ్గరకు సూటిగా చేరి-దరిన చతికిలబడ్డాడు నాగానందం ఇసుకలో.

“అలసిన బుర్రకు విశ్రాంతి యెంతో అవుసరం”—అని చిన్నప్పడెప్పుడో సైన్సు చెప్పింది గుర్తు చేసుకున్నాడు నాగానందం. తీరాగుర్తుచేసుకున్న విషయం తుడిచివేయడానికి అతనికే అంత తేలికనిపించలేదు మనిషికి అలసినప్పుడూ విశ్రాంతి అవుసరం అనే సూక్తి నామా— నేడూ చెబుతూనేవుంది. అసలు విశ్రాంతే కర్చునై అలమటిస్తున్న జీవితం మాటేమిటి? సంభవించిన సమస్యలు యెలాపరిష్కారం కావటం? విశ్రాంతిగా తీరికగా వుండిపోతే: చిన్నప్పుడు నేర్చుకున్న మంచి మాట

లన్నీ; నీతులన్నీ చరిత్ర-పైను- శతకాల్లో శిలాక్షరాలుగా
 స్వర్ణాక్షరాలుగా మెరుస్తూనే వున్నాయి. మనిషి పెరిగాక
 గుండెరాటు తేలినాక; హృదయానికి పెద్దరికం అబ్బినాక అడ్డు
 తగిలే ప్రతి సంఘటన, దాని తాల్పాకు చిక్కుప్రశ్న అనలీలగా
 జలాక్షరమే అవుతోంది వ్రాహలో. కాని వాస్తవానికి
 వ్రాహలో ఏర్పడినది జలాక్షరము కాదు, శిలాక్షరమే. అది
 తేల్చుకోవడం జీవితానికి చేత కావడం లేదు. ఒక సమస్య
 తరువాత మరొకటి చెరిగి ఏర్పడ్డమే జీవితంలో జరుగుతోంది
 గానీ పరిష్కారం ఒక్కటి కావడంలేదు. అయినట్లు ఆరావన
 మాత్రమే అంత రాత్మలో ధ్వనిస్తూ వుంటుంది. ఇదేచిత్రం
 బ్రతుక్కి. అసలు జీవితానికి జవాబిచ్చేవాళ్ళూ, పరిష్కరించే
 వాళ్ళూ లేరేమోకూడా! జీవితమనే చిక్కుకథకి వెలుగు—
 చీకటిలాంటి అర్థాలు. సుఖదుఃఖాలు లాంటి వేదాంతవాఖ్యా,
 నమూ- యేమిటో అయినట్లు పెద్దవాళ్ళు ఉగ్గడిస్తారు విన్నంత
 సేపు అర్థమైనట్లు జీవితం తెలుస్తుంది. వినడం అయిపోగానే ఓ
 వివాద గ్రస్తమైన విషయంగా తోస్తుంది. ఈ వివాదగ్రస్త
 మైన జీవితాన్నే ఒకడుఆనందమయమనినమ్ముతాడు. మరొకడు
 విషాదపూరితమని విహ్వలుడవుతాడు? ఏమిటీ యీవింతమరి.
 అసలు జీవితమనేదానికి అర్థం తాననుకున్న అవుసరం తీరట
 మని ఎందు కనుకో కూడదు? హే! ప్రతివాడికి యీ జీవితం
 ఒక పెద్ద గుదిబండ అయిపోయింది. “జాతన్య మరణం
 ధృవం” అన్న సూక్తి మినహా మరో అర్థం జీవితానికి
 లేదేమో. లేనప్పుడు జీవితాన్ని నమ్మి; విలువ కట్టుకోవడం
 తెలివితక్కువవుతుంది గదా! ఏటి ఒడ్డుని గుప్పిళ్ళలోకి ఇసుక

తీస్తూ — వదులుతూ నాగానందం ఆలోచిస్తూ వుండి పోయాడు.

“పెదబాబూ!”

—ఎవరో పిల్చినట్లు వినిపించడంతో వెనుదిరిగి చూశాడు నాగానందం.

సరోజిని;— చిన్నగా నవ్వుతూ నిలబడి వుంది.

నాగానందం చూసి తల దించుకునివుండి పోయాడు.

ఆమె; అతని మాన ముద్రాంకితత్వాన్ని అర్థం చేసు కుంటూ మళ్ళీ పిల్చింది— “పెదబాబూ”— అని.

నాగానందం త్రుళ్ళిపడి; గుప్పిట్లో ఇసుకను మెల్లిగా జారవిడుస్తూ; ఇంచుక ముఖమెత్తి— అదోలా చూశాడు.

ఆమె, ఏమీ ఎరుగనట్టు అతన్ని అవలోకించ సాగింది; మానంగా ఎదురుగా చతికిలబడి వుండిపోయి—

నాగానందానికి లోలోన హృదయం— ఆమె ప్రద ర్శించే అమాయకతకు; యేమీ ఎరుగని తనానికి నిర్భీతికి— వుడికి పోసాగింది.

సరోజిని అలా ఎదురుగావచ్చి బోర్లించిన మందార పువ్వులాగా కూర్చోవడం అతనికి కంపర మెత్తించింది. ఆమె వంక చూడడం యిష్టంలేక ముఖాన్ని ప్రక్కకి త్రిప్పుకుని, నీటిమీద తిరిగే తోక పక్షుల్ని చూడసాగాడు నాగానందం. అతనిలో ఆమెపట్ల అసహ్యం; రోత అలుముకున్నాయి.

చాలాసేపు యిరువురి మధ్య నిశ్శబ్దం గాఢతమమైంది. ఎవరూ వులక లేదు; పలక లేదు. పరిస్థితి స్తబ్ధాకృతి దాల్చింది.

చివరకు సరోజే, ఆ స్తబ్ధతనూ; నిశాగమన వేళలో

నిల్చిన నిశ్చలమైన నిశ్శబ్దతనూ చీలుస్తూ—

“పెదబాబూ! నువ్వు నన్ను యివ్వాలి చిన్నచూపు చూస్తున్నావు గదూ; నాకు తెలుసు...” గేదంగి పూలరంగు లాంటి యిసుకలో పేళ్ళు దూకుస్తూ మెల్లిగా అంది.

నాగానందం రవ్వంతైనా చలించలేదు.

ఆమె కొంచెం దగ్గరకు జరిగింది. జరిగి, తనకు— అతనికి మధ్యవున్న యిసుకను చదును చేస్తూ— ప్రేమగా తరచు చూస్తూ అతన్ని— అతని పేరును యిసుకపై వ్రాస్తూ— చుట్టూ, ఆ పేరుకు అందమిచ్చేలాగు లతూ; పూలుగీస్తూ— అతని మానాన్ని; నిశ్చలత్వాన్ని చెరుపుదామనీ తహతహ లాడసాగింది: తన చేష్టలతో—

అయినా నాగానందం చలితుడు కాలేదు.

“ఎందుకు చలించడో!”నని ఆమె పట్టుదల పట్టింది. మునుపటికంటే అక్లదంగా చూస్తూ, కొంచెం వంగిపోతూ, అతని ముఖం మీదికి రెండుగడ్డి పరికల్లా పడిన జుట్టుని, తన మునిగోళ్ళతో ప్రక్కకు తోస్తూ—

“చూడు పెదబాబూ! నువ్విలా నా పట్ల విముఖత్వాన్ని ప్రదర్శిస్తే నేను కుమిలి కుమిలి యేడవాలనిపిస్తూంది. ఇవ్వాలి నేనే! తప్పచేశాననీ నీ కీ కోపం నా మీద? మనస్సు విప్పి మాట్లాడరా? నా వంక చూస్తూ...” అన్నది శుష్కిస్తూన్న కంఠంతో.

అతనేమీ వినిపించుకోవట్లు ఎటో చూస్తో; గంభీరా కృతి చాల్చి వుండి పోయాడు.

మళ్ళీ సరోజ్చే గొంతు విప్పుకుని తన తప్పిదాన్ని చెప్పు ఖండి; ప్రాధేయ పూర్వకంగా.

అప్పటికి అతను సంకల్పించుకొన్నాడు. సరోజిని వంక;
చూస్తూ—

“నేను యిక్కడకొచ్చానని నీకెట్లా తెలిసింది”- అని
అడిగాడు నాగానందం.

“మా పిన్ని చెప్పింది.... నీ దగ్గరకని బయలుదేరి, మీ
యింటివైపు వెడుతూవుంటే...”

సరోజిని తను యెలా కాగల్గిందీ చెప్పింది. నాగానందం
గుండెని రాయి చేసుకున్న వాడిలాగాచూస్తూ.

“చూడు సరోజా! ఇకనుంచి నన్ను మునుపటి మాది
రిగా చూడాలనే అభిలాషనూ, ఉబలాటాన్నీ, మాట్లాడాలనే
కోరికల ముచ్చటనూ త్రుంచేసుకో” -అన్నాడు నాగానందం
చాలాకటుపుగా. నిశితంగా.

సరోజిని మనస్సు తమస్సుగా మారిపోయింది అతనన్న
ఆఖరిమాటకు. కళ్ళు అప్రమత్తంగా చెమ్మగిల్గినై. దిక్కు
తోచని పరిస్థితి దట్టంగా నలువైపులా ఆక్రమించినట్లయింది.

అప్పటి ఆమె హృదయంలాగే. పడమరన సూర్యుడు
జారిపోతూ వున్నాడు. క్షీణకాంతితో—

“నీకూ-నాకూ వున్న అనుబంధం నేటితో ముగిసినట్లే?”
అతను వూరుకోలేదు. ఇలా అనసాగాడు ఆమెను కకావికల
పరుస్తూ.

సరోజిని మాను మాటాడ లేని స్థితిలో కూరుకుపోతూ—
కళ్ళద్దుకోసాగింది పారే తేచినట్టి పాచునంకచూస్తూ, తను అన
దల్చిన మాటను నాగానందం అంతటితో ముగించలేదు.
ఆమె యేమనుకున్నా యేమైనా సరేననే బింకంతో అన
సాగాడు. లెక్కచేయకుండా.

“నీ- నా జీవితంలో ఒక్క అయిదు సంవత్సరాలే చిర స్మరణీయాలు”

ఆమె, అతననే ఒక్కొక్క మాటకి తట్టుకోలేక వ్యధతో కొట్టు మిట్టాడుతూ — గుండె కెగదన్ని పొంగినచ్చే యేడ్పుకి తాళుకోలేక పోతోంది.

“నా నుండి యే రకమైన ఆదరాభిమానాన్నీ వాంఛించకు నన్ను మర్చిపోవడానికి ప్రయత్నం చెయ్యి ఇన్నాళ్ళూ జరిగిన జీవితమంతా అబద్ధమనే నమ్ము”.

అతనలా అంటూంటే, ఆమె పారే నీరులా నీరై — “పెదబాబూ!” అంది.

నాగానందం, తను చెప్పదల్చుకున్నది పూర్తిగా చెప్పేసిసట్లుగా భావించి పూరుకుండి పోయాడు. ముఖం ప్రక్కకు తిప్పకుని ఎటో చూస్తూ.

ఆమె వెక్కి వెక్కి కాసేపు యేడ్చింది. అతను ఓదార్చాలని యే మాత్రం ప్రయత్నించలేదు. లోగడలో కష్ట జీవితాన్ని గురించి సరోజిని ఎప్పుడైనా ఏదైనా చెప్పి కంట నీరెట్టుకుంటే - నాగానందం ధైర్యం నూరిపోస్తూ; ఓదార్పు మాటలు యిన్ని చెప్పి అనునయపగ్నేవాడు... ఆమె దుంఖిస్తూంటే అతను చూడలేనన్నట్లుగా భావించేవాడు కానీ యిప్పుడతనికి; ఆమెపట్ల యేమీ జాలీ — సానుభూతి లేనట్లుగా ప్రవర్తించసాగాడు. ఆమె దుఃఖం తనకు సంబంధించనిదిగా యెంచుకున్నాడు... ఆమె తన మనిషి కానట్లు తిరస్కార భావాన్ని యేర్పరుచుకున్నాడు.

ఇంతలో ఆ కొండల వెనుక పూర్తిగా సూర్యుడస్త

మించాడు. తెరలు తెరలుగా సంధ్య వాలింది. చల్లగా తిరిగింది —

దాదాపు పదిహేను నిమిషాలనంతరం సరోజిని తనకు తాను సంభాళించుకుని—

“నేనేంతప్పు చేశాను పెదబాబూ!”— అని కోరి మళ్ళీ అడిగింది జాలిగా.

“నన్నర్థం చేసు కోకుండా నువ్వు ప్రవర్తించడమే!”— అతను కోపంగా అన్నాడు.

“ఏం ...యెలా ప్రవర్తించాననీ?”— ఆమె తెలియక మెల్లిగా అడిగింది.

“మధ్యాహ్నం నువ్వెలా ముస్తాబై బయలుదేరి వెడుతున్నావో గుర్తు లేదా?”

—నాగానందం ఆరోజు మధ్యాహ్నం ఆమె వాలకాన్ని గుర్తు చేశాడు.

“అంత మాత్రానికే నేను మారి పోయానా? ఏమిటి మీ అభిప్రాయం పెదబాబూ?”

—ఆమెకు మధ్యాహ్నం తాను ధరించిన ముస్తాబులో తప్పేమి కనబడక పోవడంతో—ప్రశ్నించింది.

“అది చాలు సరోజా నా మనస్సుని అవమాన పర్చడానికి. నన్ను నేను చిత్రవధ చేసుకోడానికీను!”— అతనన్నాడు చాలా వేదనతో.

“నువ్వు చాల పొరబడుతున్నావు పెదబాబూ!”

“లేదు; నేనింకా అంత బలహీన హృదయుణ్ణి కాలేదు సరోజా! నీ విషయంలో ఈ నాడు అనుభవించినంత దుర్బర వేదన మున్నెన్నడు అనుభవించలేదు.”

“ఇదేనా కారణం— ఇదేనా నాతప్పు.”

—ఆమె నొక్కి అడిగింది; సమాధానం ఏదో చెబుదామనే వృద్ధేశ్యంతో.

“ఇంకెంత కావాలి...యిది చాలదా నావంటి వాడి మనస్సులో మంటలు రేపడానికి...”

“పెదబాబూ! నీ మనసుని కష్టపెట్టాలని నే నెప్పుడూ పూనిక వహించలేదు. నిన్నోదైనంగా ఎంచుకుని పూజిస్తున్నాను.. కానీ.... కానీ.... నువ్వుకూడ యీరోజున, కడకు— సన్నపరిత్యజిస్తున్నావు అంటే నా కర్మకు ఏవరు బాధ్యులని వాపోనూ చెప్ప....” అని గావురుమంది సరోజిని. ఇంకా యేవో మాటలు చెప్పుకుందామని, ఆమె ఆ గాద్గదికావస్థతో పెనుగులాడింది, కాని గొంతు మూగవోయి నట్టయింది. తెగిన ఏక తార విషాదంగా టంకారంచేసి నట్లు ఆమెలోని నరసరాలు— దుఃఖామగ్న మానస భావనలతో స్పందించాయి.

గుండెని గుప్పిట్లో పెట్టుకుని కుమిలి పోసాగింది.—

చీకటి ఆమె మనస్సులా చుట్టుతావచ్చి చేరుకుంది. నక్షత్రకాంతి నీటిలోపడి చెరిగి పోసాగింది; ఆమె అదృష్టం చెరిపి వేస్తున్నట్లుగా.

సరోజిని, ఆఖరి సారిగా యెదుకో ప్రాధేయ పూర్వకంగా, ప్రార్థనగా బ్రతిమాలు కుందామనుకుంది—

“ఆదరిస్తూ— అభిమానించే నువ్వే, యీ రాడు— ఓ చిన్న పొరపాటుకు; నీ కష్టంలేని షోమ చేసుకున్నాననే తప్పుకు; లోకం పులకరించినట్లు. అక్షణమేమంగా చూపుదాల్చాననే కార

ణానికి— నన్ను అసహ్యించకున్నప్పుడు యింకా నా జీవితానికి విలువేమిటి? తృప్తి ఎక్కడ?” ఆమె తనలో యేర్పడిన విముఖతను; విరక్తిని వెల్లడించుకుంది.

అతను ఆమె సమాధానానికి సరిపుచ్చు కోకపోగా— చివారున కత్తిదూసినట్లు కోపాన్ని తెచ్చుకున్నాడు— తెచ్చుకుని—, ముఖాన్ని కండగడ్డలా చేసుకుంటూ— కన్నుల నిప్పులు రాల్చుతూ

“మనబ్రతుకు లేమిటో; మనం పెరుగుతున్న వాతావరణమేమిటో, మనచుట్టూ వున్న సమాజమేమిటో కాస్త తెలుసుకుని ప్రవర్తించడం మర్యాదగా వుండే విషయం. వ్యక్తిత్వాన్నీ; పరపతినీ; మనస్సునూ దిగజార్చు కున్నట్లు సంచరించడం అంటే నేను సహించి వూరుకోలేను. నాకు చాలా అసహ్యం. మనం కుటుంబీకులం. ఇంతో అంతో చదువుకున్న వాళ్ళం ఏది మంచిో యేది చెడో తెలుసుకుని జీవిస్తున్న వాళ్ళం. ఒకరొకరికంటా వుండటానికి ఎందుకు మనస్సుని వంచించుకోవాలి? సహజమైన అందానికి యేమి తక్కువ అయిందని మధ్యాహ్నం అంత ఆకర్షణీయంగా సింగారించుకున్నావు? అదోరకమైన అందమని నువ్వు భ్రమపడుతున్నావు కాబోలు— పరమ రోతగా వున్నావు. నీ సహజమైన లావణ్యాన్నీ; అందాన్నీ; నీవు కోరిన కృత్రిమ సౌందర్యం మోసం చేస్తుంటే నువ్వు దాన్ని ఎందుకు కోరి, ప్రేమించి. ఆచరించాలి చెప్పా. జీవితంలో ఎప్పుడూ అనువుగాని పరిస్థితికి ఆధిక్యత యివ్వకూడదు. నీ సౌందర్యానికి యేమిలోపం కల్గిందనీ; నువ్వు ఆ ఆడంబరత్వాన్ని వదిలించావూ; నలుగురిలో బ్రతుకుతున్న

ప్పుడు, నలుగురిలో సమానంగా బ్రతకడం నేర్చుకోవాలే గానీ; నీ ఆధిక్యతని చూపడం కాదు. మనజీవితాలు ఉన్నత స్థాయి అయినవి మాత్రంకావు. ఉప్పెనొచ్చి తగ్గినట్లుగా బ్రతికి నంత మాత్రాన అదేమీ గొప్ప విషయ మపించుకోదు. నలుగురి కళ్ళకు నగిషీ చేసిన స్వేచ్ఛానర్తి కిలా కనపించడం ఘనతరమైన సంగతి కాదు. నలపుల గిలకలా ప్రవర్తిస్తూ, తన లావణ్యంతో ప్రతి గుండెనూ గిచ్చి గిలింతలు పెట్టడం మనబోటి సాంసారికుల లక్ష్యంకాదు. ఈ సంఘాన్నీ; ఈ లోకాన్నీ; ఈ నాగరికతనూ ఎదిరించి- సిగ్గులేకుండా ఎలా పడితే అలాగ, ఇష్టం వచ్చిన రీతిగా ప్రవర్తించడం మనలాంటివాళ్ళ లక్షణం కాదు. ముఖ్యంగా క్షణక్షణానికీ మారే యీ నాగరిక లోకాన్నీ; సమాజాన్నీ దృష్టిలో పెట్టుకుని; మన వ్యక్తిత్వాన్నీ; సంస్కారాన్నీ దిగజూర్చుకోడం ధ్యేయంగా తల్చుకూడదు. తెచ్చుకోలు గొప్పతనం; ఆడంబరత్యాలు జీవితానికి పారమార్థికాలు కావు. బ్రతికినంత కాలం మంచితో; మనస్సుతో— బ్రతుకుబాటలో అమృత వర్షాన్ని కురిపింప చేసుకోవాలేగానీ; చీకట్లో— నిరాశతో— నిస్పృహల మధ్య యేడుస్తూ బ్రతకడం కాదు జీవితంయొక్క లక్ష్యం— లక్షణమూనూ...” అన్నాడు, మెల్లిగా చల్లబడుతూ— తనకు తనే తెలియకుండా.

నాగానందం యింత చెప్పిన తరువాత గానీ; ఆమెకు తన తప్పు యేమిటో తెలిసి రాలేదు. ఆ తెలిసిరావడం కూడా అతని మాటల్లో. ఆమాటలనే టప్పుడు వినిపిస్తున్న ధ్వనిలో— ముఖ కవళికల్లో; కళ్ళల్లో— గొంతులో— గుండెలో— ప్రతిచోటా

చుక్కలుముగ్గు పెట్టినట్లు తెలిసివచ్చింది... అర్థమూ అయింది. పెదబాబు తనుచేసిన ఓచిన్న పొరబాటుకు ఎంత అవమానం పడు తున్నదీ; మరెంత భేదపడుతున్నదీ; స్పష్టంగ తెలిసింది. ఇంత ఉద్రేకం అతనిలో పొంగి పొరలుతూ వుంద ఆమె అవగాహన చేసుకోలేక పోయింది. వెంటనే క్షమించమనినికోరు కుందానునుకుంది. కాని, యింతలో నాగానందం ఓప్రశ్న వేశాడు -

“ఏమిటీ యింకా ఆలోచిస్తున్నావ్?” అని.

“నీ మనోభావాలకు యివ్వాలి ఎందుకు వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించానా - అని ఆలోచిస్తున్నాను...” అంది సరోజిని.

“...ఆలోచిస్తున్నావన్నమాట... అంతేగాని నీతప్పుకు నువ్వు మనస్ఫూర్తిగా పశ్చాత్తాపం చెందటం లేదుగా! పోస్తే నువ్వు చేసింది నీకు సరిగ్గా వుంటే నువ్వు బాధ పడవలసిన అగత్యం లేదు... కాని, యితరులకు-ముఖ్యంగా నాకు-నీ విషయం అక్కర్లేదనుకున్నప్పుడు, నువ్వు నీ గురించి సంతోషించడం సమంజసంగా వుంటుంది కానీ...” ఆగిపోయాడు యింకేమీ అనకుండా నాగానందం.

“సన్ను మోసపుచ్చడానికి నేను ప్రయత్నించడం లేదు పెదబాబూ!” - ఆమె ఎంతో కారుణ్యంతో అంది; కంఠం రుద్దమై పోతూవుంది.

“అది నీకు చేతకాదని నాకు తెలుసు సరోజా” - అన్నాడు పేలవంగా, చిన్నగా నవ్వి.

అతని పెదవులపై చటుక్కున మెదిలిన ఆ పేలవమైన నవ్వు, ఆమెను రంపపుకోతకు గురి చేసింది.

గత స్మృతుల్ని గుర్తుచేసి నాగానందాన్ని ప్రసన్నపడను
 ణ్నిగా చేయాలని సరోజిని తల్పింది. అతని మనస్సు కరిగించా
 లనే దృక్పథంతోతన పూర్వపు జీవితాన్ని వెళ్ళబోసుకోవాలని
 పూనుకుంది. ఆమె ఆశ్రునయనాలతో - రుద్ధకరంతో హృద
 యాన్ని విప్పకుంది.

“దానో భగవంతుడిలా చూసుకుంటున్నాను పెద
 బాబూ! నా మనస్సులో ఓ పవిత్రమూర్తిగా నువ్వు దీపిస్తు
 న్నావు. దిక్కులేని యీ జాలజీవితాన్ని కరుణిస్తూ కాపాడు
 తున్నావు. అంటే అంటున్న గాగజంభమేదో మనద్గరి జీవితాలకూ
 అలుకుని అచలు సేనుమని పాకిపోతూవుంది. ఈనాడు నానల్ల జరి
 గిన ఓ చిన్న పొరబాటుని అధారంగా చేసుకొని, ఆ రాగ
 లతను నిర్దాక్షిణ్యంగా చేతులాచా చెదరపర్చి త్రుంచి
 వేస్తావా చెప్పి పెదబాబూ. నేను ఎలాంటి దానో నీకు
 యిన్నాళ్లనుంచీ తెలీదా? అమ్మా—నాన్న పోయిన తరువాత
 పిన్ని యిక్కడకు నన్ను తీసుకవచ్చి ఎలా పెంచిపెద్ద చేసింది
 నీకు తెలియకుండానేవుందా? పోనీ... మామయ్య మా యిద్ద
 రికి ఎంత అండగా వుండి సాయపడిందీనూ ఇంట్లో అను
 కుంటూంటే నీకు తెలిపిందేదా? నువ్వు వినే వున్నావుగా!
 నిజంగా మన నాన్నే గనుక మమ్మల్ని చేరదీసి ఆశ్రయమివ్వక
 పోతే, ఏమైపోయే వాళ్ళమో! నేను యిప్పుడు కాదు; ఎప్ప
 టికి కూడా హిందలేను సుబ్బరామయ్య మామయ్య పుణ్యమా
 అంటూ జీవితాన్ని నింపుకోగల్గొనేనూ; పిన్నీనూ...”

—ఇలా సరోజిని అతనికి తెలిసివున్న విషయాన్నే
 చెప్పుకుపోతూవుంటే— చీకట్లు మురిసినై. ముదురుముదురుగా
 గాలి హోరుపెచ్చింది.

• ఆమె చెప్పినదంతా విన్నట్లు నాగానందం కూర్చున్నవాడల్లా లేచాడు. అతని వెంటనే ఆమె కూడా లేచింది. ఇరువురూ ఇసుకలో సమస్తా వచ్చి; యేటిగట్లమెట్లెక్కి యేమి సంబంధం లేనట్లుగా-పూనంగా ఇళ్ళకు చేరారు.

సరోజిని అతనినుంచి విడిపోయే ముందు మరొక్కసారి కరుణా పూర్వకంగా బ్రతిమాలుకుంటామనుకుంది— తనపొర పాటుని క్షమించమనికోరుతూ. కానీ, అతను అవకాశం యివ్వక పోవడంతో నిరాశ మనస్సు పూసుకుని—చీకట్లో ఇంటిక ముఖం పట్టింది. తీరా ఇంటిక చేరాక అనిపించిందామెకు.

“దారి పొడుగునా మూగపోయిన గొంతు చేసుకుని నడిచే బదులు—తన తప్పసీ; తేలియని తనాన్ని క్షమించమని కోరివున్నట్లయితే; అతను తన కన్నీటికి; హృదయా వేదనకీ లొంగి క్షమించా నన్నట్లు మాటిచ్చే వాడేమో మరి... కానీ; తను అలా చేయలేక పోయింది. మూగరాత్రిలా గుండె చేసు కుండి పోయాను; స్తబ్ధంగా” పలవలా యేడ్చింది— అరుగు మీద చతికిల పడి పోతూ; ఇలా అనుకుంటూ.

ఆనాటి రాత్రి యిరివరి హృదయాలు వింత వింత భావాలతో కల్లోల పడినాయి.

రెండు రోజుల తరువాత ఒకనాటి సుధ్యాహ్నం నాగానందం నిద్ర లేచేసరికి; మధ్య యింట్లో ఓ చిన్న సభ అనేక విషయాలను ఆధారం చేసుకుని యేర్పాటైంది. ఆ సభలో నాగానందం తల్లిదండ్రులు; తమ్ముడు, అక్కగారూ; బావ గానూ; చెల్లెలు; ఇంకా యిద్దరు దగ్గర బంధువులూ—సరోజిని ఆమె పిన్ని; పక్కంటి సంకజమ్మ; ఎనురింటి డాక్టరుగారి రెండో

భార్య విశాలాక్షి; ఆవిడ అత్తగారు కొన్ని చిన్న పిల్లల శాస్త్రీలు, వగైరాలు తీర్చి కూర్చున్నారు.

నాగానందం కిటికీలోంచి చూసి హడలి పోయాడు. వీళ్ళంతా యెందుకు సమావేశమైంది తెలీక కంగారు పడ్డాడు. మెల్లిగా గదివీడి వసారాలోకొచ్చి కూర్చున్నాడు.

మధ్యఇంటిలో పిల్లలు చేసేగోల మినహా, పెద్దవాళ్ళేమీ కలగాపులగంగా మాట్లాడటంలేదు.

సరోజిని వంటింటి తలుపు నానుకుని నిలబడివుంది. ఆమె పిన్ని మాత్రం నెమ్మదిగా మాట్లాడుతూ—

“నేను చెప్పిన విషయం నీకు నమ్మకంగా లేకపోతే, నాగానందాన్ని గానీ సరోజినినిగానీ అడుగు....నిజం తెలుతుంది”—అంది ఆమె; సుబ్బరామయ్య గారితో— నాగానందం తల్లి కంగారు పడసాగింది. మిగతా సభికులు కూడా సుబ్బరామయ్యగార్ని ఒత్తిడి చేయాలనే సంకల్పంతో—

“అదెంతవరకూ నిజమో అడిగే చూడండి” అన్నారు.

సుబ్బరామయ్యగారు కుమారుని విషయంలో ఆలోచనలో పడ్డారు. ఇంతలో ఆయన భార్య కూడా— “అబ్బాయిని అడిగి తెలుసుకోండి మరి” అంది. ఆయన ఆ మాటతో తల వూపుతూ లేచి నాగానందం వున్న తావుకి వచ్చి చేరారు.

కొడుకు—నాగానందం తనకు తెలీకుండా యే పనిలోనూ; యే విషయంలోనూ; జోక్యం కలిగించుకోడని సుబ్బరామయ్య గారికి బాగా తెలిసివున్న సంగతే. ఒకవేళ యెప్పుడైనా; యెట్లైనా బయట జరగటం తటస్థిస్తే వెంటనే వున్న దున్నట్టు తు. చ. తప్పుకుండా చెప్పేస్తాడని మహా నమ్మకం

వుంది; ఆయనకు. తనకున్న సంతానం పట్ల ఆయనకు గల మమత; వాత్సల్యం; ప్రేమానురాగాలు పూహితీతమైనవి.

సహజంగా తాముగన్న సంతానం పట్ల యే తల్లిదండ్రులకీ ద్వేషభావాలు గానీ, పక్షపాత బుద్ధులు గానీ వుండవు. కొండొకచో వుండటం కూడా కద్దు.

కాలం మారుతున్న కొద్దీ, క్షణక్షణానికీ క్రొత్త రూపాలు తాల్చే నాగరికత పొగరెక్కిన కొద్దీ తన సంతానమంటే; వాళ్ళను కనడమంటే, పెంచి పెద్ద చేయడమంటే; చివరకు వాళ్ళను ఒక యింటివాళ్ళనుగా చేసి పంపడమంటే ఎంతో విముఖత్వం చెందుతున్నారు. తాముగన్న సంతానం పట్లనిరాదరణ; నిర్లక్ష్యత చూపుతున్నారు. జననీ జనకులు తమ తమ ఆనందాన్నీ; అందాన్నీ; రూపురేఖ లావణ్యాల్నీ; యింకా యింకా సంపదల్నీ: శక్తిని యిన్నింటిని, రక్తంలోంచి పంచి యిచ్చిన తల్లిదండ్రులే, అన్నదమ్ముల్లో ముఠాలుగా; అప్పచెల్లెళ్ళలో పార్టీలుగా యేర్పరుస్తున్నారు.

సుబ్బరామయ్యగార్కి యీ తరగతి తల్లిదండ్రులంటే చాలా యేహ్యభావము గూడు కట్టుకుని వుంది.

చివరకు యీ దేశం; మనమంతా ప్రేమిస్తూ : “దేశమంటే మట్టికాదోయ్ — దేశమంటే మనుషులం” అని సగర్వంతో రొమ్ము గ్రుద్దుకుంటూ; విరుచుకుపడిపోయే భావాల్తో — చెప్పకునే యీ దేశం, యెలా తయారయిందంటే, అమ్మ అయ్యలకు కూడుబెట్టి ఆదరించి అభిమానించడం అనేది తగ్గిపోయింది కొడుకులకీ. తల్లిదండ్రులంటే కొడుకులకీ, కొడుకులంటే తల్లిదండ్రులకీ సంబంధం లేనట్లుగా ప్రవర్తించడం గల

దేశమైంది— “అదేం పనిరా?”—అని ఎన్నరేనా అడిగితే—
 “నన్ను మా అమ్మా-నాన్న సరిగా పెంచలేదు మంచి
 చదువు చెప్పించి. నేను కోరిన అందమైన అమ్మాయి నిచ్చి
 పెళ్ళి చేయమంటే చేయలేదు. పోనీలే అని అక్కడికీ సహించి
 పూరుకున్నాను. చివరాటికి ఆ స్త్రీకూడా సమంగా పంచకుండా
 అన్యాయం చేశారు. అంతా మా అక్క-య్యలకూ చెల్లాయి
 లకూ ఒప్పచెప్పారు. ఇప్పుడు యీ అవసాన దశలో వీళ్ళ
 కెవరు బాధ్యులవుతారు. ఎలా బ్రతుకుతారో బ్రతికి
 చావమను” అని యిలా అనేసారు. ఒకవేళ పోనీ యిలా
 అంటారేమోనని ఆ స్త్రీ ఇట్లా— వాకిలీ, యింత డబ్బా
 ఇస్తే దాన్ని సద్వినియోగపర్చుకోక పోగా, దాని విలువ
 తెలుసుకోకుండా జూదాలూ, త్రాగుళ్ళూ, వ్యభిచారం— ఇలా
 చెడు అలవాట్లకు లోనై మునిగి తేలుతూ— నాశనం చేసి
 వేస్తారు. పెళ్ళిచేసిన తరువాత సుఖపడక పోగా, ఈ దురభ్యా
 సాల్లో పడి భార్యల్ని యేడిపిస్తూ వుంటారు. మళ్ళీ పిల్లల్ని
 ఒకవైపు కంటూనే వుంటారు. అలా అంతా తమకు తాము
 పాడైపోకుండా బాగుపడేవాళ్ళూ కొందరున్నారు లోకంలో.

ఎక్కువ భాగం యీ దేశం చెడిపోయిన మనుష్యుల
 తోనే, పెచ్చరిల్లిన దురభ్యాసాలతోనే— రెచ్చిపోయే అమా
 నుష కృత్యాలతోనే— పేరు దెచ్చుకుని బ్రతుకుతోంది.

—ఇలాంటి లోకాన్ని గూర్చి; దాని పోకడల్ని గూర్చి
 సుబ్బరామయ్యగార్కి బాగా తెలుసు. అందుకని తన సంతా
 నాన్ని చేతి కందేవరకు చాలా కట్టుదిట్టంగా, మంచిమార్గంలో
 వుంచుతూ, మందలించేటప్పుడు మందలిస్తూ; ఆనందించ వలసి

Page Missing

Page Missing

నీళ్ళు పెట్టుకుంది. తనపిన్ని మూలకంగా — ఆవిడమాటలు
కనూ యెన్నోసార్లు తనలోతాను కుళ్ళికుళ్ళి ఏడ్చింది.
స్వీట్స్ త్యాన్ని చంపుకుని పెదబాబుని నలుగుర్లో పరాభ
డం ఆమెకు మనస్కరించలేదు.

ఆమెకు మతి పోసాగింది.

పరస్థితి ఒత్తిడి ఎక్కువవ సాగింది.

“నువ్వు నిజం చెప్పేయ్యి సరోజా! నేనేమి పరాయి
వాన్ని కాదుగ; మామయ్యనేగ చెప్ప... భయం దేనికీ...”
అని తొందరగ చెప్పమని కోరసాగరు సుబ్బరామయ్యగారు;
తనకోడలి పరిస్థితిని అవగతం చేసుకుంటూ.

సరోజిని ఒక నిర్ణయాని కొచ్చినట్లు అప్పుడు తలెత్తి
చూసింది. ఎదురుగా నాగానందం తన చూపుల్లో — భావాల్లో
నిరపరాధిగా కనిపించాడు. మిగతా మనుషులెవ్వరూ ఆమెకు
కనిపించడంలేదు. తన నోటినుంచి ఏ మాట పొరబాటుగా
వచ్చినాచాలు, పెదబాబు పవిత్రమైన జీవితం ధ్వంసమై తీరు
తుందని ఆమె వెరగందింది. అతని భవిష్యత్తుకి ఒకగొడ్డలిపెట్టు
గాతను ఏ ఒక్కతప్పుమాటకూడా మాట్లాడ కూడదనుకుంది.
ఇలా జరగటం తను కళ్ళతో చూడలేననుకుంది. తను అబద్ధ
మాడి, పిన్నిని సంతోషపరుస్తూ పెదబాబుని హింసబెట్టడం
గిట్టలేదామెకు.

నాగానందం మనస్సు చాలా సుకుమారమైందని ఆమెకు
తెలుసు. అంతేకాకుండా యెంతో వుదారమైందనీ కూడా
తెలుసు ఇతరుల కష్టాల్ని తెలుసుకుని సాయపడే తత్వం అత
నిది, తనజీవితం యింతవరకూ వుండటానికి అతను చేసిన సహ

యాలే ముఖ్యాధారాలని ఆమెకు ప్రగాఢ సమ్మకము. ఇలాంటి యోచన చేస్తుండేసరికి, సరోజిని హృదయం, పట్ల కృతజ్ఞతతో నిండిపోయింది. తన స్వాగతంకోసం పెదాలాంటి ధర్మ ప్రభువుని వంచించడం, అన్యాయమనీ, అమనీ, అపచారమనీ, అవినీతియనీ, పాపమనీ, అనిపించాం సరోజినికి.

సభిరులంతా యేం సమాధానం చెబుతుందోనని సరోజినివంకే చూస్తూండి పోయాను.

“చెప్ప సరోజా;”

—నాగానందం చెప్పమని కోరాడు.

ఆ నీరస- నిశ్చల నిశ్శబ్ద నిరీక్షణా సమయంలో పెదబాబు గొంతు అలా పలికే సరికి, సరోజినికి నిజమే చెప్పాలనిపించేసింది.

“నువ్వు నన్ను పెళ్ళి చేసుకుంటానని యెప్పుడూ— ఎన్నడూ— ఎక్కడా మాటివ్వలేదు పెదబాబూ!”— అన్నది సరోజిని. ఇలా ఆమె అంటున్నప్పుడు హృదయంలో దుఃఖం పైకుబికి సుడులు తిరిగింది.

ఆమె సమాధానం వినేసరికి, సభ తెల్లబోయింది. దొడ్లో గుమ్మంమీద కూర్చొన్న రాధమ్మ పూర్తిగా ఓడిపోయినట్లయి— సరోజిన్ని తిట్టుకుంది సుబ్బరామయ్యగారు యింకేమిటో అందామను కుంటుండగా— నాగానందం వంక చూస్తూ—

“వెళ్ళొస్తా పెదబాబూ!”— అంటూ గబగబా సరోజిని, వాళ్ళందరినీ వీడి, యింటికి వెళ్ళిపోయింది. కొద్ది క్షణాలనంత

రం సభ విడిలిపోయింది. ఎక్కడి వారక్కడకు తరలి వెళ్ళిపోయారు.

అంతా పెళ్ళాక— సుబ్బరామయ్యగారు దొడ్లోని రాధమ్మని పిల్చి—

“చూడు చెల్లాయ్... కలిసే— మెలిసే తిరుగుతున్నారు గదా అనీ; మనసూ— మనసూ కలిసిందనుకోట్లం యెంత తప్పుగా వుంటుందో ఆలోచించు. సరోజిని అంటే, నా కేమీ కోపంలేదు. నువ్వు యెందుకో పొగబడ్డావు. ఎని జీవితం పాడు చెయ్యాలని నా కేమీ కోరిక లేదు. పైపెచ్చు దాన్నొక ఇంటిదాన్నిగా చెయ్యాలనే వుంది. వాళ్ళిద్దరి కలుపుగోలు తనం చూసి యిద్దరూ పెళ్ళి చేసుకుంటే బావుంటుంది గదా అని భావించావు; అది ఎంత తప్పు చెప్పు. నన్నూ— దాన్ని ఆదరించి, అభిమానిస్తూ వుంటే— యిలా జరగటం ఏం భావ్యం చెప్పు!”

—ఇలా, చెబుతూ ఆయన, ఆమెను అనునయ పర్చ సాగాడు.

ఆమె వూరుకోలేదు. గుండెలో గొయ్యి తవ్వకో సాగింది.

“అన్నయ్యవు గదా అనీ ఆమూడు మూళ్ళూ వేయిస్తావనీ— నామాటకో విలువ నిచ్చి దాన్ని నీ యింటికోడలిగా చేసుకుని సంతోషిస్తావనీ— చనిపోతూ అక్కయ్య చెప్పిన మాటని పాటిస్తావనీ— ఎన్నో అనుకున్నాను... తీరా యివ్వాల సమయమొచ్చే సరికి నీ అంతసుకి తగిన వాళ్ళం కాదనే దృష్టితో నన్నూ—దాన్నీ త్రోసిపుచ్చావు. ఇక నాకు మిగిలిన

కోరికేముంది. దాన్ని పరాయి వాడికిచ్చి, ఒకళ్ళమొగమొకళ్ళు చూసుకుని బావురుమనటమేగా” — అంది రాధమ్మ నిష్కారంగా.

ఆమె కళ్ళు తుడుచుకుంటూ చెప్పే మాటలన్నిటినీ విన్నాక సుబ్బరామయ్యగారు మౌనం వహించారు.

తరువాత యేలాంటి సంభాషణ జరగలేదు. రాధమ్మ తిన్నగా యింటికి చేరింది. ఇదంతా నాగానందానికి అలజడి లేవదీసింది.

సరోజిని కట్టెదుట నిలబడి, తనస్వక్తిత్వాన్ని కించ బర్చుకోకుండా మాట్లాడినందుకు కొంత సంతోషం నాగానందంలో అవరించినా, తనలో తానే మనుకున్నదో అనే శంక అతణ్ణి మెలికలు వేయ సాగింది.

మనిషిలో ఒక్కోమారు తెలియని బాధ అనేక రకాలైన విషమ పరిస్థితుల్ని కలుగ చేస్తుంది. తనకు తెలిసినా తెలియక పోయినా ఒక్కొక్క విషయం — ముఖ్యంగా సరోజినిలాంటి స్త్రీతో పరిచయం వున్న తరువాత — ఎంతో ఆవేదననీ, ఉద్రిక్తతనీ రేపుతుంది.

సరోజిన్ని గురించి యేలా లేదన్నా, నాగానందం రెండు మూడు రోజులు చాలా తీవ్ర వ్యథ అనుభవించాడు తనలో; తన హృదయంలో యింతటి పర్యుత్సాహం నిండారీ వుందని యీ నాటివరకూ అతను తెలుసుకోలేక పోయాడు. తనవల్ల తీరని బాధ; ఓ రకమైన నిరాశ; ఓ చేజారిని అదృష్టం ఆమెకు కడకు మిగిల్చినై గదా అని యెంతో కుమిలిపోయాడు. ఎన్నడూ చెప్పుగొల్లని అతని నేత్రాలు యేవేవో గత

స్మృతుల్ని గుర్తు చేసుకుని పరితపిస్తూ తెలియకుండా కన్నీళ్లు పెట్టుకున్నారు.

తన ముఖాన్ని సరోజకు చూపడం యెలాగో నాగా నందానికి అర్థం కాలేదు. తప్పుకుని ఆమె కంటికి దూరమై పోతూ తిరుగుదామని యెన్నోసార్లు ప్రయత్నించి విఫలు డయ్యాడు. మునుపటిలాగా సరోజిని తనకు కనిపించక పోవ డంతో; తనవల్ల ఆమె పూర్తిగా మోసపోయిందని భయ పడ్డాడు. ఆమె కూడా కేవలం చూసే చూడనట్లు ప్రవర్తించ డంతో; అతని మనస్సు చిన్న వోవనాగింది. కానీ, ఆమెపట్ల తనేదో నేరం చేసినట్లుగానే శిక్షించుకో సాగాడు. పశ్చాత్తా పంతో, అతని హృదయం శలకంమీద ముద్రితిమైన ఆమె రూపాన్ని చెరిపేసుకోవడం అతని మనస్తత్వానికి చాత కాలేదు. కడప తన మూలంగా ఆమె హృదయం యేదో ఒక అవ్యక్తమైన కాంక్షతో; మమకారంతో; ఆపేక్షతో; సంక్షో భిస్తోందని నాగానందం నిర్ణయించు కున్నాడు. మనస్సంతా కళ్లొలితమైంది. తనలో రేగే ప్రతి భావానికీ ఓ రకమైన భయం; భయదజీమూతాళి పటలిలా ఆవరించుకు పోసాగింది అనే నగ్నసత్యాన్ని నాగానందం స్పష్టంగా గ్రహించు కున్నాడు.

ఓ వారం తరువాత, ఒకనాటి రాత్రి; నాగానందం గదిలో ఒంటరిగా కూర్చోని ఏదో చదువుకుంటూ వున్నాడు- ఇలా ఏదో పుస్తకం చదువుకోడం వల్లనే నా సరోజిని విషయం జ్ఞప్తికి రాకుండా వుంటుందేమో!— అని భావించు కుని చదువు కొంటూ వున్నాడు.

అప్పటికే చాలా ప్రోద్బోయింది. పరిసరాలన్నీ నిద్రాణ సితిలో నిశ్చలత్వాన్ని ధరించాయి. వీధి దీపాలు కునుకుతూ వున్నాయి. ఉండీ— వుజిగీ రిక్నాలు, లారీలు చప్పుళ్ళూ; ఎక్కడో రైలు కూతలూ, జనం మాటలూ మినహా మరో గందరగోళం లేకుండా వుంది.

ఎవరో వచ్చి తన గది తలుపుల్ని సున్నితంగా ఆ వేళ ప్పడు తడుతూ, వున్నట్లు నాగానందానికి అలికిడైంది. కుర్చీ లోంచి లేచివచ్చి తలుపుతీసి నెమ్మదిగా చూసేసరికి సరోజిని ఎదురుగా మూర్తీభవించిన శోక దేవతలా కనిపించింది. గది లోని దీపపుకాంతి ఆమె ముఖాన పడేసరికి, ఆమెకన్నుల్లో చెమ్మగిల్లిన నీరు బొడు చూపానికి గూడుకడుతూవుంది. ఆమెను లోనికి రమ్మని ఆహ్వానిస్తామనుకుని చెప్ప బోయే లోగానే— ఆమె;

“ఆఖరి సారిగా నిన్ను చూసి పెడదామని వచ్చా నంతే!... వెళ్ళోస్తాను పెదబాబు.” అనేసి, సజల నేత్రా లతో; గాద్దదిక కంతంతో; చీర్చుకున్న మనస్సుతో— మెల్లిగా వీధిమెట్లు దిగి, కుదుస్తున్న చీకట్లొకి వెళ్ళిపోయింది—సరోజిని.

నాగానందం ఆ ఆకస్మిక మార్పుకీ కొయ్యబారి పోయాడు. వెంటనే వెంటబడి కొంతదూరం వెళ్ళి ఈహటాత్ పరిణామానికి కారణం అడుగుదామని ముందుకు అడుగు వేయబోయాడు. కాని దెబ్బతిన్న మనస్సు ధైర్యాన్ని వ్వలేదు. ముఖం చెల్ల లేదు. తిన్నగా గదిలోనికి వచ్చి కిటికీగుండా ఆమె వుండే యింటి నంకచూస్తూ వుండిపోయాడు.

“పాపం; సరోజిని నావల్ల ఎంత బాధ పడుతూ వెళ్ళి

పోయింది. ఆఖరికి వెడుతూ కూడా ఎక్కడికో; నన్ను చూసి పోదా మని వచ్చింది అర్ధరాత్రి వేళయినానూ; ఎంత కృతజ్ఞత నేనంటే! నన్ను యింత విలువగా చూడాలనే అభిలషిస్తోంది కాబోలు...” నాగానందం యిలా అను కుంటూ; తనేదో గొప్ప దారుణ కృత్యం; సరోజిని జీవితానికి చేసినట్లు విచారపడసాగాడు. ఇదో పెద్దవాదగా మనస్సుని ఆక్రమించింది. ఆమె ఎక్కడకు వెడుతూ; వెడుతూ-ఆఖరిసారిగా తనను చూడటానికి వచ్చిందో తెలుసుకునే సరికి నాగానందానికి పదిహేను రోజులు పట్టింది- ఈపదిహేను రోజుల్లోనూ అనేక విఘ్నాలైన అభిప్రాయాన్ని ఏర్పరచుకొని; వాటినే తర్కించుకుని లోలోన- సరోజిని చూద్దామని ప్రయత్నించాడు. కానీ, అవమాన పడినట్టు తనకు తానే భావించుకొని వూరుకుండి పోయాడు. ఇలా ఇన్నాళ్ళూ అతను వూరుకుండి పోవడంవల్ల; హఠాత్ గా సరోజిని వ్రాసిన పుత్తరంవల్ల ఆమె ఉనికి తెలియగానే ఆశ్చర్యపడి పోయాడు-నేడు.

“ఆనాటిరాత్రి సరోజిని బయలుదేరి ముకుందం దగ్గరకు వెళ్ళిందన్న మాట...” అని ఆ పుత్తరంద్వారా తెలుసుకున్న వాడై నాగానందం సిగ్గుపడి పోయాడు.

సరోజిని, ఆ పుత్తరంలో తన ఉనికికే కాకుండా చాలా యేవేవో అర్థం గాని జీవితం విషయాల్ని ఉల్లేఖించింది.

చినరకు పుత్తరాన్ని వాక్యాలుగా: యిలా వ్రాసింది

“నువ్వు ఆడరించావు; అభిమానించావు; అపేక్షచూపావు; ఆత్మబంధువుగా ఎంచావు. కానీ, నామనస్సేమిటో నువ్వు అర్థం చేసుకోలేక పోయావు. నాజీవితానికి- ముఖ్యంగా

నాలాంటి స్త్రీ జీవితానికి-అవసరమైన కోరిక ఏమిటో నువ్వు అవగాహన చేసుకోలేదు. నాకూ మనస్సనేది ఒకటి వుందనీ; దానికి ఆనందం కలిగేటట్లు నేనేదైనా చేయాలనీ, నువ్వు యెప్పుడు ప్రయత్నించలేదు. సరిగదా నీ పవిత్రమైన; మనసుని నేనెక్కడ మలిన పరుస్తానో నని చాలాదూరంగా వుండి ప్రవర్తిస్తో వచ్చావు. నాపట్ల ఇదానేను కోరుకున్నది నాజీవితానికి నీ నుంచి; ఇదికాదు. ఇప్పుడు ముకుందంగారు చేసిన మంచిపనిని నేను నీవల్ల కావాలని పరితపించాను. కానీ జరగలేదు. ఇటీవలనే ముకుందంగారితో నాకు వివాహమైంది. ఈ శుభకార్యంకోసం నీ ముందు ఎన్నాళ్ళో నిరీక్షించాను. కానీ, ప్రయోజనం లేకపోయింది. నాకు రావలసినదేమిటో మీ మిత్రులైన ముకుందంగారు తెలుసుకోగలిగారే కాని నువ్వు గ్రహించలేక పోయావు పెదబాబూ; నేటికినాకు తోడు-నీడా లభించినందుకు ఎంతో సంతోషిస్తున్నాను. మాతృత్వం లభించగలదనీ నా స్త్రీ జీవితానికి ధన్యత చేకూరినదనీ ఆనందిస్తున్నాను. నా మనస్సులోని కోర్కెను అర్థం చేసుకుని నన్ను నవజీవితేశ్వరిగా చేసుకోగల్గిన పుణ్యపురుషుడు భర్తగా లభించినందుకు భగవంతునికి మోకరిల్లుతున్నాను. నా జీవితం నా భర్త సన్నిధిలో- ఆయన ఎడద నీడలో-కలకాలం చల్లగా గడచిపోవాలని దీవించడానికి నా క్రొత్త కాపురానికి సంతోషం కలిగించే నిమిత్తం అతిథిగావచ్చి వెళ్ళవలసిందనీ; నా కృతజ్ఞతాంజలిల్ని అందుకోవలసిందనీ కోరుకుంటున్నాను. ఎప్పటివలే నాయందు నీ అభిమానం; ఆపేక్ష; ఆత్మీయత; నెలకొనే వుంటాయని తలుస్తున్నాను"-అని-

నాగానందంకి అప్పటికి అర్థమైంది; సరోజిని తననుంచి యేమి కోరుకున్నదీనూ! తనుచేయలేకపోయిన ఘనకార్యాన్ని మిత్రుడు మునుందం చేసినందుకు; సరోజిని మనస్సుకు యేమి కావాలో దాన్ని అతను ప్రసాదించినందుకూ అభినందిస్తూ వృత్తరం వ్రాసేద్దామనుకున్నాడు, నాగానందం.

కానీ, మనస్కురించక, ఉత్తరం వ్రాయడం బాగుండ దనియెంచి; స్వంతంగా నాగానందమే వాళ్ళ కొత్త కాపురానికి అతిథిగా వుండడానికి నిశ్చయించుకుని బయలుదేరి నాగార్జునసాగర్ వెళ్లాడు.

క తి ను డు

రాజారావుది 'పాపాణ హృదయం' అంటే ఆశ్చర్యం లేదు, ఏజంకూ—గొంకూ లేకుండా నిర్భయంగా అతను 'కతిను డని' అనుకొని తీరవచ్చు. వాస్తవంగా, అసలు వ్యక్తిలో మెతకదనమూ—అసమర్థతా—అసిమితమూ యేమాత్రమూ లేవు.

ఏకారణం వల్లనో మరి! యెవ్వరికీ తెలియదు. ఒకనాడు —అంటే చావాపు యిరవైఅయిదు సంవత్సరాల క్రితం యేడాది మగపిల్లవాణ్ణి భుజానవేసుకుని, కన్నతల్లిసీ, భార్యసీ యిల్లు—వాకిలీసీ, బంధువగ్తాన్నీ విడిచివేసి, రాజారావు ముప్పయిమైళ్ళ మూరంలో వున్నపట్టణం చేరుకొన్నాడు. అతని తల్లి కొంతకాలం కోడల్ని అంటిపెట్టుకొనివుంటూ కొడుకుకోసం పరిపరివిధాలుగా దుఃఖించింది. యెంతకాలానికీ, తనయుడు తిరిగొచ్చి, తనకళ్లకు కనిపించక పోవటంతో, ఆ మాతృమూర్తి మనోవ్యాధితో తీసుకు తీసుకుని మరణించింది. అత్తగారు పోవటంతో కోడలు రాజేశ్వరి దిక్కులేని పక్షి లాగ అయింది. అయినవాళ్లెవ్వరూ 'నా' అనే దృష్టితో

ఆశ్రయమిచ్చి అనుకోలేదు. చివరకు రాజేశ్వరి నిరాశపూరిత మైన హృదయంతో యెటో వెళ్ళిపోయింది.

రాజారావు మూలంగానే, పాపం! రాజేశ్వరికి యీ దుర్గతిపట్టిందని, పరిచయసులంతా పడేపడే అనుకొని, ఆ విడి వడిన భార్యాభర్తలపట్ల సానుభూతిని కప్పరిచారు. అంతకన్నా ఎవరు మాత్రం చేయగలేదేముంది?

రాజారావు కొడుకుతో పట్నం చేరుకోగానే, ఒక విశాలమైన భవంతిలో, తనకు అన్నివిధాల సౌకర్యంగావుండే దుకు కావలసినంత భాగం అద్దెకు తీసుకున్నాడు. అవసరాలు తీరేందుకు వస్తుసామాగ్రిలు కొన్నాడు. చంటివాడికోసం ఆడుకొనేందుకు గిలక్కాయలు—పూగుడు గుర్రం—లక్క పిడతలూ కొన్నాడు. నాడి పోషణకోసం ప్రత్యేకంగా ఒక వ్యక్తిని కూడా నియమించాడు. ఇలా తన బసను యేర్పరచు కొని, రాజారావు అటుపిమ్మట వుద్యోగాన్వేషణ చేశాడు. యెక్కడా లభించలేదు. నిరుత్సాహంతో మనిషి దిగజారి పోనటం మొదలెట్టాడు, “ఇకతన బి.ఎ. చదువు కేవలం నిష్ప్ర యేజనమేనేమో!” అని దిగులు చెందుతుండే సమయంలో ఒక పరిచయస్థుని పుణ్యంవల్ల పెద్దమందుల కంపెనీలో నెలకు నూటాయాభై రూపాయల మీద వుద్యోగం దొరికింది. వెంటనే చేరాడు. ఇంతకాలం శ్రమపడినందుకు మంచి వుద్యో గమే దొరికిందని తృప్తి చెందాడు. తనీ వుద్యోగంలో యెటో కష్టపడినా సరే కన్న కొడుకుకోసం, అతని వుజ్జ్వల భవిష్యత్ కోసం కొంత డబ్బు వినియోగపరుస్తూ, మరికొంత దాచా లనుకొన్నాడు. ఆ నాటినుంచి అతను చేసిన కృషి—తన

బాధ్యతపట్ల చూపిన పట్టుదల యేవ్యక్తికి సాధ్యమైనవికావు. కుమారుని భవిష్యజీవితం కోసం అహర్నిశలూ పాటు పడుతుండటం పల్ల అతనిలో పొంగులు వారేయకానమూ— తీర్చి దిద్ది నటుండే అందచందాలూ షణ్ముఖానికీ, సహజోద్రేకంతో ఎగసి పడే వాంఛలూ క్రమక్రమంగా సమసి పోయినవి. రాజారావులో యేకాగ్రత, దీక్షా— మూర్తీభవించుకొని పున్నాయి. అతని వయస్సు తగ్గుతున్న కొద్దీ కుమారునికి చదువూ సంస్కారాలతో పాటు సంఘభావాన్నీ కూడా తెలియ బరుస్తో వచ్చాడు. వ్యక్తిత్వానికీ— మానవత్వానికీ గల సంబంధాన్ని గొప్ప తనాన్ని విపులంగా విశదీకరిస్తూ వినరించాడు. తనలో స్వల్ప పరత్వాన్ని త్యజించాడు. అంతంలేని ఆశాపూరితమైన కోరికలకు విలువ నివ్వకుండా మనస్సులోనే చంపుకొన్నాడు. తనకు తా నెన్ని విధాలుగానో కుమారుని శ్రేయస్సు కోసం సర్వ కాంక్షల్ని నిర్మూలింప జేసి కొని, మారిపో గలిగాడు. రాజారావు యిభా మారిపోయిందీ—యెంతో ఆత్మత్యాగమూ, కృషి నీ చేసిందీ — తన కొడుకైన సుందరం వుజ్వల భవిష్యజీవితం కోసం అతని కిప్పుడు దాదాపు ఇరవై ఏదేండ్ల ప్రాయం.

రాజారావు, ఆనాటి నీరవ నిశబ్ధ నిశీధ సమయంలో తన మనుమరాలు నిద్ర పోతూన్న పుయ్యాల మంచం ప్రక్కనే ఒంటరి పాటును భరిస్తూ కూర్చొని వున్నాడు. అతని ముఖంలో మృదువైన హాస రేఖ ఆ చంటిదాన్ని పడే పడే చూస్తున్న కొద్దీ వుండి వుండి తాండ విస్తోంది. ఇంత వరకు గడచిన అతని జీవితంలో పట్టుదలనీ త్యాగాన్నీ చూసినవాళ్ళకు

అతని చిరునవ్వు కూడా వింతగానే తోస్తుంది. అయితే ఆనాటి రాజారావు వేరు; ఈ నాటి రాజారావు వేరు. ఈతరుణంలో చెప్పకొంటున్న రాజారావు మారిపోతున్న ఈనవనాగరిక లోకానికి యేమాత్రమూ పరిచితుడు కాడు.

రాజారావు తన కుమారునికి ఇరవై రెండేళ్ళు రాగానే యేరి కోరి ఒకయింటి మంచి ఆడపిల్లను పెళ్ళి చేశాడు. పనస తొనలాగా పండు వంటి మనవల్లు మనవ రాండ్రు పుడుతూవుంటే తనకు తానే రాజారావు తండ్రినవుతున్నట్టుగా ఆనందంతో పొంగి పోతుండేవాడు. వాస్తవంగా తనకు పుట్టింది ఒక్కకొడుకు. తాను సంసారం చేస్తున్న తొలి రోజుల్లో యెందరో పిల్లలు పుట్టాలని కుతూహల పడుతుండేవాడు. కానీ రాజారావు యిప్పుడు తన ఒకకొడుకుకీ పిల్లలు కలుగుతుంటే తనకి ప్రాప్తిలేని పితృ వాత్సల్యాన్నంతా ఆపిల్ల మీద కురిపిస్తూ వున్నాడు. రాజారావుకి ప్రొద్దు స్తమానమూ ఆ పిల్లలతో కాలక్షేపం కలిగిపోతూ వుండేది. వాళ్ళ చిన్నారి చిట్టిలోకమే, అతనికి పరంధామమై పోయింది. వాళ్ళ తోడిదే బ్రతుకైంది. యింతటి మార్పు రాజారావులో రూపొందేసరికి, అతని కోడలు సీతకి కూడా ఆశ్చర్యమనిపించింది

అప్పటికి యింకా అర్ధరాత్రి దాటలేదు. ప్రక్క గదిలో సుందరం భార్యతో యేమిటో గుసగుసలాడుతున్నాడు. రాజారావుకి వినిపించకుండా సీతతో మాట్లాడాలని సుందరం ప్రయత్నం, చేతకాలేదు. రాజారావుని కొడుకూ కోడలి సంభాషణ కొంతవరకూ ఆలసాలసంగా కదిలింది. రాజారావు ముఖం ప్రక్కకు తిప్పుకొని, చంటిదాన్ని పూవుతున్నట్టుగా

నటించాడు. యెదురుగా, మనిషెత్తు అద్దంలో కుమారుని ముఖమూ— వుండివుండి మారే కవళికలూ— బెదురుచూపులూ కోడలి చేతి సాంజ్ఞలూ— చప్పుడుగాని భావాలలోని అర్థమూ— యావత్తూ రాజారావుకి స్పష్టంగా కనబడుతున్నాయి. అలాగే నిర్విణ్ణుడై చూస్తూ వున్నాడు. సుందరం ముఖంలో చాలా భాగం చిరాకుతో రేగిన భావాలే కదుల్తున్నాయి. మాట చెప్పాల్సొచ్చినప్పుడల్లా పెదవులు తడిచేసుకోవటం చూస్తూవుంటే, రాజారావుకి తన భార్య రాజేశ్వరి కవళికలు జ్ఞప్తికి వచ్చినాయి. కొడుకులో అంతా తల్లిపోలికలే కనుపించినాయి. సుందరం బీరువాలోంచి చటుక్కున చేతికొచ్చినన్ని నోట్లు తీసుకొని జేబులో దోపు కున్నాడు. సీత మెళ్ళిగా వెంటనే బీరువా తాళం వేసింది. సుందరం యెక్కడికో బయలుదేర బోయాడు....

రాజారావుకి యేమిటో మైకం కమ్మినట్లయింది... అంత పాషాణ హృదయుడూ, అంతట్లోకే గజగజ వణకి పోయాడు. అతనిలో కఠిన్యం, కరిగి ఒక్కసారిగా క్రిందికి దిగజారి పోయింది. “డబ్బు తీసుకొని, చెప్పకుండా యెక్కడికో బయలుదేర బోతున్నాడంటే, తన కుమారుడి కేదో చిక్కు వచ్చిందని” వ్రాహ్మస్తూ కంగారుపడ్డాడు. “తన భార్యలాగా కుమారుడు కూడా జారుడుమెట్ల జీవితానికి బానిసయ్యాడేమో!”—తల్చుకొంటూ, అనుమానించాడు. చిన్నప్పటి నుంచీ సుందరానికి రాజారావు యెన్నో సద్బుద్ధులు చెప్పాడు. ఒక్కొక్కసారి కొడుకుని చూసి; కడు నీచంగా కసురుకొనే వాడు. అంతలోనే కడివెడు కన్నీళ్లనుకార్చుతూ పశ్చాత్తా

పం చెందేవాడు. ఒకరికి యేదైనా కష్టమైస్తే, సాయపడటానికి కొడుకు వెనకాడు తూంటే, అతని మెతక దనాన్ని చూసి, రాజారావెంతో లోలోన నొచ్చు కునేవాడు— తరువాత, వీలుచూసి, తీరికగా సుందరాన్ని దగ్గరకు పిల్చి— ఆ మాటా యీ మాటా చెప్పు కొచ్చినంతసేపు చెప్పుకొచ్చి—కడకు—, “చూడు నాన్నా! ప్రపంచం సువ్వునుకున్నంత మంచిది గాదు. న్యాయా న్యాయ విచక్షణాజ్ఞానం నానాటికీ తగ్గి పోతోంది. నాగరికత ప్రబలిపోతూ వున్న యీరోజుల్లో మోసాలూ—హింసలూ—అవినీతులూ పెచ్చరిల్లుతూవున్నాయి. మంచి తన మేదో— దుర్మార్గ మేదో తెలియని పరిస్థితులు అనుక్షణమూ గడుస్తున్న జీవితానికి తటస్థ పడుతున్నాయి. నీతి నిజాయితీలు నశిస్తున్నాయి. హృదయం చౌర్యల్యావస్థకు అలవాటు పడుతోంది. ఒకరికి, కష్టనష్టాలు కల్గించి, నువ్వు సంతోషాంతరంగుడివి కాబోకు. మనస్సుని తేలిక పర్చుకొని, మొగమాటానికి తావివ్వ బోకు. నీలో కొంత కరుకుదనం, దిటవుదనం— అవసరం. లేకపోతే యీ లోకంలో చలా మణిగా బ్రతకలేవు. తెలుసా!” అని యిప్పటికి యెన్నో పగ్యాయములు చెప్పాడ. యింకా చెప్పతూనే వస్తున్నాడు...

తీరా, నేడు, యీదృశ్యం కళ్లారా చూసేటప్పటికి రాజారావు మనస్సు చెదిరిపోయింది. కాస్తాగమని చెప్పటానికి గొంతుక యెండిపోయింది. యెలాగో, తన దురవస్థనుండి తేరుకొని, కొడల్ని పిలిచాడు. సీతవచ్చి యెదురుగా నిలబడింది. రాజారావు కూర్చున్న వాడల్లా లేచి, “నా చొక్కా చేతి కర్ర యిలా అందీయమ్మా”— అని అడిగి పుచ్చుకొని,

చెప్పల్లో వణుకుతున్న పాదాలను దూర్చాడు. ఒక్కసారి. ఆ యింటినంతటినీ, తాత్విక దృష్టితో తిలకించాడు. మనస్సు మమకారంతో నిండి పోయింది. గడచి పోయిన దృశ్యాలన్నీ అతని నయనాల ముందు పుంఖాను పుంఖంగా మెరిసినై. ఒక్క నిట్టూర్పు ఒరువుగా వదిలాడు. యింతలో, సుందరం తండ్రి ముందునుంచి, వెడుతూ— “జాగ్రత్తగా పడుకో సీతా” — అని భార్యకు చెప్పి, గుమ్మందాటి, చీకటి తెరలగుండా, వీధిలో నడవడం ప్రారంభించాడు. రాజారావు విభ్రాంత మనస్కుడై కోడలివంక చూస్తూ— “నేనలా వూరికే వెళ్లాస్తాను. నా మన స్సేమీ బాగుండ లేదు.”— అని చెప్పి వెంటనే, సుందరం నడిచిపోయిన దారిని త్రొక్కిండు.

నిజంగా, రాజారావు వూరికే బయలు దేరలేదు. వెనుక వెనుకగా, పొంచి—పొంచి గూడఛారిగా రాజారావు, కొడుకు అడుగుల్ని గుర్తుపడుతూ నడుస్తున్నాడు వేగంగా. “తన కొడుకు అంత డబ్బుతో యింత అర్థరాత్రి వేళ యిన్ని సందుగొందుల్ని దాటుకొంటూ యెక్కడికి పోతున్నట్టు? యెంత తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నా సమాధానం లభించడము లేదు. నడకలో వుదేకమూ— వేగమూ క్రమేపీ హెచ్చు కాసాగినయి. చూస్తూ చూస్తూ వూరు కోవటం జరిగితే సుందరం, తన కొడుకు కాకుండా పోతా డేమోనని భయం వేసింది రాజారావుకి. ఆ చీకటి గుండా సుందరం వడి, వడిగా నడిచి, చటుక్కున ఒక చిన్న పెంకుటింటిలోనికి దూరాడు. రాజారావు నివ్వెరపోతూ, తన నడకను నెమ్మదిచేసి, మెల్లిగా వెళ్ళి, ఆయింటి వసారాలో ముందువైపుగా వున్న చిన్ననాప

రాతి అరుగుమీద, సందేహ స్వాంతనుడై చతికిలబడి కూర్చున్నాడు. తలపులతో బాటు, కిటికీలు గూడా మూయబడి పున్నాయి. లోపలమాత్రం వినీ—విసబడనట్లుగా సంభాషణ అవ్యక్త కంఠంతో సాగుచోంది. జంగత్తగా చెవి దూర్చి విన సాగాడు రాజారావు.

“యేం చెప్పడానికీ. నా గొంతు పెగలటంలేదు సుందరం జీరవోతోంది. యెన్నో నగ్న సత్వాలైన విషయాలు నీకు చెప్పాలని వుంది. మనస్సుకి శాంతి కల్గటంలేదు. నీ కోసం యెన్ని నాట్లగానో, తపించి తపించి పోయాను. నీ చూపాన్ని క్షణక్షణానికి తల్చుకుంటూ విలపించాను. యెప్పటికైనా, నన్ను గుర్తుపట్టి, ‘అమ్మా’ అని మనస్ఫూర్తిగా, పోరార పిలుస్తావని, కలలుగంటూ, నమ్మతూ జీవచ్ఛవం లాగా బ్రతుకుతూ వచ్చాను. నా జీవితం యీ విధంగా మారడానికీ, మీ నాన్నగారి దేమీ తప్పలేదు. చేతులారా, నా భర్తనీ నిన్నూ, నా పండంటి సంసారాన్ని విడనాడుకొన్నాను. నా జీవిత కుసుమాన్ని, నేనే చేజేతులా నలుపుకొన్నాను. పాపిష్టురాల్సి! నా సుఖమయ జీవితానికి పరాజితురాల్సి!! భగవంతుడుకూడా నా అపరాధాన్ని మన్నించడేమో!” — యిలా ఆ యింటిలో, క్షయ వ్యాధితో మూలుతున్న సుందరం తల్లి రాజేశ్వరి, నెల లేని కన్నీరు కాన్పుతూ చెప్పకొస్తోంది. తన బాలిగాఢను, సుందరం విటూ, తల్లి ముఖం చూడలేక దోసిట్లో ముఖాన్ని దాచుకొని, కలనర పడుతున్నాడు. వాకిటరుగుమీద రాజారావు తలుపుకొట్టి, లోపలకు పోవాలని ప్రయత్నించి, లేస్తూ, మల్లా, యేదో పట్టుదలతో, కూర్చుంటున్నాడు. ఆ వేదనా—

అనుమానమూ అతణ్ని పుక్కిరి బిక్కిరి చేస్తున్నాయి. సాహా
సింఛటానికి సందేహిస్తున్నాడు... తిరిగి రాజేశ్వరి చెప్ప
నారంభించింది.

“నా కప్పటికి యింకా వివాహం కాలేదు. గాలి కదిలే
లేత రావియాపలాగా, నాలో నిమిష నిముషానికీ తలలెత్తే
వలపు తలపులకు— వయసు పాటలకు చలించేదాన్ని. నా
హృదయ విపంచి, వుండి— వుండి శ్రుతిచేసిన మహతీ స్వసం
లాగా— కచ్చపీ స్వరంలాగా అవ్యక్తమైన మధుర సంగీ
తాన్ని పలుకుతూ వుండేది. ఇలా వుంటూండగా నేను స్నేహి
తుడని గాఢంగా నమ్మిన గంగాధరం ఒకసారి మా యింటి
కొచ్చి, అమాయక స్థితిలో నా హృదయ వీణ మీదికి అపస్వ
రాన్ని పల్కించాడు. ఆ నాటినుంచీ నాస్థితి నా తల్లిదండ్రులకే
గాక, నేనుంటున్న వూరికే ఒరువైంది. నా జీవిత ప్రకరణమే
మా వాళ్లకూ— బంధువర్గానికీ చేదైంది. తలెత్తుకొని నీలాప
నిందగా భావించలేక పోయాను. వెంటనే నాకు పరాయి
సంబంధం తెచ్చి నా తల్లిదండ్రులు ముడివేశారు. ఇదంతా
యే నాడూ మీ నాన్నగారికి తెల్పుకోలేక పోయాను. నాలో
నేను తరచు గుర్తుకు తెచ్చుకొని, “మీ నాన్నగారినిమోసం
చేసేనే!” అని కుమిలి— కుమిలి యేడ్చేదాన్ని. యే నాటికో
నాటికి, నా పాపం యిలా బ్రద్దలవుతుందని వ్రాహ్మిస్తూనే
వచ్చాను. రెండు సంవత్సరాలు మీ నాన్నగారితో యీ
సంగతిని గుప్తపరుస్తూ సుఖపూరితమైన సంసారం చేశాను.
నువ్వు పుట్టావు... చేసిన పాపం కొంతవరకు మాసిపోయిందని
భ్రమపడ్డాను. ఇంతలో వుప్పైన వచ్చినట్లుగా యెవరొచ్చి, నా

చీకటిపాపం సంగతి మీనాన్నగారితో చెప్పారోనాకు తెలియదు. మొత్తానికి చెప్పారు. ఆ నాటి నుంచి మీనాన్నగారు విరక్తితోనూ - విముఖత్వంతోనూ ప్రవర్తిస్తున్నారేమోనో చీకటి పాపం నిజమవుతో, కాదో స్వయంగా చెప్పమన్నారు. జరిగిందంతా పూసగుచ్చినట్లు బాధాకులిత స్వాంతనంతో చెప్పి 'క్షమించ మని' పాదాలపైపడి, నా కన్నీటి కణాలతో వారి పాదాలను అభిషేకం చేశాను. ప్రయోజనం లేకపోయింది. ఇప్పటికీ నాకు బాగా జ్వలనం. నువ్వు వుయ్యాలలో సిద్ధపోతున్నావు. మీనాన్నగారు అంతవరకూ యేవో మాటలని పూకుండి పోయారు. నేను కలతతో పడుకున్నాను. ఆనాడు నిజంగా యిలాగే అర్ధరాత్రి... పన్నంకురుస్తోంది...నాకు అంతలో చిన్నకునుకు పట్టింది. సరిగ్గా ఆ సమయంలోనే మీనాన్నగారు నిన్ను తీసుకొని పోయివుంటారు. తీరా నిద్రలేచిచూస్తే, మీ రిద్దరూ లేరు. తరువాత నాకంతా చీకటిగానే కనిపించింది. కడకు దిక్కుమాలిన జీవితానికి దిగజారిన క్షణంలో నాకీవ్యాధి రావటం యిన్నేళకు నిన్ను చూచి గుర్తించటం జరిగింది. నువ్వు నిజంగా నాకుమారుడవే అని చెప్పకోడానికి యిప్పటికీ ధైర్యమొచ్చింది ఇక నాకు ఆవేదనలుండవు. ఆలోచనలు వుండవు. కడకు కొడుకుని చూసే అదృష్టం దొరికింది. ఇంకేం కావాలి నాకు" — అంటూ ఒక్కచిరునవ్వు నవ్వి తృప్తిపడింది.

ఇంతసేపూ సుందరంకన్నా రాజారావు యెక్కువ వోపికతో అలకించాడు. సుందరం, తల్లి దీనగాధంతా విన్న పిమ్మట యేదో అనబోతూండగా రాజారావు తలుపుకొట్టాడు. వెంటనే కొడుకు తలుపు తెరచి చూశాడు... తండ్రి. ప్రక్కకి తొలి

గాడు సుందరం. రాజారావు రెండడుగులు లోపలికి వేస్తూ మూలగా, ఒక కుక్కి-మంచంలో— పాలిపోయి— యెం పోతూవున్న రాజేశ్వరిని చూశాడు. గుండె తరుక్కుపోయింది. భార్యను చూసేసరికి క్షణంసేపు తనలో తాను “యీమె నా భార్య రాజేశ్వరేనా!” అని ఆశ్చర్యంతో మథనపడ్డాడు. నోటిమాటకన్నా కంటిచూపు యెక్కువైంది. ఆ నాటి దృశ్యమంతా కళ్ళెదుట పాతరలాడింది. హృదయం వెనక్కి గుంజకొంది. పాత కోపం— మునుపటి పట్టుదల— అభిమానం— ముంచుకొచ్చినాయి. కానీ, అంతలోనే పాపం! అనిపించింది... దూరంగా, యెదురుగా నిలబడ్డాడు రాజారావు. కూర్చోమని చెప్పింది రాజేశ్వరి చేరుసనే వున్న పీట చూపిస్తూ. అతనిలో మానాభీమానాలు గుర్తుస్తున్నా, ముఖంలో గర్వరేఖ నిలుస్తూనేవుంటుంది. “కూర్చో నాన్నా” అన్నాడు సుందరం. “నువ్వు కాస్త అవతిలికి వెళ్లు”— అన్నాడు తండ్రి కొడుకు నుద్దేశిస్తూ ఆజ్ఞగా. సుందరం వున్న చోటునుంచి కదలేదు. తన మాట వింటూడనే సమ్మతం సడలింది రాజారావుకి.

“నా తల్లి నీ స్థితిలోవుంచి నే నెక్కడికీ వెళ్ళను. నా విద్యుత్త ధర్మం అదికాదు”— అంటూ సుందరం అక్కడే, ముగోచోట నిలబడ్డాడు. రాజారావుకి కడుపులో లేచిన కోపం, గుండె కదన్ని, కన్నాముల మధ్యకొచ్చి ముడిపడింది. “నీ తల్లి చెడిపోయిన స్త్రీ అనీ, కాలుజారిన నీచురాలనీ— పతి తనీ— నీవు దాని కొడుకువనీ లోకానికి తెలిసి వున్నట్లయితే, ఆ నాటినుంచి యెలా వుండేదో నీ బ్రతుకుని ఒక్కసారి తరిచి చూసుకో తెలుస్తుంది” కఠిన గళంతో అన్నాడు.

“అందులో నా దోషం యేమీ లేద”న్నాడు సుందరం. రాజారావు యీసడించు కొన్నాడు.

‘నీ వంటి వాళ్ళకి యీ లోకంలో స్వేచ్ఛగా బ్రతకడానికి తావులేదు. నువ్వు పతితవు. నీ చీకటి పాపం అంతా జాలిగా చెప్పి— కన్నీటితో సుందరాన్ని మార్చేశావు. వాడిని నీ పక్షంగా చేసుకొన్నావు. నీ మెతకదనమే— నీ అసమర్థతే— వాడికీ వుంది. అందుకే తేలిగ్గా, నీ గాఢని నమ్మి, న్యాయా న్యాయ విచక్షణాజ్ఞాన శూన్యమై నీ తరపున చేరాడు. తల్లి కొడుకూ యిలా యీ నాటికి యింత హఠాత్తుగా యే కమవు తారను కోలేదు”—— రాజారావు కుపిత హృదయంతో అన్నాడు. సుందరం, తండ్రి మాటలకు చలించాడు. వూరు కుంటే తన లోకజ్ఞానం దెబ్బ తింటుందేమోనని, తండ్రి కెదుగుగా నిలబడి, సాహసిస్తూ—

“తా నెవరో, మా అమ్మ నా కింతవరకూ విపులంగా చెప్పలేదు. ఇంతకు ముందే చెప్పింది. రోజు యీ వీధినే నేను ఆఫీసుకు వెళ్ళటం చూస్తుండేది. చాలారోజులు ఎవరో అనుకొన్నాను. ఒకనాడు ఆమె వాకిటరుగుమీద కూర్చొని నన్ను చూస్తూ చూస్తూనే పడిపోయింది. ఎవ్వరూ వచ్చి లేవదీయలేదు. చూసి కాలు కదపలేక పోయాను. ధైర్యంతో వెళ్ళి చేతులమీద లేవనెత్తి లోపల తీసుకొని వెళ్ళి యీ మంచం మీద పడుకోబెట్టాను. మంచినీళ్లు తెచ్చి ముఖాన చల్లి తేరుకునేల చేశాను. అప్పుడు మా అమ్మ కేవలం కృతజ్ఞత మాత్రమే చూపింది. ఆనాటినుంచి తరచు వెళ్లి వస్తుండేవాణ్ణి. తనరోగం ఏమిటో తరువాత — తరువాత చెప్పింది. జాలి

వేసింది. “ఈ దిక్కులేని జీవితానికి మందులిప్పించే వాళ్లే లేక పోయారే!” అని సానుభూతి కల్గింది. మరుక్షణమే పుపకారం చేద్దామనిపించింది. మందు లిప్పిస్తూ వస్తున్నాను. చివరకు యిన్ని నాళ్లయినాక యీ విడ నా తల్లి అన్నసంగతి తెలిసింది. ఇంకెలా విడిచి వుండగలను? సృష్టిలో అమ్మను మించిన దైవ మేముంది? అంతకన్నా తీయని మాటేముంది? మీకు తెలియ కుండా నాతల్లిని యీరోగము నుంచి విముక్తురాల్ని చెయ్యా లనుకున్నాను. సాధ్య పడలేదు. కొద్దిరోజుల్లో నాభార్యా బిడ్డల సమేతంగా యీ యింటికివచ్చి, పుపచారాలు చేద్దా మనుకున్నాను. మీరు కూడ బెట్టిన డబ్బుతో — నాసంపాదనను కూడా కలిపి తల్లికి ఆరోగ్యం చేకూరుద్దామని ఆశించాను. కాని, నేను రహస్యంగా వ్రుంచిన విషయం నేటితో మీకు తెలిసి పోయింది. చాలా సంతోషంగావుంది. ఇప్పుడు నాకు తల్లికావాలి తండ్రికావాలి. ఒకవేళ మా అమ్మతోబాటు నన్నూ నాభార్యబిడ్డల్ని నిర్దయగా వదులుకున్నా, మాకు కావలసినంత గుండెదైర్యం వుంది. మీది నునిషి చేసిన రాతి మనస్సు. ఎంత కౌతన్యముందో వ్రాహించలేను. మీరు ఒక ప్పడు నా యీ తల్లికి కొడుకుని కాకుండాచేసి యింత కాలం పెంచి పెద్ద చేశారు. విద్యాబుద్ధులు నేర్పించారు. నేను సంతాన వంతున్ని అయ్యాను. ఇక మా అమ్మకి నా పసి కందుల్ని యెత్తుకొని ముద్దాడే అదృష్టాన్ని దూరం చెయ్య లేను. ఇప్పటి వరకు మీరు నా కెంత బాధ్యులో యికనుండి నా తల్లి కూడా అంతే, దీనికి మార్పు లేదు. శాశ్వత సత్యంగా నమ్ముతున్నాను. యేమంటారు నాన్నగారూ!” — సుందరం

ఆత్మతతో తండ్రి వంక చూశాడు జవాబు కోసం. ఇంతా విన్న మీదట రాజారావుకి తెలిసి వచ్చింది.

“ఒక్కొక్కసారి తను కోరిన ప్రకారమే, తన కొడుకుని కూడా కఠినంగా మాట్లాడి తన పాపాణ హృదయాన్ని బైట పెట్టగల డని...” అయితే తనంత కఠినుడు సుందరం యేనాటికి కాడని ఆ నాటినుంచీ శాశ్వతంగా నమ్మాడు రాజారావు.

అనూరాధ

రాంచరణ్ ఇప్పటికీ మేనత్త ఇంట్లోంచి లేనా
 చేసి అయిదారైలు కావస్తోంది. అతను లేవడానికి కారణం,
 అతనికే తెలియలేదు లేచేంతవరకు. తన తల్లిదండ్రులు చని
 పోయిన నాటినుంచి ప్రేమతో పెంచింది మేనత్త ఉదయిని. ఆ
 పెంచడంలోగల మార్గవం రక్త సంబంధమైన నాన్నకు
 సయాన చెల్లెలు కాబట్టే. యీ నాటివరకు ఉదయిని పెంప
 కాన్ని గుర్తుకు తెచ్చుకుంటే “అమ్మా నాన్నవుంటే యింకే
 లాగు పెంచేవారో” అని పిస్తుండేది.

ఏ విషయంలోనూ కూడా రాంచరణ్ ని పల్లెత్తు
 మాటని యెరుగదు ఉదయిని. అనవసరంగా ఒకళ్ళ మనస్సుని
 కష్టపెట్టే తత్వం కాదామెది. ఇప్పటికీ రాంచరణ్ ఎంత
 వేరుగా వున్నప్పటికీ, ఉదయిని రోజుకొక తూరైనా ఆ కాళీ
 బజారుగుండావచ్చి; చట్టరీగారంటి ముందు నిలబడి—

“రాంచరణ్ వున్నాడా?” అని అడక్కుండా కాపలా
 వాణ్ని వెళ్లేదికాదు. వీలైతే చూసి వెళ్లేది కూడాను. అటు
 వంటప్పుడు రాంచరణ్ కి ముమకారం పెల్లుబికి మాట్లాడాలని

సించేది, ఉదయిని తన్ను గురించి ప్రత్యేకంగా క్షేమసమాచారాలు తెలుసుకొంటున్నప్పుడల్లా.

రాంచరణ్ మేనత్త యింట్లోంచి వచ్చేనాడే— ఉదయిని—

“చరణ్! నేనున్నానుగా, ఇంత కాలంబట్టి నిన్ను పెంచి చదువు సంధ్యలు చెప్పించాను. మీ అమ్మ నిన్ను పెంచమని, కల్లారా చూసుకోమని చెప్పి చేతిలో చెయ్యించి కండ్లుమూసింది. ఇంతవరకూ నీ కేవిధంగానూ కష్టం కలుగజేయలేదు. త్రిపాణి మామయ్య యేదో గొణుకున్నంత మాత్రాన యింత యిదిగా నా మీద సీత కన్ను వేసి, నీ హక్కుడనే యీ విధంగా వుండటం బాగుండలేదు” అని కళ్ళనీళ్ళ పర్యంతంగా అంటుంటే జేబు రుమాల్ తో వచ్చే దుఃఖాన్ని ఆపుకుంటూ—

“వస్తా నత్తయ్యా”— అని రాంచరణ్ సింహద్వారం గుమ్మందాటి వస్తుంటే మొక్కలకు నీళ్లు పోస్తున్న ‘అనూరాధ’ నిశ్చేష్టితుర్పాలై, మొగంమీద గాలికి చెదిరిన ముంగురులుని తడి చేత్తో పైకి తీసికొంటూ,

“ఎక్కడికి బావా!” అంది.

రాంచరణ్ జవాబివ్వడానికి సిద్ధంగాలేదు. ఏమని యిచ్చినా, దానికి ప్రయోజనం, ఘనత, గౌరవం వుండవని తెలుసు. హఠాత్తుగా యీ విధంగా బావ బయలుదేరి వెళ్ళి పోవటం వింతగా కనిపించింది అనూరాధకు.

వెళ్ళిపోయే బావ వెనక, ఉదయిని అనేమాటలు వింటుంటే సంగతి గ్రహించి కళ్ళనెంటు నీళ్లు తిరిగినయి. ఉదయిని దగ్గరగావచ్చి మెల్లిగా భుజంమీద ఆనుకొంది. రాంచ

రణ్ పెద్దవీధిలోకి వచ్చేసెయ్యడం కనిపించింది. కాని యెక్కడకు వెడతానో పూహించలేక పోయారు.

అనూరాధ పుత్తరాలు చదివి అగ్రంచేసుకొని జవాబు వ్రాయడానికి, పుస్తకాలుచదివి పుల్లాసాన్ని, పుత్సాహాన్ని పొందడానికి పనికివచ్చే చదువు మాత్రం నేర్చుకొంది. త్రిపాఠీ-ఉదయినుల యొక్క రాజపట్టి అనూరాధ. త్రిపాఠీకి 'మొగపిల్లలు లేకపోవటంచేత యేమీ బాధపడే రకంగాదు. కాని ఉదయిని చాలా వేదనపడే పనిషి. రాంచరణ్ యెలాగో ఉదయిని యింట్లోవుండి చదువుకొంటూన్నాడు. రాంచరణ్ కి ఉదయినిమాటలంటే మాత్రంచాలా లక్ష్యం ఇకఎవరిమాటకు అంతశ్రద్ధ చూపేవాడుకాదు. అనూరాధ ఒకటి రెండు సంవత్సరాలు నయస్సులో చిన్న. రాంచరణ్ బుద్ధితెలిసిన దగ్గర నుండి ఉదయినిచేతిలో పెరగటంవల్ల అనూరాధ తనకు మరదలవుతుందని తెలియదు. తనతో పెరుగు తున్న 'అనూరాధ'ను చెల్లెలుగా భావించి కోజులు గడిపేవాడు.

పగలల్లా పుస్తకాలు చదవడం, గాత్రిళ్ళు పొద్దు పోయేంతవరకు వ్రాసుకుంటూ కూర్చోనేవాడు. ఉదయినికి ఏంవ్రాస్తున్నాడో, ఏం చదువుతున్నాడో తెలుసు కోవాలని యిచ్చవుండేదికాదు. ఏనాడూ ఆమె మాట వరుసకై నా, 'అనూరాధ' నీకు మరదలవుతుందని కూడా అనలేదు. తనకు బాగా ప్రపంచమంటే అర్థమయి, నాల్గవధలు ఆ పత్రికల్లో ప్రచురణయ్యేటప్పటికి, యేవో అనుభూతులు మధురంగా వుండే పరిస్థితులలో 'అనూరాధ' తనకు మరదలని గ్రహించు కోగలిగాడు. యీ విషయం తెలుసు కోడానికి కారణం ఒకటయింది.

“పోద్దుపోయే నాకా వ్రాసుకొంటున్న ఒకనాటిరాత్రి సమయం” త్రిపాతీ-ఉదయినుల సంభాషణ విన్నంతసేపువిని, చివరకు దేలిన విషయం ‘అనూరాధ’ తనకు చెల్లెలుకాదని, ఆమెను తనకిచ్చి వివాహం చేద్దామని ఉదయిని అనడం, త్రిపాతీ ఆప్రసంగాన్ని ఆమోదించక పోవడం, వ్రాస్తున్న ఆ నాటి రాత్రి తెలుసుకున్నాడు. అనేక సర్వాయములు ఉదయిని త్రిపాతీకి చెప్పి చూసింది. కాని అతని మాటల్లో ప్రతి ధ్వనించేవి, ప్రస్ఫుటించేవి — యివే —

“తల్లిదండ్రులను పోగొట్టుకున్నవాడు, చదువు తక్కువ వాడు, ఆస్తికూడా చెప్పకోతగినంతలేదు. మనింట్లో యింత కాలంబట్టి వుంటూవున్న వానికి యివ్వడం నా కేమి యిష్టంగా లేదు”ని స్పష్టపరిచాడు.

ఈ మాటలువినితే రాంచరణ్ ఆపుకోలేని దుఃఖంతో, ఆవేదనా హృదయంతో ఆ యింట్లో వుండకుండాలేచాచాడు.

ఇప్పుడు రాంచరణ్ యువకప్రాయం బాగా వున్న వాడు. వారాలు చేసుకొని బ్రతికి యెలాగో మిత్రుల ధన సహాయంతో బి. ఏ. పూర్తి చేశాడు. అనూరాధ కనిపించినా అప్పుడప్పుడు పక్కరించాలని పెదిమలవరకు మాటలాడేవి. కాని బయటకు రానివ్వడానికి యిష్టముండేది కాదు.

ఉదయిని యింటివద్ద వుండి కథలు వ్రాసే రోజుల్లో — పిచ్చాపాటీకోసం అనూరాధ వస్తూండేది.

“చరణ్ బావా! ఆ కథ అలా వ్రాసావ్ గదా! యేమిటి అర్థం” అని అడుగుతూండేది. టూకీగా చెప్పితే సరి పోతుందనుకుంటే, దాన్ని అనుకోని పరిస్థితులలో విస్తృతం

చేయాలొస్తుండేది. 'బావ' అనేపదంలో అన్ని తెలుసుకున్న తరువాత కూడా అనూరాధ అప్పడప్పడు తప్పటడుగులు వేస్తూండేది. ప్రక్కకొచ్చి చరణ్ భుజంమీద ఆనుకొని, అతనితో బాటు తనుకూడా పుస్తకంలోకి చూస్తూన్న సమయంలో చరణ్ చాలా తెలివిగా మందలించేవాడు. అనూరాధ నాలిక కొరుక్కుని సిగ్గు తొడిగేది. కాని ఆ సిగ్గు దొంతరలు ఆమె ముఖంలో ఆట్టేకాలం నిలవకపోవడానికి ఎంతోకాలం పట్టేదిగాదు. నెమ్మదిగా— “బావా! నిన్ను తాకితే తప్పా?” అని అమాయికంగా ప్రశ్నించేది. చరణ్ దానికి సమాధానం చిరునవ్వుతోనే. అనూరాధకు ఆ చిరునవ్వులోని అర్థం, అర్థం కాక “తప్పేనేమో” అనుకునేది. బావను తాకుతూ నిల్చుండటం ఆమె చేయాలని చేయడం కాదని మనస్సులో అనుకొంటూండేది. దీనికి రాంచరణ్ గట్టిగా ఒక్కసారైనా చెప్పినట్టే యింతగా ప్రవర్తించేది కాదేమో!

అయిదారైల్లయినా రాంచరణ్ మల్లె తనింటికి వచ్చి వుండకపోయే టప్పటికి అనూరాధకు అదోలాగ వుండిపోతోంది. ఒకనాడు— వుదయిన్ని—

“అమ్మా! చరణ్ బావ మనింటికి రాడా?” అని అడిగింది.

ఆ ప్రశ్నకు జవాబు యెలా యివ్వడమో తెలియలేదు ఉదయినికి.

చివరకు అనూరాధే ఒకనాడు అన్నాల దగ్గర తన వివాహ విషయంలో అమ్మా— నాన్న మాట్లాడుకునే మాటలు విన్న తరువాత తన సందేహ నివృత్తి చేసుకుంది. ఒకవేళ

తానే స్వయంగా బావ దగ్గరకు వెళ్ళి సచ్చెప్పితే వినడా? బ్రతిమాలితే కూడా ఒప్పుకోడా? అని పదేపదే తలబోసు కునేది. ఇదివరకటి మాదిరిగా బావ తనతో యిప్పుడు మాట్లాడటం లేదాయె! ఎలా అతనితో యీ నిషయాలన్నీ మాట్లాడాలి.

రాంచరణ్ గదిలో ఒకకోణు ఒంటరిగా కూర్చొని వ్రాసుకొంటున్నాడు యేదో. గది తలుపులు మూసివున్నాయి. కిటికీ తలుపులు మాత్రం పైభాగంలో తెరువబడి వున్నాయి. కొద్దిపాటిగాలి వీస్తోంది. వెన్నెల రాత్రిలో చటర్జీగారి పూల తోటలోని వాసనలు గుమ్మని గదిలో జొరబడుతున్నాయి.

‘రాత్రంతా పొయేవరకు యేం చేస్తున్నావ్ చరణ్’ అని చటర్జీగారడిగేంతవరకు తలెత్తకుండా వ్రాతపని చేయడం అలవాటయి పోయింది.

‘బావా’ అంటూ మెల్లగా పిలిచిన కంఠస్వరానికి—

‘ఎవరూ?’ అనే ప్రశ్నతో కుర్చీలోంచి లేచి తలుపు తెరచాడు చరణ్.

కళ్లు మసకలు కమ్మాయి అనుకోస పరిస్థితుల్లో ‘అనూ రాధ’ ఆగమనానికి.

ఇంతకాలంబట్టి తన నినాస కార్యాక్రమంలో రాత్రి పూట ‘అనూ రాధ’ రావటం యిదే మొదటిసారి. అర్థంకాని ఆశ్చర్యం ఆవరించింది.

‘లోపలికి రమ్మ’ని తాను ముందు నడిచాడు. టేబిల్ వద్ద కొచ్చి నిలబడింది అనూ రాధ.

చరణ్ కుర్చీలో కూర్చొని, సిగరెట్ ముట్టించాడు.

‘బావా!’

తలెత్తి చూసాడు.

అనూరాధ నిలబడేవుంది.

‘కూర్చోరాదూ! అనూ!’

చొక్కాగాని, తొడుక్కోకుండా ఒక్కపైజమాతో
పున్న చరణ్ని ఒక్కసారి కళ్లుపెద్దవిచేసి అవలోకించింది.
ఎండిన ఆ గుండెను యింకా ప్రేమిస్తున్న ఆ సిగరెట్లను
చూస్తూ-

‘బావా! సిగరెట్లు కాల్చకు. గుండెచూడుయెలా
యెండిపోతోందో’ అంది అనూరాధ జాలిగా.

ఒక్క-చిరునవ్వునవ్వి- అదైనా పెదిమల సరిహద్దులు
దాటనివ్వకుండా-

“అనూ! అనేక రకాలైన ఆవేదనలు, బాధలు యీ
సిగరెట్లకన్న యెక్కువగా గుండెను పీల్చేయ్యవూ! తాళలేని
వ్యధలలో, కాస్తో కూస్తో వుత్సాహాన్ని కలిగించగలిగేవి యివే.
ఎవరిచేత ఆదరించబడకపోయినా వీటిచేత మాత్రం ఆదరించ
బడుతున్నా” అని ఆఖరిసారి గట్టిగాపీల్చి పారవేశాడు.

అనూరాధకు సమాధానం తెలియలేదు సరిగదా
ఆశ్చర్యం కలిగించింది, తనవంక చూస్తున్న చూపులో
యేదో క్రొత్త వికాసం కనుపించి, తననేమో పరాయి
వ్యక్తిగా భావించబడుతున్నట్లు అనుకొంది.

“బావా! నీవు సరిగా ముట్టాడవేం” అంది సారి
నిర్వేదంతో.

“యేమని?”

“ఇదివరకటి లాగా నువ్వు మాట్లాట్టలేదు. యేదో చెప్పగూడనివి దాచుకొంటున్నావ్. మనస్సు విప్పి మాట్లాడటం లేదు” అని బేలమొగంతో అంది.

“అటువంటివి మాట్లాడిన రోజులు చాలా మంచివి. యిప్పుడవేమీ పనికిరావు.”

గాంచరణ్ సమాధానాలు అనూరాధకు తికమకగా కనిపించాయి. తాను యేమని చెబుదామనివచ్చిందో అదిమరిచి పోయింది. యిప్పుడు గాంచరణ్ ని అరం చేసుకుంటానికి తన తెలివితేటలు చాలినట్లు కనిపించలేదు. ఎందుకు మనిషి యిలా మారిపోవలసి వచ్చిందో తోచలేదు.

తను వ్యక్తిగతంగా యేమీ బావకు కష్టం కలిగించలేదు. అమ్మ-నాన్నలతో యిష్టంలేక మాట్లాడకపోతే తనతో యెందుకు మాట్లాడగూడదు? ఇలా ఆలోచిస్తూండగా చేతిలో శుభలేఖ జారి కిందపడింది.

చరణ్ అది కనిపెట్టి, “అనూ! యేమిటది?” అన్నాడు.

“బావా! ఇది శుభలేఖ” అంటూ కుడిచేత్తో అందించింది.

అందుకొని- విప్పి- బంగారు పూతాక్షరాల్ని చదివాడు, వ్రాస్తూన్న తెల్లకాగితాల మీద టపీ టపీమని కన్నీటి బింధువులు రాలాయి. అనూరాధ అప్రయత్నంగా పాదాలమీద మోకరిల్లుతూ-

“బావా! నన్ను దీవించవూ” అని గద్గడకంతో అంది.

చరణ్ ఆమె బుజాలు పుచ్చుకొని లేవనెత్తుతూ-

“అనూ! దీవించమంటావా-”

“నువ్వు పెళ్ళికి తప్పకుండా రావాలి.”

సమాధానం నిశ్శబ్దంగా వుండిపోయింది.

పమిట చెంగుతో చెక్కిళ్లు తుడుచుకొంటూ—

“కెళ్తున్నా బావా!”

చరణ్ అడుగులో అడుగువేస్తూ అల్మరా దగ్గరకు పోయి తలుపు తీసి అందులోంచి ఒక పొట్లంతీసి—

“అనూ! యిదే నాప్రియమైన కానుక, నీకింతకన్నా తగినటువంటిది యెలా యివ్వగలను. ఇది, నా శక్తి రాత్రి బగళ్ళు వెచ్చిస్తే సంపాదించబడినది. తీసుకో అనూ! యెప్పుడైనా మీ యింటికొస్తే జ్ఞాపకముంచు కొంటావ్ గదూ! అమ్మకు నాన్నకు నానమస్కారాలని చెప్ప” అని అంటూంటే చటర్జీగారి మల్లెపందిరి దాటుకొంటూ సన్నజాజి పూపొదరింటిలోంచి అనూరాధ వీధి గేటుదాటి వెళ్ళిపోయింది. రాంచరణ్ గేటుముందు నిలబడి వెళ్ళిన దిక్కువంక నిశ్చల నిగాళా నేత్రుడయి ఆ వెన్నెల్లో చూస్తూ వుండిపోయాడు; అలాగే ఒక్కపది నిమిషాలు.

దమయంతి

రోజూ—

దమయంతి అనుకుంటుంది;

“నేనూ— నా జీవితం!—

ఏమిట?...?

ప్స! ప్స!!

“గాలీ— వెల్తురూలేని గదిలా ఉంది”— అని; తనకు రోజూ కనిపించే రఘుపతిని చూస్తూంటే! తనతో అతనూ మొగపిల్లలకు పాఠాలు చెబుతూంటే!

గతం స్వగతం కానటంతో— దమయంతిని కవ్వస్తుంది యవ్వనం.....

రాత్రి నెన్నెల— చలని వాతావరణం, పూల పరిమళం— మనస్సు; అది పూచే కోర్కెల కుసుమాలు— కళ్ళూ; తూపుల్లాంటి మాపులు, నిరంతరం సుఖమయ జీవితంకోసం— రెచ్చగొడు తున్నాయి— ఆదర్శాలన్నీ; అభిరుచున్నీ— స్మరిస్తో.

దమయంతి విచలిత.

ఓ అందమైన భావన ఎప్పుడేర్పడినా, తన గుండె తన్ను

చీరుకుంటున్నట్లుగా ఆలోచనలు— చెలరేగుతాయి... చీకటిపై వెన్నెల రేఖల్లా— మసగ్గా... ఆమెలో.

వెంటనే, దమయంతికి రఘుపతిని చూడాలనిపిస్తుంది... మల్లెమొగ్గలాంటి పసుపు నెమ్మదిగా విచ్చుకుని పరిమళిస్తుంది.

“చూడాలి... వెళ్ళాలి...” అని ఆరాటపడుతూనే, హఠాత్తుగా కూలబడి పోతుంది.

దమయంతి కోసం క్రొత్త కోర్కెల మాల— క్రొత్త చూపుల వల— కూదుస్తే అల్లబడుతూన్నాయి లోకంలో...

కాలనాథుడు దమయంతి జీవితంపట్ల సానుభూతి వహిస్తా— సుఖం ప్రాప్తమయ్యే అవకాశం కోసం అన్వేషిస్తున్నాడు...

దమయంతికి తెలీదు— “తనో గొప్ప యవ్వన పరిమళ ప్రసూనా”న్నది—

ఆమెను— పెంచే లోకానికి తెలుసు; చూస్తూ; కాంక్షించే సంఘానికి తెలుసు; తలుస్తూ క్షణం క్షణం మరణించే అల్పజీవులకు తెలుసు.

పాపం దమయంతికి తెలీదు! తెలికపోవటం దమయంతికి అలవడిన— ఏన్నో శతాబ్దపు ప్రేమా చౌకగా సమర్పించిన, సంస్కారపు కానుక... ఓ ఫీప్ టూనిక్...

“నే నెవరికీ భార్యగా పనికి రాను కాబోలు”— రఘుపతి దగ్గరికి వెళ్ళటానికి సిగ్గేసి; అతణ్ణి చూస్తూ— “మిమ్మల్ని ప్రేమిస్తున్నాను.. మీ పాదచాసిగా స్వీకరించరూ నన్ను! యావజ్జీవితం మీ నీడలో— సుఖమయపూరితంగా బ్రతుకుతాను ...” ప్రాధేయ పూర్వకంగా, గుండెలోని

కోర్కెను తెలియజేయుటం చాతకాని సమయంలో; ఆశల జ్యోత్స్న పంకిలంలో తన్నుకులాడుతున్న తరుణంలో తలుస్తోంటుంది— లోపల్లోపల...

“నే నెవర్నీ ఆకర్షించుకోలేక పోతున్నాను.....”

—చీకటి పరిచే దట్టమైన నీడలకింద కుట్రలు చేస్తో; ఆలోచనలు పురిటినొప్పులు పడుతుంటాయి..

“నాలో అందంలేదు, స్వర్గ సుఖాన్ని అందించే వలపు మెలకువలు తెలీవు; హృదయాన్ని గుచ్చెత్తి దోచే, మందహాసపు మరీచికా సందోహంలేదు..... ఎందుకు నాకీ వయసు; వసంతం?”

—దమయంతి తిట్లుకుంటూంది.

ఒక్కవెన్నెల రాత్రి— ఆమెకు; జీవితంపట్ల అసహ్య మేర్పడుతుంది— రఘుపతి తనకు ఎదురొచ్చి; తనలో అందాన్ని పొగడుతూ, కవితాన్ని చెప్పకపోయేసరికి— తెలుగు మేష్టరై కూడా! తను, ఎంతో అందంగా చూసినా, రఘుపతి ఎందుకని తనను ఆకర్షింపచేసుకోడు...సవ్యడే? పల్కరించినా పెదవి కదల్చడే?మరీ అంత ప్రవరాఖ్యుడేతే ఎలా?పెచ్చ!!‘వనిత తనంతదా వలచి వచ్చిన చుల్కనగాదె యేరికిన్’— అని, నేను బెట్టుచూపుతో! కాస్త జాగ్రత్తలో ఉంటే! అతను కూడా అంతకంటే? బెట్టుగా; పట్టుగా బిగించు కూావోవాలా? సమీపించకూడదా?

నే కాదంటేగా చిన్నబుచ్చుకుని; రంగంనుంచి నిష్క్రమించటం! అతనికోసం, నాస్తపు ఉన్నదారులన్నీ తెరిచే వుంచాను ఆహ్వానిస్తో..... కానీ, అతనే నన్ను రానీకుండా తనదారులన్నీ మూసుకూచున్నాడు—

వయస్సు- విరాళీ; తెలీకుండా విజృంభిస్తున్నాయి....
గడప నాటాలని, నడిరేయి కాంక్షలు— పడిగాపుల్తో—
పేట్రేగుతున్నాయి... సంఘం అంతలో చీకట్లో నక్కి;
పొంచి చూస్తో— చెడిపోతావు— అని బుద్ధి చెప్తో— తనను
చెడగొట్టే మార్గాన్ని చూపుతుంది— చీకట్లో చీలికలు
చేస్తో.....

దమయంతి శూన్యాన్నా క్రమిస్తోన్న భయంలా— ఆ
భయంతో కలగుండుపడే ఆలోచనలా— ఆ ఆలోచనలో
వుక్కిరి బిక్కిరి అయిపోయే భావనలా— ఆ భావనలో సుల్ల
తిరిగే ఒక్కబలహీనమైన మాటలా— అయిపోతుంది; రోజు
రోజు ప్రతిరోజు, రఘుపతిని చూస్తోన్నప్పుడూ, అతన్ని తన
భర్తగా ఎంచుకునే అదృష్టం లేకపోయిందే అని అను
కున్నప్పుడూ!

పాపం! దమయంతికి ఇంకా పెళ్ళి కాకపోవటం; అను
భవాలు జ్ఞప్తి కొచ్చి విధించే శిక్షనుంచి విముక్తి పొందటం
చాతగాని లక్షణాల్లో ఒకటి.

దమయంతి టీచరమ్మగా పనిచేసే స్కూలుకు యెదు
రుగా రచయితల సంఘం బోర్డ్ ఒకటి వుంది—

ప్రతి రోజూ కొందరు రచయితలు, ఆ సంఘ కార్య
లయంలో చేరి, కిటికీగుండా స్కూలు ఆవరణలో అప్పుడప్పుడు
ఏదో పనిమీద అటూ— ఇటూ తిరిగే దమయంతిని చూస్తో
ఉహాగానాలు చేస్తూంటారు; ఒక్కొక్కనూరి బజారులో కని
పించినప్పుడూనూ!....

ఆ వూరు రచయితల సంఘానికి, మహాదనాసికీ మరదలి
పిల్లా-కథానాయకి— దమయంతి!

రచయితకు కథలో— పాదధూళి తేనె తేనెపూ— నెత్తి మీద చల్లుకుంటూ; మేలిముసుగును చాటు చేసుకుని, ఓ తలుపు చాటుగా నిల్చుండి మాట్లాడే పరమ పతివ్రతగా చిత్రించాలని, అభిప్రాయం; దమయంతిని — ఓ అప్పరసలా కనిపించే ‘పూ’ బొమ్మనూ — ‘కర్’ రేఖల లేబ్రాయపు కొమ్మనూ, మరో మైనాడిటీ దాటని రచయిత వాదన— దమయంతి తరపున వాస్తవమైన వకాల్లా పుచ్చుకుని...

దమయంతి— ‘ఎమ్మాల్లా’— అని. చీకటిని ప్రేమిస్తో వెన్నెల్ని వర్షిస్తో, వెలుగును దుష్కృతిపోసే ఓ భావకుని ఆలాపన....

“అసలు దమయంతి ఇవేమీ కాదు... ఎలా పోల్చడానికి వీలేదు— ఆమె మాట్లాడని మల్లెమొగ్గ, మంచుకు తడిసే చెంగల్వ. వెన్నెలకు తీయగా విచ్చుకొనే కలువ, వెలుగక వింత సోయగా లీనుతూ మెరిసే ఇంద్రధనస్సు, ప్రపంచానికి అర్థంగాని సౌందర్యాన్ని నింపుకుని మధనపడే..... ఏమిటో?.... నిర్వచించలేం” — అంటాడు, ఆమెను గూర్చి ఏమీ వ్రాయటం చేతగాక, యేదో వ్రాద్దామని తపించే మరో — ఒక — ఊహాశాలి....

నిజంగా దమయంతి యేమిటి?

ప్రతి హృదయాన్ని కరిగించే వ్యక్తి!

అమాయకత్వం అహర్నిశమూ ఆమెను ఆలింగనము చేసుకొంటోంది.

వివాహం— అనుభవం— మాతృత్వము ఆమెకు పరాకాష్ట అని, రఘుపతిని భర్తగా తల్చుకున్నప్పుడల్లా జీవితం రోజూ నేర్చే పాఠం.

ఆమెకు ఎవ్వరినీ ప్రేమించటం వీలుపడటంలేదు. ముఖ్యంగా రఘుపతిని మరీనూ!

ఆమెలో భయం, అనుమానం— తనపట్ల తనకే ఎక్కువవుతుంటే, ఆమెకు తెలీకుండా అంతా ఆమెను ప్రేమిస్తో వరిస్తున్నారు, కవులై, గాయకులై— ఏమీ కాకుండానూ!

ఆమెకు పరవశిస్తో 'సంసారి'— ననిపించుకోవాలని వుంది. ఆమెను కసితో 'రూపాజీవ'ను చేయాలనుకుంటోంది లోకం...

ఆమె జీవితాన్ని ఉద్ధరించే భవిష్యత్ ఎప్పటికప్పుడు అల్లంత దూరంలోనే వుంటూ— ఉద్విఘ్నరిస్తోంది.

ఆమె హృదయం రోజూరోజూల పూలు పూయిస్తోంది. ఆమె చూపులు కళ్ళల్లోని కాంతులకు మెరుగు పెట్టో న్నాయి...

ఎవరూ, దమయంతిని, ఆమె కోరుకున్నట్లు—ఎదురొచ్చి కోరుకోవటం లేదు.

ఎవరూ దమయంతి ఊహించి నట్లాచ్చి— 'నీవే నా ఆరాధ్య దైవానివి, హృదయేశ్వరివి, సర్వమూనూ!' అనటం లేదు.

లోకం దమయంతిని మాటల్తో రెచ్చగొట్టోంది. సంఘం— ఆమెను చూపుల్తో, నవ్వుల్తో, బంగారువలల్ని పరుస్తోంది—కోరుతో...

దమయంతికి ఇవేమీ అక్కర్లేదు.

'తన హృదయాన్నీ, అది తలిచే వలపు భావనల్నీ, అదికోరే యవ్వన శోభామయ శీలుణ్ణి'— తనకు అర్థమైన జీవి

జీవితాన్ని సుఖవంతమవ్వేట్టు చేయగల్గిన శక్తివంతమైన
కావాలని వుంది— దమయంతికి... సర్వదా.

ఎలా?

దమయంతికి ఈ కోర్కె— ఈ ముచ్చట తీరేది.

కన్నవారు, దమయంతి శ్రేయస్సు ఆభిలషించకుండానే
మరణించారు.

పరిచయస్థులు చేరదీసి పెంచారు.

ఆమె ఏదిగాక, పువ్వులాగైన తరువాత— ఎనరికివారు
మూగనోము పట్టారు.

ఏం కావాలి? దమయంతి జీవితం?

లోకం— సంఘం కుట్రలు చేస్తో. దమయంతిని వీధిలోకి
లా గాలని కాపు వేస్తో వుంది కనిపించకుండా కూర్చోని.

ఆమెకు, తన జీవితంపట్ల ఏ నిర్ణయమూ గట్టిపడటము
లేదు. యే ఊహపట్లా నమ్మకమూ కలగటంలేదు. యే భావ
నకూ తన్మయత్వం చెందటం చేతకావటం లేదు. తనంటే
తనకే భయం తప్ప.

వెన్నెల, దమయంతిని వివశురాలిని చేస్తోంది; చల్ల
దనంలోంచి మత్తుతీసి చల్లి...

చీకటి; దమయంతిని చలితురాలిని చేస్తోంది— భయం
లోంచి మోసం— మంత్రంతో కాటు వేస్తో...

వర్షం, ఆమె కన్నీటితో పులకిస్తో, శ్రావణమాసమని
భ్రమపడి జోరు సాగింది.

దమయంతి జీవితానికి నిష్క్రమి యేమిటో ఎవ్వరికీ
పాలుపోవటం లేదు.

దమయంతి— ‘నా జీవిత భాగస్వామిని’ అంటూ
ఎవ్వరూ అభిమానించటం లేదు.

చూస్తారు...

చూస్తోనే నవ్వుతో ప్రేమిస్తారు...

పాతిక సంవత్సరాల యవ్వనాన్ని పంతులమ్మ జీవితంలో
గొడుపుతోంది.

రోజూ కన్పిస్తోంటుంది— గొడుగుతో, ఆమె.

దమయంతి, ముద్ద బంటిలా ఒళ్ళు చేస్తోందేగానీ,
ముచ్చటగా బ్రతకటం లేదు.

దమయంతి, ఆలోచనాపరులకు గొప్ప సజ్జన!

ఆమెకు ఆమె వియక్తాలోచని... దమయంతి ఒంట
రిదై పోతోంది.

మానవ జీవితానికి ఒంటరితనం శత్రువు లాంటిది.

పెద్ద శిక్ష కూడా!

దమయంతి ఆ ఒంటరి తనపు శత్రువు విధించిన శిక్షను
అనుభవిస్తోంది!

యేమిటో దమయంతి!!

పాపం!

ఆమె జీవితం! ప్చ!!

పున్నాగవరాళి

ఓ నాటి, మంచి-రాత్రి. గొప్పగా-వెన్నెల్ని వరించింది. వాస్తవానికి చిగిర్చిన ఓ చక్కనిచోటు- చుట్టూ ఆ చోటునే కౌగలించుకుంటున్న పర్వతాలు....

మహాగళ్యాం సంస్కరించబడి, నవోఢలాగా మారిన పుద్గానవనం, ఆ చోటంతటినీ ఆక్రమించింది. . .

వనం మధ్యలో- ఓకోనేడు... సాలుగువైపులా- రాతి మెట్లూ... వాటిముందు పున్నాగచెట్లూ...

“ఇక ఎలా వూ హిం చు కుం టా వో ? మరి... వూహించుకో!”

“నీ అంత గొప్పగా- నాకు చేతకాదు”

“ఆహ...”

“అవును... నిజంగా... నువ్వే చెప్ప... ఇలా... తెల్ల వాగ్నూ... కూచొనే వింటా... మంచుకు తడిసే చెంగల్వ లాగా”

“ఆ రాత్రి... వెన్నెల కదూ!”

“ఊ...”

“రాళ్ళపగుళ్ళని చీల్చుకుంటో- పెద్దమనిషికాని ఆడ పిల్లలా ఎగురుతూ- పువ్వు వెలగలా నవ్వుతో- లేడిపిల్లలా గెంతుతూ- దుమికిపడే సెలయేళ్ళూ...”

“అబ్బ! యెంత హాయిగావుంది... చెప్ప...”

పురాతనపు పులకరింతలతో-, పాతజ్ఞాపకాల్ని నెమరు తెచ్చుకుంటూ- ఓనాటి ఆంధ్రప్రదేశ్‌పు ఔనత్కాన్నీ- ప్రాభవాన్నీ - ప్రతిభనీ - సంస్కృతినీ - తల్చుకుంటూ - నేడు యేమీచేసులేని, తెలుగు బిడ్డలా - కుట్రచేసే నీడలమధ్య మూలుగుతూ, సరాల బలహీనతకి, మూలికా వైద్యం దొరక్క, అనస్థసడే పెద్దచెట్లా- వాటి, చీకటి యేడుపు- వెన్నెల్ని అనుభవించలేక, వెళ్ళగక్క ముసలితనపుయ్యాగ్వా-తపన...

“ఎలావుంది నీకు-విసుగ్గా నా?”

“మరి, ఆలోచనకి ఆలస్యంగా అర్థమవుతున్నాయి...”

“అలాగా... అవును పాపం!”

“ఏమిటి నామీద నీ కంతజాలి!”

“కాదూ!”

“ఎందుకూ?”

“చిన్న తనాన్ని బొమ్మలకొలుపులో- వదిలి గబుక్కున -నాదగ్గరికి వచ్చావుగదూ!”

“అవును...నువ్వుకూడా! మరిఅల్లరితనాన్ని ఎలిమెంటరీ స్కూల్లో వదిలికాలా!”

ఇద్దరు- సవ్యకున్నారు.

గుత్తులు గుత్తులుగా- వ్రేళ్ళాడే- రంగుపూలు, రవ్వంత -వింతపరిమళాల్ని- విరజిమ్మాయి...

వెన్నెల్ని పూర్తిగా ఛిక్కిట పట్టిన- పున్నాగ చెట్లు పూవుల్ని రాల్చింది... ముద్దమందారం- కొమ్మల మధ్య

చిక్కుకున్న గుబురులో చీకటిని మొదట్లో రాల్చివేసి, మొగ్గ తొడుగుతుంది...

“ఇలా... నన్ను ముందుపెట్టుకుని యెలా చెప్పగల్గుతున్నావు?”

“నీచూపులు కరిపించే చల్లదనం - నీస్వర్గలోని మధుర త్వరూ-, నీముఖంలో వెలివిరిసే సౌందర్యం- ఇంతకంటే యింకేం కావాలి! చాట్టా!”

“ఓ యబ్బో!”

“జీవితం మీద, చెలరేగే ప్రశ్నలు గుర్తుచేసుకు అడక్కు”

“మరి... నీకూ- నాకూ పున్న ప్రేమను గురించో?”

“ఒక్కమాట... నన్ను యీపాశాస చంపెయ్యగలవూ నువ్వు?”

“యేమిటా పిచ్చితనం! అల్లా అడిగావే?”

“ప్రేమను గురించి అడిగి, నాకు దూరం కావటం నీకు మనసుగా వుందా!”

“ఊహ...!”

“మరెందుకూ...?”

“నిన్ను రెచ్చగొట్టడానికి”

“ప్రయోజనం?”

“అందంగా కనిపిస్తావు యీ వెన్నెల్లో... ఆవేశంగా మాట్లాడతావు చీకటిలో... అంతే! యీ పున్నాగులు చూడు నీ మాటలు వింటానికి, తల్లిని ఒదిలి వెన్నెల్ని మోసుకొని ఎలా వచ్చి, నీమీద పడుతున్నాయో? సుకుమారంగా...”

“నామీద వాటికి మక్కువ లేదు”

“ఏం అలా అంటున్నావు?”

“అవును...నీమీద యిష్టం... నీ ఒళ్ళో తల పెట్టుకొని, పడుకున్నానని, కొంత నామీదా చూపుతున్నాయి... మొహమాటం కొద్దీ...అంతే!...”

“కాదు...”

“నీకు తెలీదు... నువ్వొస్తానని, నిరీక్షించి, తపించిన వేళ— ఇక్కడ— ఒంటిగా విరహంతో కాల్చుకుని పోతున్న వేళ,— ఇలాంటి వెన్నెల మత్తెక్కించి, మురిపిస్తూ— కాటువేసే వేళ— ఒక్కపున్నాగం కూడా రాలి పులకరించ లేకపోయేది... నీకేం తెలుసు? పూలకి, మీరూ మీకు పూలూ— ఆత్మలో ఆత్మలు; ప్రాణంలో ప్రాణులు... కదూ!”

ఆమె నవ్వి వూరుకుంది.

అతగాడు మువ్వలాగా నవ్వి ఆమెను దగ్గరికి తీసుకొన్నాడు... రాత్రిపూట లత, ఆధారం కోసం వెతుక్కుని, అంటిపెట్టుకుని ఆలింగనంలా భ్రమపడి, సోలిపరున్నట్లు— అతని హృదయంమీద — తన యవ్వనాన్ని పింఛం విప్పి పరుచుకుంది ఆమె...

రాత్రి కురిసే వెన్నెల్లో ఇరువురూ తడిసిపోతున్నారు... పున్నాగ చెట్టుకింద ... అతని స్వర్గలో— ఆమె మైమర్చి పోతోంది, ఓ స్వర్గం... ఓ, నందనోద్యానంలో విహారం... ఓ అమృతబిందువుని చవిచూసినట్లు... అతని సరాల్లోనిశక్తి— అందులో మిలితమైన కోర్కెలోని బలం, ఆమె రక్తాన్ని స్పందిస్తోంది...

అతని మనసూ— మమతా, ఓ రూపం తాలుస్తోంది... ఆమె యవ్వనదాటికి... అతనికి, ఆమెనుంచిమూరం కావటం ఇష్టంలేదు.. కాని, తపనల్ల, ఆమె కందిపోతోందే అనే బెంగ... తపన... ఆలాపన... అయినా అతను ఒదలేక, ఆమెను ప్రోత్సహిస్తున్నాడు. ఆమె అతనిచ్చే ప్రోత్సాహానికి— అరమోంపు కన్నుల్లో—అనిర్వచనీయమైన కృతజ్ఞతా భావాన్ని సృష్టిస్తోంది...

చాలు... జీవితమంటే యేమిటో తెలియటానికి...

ప్రేమకి ముగింపేమిటో ఇరువురుకీ అర్థమై పోయింది.—

ఆ— మత్తు— మంచులా కరిగి, మబ్బులా విడిలి— నూమూలు సితికొచ్చే సరికి, మళ్ళీ యథాప్రకారంగా వుంది వాతావరణం...

“ఎప్పుడూ నీ గురించే నా ధ్యాస...”

“నాకూనూ... నా కోసం... నీ ఆహ్వానం... నిరీక్షణలో... నాకై నీ అన్వేషణ... తృప్తి... తెలుసు... నాకు... నీ బాధ... నాదిగాదూ!”

“మళ్ళీ ఒక్కసారి యీ మాటలే అనవూ!”— అంది— ఆమె... మునుపుకంటే యింకా భావయుక్తంగా...

“మరి యిప్పటికి వచ్చావే!”

“రావాలని నిత్యమూ యత్నమే! కాని... ఎలా? చాతా కాలేదూ... వీలూ— దొరకలేదు”

“చలం... “పురూరన” నువ్వు చదివావా?”

“ఏం... ఇప్పుడతగా డెందుకు గుర్తొచ్చాడూ?”

“నీ మాటలు చలం హృదయాన్ని చూపుతున్నాయి... అతనిలో ఊర్వశిలా నువ్వు— కనిపిస్తున్నావు.”

“అయితే, నువ్వు పురూరవుడి వన్నమాట!”

“అంతటి భాగ్యమా!”

“యేం?... నా కోసం తపించి, తరించటానికి, ఎల్ల వేళలా, శ్రమ పడినందుకు— చలం— యీ ప్రాంతంలో పున్నట్లయితే, “నా పురూరవుడివి నువ్వేనోయ్!” అనేవాడు... యింకా తెలీ దుగానీ— నీకు...”

“అయితే నువ్వు అతని ఊర్వశి వనేనా నమ్మకం?”

“నువ్వు పురూరవుడివి కాగలిగినప్పుడు, నేనా! తీసి పోయింది...”

“మరైతే— మరిచా... తెల్లవార పస్తోంది.—”

“ఇక పెడతాను...”

“అప్పుడే!”

“తెల్లవా రేవరకూ— ఊర్వశి భూలోకంలో వుంటే— మీ పరువు పోదూ!”

“ఎందుకూ?”

“మిమ్మల్నందర్నీ— సంసారాలు చేసుకోనివ్వకుండా పాడు చేస్తోందనీ, అవినీతిని రెచ్చగొట్టి, రచ్చకీడ్చి, అభాను పాలు చేస్తున్నదనీ, గోడలమీద వ్రాయరూ!— ముఖ్యంగా— తెలుగుభాషలో—... పదునైన పదజాలంతో....”

“అదేం భయంలేదు... నీ వంటే మా మానవులికి— మంచిఇష్టం...”

“తెలుసు... కుళ్ళ బెట్టేదాకా గదూ!”

“ఛా!... ఎవరూఅలాచేయరు? ఎవడో నీదుడుతప్ప...”

“అక్కడికి మీరంతా మహా మంచివాళ్ళయినట్టు! ఆ

చేసేవాడొక్కడే నీచుడయినట్టూ! ఏం! మాటలు... ఇంకా, ఊర్వశిని భూలోకంలో — కూడా, పుట్టి, చెప్పల జోడుక్రింద వాడుదామనే... కసి... నేనుండను... వెళ్ళిపోతాను... అసలు నేను, పూర్వశినని తెలిస్తే చాలు... పుట్టిగట్టుకుని వేళ్ళాడి పోతారు... వెళ్ళనీ... నన్ను...”

“అవును... అందం, కనిపెట్టి వాడుకోవటం తెలీదు మానవులికి...”

“ముఖ్యంగా నన్నుమీ!”

“నువ్వు మహాజనానికి మరదలివయ్యో!”

“అందుకే వెడతా...!”

“వెడతావా?”

“ఉ...,”

“ఇంతేనా! నీకు- నాకూ పున్నరాగబంధం యేమిటలా! వెళ్ళిపోవటమే! అప్పుడే అంతదూరం వెళ్ళిపోయావే!”

ఓనాటికి - యీ వెన్నెల గాత్రే... నేనుగా నీకు అనుభూతి.. చాలు నీలాంటి మానవులికి... ఏం?”

“అంత దూరం వెళ్ళికూడా యిదేనా నువ్వనేమాట నిల్చి ఒక్కసారి ఒళ్ళోకి తీసికోవూ?”

“తెల్లవారుతోంది”

“లేదు యింకా పున్నాగులు రాల్తున్నాయి”

“మనుషులికీ, పున్నాగులకీ తేడా లేదు . .”

“అదేమిటి!”

“విరిసిన పున్నాగ పూలుతోడిమనుండి, ఆకులమీదికి, తెల్లవారకట్టకు జారి, తల తెలవారు తూండగానే, నేల

రాలాయి — మనిషీ అంతేగా — కాలం — పెరుగుదల — అనుభూతులు — మర్చిపోవటాలు — స్మృతులు... పశ్చాత్తాపం ఆపేదన — ఆదుర్దా — హాహాత్తుగా మరణం — ఎక్కడో —”

“అబ్బ! ఇందుకా ఇంకా నువ్వు ఆగిందీ!”

“ఊ —”

“ఎంత మంచి రాత్రిని ఎత్తుకుపోతున్నావు?”

“నేనా!”

“అవును నువ్వే!”

“గొప్పగా వెన్నెల్ని — నానుంచి అనుభవించలేదూ! మరి!”

“నువ్వు — నా అనుభవంలో పంచుకున్నావుగా!”

“నేను ఊర్వశిని”

“సేచు పురూరవుణ్ణి”

“నేను నీకోసం మానవ శరీరాన్ని ధరించివచ్చాను యీ రాత్రికి... నీ ఒక్కడి కోసం... తెలుసా!”

“కానీ, నేను ఇప్పుడు నీమాదిరిగా దేవత్వంతో రాలేక పోతున్నాగదూ!”

“అందుకే నా అనుభవం నాదికాదు... ఈ రాత్రి నాదేమికాదు... అంతా నీదే! మానవుడివి కాబట్టి...”

“నువ్వు ఊర్వశివి కావు...”

“మరి...”

“ఓ గొప్ప అనుభవం ...ఓ తీరని తపన ...ఓ మాయని బాధ...ఓ తృప్తి...”

“ఇలాగే నేను చెప్పనా?”

“చెప్ప...”

“మీ మనుష్యుల్లో నువ్వో పున్నాగానివి... నన్ను
పాండేవరం సంపాదించుకున్నావు అనుభవాలు సేక
రించావు”

“అయితే నేనేమిటి ఇంతకి?”

“ఓపున్నాగవర దేవతవు—”

“నువ్వో”

“ఏమీ కాని... ఏదో—”

Blank Page

Blank Page

288